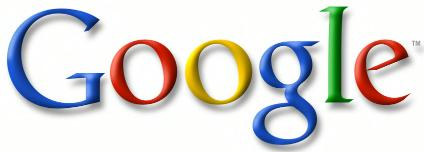
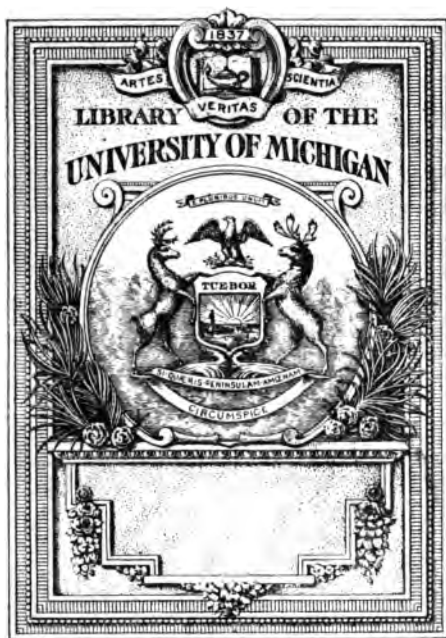

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

[illegible]

VIVITUR INGENIO
CETERA MORTIS ERUNT.

C. PEDONIS ALBINOVANI
ELEGIÆ III,
ET
FRAGMENTA,
CUM
INTERPRETATIONE
ET NOTIS

JOS. SCALIGERI, FRID. LINDENBRUCHII, NIC. HEINSII, THEOD. GORALLI ET ALIORUM.

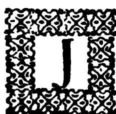
AMSTELÆDAMI,
Apud PETRUM DE COUP.

MDCCXV.

PRÆFATIO

THEODORI GORALLI

In qua consilium ejus aperitur, & ratio interpretandi Veteres traditur.

AM dudum audiveram probos ac eru ditos homines queri, à summo vir Jos. Scaligero, cùm Catalecta, quæ d cuntur, Virgilii illustraret atque ede ret, non esse prætermissos obscænc illos versus in Priapum, quibus tot illa collectio dehonestatur. Carmina sunt cetero quin illic alia dignissima, quæ ab adolescentibus te rantur; dignissimi item lectu Commentarii, in e Carmina, *Scaligeri*; sed quis Poëmatia illa, aut tan ti viri vigilias auderet adolescentibus tradere, un cum nefandis illis Priapeis? Nemo profectò, ni imprudentissimus, aut honesti æquo negligentior Itaque optandum erat exoriri aliquem, qui Poëmat illa castiora, cum notis Scaligeranis, seorsim ederet ne aut adolescentes utilis lectionis fructu carerent aut venenum, unà cum bonæ frugis Carminibus, haurirent. Nonnulla quidem, ne dissimulem, seorsim dudum edita fuerunt; sed neque omnia, neque additis integris *Scaligeri* animadversionibus, & immani commentariorum ac digressionum mole onerata. Sic *Culex* & *Ciris*, à *Frid. Taubmanno*; sic *Val. Catonis* Diræ, à *C. Arnoldo*; sic *Sulpitiæ* satira, ab aliis, in lucem emissa sunt.

Hæc mecum aliquando reputanti visum est, animi à gravioribus studiis avocandi causâ, útque eadem operâ de amœnioribus litteris, si quâ possem,

bene mererer; eligere ex Catalectorum fascicula, duos aureæ ætatis insignes Poëtas, *C. Pedonem Albinovanum*, & *P. Cornelium Severum*, quos notis *Scaligeri* meísque illustratos seorsim legendos proponerem. Quod quâ ratione præstiterim paucis dicam, ut de instituto meo Lectores rectius judicium ferre queant; tum etiam subjiciam quibus subsidiis, ad hanc opellam Reipublicæ Litterariæ navandam, adjutus animum adpulerim.

Semper mihi summopere placuere ratio atque institutum, quæ ineunda, hac in re, visa sunt elegantiorum litterarum peritiâ excultissimis, & judicio subactissimo præditis hominibus; quos Galliarum Rex *Ludovicus* XIV. filii sui Sereniss. *Delphini* educationi præfecerat; quamvis omnes, qui illustrandis, eorum jussu, Veterum monumentis adhibiti sunt, non æquè feliciter in eo sint labore versati. Tria potissimùm illi, quæ meritò reprehendi possent, aut quæ deessent in plerisque Interpretibus Criticis antiquorum monumentorum, animadverterant.

Nonnullos videbant loca dumtaxat aliquot attigisse, prout varias lectiones in MSS. Codicibus invenerant, aut conjecturis ea emendanda putabant, aut denique in collectaneis suis silvam habebant paratam, quâ aliquid in Scriptore quem edebant illustrarent; ceteroquin eos alia obscura loca minimè explicare. Horum labor quin meritò susceptus & valde probandus esset minimè quidem dubitabant; si modò Scriptores illi diligentiam ac judicium, rerúmque & linguæ cognitionem adhibuissent. Ante enim profectò constituenda est certa contextûs lectio, quàm eam interpretari aggrediaris; nec ii ferendi, inter recentiores notarum scriptores, qui vitiosas editiones, eâ re neglectâ, expresserunt ac explicare conati sunt; nam, pro verbis Scriptorum veterum, Librariorum aut Criticorum commenta sæpe inter-

pre-

pretantur. Quod tamen, ne quid mentiar, non uni ex iis qui in usum Galliarum *Delphini* notas scripserunt contigisse questi sunt rerum illarum periti. Attamen Scriptores sic illustrati, ut diximus, & ad quos Critici quod voluerunt, non quod necesse erat, congesserant; non poterant satisfacere non tantùm adolescentibus, sed ne maturioris quidem judicii viris, qui, animi causâ, Veterum scripta solent lectitare. abhorrent enim plerúmque à tricis illis Criticis, & quàm primùm ac rectissimâ viâ ad Scriptorum, quos legunt, mentem properant. Ac sanè, in ejusmodi notulis, ne centesima quidem pars eorum, quæ iis viris necessaria sunt ad intelligendum id quod legunt, inveniri queat. Itaque si velimus hujusmodi Lectoribus, qui profectò nonnisi à Grammaticis sperni possunt, consulere; præter observationes Criticas, utiles ac necessarias, paucis explicanda sunt quæcumque iis obscura esse possunt. Ita se gessit, inter alios, *Justus Lipsius*, in *Seneca* præsertim & *Tacito*; ubi, non neglectis observationibus Criticis, obscuriora omnia loca paucis illustravit. Quem, quamvis stylum hominis laudare nolim, optimi Interpretis propterea exemplar esse existimo. Alioqui nihil est facilius, quàm, quod nonnulli putant esse Artis Criticæ summum apicem, hîc illic syllabas quasdam admordere, memorare varias lectiones Codicum MSS. & congesta dudum collectanea, commodâ occasione datâ, effundere; ceterùm altum silentium servare, ubi maximè Interpretis opera indigent Lectores. Equidem puto non paucos fuisse, esséque etiamnum, inter Criticos, qui triumphant in id genus conjectaneis, nec nisi Codices antiquos crepant, at omnia interpretari, seriémque orationis probè evolvere non possent. Sunt in omnium manibus plurium ejusmodi Interpretum animadversiones in unum Scriptorem collectæ, quæ ne omnes quidem simul satis esse pos-

ſunt ut intelligatur; quamquam nimis multæ, niſmiſque operoſæ, ut ſine tædio legi, pretiúmque temporis in iis legendis collocati rependere queant. Itaque ſolis Grammaticis placent, hominibus verò elegantioribus & rerum quàm verum amantioribus faſtidio ſunt. Attamen tanta ſupercilia gerere ſolet id hominum genus, ut ſe ſolos litteratos eſſe, ſibique omnia Reipublicæ Litterariæ præmia, atque omnes honores deberi putent.

Rurſus alii fuerunt, qui verè quidem alia ab Interprete deſiderari animadvertentes, non ea tantùm, quæ diximus, attigerunt; ſed & vaſtiſſimos commentarios ediderunt, in quibus latiſſimè omnia clara, obſcura, ſine diſcrimine, perſequuti ſunt, Lectoréſque ingratâ copiâ obruerunt. Illic videas ingentem numerum locorum, ut loquuntur, parallelorum; etiam in iis, in quibus nemo hæſitat, atque ubi nulla eſt ſingularis loquutio, quæ negotium cuiquam faceſſere, aut in legentium animis dubitationem creare poſſit. Hîc eorum, quæ interpretatione digna erant, adeò prolixas dilucidationes; ut multi ignorare quid Scriptor velit, quàm tam longas interpretationes legere malint. Alibi digrediuntur in locos communes, de rebus ſat notis iis, qui nonnihil temporis in lectione Veterum abſumſerunt. Nimirum, hoc agunt boni viri, non ut interpretentur Scriptores, quos edunt, ſed ut multijugem lectionem oſtentent, eruditionémque ſuam copiâ verborum & craſſitie voluminum venditent. Attamen quæ habent ejuſmodi ſunt pleraque, ut ad quorumvis Scriptorum explicationem æquè adhiberi potuiſſent; ſi modò ſimilia verba occurrant, aut earumdem opinionum vel conſuetudinum mentionem obiter fecerint. Horum viam ac rationem ſi probent Grammatici nonnulli, longè maxima pars eorum, qui antiqua legunt, damnat, & faſtidit; nec

emere

emere solet eorum libros, nisi ut eos datâ occasione consulat, si fortè in iis occurrat quod investigatum cupit. Sententiam de hisce eam dixit *Justus Lipsius*, in præfatione ad *Senecam*, cui nemo sanus nomen suum non adscribat. Itaque hanc quoque methodum non immeritò prudentes homines, quos dixi, in Gallia rejecerunt. Verùm debuerant cavere multi, qui munificentissimo Mæcenati operam suam addixerant, ne, pro nimia copia atque, ut ita loquar, prægravi commentariorum pinguedine, jejunas notulas, & arida ossa nobis adponerent; quod tamen ab iis factum esse non immeritò homines non obesæ naris queruntur. Videas enim in eorum notis, ut barbariem styli atque infantiam omittam, útque concedam probè intellectam ab iis Scriptorum sententiam, jejunas explicationes, nullo Veterum testimonio, nullâ auctoritate confirmatas; quasi nos eis credere, sine argumentis, necesse esset. Si quid antiquæ historiæ, rituum, consuetudinum ac opinionum prisci ævi attingatur; id non modò nimis breviter fit, sed ne digitus quidem ad uberiores fontes, ex quibus plura peti possint, intenditur; quod tamen magni momenti erat, cùm ut Lector, qui interdum rem sibi copiosiùs explicari cupiebat, unde eam peteret rescire posset, tum etiam ut adolescentes paullatim præstantium, iis de rebus, Scriptorum cognitionem sibi adipiscerentur.

Præterea utriusque generis Interpretibus memoratis, quamvis recta constituatur lectio, quamvis singulæ voces, singuláve loquendi genera explicentur, quiddam deest quod non satis exercitatis, aut iis, qui satis temporis ejusmodi lectionibus tribuere nequeunt, negotium facessit. Sunt, nimirum, ita contextæ atque connexæ Poëtarum præsertim sententiæ; ut vix ac vix quidem earum seriem, connexúmque expedire possint. Quod experientur etiam ha-

 rum

rum litterarum multò callentiores, si modò hoc adtendere velint; animadvertent enim sæpe se sententias sejunctas non ægrè adsequi, quæ tamen quo nexæ vinculo sint, & cur ita collocatæ minimè intelligent. Non ita pridem cum magna voluptate legi primarii cujusdam Poëtæ novam editionem, à viro doctissimo & elegantissimi ingenii curatam, cui propterea gratias debet orbis eruditus. Sed, ut fatear quod res est, quamvis singula quæ attigit cultissimus Interpres, rectè explicuisse videretur, non rarò mihi in sententiarum connexu aqua hæsit. Itaque vehementer optassem à viro illo erudito, qui diu in eo opere insudasse fertur, perpetuam Poëtæ interpretationem aut paraphrasin concinnatam fuisse, nec dubito quin idem multis aliis usu veniat. Hinc intellexi, non sine summa ratione factum esse, ut Galli Proceres, ab iis qui antiquos Poëtas ediderunt; eorum jussu, ejusmodi interpretationem exegerint. Noluerunt sanè illi ut verbis contextûs totidem verba idem significantia, in interpretatione, opponerentur; quod rarò commodè fieri potest, éstque paullò peritioribus tædiosum; verùm ut sensum aptè redderent, ordinémque narrationis aut ratiocinationis, transitionésque ostenderent. Quod si minùs rectè præstitum est, quàm totius negotii moderatores animo conceperant ac cupiebant, non est propterea eorum consilium vituperandum.

Hæc cùm animo versarem, antequàm manum hisce Poëtis admoverem, intellexi mihi operam esse dandam ut vitia illa, quæ in aliis Interpretibus notari videbam, vitarem, adsequerérque contrariâ viâ ac ratione, si modò possem, quod adsequuti esse negabantur. Quod an præstiterim, aliorum quidem erit judicium; at si minimè præstiterim, mea hæc erit unius culpa, non viæ, quàm ingressus sum, tribuenda. Nihil verius quàm multò facilius esse

mo-

monere alios, quid ab iis præstitum cupias, quàm ipsum præstare, quod *Philemon* eleganter hisce versiculis expressit:

Ἄνθρωπον ὄντα ῥᾴδιον παραινέσαι
Ἐστιν, ποιῆσαι δ' αὐτόν οὐχὶ ῥᾴδιον.

Primùm igitur nactus ab amico, quod gratus ac libens commemoro, Editionem Catalectorum *Virgilii* collatam cum antiquis Editionibus Venetis anni MCCCCLXXXIV & anni MDXVII, quæ est *Aldi Manutii*, quam etiam ipse inspexi; collationem diligenter consului, ut lectiones antiquissimarum Editionum cum Scaligeranis lectionibus & conjecturis conferrem. Vir ille summus membranas quidem nonnullas, & alias Editiones veteres consuluerat, ut ex comparatione intelleximus; sed quas ne verbulo quidem descripsit, nedum ut locum & annum, ut par erat, Editionum indicarit. Consentiunt eæ quidem sæpe cum memoratis Editionibus Venetis, sed sæpe ab iis diversæ abeunt. Cùm verò omnes mendosissimæ sint, & imperitiâ Librariorum, potiùs quàm Criticorum, corruptæ, ita ut videantur ex Codicibus MSS. expressæ; earum collatio nobis antiquorum Codicum instar fuit. Igitur ubicumque consentiebant, ac sententiam non spernendam complectebantur, eas sequuti sumus; nec contrarias *Scaligeri* conjecturas minimè quippe necessarias, audiendas censuimus. Dissentientium verò eam expressimus, quæ ad sæculi Scriptorisque ingenium, & rem ipsam propiùs accedere videbatur. Quòd si neque earum consensus, neque dissensus quidquam sani legendum præberet, sed manifestò vitiosa ac sensu carentia nobis offerret; *Scaligeri*, aut nostras etiam conjecturas sequuti eas demum sumus, quæ quàm minimè à prisca lectione abirent, commodissimúmque sensum fun-

funderent. Sed in *Pedonis Albinovani* Elegia I. *Nicolai* potissimùm *Heinsii*, qui eam unà cum *Ovidio* ediderat, lectiones amplexi sumus. Utinam vir ille, restituendis Poëtis Latinis natus, utrumque hunc Poëtam integrum illustrasset! Minùs sanè laboris nobis exantlandum fuisset. Nam *Scaliger* quidem, ut ipse fatetur, ad calcem notarum in *Severum*, ita festinavit; ut mirari potiùs possis ab homine ea, quæ vides, præstita, quàm plura præstari non potuisse. Itaque utriusque notas integras sub contextu hîc habes, nisi quòd Heinsianæ nonnullæ sint in præfixas *Pedoni Curas Secundas* rejectæ; ne *Pedo*, scriptor alioqui sat luculentus, notis nimiùm onustus videretur. Utrumque quidem, & præsertim *Scaligerum*, subinde confutavimus; sed iis, ut puto, rationibus quibus nihil sani possit opponi; neque enim temere à tantis viris dissentire ausi usquam sumus. Alia si quæ admiscuimus, quales sunt notulæ aliquot *Frid. Lindenbruchii*, quæ erant in Editione Batava anni MDCXVII. ea potiùs addidimus, nequid omissum à nobis videretur, quàm quòd essent valde necessaria. Potuissent etiam omitti, sine magna Lectorum jactura, quædam eorum digressiones; sed quia erant breves, nec indoctæ, nihil resecuimus.

Cùm verò doctissimorum virorum animadversiones, quamvis omnes veræ fuissent, satis magnam lucem Poëtis nostris non fœnerarentur; præter eas, quæ lectioni constituendæ causâ, scriptæ erant, addendæ nobis fuerunt notulæ, quibus & verba & adlusiones ad antiquas historias, opiniones ac consuetudines explicarentur. Qua in re, ita versati sumus ut primùm nihil fermè protulerimus, qnod non uno aut altero exemplo, vel testimonio antiqui Scriptores confirmaverimus; nisi res fortè ageretur, quæ in quovis Lexico posset reperiri. Ut enim doctis planè viris hæc non scribimus: sic nec prorsus imperitis,

ritis, & qui Linguæ Latinæ tirocinium nondum deposuerunt. Deinde si res à viris doctis pluribus explicata fuerit, ut cùm sermo est de ritibus ac opinionibus antiquis, de quibus de industria homines eruditi egerunt; postquàm eam exemplo uno ac altero breviter illustravimus, amandamus rem accuratiùs cognoscere cupientes ad Scriptores illos, qui eam pleniùs persequi aggressi sunt. Sic ad Elegias *Albinovani* passim funebres apud Romanos usus, quorum non exiguam partem complectuntur, paucis attigimus; amandatis lectoribus ad eos, qui de Funeribus scripserunt, indicatóque diligenter loco, in quo quod necesse erat inventuri essent. Sed & cùm *Pedo* passim ad historiam illius ævi respiciat, verbis veterum Scriptorum paucis fuit exponenda, ne, si hoc prætermitteretur, obscura esset mens Poëtæ; vel, si indicarentur tantùm loca Historicorum, verbis minimè prolatis, aut nobis non crederent ii qui nihil credunt nisi quod vident; aut sibi ea invideri quererentur, qui libros eos non habent; aut etiam indignarentur ii, quibus non vacaret, aut non placeret ea loca quærere, quamvis libris instructi essent. Verùm in hisce omnibus, quædam omissa fateor, quæ in tempore non occurrerunt, quamobrem ea rejeci in *Indices* aut in *Curas Secundas*, quò & nonnulla alia consilio sunt amandata. Si umquam fiat altera Editio, in notis contextui subjectis diligenter monebimus Lectorem quo loco *Indicis*, aut *Curarum Secundarum* possint inveniri; nunc enim nobis integrum non fuit.

Denique Interpretationem è regione contextûs addidimus, in qua quamvis à Scriptoris sententia minimè recesserimus, brevitatémque ejus imitari studuerimus, totidem tamen verba rependere noluimus, cujus rei rationem antea reddidimus. Eam autem adjecimus, non ut legeretur ab iis, à quibus

verba

verba Poëtæ, eorúmque nexus satis intelliguntur; cur enim quod bonis versibus expressum legerunt, & intellexerunt, idem frigidâ prosâ recoctum denuo manderent? Sed, ut dixi, multi sunt, qui, lectâ demum Interpretatione, Scriptoris mentem adsequuntur. Hoc auxilio indigentibus scripta est, quibus auctor sim, ut paraphrasin, si ita iis videatur, priùs legant, deinde Poëtam. Hinc enim fiet non tantùm ut clarior sed & elegantior Poëta videatur; nam præter numeros, quibus blande adficiuntur aures nostræ, stylúmque figuris ac tropis distinctum, qualia in Interpretatione esse nequeunt; Interpres alienarum cogitationum finibus coactus, necessariò, præ Scriptore quem illustrat, friget; & ordinis, sine quo prosa vix ferri potest, gratiam facere solemus Poëtis. Itaque necesse est sordere Interpretationem collatam contextui, ac proinde eâ splendorem hujus ac elegantiam augeri; quemadmodum in picturâ solent umbræ lucem addere coloribus. Ejusmodi Interpretationibus non quæritur fama eloquentiæ, quæ nulla iis inesse potest, sed Lectoris aut rudioris, aut festinantis utilitas.

Utrique Poëtæ addidi suos Indices, satis, nisi fallor, pro Poëmatum magnitudine, amplos atque accuratos. Neque enim probo eos Indices, in quibus sunt omnia omnino vocabula, & quidem solitaria. Primùm enim res ipsas non complectuntur, quæ non minùs sæpe quæruntur quàm Scriptorum voces. Deinde magni & copiosi cùm videantur, sunt re verâ inopes ac jejuni; nam tametsi habent particulas omnes orationis, etiam eas quæ passim leguntur & solito ac frequentissimo significatu proferuntur, carent tamen loquutionibus; quæ non minùs frequenter, quàm singulæ dictiones, quæruntur. Sed utiles sunt, inquies, illi Indices locum quærentibus, cujus vocem unam dumtaxat recor-

damur.

damur. Interdum utiles non diffiteor; si, nimirum, vox illa rariùs occurrat in Scriptore; aut si sola quæratur, nec conjuncta cum aliis; nam si frequens sit, & dumtaxat in certo quodam situ investigetur, tum verò integræ paginæ numerorum sunt sæpe evolvendæ, & id quidem interdum frustra; quem laborem quis temporis sui non prodigus ferre possit? Multò satius ergo fuisset in iis Indicibus omitti IS, ILLE, HIC, QUI, ET, SI, NUNC & similes particulas, verbum item substantivum cum suis omnibus modis ac temporibus, aliáque id genus; quibus frustra totæ implentur paginæ, nisi quæ significatio singularis eorum occurrat; contrà verò phrases omnes, quæ non sunt nimiùm frequentes, diligenter adnotari; quod in suis Indicibus viri industrii, & de litteris optimè meriti *Matthias Berneccerus* & *Johannes Freinshemius*, magna cum laude, fecerunt.

Hæc est tota instituti nostri ratio, quâ expositâ, nihil est cur Lectorem ampliùs moremur; nisi ut eum rogemus primùm quidem ut ignoscat typographicis peccatis, quorum potissima aliud agendo in *Secundis Curis* indicavimus; deinde ut, propter ea quæ cum fructu fortasse hîc legerit, hallucinationibus nostris, quas, in sat magna rerum & conjecturarum varietate, nonnullas sine dubio deprehendet, ne nimiùm indignetur. Aliis gravioribus studia nostra addixeramus, neque hæc, nisi animi recreandi causâ, attingimus; sat felices futuri, si modò recreationibus hisce nostris prodesse litterarum studiosis nonnihil possimus. Nunc quidem, si Parodiam hanc Virgiliani Catalecti usurpare licet,

Nos ad beatos vela mittimus portus
Sacrûm petentes docta dicta Scriptorum,
Vitámque ab ista vindicabimus cura.

Ita

Ite hinc, Camœnæ, vos quidem hinc leves,
Dulces Camœnæ; nam fatebimur verum,
Dulces fuiſtis; & tamen meas chartas
Reviſitote, ſed pudenter & raró.

Hîc eram clauſurus hanc Præfationem, niſi ſub animum, fore fortaſſe ut nonnulli quaſdam ex h meis notulis carpant; eò quòd auſus ſim, quar raró & mollioribus verbis, neſcio quid in *Pe* & in *Severo* reprehendere. Sunt enim homi qui omnia in Veteribus admirari nos volunt, et repugnante rectâ Ratione; aut certè quemvis l dem movere, ne eos ulla in re deliquiſſe fateri gamur; quod eſt, ut eleganter loquitur *Ariſtid* I. Oratione contra *Platonem*, ἀντὶ τῆς ἀληθείας ὀνό θαυμάζειν. Rem ipſam expendere, hoc quiden loco, non aggrediar. Alii eam cauſam jam orarunt, &, quamvis indignantibus Grammati apud ſapientes omnes viros obtinuerunt. Vi tamen Scriptorem nuperum *Artis Criticæ*, Amſt dami anno MDCC recuſæ, ad tribunal Criti rum vocatum à viro longè eruditiſſimo, qui *Æl* Varias Hiſtorias nuper edidit; quod, ut ille quic putat, *Criticæ Artis* Scriptor acerbiorem æquo c ſuram in *Quintum Curtium* exercuiſſet. Qua de nonnulli mihi hîc dicenda exiſtimavi, non ut ri cum viro, cujus dotes & eruditionem ſuſpicio; ut Litterariæ, hoc eſt, liberæ Reipublicæ civi beram ſententiam hac de re dicam; tam enim, fallor, liberum mihi eſt à *Curtii* patrono diſſenti quàm illi à me. Auctoritatem enim, hiſce in bus, ſine rationibus nullam agnoſcimus; nec, ſi nùs probemus aliquam cujuſpiam ſententiam, p pterea de ejus ingenio ac doctrina, in ceteris, m ſentimus. Non ſum, Dei beneficio, in eor numero, qui dolent aliena Scripta legi & laude

as eripi ſibi exiſtimant; aut qui Druidarum
um favorem ambiunt adulationibus ac vitu-
eorum, qui ſacro illi hominum generi ſine
ſi ſunt; inter quos numerantur plerumque
ımaniores litteras colunt, vel profitentur;
ıter iis ut palpentur à ſe impetrare poſſint.
pariter eſt à meis moribus contemtim loqui
ı & conviviis, de viris bonis, in cujuſquam
aut ex alieno judicio eligere eos, de quibus
:, aut ſecus loquar. Qui ita ſe gerunt vi-
juî morum ſuorum Deo & hominibus ra-
ddere poſſint. Soli hîc Veritati ac Reipu-
erariæ Libertati litare volo, nec virum
um candorem meum ægrè laturum ſpero;
debebit, niſi quod ipſi licuit aliis illici-
velit, à qua opinione eum abhorrere exi-

in notis ad Cap XXII. Lib. X. *Æliani*, ſe
ono reprehendantur aliquando delicta Ve-
*àm non ea utique agamus tempora, quibus
ſit ab anxia nimiæ lectionis diligentia.* Sed
it *Clerici* conſilium, adoleſcentes à bo-
:riptorum, aut ipſius *Curtii* lectione deter-
laudes ab eo in humaniores litteras pro-
ıatúſque ad eas juvandas ac promovendas,
plum etiam quidquam ſimile eos, qui ho-
orunt, aut opuſcula ejus legerunt, ſuſpi-
ntur. Sed cùm Philoſophiam doceat, cre-
nuneris eſſe judicium Juventutis excolere,
ıb ea legi Veterum monumenta, ad inſtar
:icorum, qui nihil quærunt præter frigidam
ı & hiſtoriæ cognitionem; verùm cavere ne
quæ admiratione minimè digna ſunt, né-
:tur, quæ meritò reprehendi poſſunt, quod
i videmus. Idem olim conſilium fuit
, in aureo libello, in quo oſtendit *quo*

** *modo*

modo juveni audienda sint poëmata; nec quisquam in eum propterea invectus est.

Errores Auctorum occultari, aut dissimulari neutiquam opus, imo ineptum est; sed neque par est tam acerbo & professo investigari studio plures, quàm reverâ existunt. Rectè sanè, sed negabit *Clericus* quidquam simile à se factum esse in *Curtium*; quem pro meritis quidem laudavit, at noluit quasi perfecti Historici exemplar haberi. Non judicavit multò benigniùs de *Floro* suo celeberrimus Criticus *Joan. Georgius Grævius*; quem tamen commendatum Juventuti sine dubio voluit. Non tantùm de *Solino*, sed & de *Plinio*, quem tanto opere illustravit, multa dixit parum honorifica *Claud. Salmasius*, cui par Criticus nemo vivit; nec tamen, nisi fortè à Pædagogis nescio quibus, invidisque hominibus propterea est vituperatus.

Sed ἀκυρολογίας reprehendit *Clericus* in *Curtio* nonnullas, qualis esset, *si locus sanus esset*, sic enim loquitur, *virtus virium*, quæ loquutio occurrit Lib. IX. c. 4. Vir eruditissimus, ut probet hoc posse dici, ea habet de significatione vocis *virtus* quæ nemo nescit; sed non profert ex ullo alio Scriptore id loquendi genus; nam locus *Plauti* Mostel. III. 1. 17. *Virtute formæ id evenit, ut te deceat quidquid habeas*; nihil habet simile. Quæritur enim exemplum, non quo constet *virtutem* sumi pro efficacia, ut in loco *Plauti*; quis enim hoc neget? sed ubi legamus *virtutem virium*; nam duas illas voces nusquam puto conjunctim lectas, nisi in eo *Curtii* loco. Non sunt aptiora verba *Sallustii*, qui de Historia agens, initio belli Jugurtini, *cujus*, inquit, *de virtute, quia multi dixere, prætereundum puto. Virtutes* enim Historiæ sunt ejus dotes, atque utilitates. Postea vir acutissimus: *specimen*, inquit, *hoc sit non quæsitum, ut vides, Lector, sed ultro oblatum illius exsibilationis,*

quâ

quâ Curtium excepit vir eruditus. At præstabat, ut mihi quidem videtur, diutiùs quæsisse exemplum, & aptius protulisse; nam hoc quidem, cum bona ejus venia, nihil adrem. Quamvis etiam immeritò loquutionem ἀκυρολογίας damnasset *Clerius*; nihil faceret hoc ad defensionem *Curtii*, à cujus manu eam non esse credit.

Sanè, subjicit diligentissimus Interpres Aeliani, *si eâ severitate, captando etiam minutissima quæque, cum omnibus ageretur; quid tandem foret in rebus humanis, etiam utilissimis, quod non, hinc illinc arripiendo singula & arguendo, facilè exponi ludibrio possit?* Atqui non videntur levia esse quæ à *Clerico* reprehenduntur in *Curtio*, ad artem conscribendæ Historiæ quod attinet; neque Grammatica peccata, quæ gravia esse non possunt, nisi apud Grammaticos; sed contra Astronomiam, Geographiam ac rectam Rationem admissa, eáque crebra. Res est usque adeò perspicua, iis qui judicium de *Curtio* latum non oscitanter legerunt, ut sine pertinacia negari nequeat. Quare cordatioribus omnibus nulla *Artis Criticæ* pars probata magis est, quàm examen illud Curtianæ Historiæ, ut ex pluribus intelligere licuit. Nec omnes profectò res humanæ similes sunt operi Curtiano; quamvis vitia sint, ubicumque sunt homines. Nemo, qui quidem sapiat, seriò & ex animo *Polybium* & *Dionysium Halicarnasseum* totidem vitiis laborare ac *Curtium* dixerit; nemo sanus eos in Historiis, pro meris declamatoribus, habuerit. Quis etiam *Francisco Guicciardino*, ut de recentioribus loquar, aut *Jacobo Augusto Thuano*, si stylum excipias, *Curtium* æquiparare sustinuerit, præter Ludimagistros? Quis tot & tantorum peccatorum reos eos peragere possit? Quod de omnibus aliis præstantioribus Historicis dictum velim.

Sed vir doctissimus ad Lib. XI. c. 3. impru-

denter vult reprehensum *Curtium*, ob peccata Geographica, & præsertim quòd Parapamisadas, sub clementissimo cœli climate degentes, quasi Lappones descripserit. Ut clientem defendat, ostendit *Curtium* ex antiquioribus hæc habere, unde etiam similia hauserit *Diodorus*, qui non aliter de Paramamisadis est loquutus. Sed non agitur an *Curtius* præeuntes habuerit vanos homines; nullius enim res gestæ tot mendacia pepererunt Scripta, quàm Alexandri vita. Agitur *Curtii* peritia Geographica, quam, cùm multis aliis exemplis, ostendit *Clericus* nullam fuisse, tum etiam iis quæ habet de Parapamisadis; in quorum situ describendo nec *Curtius*, nec *Diodorus* sequi debebant tam turpiter errantes. Sat caussæ est cur miremur victoriarum Alexandri portentosam rapiditatem, quamvis eas, in iis oris coërceamus intra regiones quæ sunt ad meridiem Maris Caspii, aut magis ad Septemtrionem non adsurgunt; nec opus est eum *ad gelidissimos Septemtrionis axes* pervenisse.

Vult vir doctissimus *Curtium sequi debuisse* antiquiores Scriptores; verùm an etiam errantes, ac ineptientes? An nullus adhibendus ea in re delectus, & tutus erit Historicus, si modò præeuntem aliquem habeat, vanum licèt ac mendacem? Annon poterat *Curtius* eos, quos sequutus est, emendare ex iis, quos *Plinius* vocat *mensores itinerum* Alexandri, ut Cap. VII. illius *Artis Criticæ* Sectionis, animadvertit *Clericus*? Nihil manifestius, cùm præsertim notiores essent omnes illæ regiones, tempore *Curtii*. *Si posteriores*, inquit tamen Curtii disertissimus patronus, *Geographi demisere Paropamisadas ad mollius cœlum, infra, vel extra suos montes, nihil hoc ad Curtium*. Imò multùm hoc ad *Curtium*, qui ex ratione itinerum Alexandri intelligere potuit Parapamisadas illos quos Macedonum Rex adiit, debuisse esse ad meri-

meridiem Oxi fluvii, in Caspium mare ab ortu decidentis; & reverà intellexit, quandoquidem eorum *meridianam regionem ad mare Indicum vergere* ait. An quisquam, non imperitissimus Geographiæ, potuit credere Parapamisadarum agros à Mari Indico ad septemtrionalis fermè Asiæ littora porrigendos? Si quis possit talia seriò defendere, idem omnia omnium peccata facilè defendet, & optimos quosque Historicos cum vanissimis miscebit. Nam hæc est indoles hujusce Rhetoricæ, ut non difficiliùs præstantia deprimat, quàm contemtu digna extollit. Quod tamen consilium absit ut viro doctissimo tribuam!

Pergit nihilo seciùs tam manifesto errori patrocinari, hisce verbis: *Sed & notissimum est mutatos sæpe fines, imò & ipsas sedes gentium, aliquot sæculorum decursu.* Non nego gentes ipsas aliò se transferre potuisse; sed nullâ fide Grammaticâ, si ita loqui fas est, transferri potest mons Parapamisus, quem Alexander adiit; neque rationes itinerum ejus planè turbari ab Historicis, sine gravi culpa, queunt. Oportet Parapamisus fuerit intra ejus expeditionis ambitum, cujus septemtrionalis terminus fuit Orxantes, quem *Tanaim* vocarunt Macedones; &, quo trajecto, victisque in septemtrionali ejus ripa Scythis, continuò ad meridianos tractus redierunt.

Sufficere nobis debet, subjicit vir doctissimus, *Veteres adsentiri Curtio.* Mihi verò non sufficit, *Curtium* vanis Scriptoribus, quamvis antiquis, adsensum, mare Caspium cum Euxino, vicináque oras miscuisse. Non ita se gessit *Arrianus*, haud paullò melior Historicus, qui initio operis se *Aristobulum & Ptolemæum* potissimùm sequutum prodit, gravésque rationes sui delectûs addit. Attamen vir ingeniosus contendit hanc *Crisin esse acerbam nimis, & nimis quæsitum, quâ si quis in tales vicissim uteretur Censores,*

 res,

res, *longè major* & *certior illi nasceretur seges talium Notarum*. Ego verò non esse nimis acerbam puto, præsertim cùm videam esse qui gravia & aperta delicta putet posse defendi; unde magis ac magis intelligo debuisse scapham scapham vocari. Quid enim? Si quis hodie Historiam ad id exemplum scribere aggrediatur, & similia peccet, an non à *Curtii* nimiis admiratoribus, non tantùm admissis veniam, sed laudem etiam sibi jure poscet? Quis rectam Rationem, judiciúmque excolere conabitur, quibus tamen potissimùm à brutis distinguimur; si delicta contra eorum leges levissima habeantur? Non puto multos fore, inter homines liberaliùs educatos, & qui pluris judicium, quàm memoriam, faciunt; qui non malit moneri de talibus Jùventutem, quàm in servili admiratione Veterum, neglectâ judicii culturâ, educari. Quod attinet ad *Censores*, ad quos hîc respicit vir celeberrimus, eos mihi ignotos esse profiteor; nec quemquam sanè umquam legi, qui *Curtium* talium delictorum insimularit, cùm esset ipse similium, vel etiam majorum reus. Itaque ad *Clericum* hæc non pertinent, quamvis nec eum, nec alios expertes omnium errorum esse putem. Sed est inter hallucinationes discrimen aliquod, nec quia aliqua in re errasti, continuò propterea es eadem notâ afficiendus, quâ quivis alius, qui errarit. Delictum, exempli causâ, Grammaticum, quidquid aliter nonnulli sentiant, non est ejusdem generis & gravitatis, ac admissum contra rectam Rationem.

Pluribus hac de re non agam, nec verbulum umquam facturus fuissem, nisi vidissem auctoritate doctissimi viri, quæ sanè in elegantioribus litteris magna est, posse nonnullos transversos agi; cùm præsertim eum laudatum à *Clerico* animadvertissent, quod meritò factum puto. Quæ hactenus dixi ea dixi, non contendendi gratiâ, sed ut uni Veritati

pa-

patrocinarer; quam ita colo, ut tamen neminem læsum velim.

JUDICIA ac TESTIMONIA

Veterum & Recentiorum de

C. PEDONE ALBINOVANO.

Ovidius ex Ponto Lib. IV. Ep. 10. *quæ est ad Albinovanum.*

At tu non dubito, cùm carmine Thesea laudes,
 Materiæ titulos quin tueare tuæ;
Quémque refers imitere virum; vetat ille profectò
 Tranquilli comitem temporis esse fidem.
Qui quamquam est factis ingens, & conditur à te
 Vir tanto, quanto debuit ore cani.

Ibidem Ep. XVI.

Iliacúsque Macer, sidereúsque *Pedo.*

Quintilianus Inst. Orator. Lib. X. c. 1.

Rabirius ac *Pedo* non indigni cognitione, si vacet.

Martialis Lib. II. Ep. 77.

Disce quod ignoras, Marsi, doctique *Pedonis*
 Sæpe duplex unum pagina tractat opus.

Idem Lib. V. Ep. 5.

Sit locus & nostris, aliqua tibi parte, libellis,
 Quà *Pedo*, quà Marsus, quaque Catullus erat.

Sidonius Apollinaris Carm. IX. v. 256.

Non Gætulicus hîc tibi legetur
Non Marsus, *Pedo*, Silius, Tibullus.

Lil. Gregorius Giraldus Hist. Poët. Dial. IV.

Erat cum his & *Pedonis Albinovani* imago, cujus, si vacet, oratore non indignam fuisse lectionem putavit *Fabius.* Reponit eum quidem inter Poëtas Heroï-

cos. Ejus meminit & *Seneca*, à quo & ejus quædam afferuntur carmina, atque ea in primis quæ sunt de Germanici navigatione, quæque magno spiritu dicta fatetur. Alibi verò idem fabulatorem fuisse ait elegantissimum. Meminit hujus & *Martialis*. Exstat *Ovidii* Elegia ad hunc ipsum *Albinovanum*, ex qua colligimus eum Thesei gesta scripsisse, præter Epigrammata. Sublimem verò & altiloquum *Pedonem* fuisse ostendit idem *Ovidius*, qui propterea & alicubi *sidereum* eum appellavit. Sunt qui putent hunc eumdem Abinovanum fuisse, ad quem exstat *Horatii Flacci* Epistola; quod ut ego non refello, temporum ratione: ita non comprobo, nominis & Poëticæ differentiâ. Ille enim *Clarus Albinovanus*: hic *Albinovanus Pedo*. Hic Poëta cognoscitur: ille ex *Horatii* carmine parum videtur.

Jos. Scaliger initio Comment. in Eleg. de morte Mæcenatis, quæ in ejus editione Elegiæ ad Liviam sunt præfixæ.

Hoc opus Epicedium scripsit idem, qui & de morte Drusi ad Liviam, hoc est, *C. Albinovanus Pedo*. Nam sanè nimiùm sinistrè quidam judicarunt, qui id non ab ullo illius felicissimi seculi Poëta, sed ab alio potiùs qui multò posterior ætate, exercitationis gratiâ, scriptum esse contendunt. Exstiterunt & qui *Lactantio*, propter styli, si Diis placet, affinitatem, attribuerunt. Primùm ego neque *Lactantii* esse dicebam; neque verum esse, quod ipsi adstruunt, stylum similem esse Lactantiano. Aliter enim, ut ille ait, catuli longè olent, aliter sues. Deinde scriptum esse bono illo seculo, non obstare humilem καὶ λιτὴν λέξιν, non enim propterea non purè Latinam esse consequens est. Deinde in hac Elegia multa sunt cognitu digna, quæ illis Scholasticis Poëtis in mentem venire non potuissent, certò scio. Præterea de præsenti re loquitur, tamquam

testis. Nam de Lollio, qui fuit amicus *Horatii*, mentionem facit, ut & propter sermones, quos de Mæcenate cum *Pedone Albinovano* ille faciebat, excitatum se ad hanc Elegiam faciendam testetur, cùm alioqui Mæcenati ipsi de facie notus non fuisset. Sic enim ait: *Nec mihi Mæcenas tecum fuit usus amici* &c. Quid quòd hujusmodi tam exactè ἐν μελέταις fingi non possunt? Quare eo sæculo scriptam esse dubitare non possumus.

Hoc Scaligeri *judicio certius nihil esse multò magis intelliget, qui notas utrique Elegiæ subjectas legerit.*

Idem initio Notarum in I. Elegiam.

Hujus quoque Elegiæ idem auctor, qui & superioris. Quamquam enim superiùs mollem virum Mæcenatem, & discinctum pari, ac ipse vixit, licentiâ; hoc est, molli ac remisso stylo prosequutus est; hîc verò principem matronam accuratiore ac graviore dicendi genere alloquitur; non tamen in omni sui dissimilis est. Quod enim hîc legitur, *Non nocuisse ulli & fortunam habuisse nocendi*, quid aliud est, quàm quod suprà dixerat:

Omnia cùm posses tanto tùm carus amico,
Te sentit nemo velle nocere tamen?

Item quod hîc de Fortuna:

Illa rapit juvenes, sustulit illa senes,

idem extulerat de morte:

Illa rapit juvenes, primâ florente juventâ,
Non oblita tamen & rapit illa senes.

Quamquam hic, pro *sustulit*, quidam Veteres Codices habent *sustinet*. Videtur autem Neronum, vel potiùs Drusorum familiæ cliens fuisse *C. Albinovanus*, nam & is ejusdem Drusi Germanici navigationem in Oceano carmine conscripsit; cujus hodiéque fragmentum exstat. Deinde fratris Drusi comes & scriba fuit, ut ex *Horatio* odorati sumus. Quòd enim *Ovidio* hanc Elegiam attribuerunt fru-

ſtrati ſunt, nihil enim diſſimilius. Quamquam verſiculum, qui hîc legitur:

Altiùs & vitiis exſeruiſſe caput,

invenias in Faſtis:

Altiùs humanis exſeruiſſe caput.

Sed hæc non mirabitur, qui ſcit & Tibullianum verſiculum, in *Ovidio*, reperiri:

Cùm cecidit fato Conſul uterque pari,

& multa talia. Quare cùm hanc opinionem ex hominum mente ſuſtulerimus, extorquenda eſt & alia quoque iis, qui putant hæc ſcripta eſſe de morte Druſi ejus, qui in Germania periit, filii; cùm contra ſit is Druſus, qui in Germania occidit. Nam cùm Livia convenit in manum mariti Auguſti, erepta priori viro Tiberio Neroni, non multò pòſt eum enixa eſt jam gravida ex priore viro, ex quo & antea Tiberium Claudium Neronem, qui poſtea rerum potitus eſt, primo partu ediderat; poſtea in domo Auguſti hunc Druſum, nullâ poſtea ſobole. Eſt ergo is Druſus frater Tiberii, qui poſtea, ut dixi, rerum potitus eſt. Is cùm, poſt partam de Suevis ac Sicambris victoriam, Conſul abſens factus eſſet, morte præventus nec triumphum, nec honorem inire potuit. Vide Epitomen *Livii* & *Dionem*. Sunt quædam pauca admodum hîc animadvertenda. In ceteris diutiùs nobis immorandum eſſe non duximus.

Ger. Joannes Voſſius de Poëtis Latinis.

Æqualis *Ovidio Pedo Albinovanus*, quem *ſidereum* vocat *Ovidius*, elegiâ ultimâ Ponticorum. Atque ad eumdem eſt *Ovidii* Eleg. X. ejuſdem libri, ubi inter alia hic verſus:

Si roget hæc aliquis cur ſint narrata Pedoni.

Unde is qui edidit Theſaurum Linguæ, ſive Romanum forum, colligit Pedonem *Ovidio Pedonium* vocari. Quod ridiculum eſt, cùm *Pedoni* ſit dandi,

di, non vocandi casus. Theseïda scripsisse indicat paullò pòst *Ovidius*. Sed non injuriâ multi referunt sic scribentem:

Qui quamquam est factis ingens, & conditur à te,
Vix tanto, quanto debuit ore cani.

Videtur enim detrahere *Pedoni*, quasi dictione suâ non exprimat Thesei magnitudinem. Sed corruptus est locus, &, quod *Josepho Scaligero* est observatum, pro *Vix*, legendum *Vir*. Scripsit quoque de navigatione Germanici, quo ex opere XXIII. versus refert *M. Seneca* Suasoria I. Etiam Epigrammata scripsisse colligitur ex *Martialis* Lib. II. Epigr. 77. quod est in Cosconium. At superest Elegia ejus in mortem Drusi Neronis, ad Liviam Augustam, sanè elegantissima & digna *sidereo* Poëta. At aliter videtur, de tributa ei Elegia in obitum Mæcenatis. Quare in animum indücere non possum esse ejusdem Poëtæ, licèt non ignorem aliam fuisse mentem *Josepho Scaligero*.

Idem de Arte Grammat. Lib. II. c. 27.

Quod Poëma, ut falsò tribuatur *Ovidio*, indignum tamen eo non est, ob egregia in illo ingenii lumina. Ob quæ tam facilè *Josepho Scaligero* credimus esse *Pedonis Albinovani*, quàm difficulter ei subscribimus contendenti ejusdem *Pedonis* esse Elegiam in obitum Mæcenatis. Nam quidquid vir summus dicat, tota penè languet, nec aliquid dignum habet Augustæo ævo; ut nobis quidem persuasissimum sit esse fœrtum Scholastici cujusdam sequioris ævi.

Fatemur nonnulla esse loca languidiora, in iis Elegiis, sed sunt Elegiæ, pro argumento, minùs aut magis elatæ; ut satis liquet vel ex Propertianis, quæ omnes pares non sunt. Nec minimum hîc est vestigium sequioris ævi, sed purissima Latinitas, & allusiones non modò ad summam rerum gestarum, sed & ad earum

rum

rum circumstantias, quales nullæ in Scholasticis. Liquebit hoc ex notis nostris.

Nicol. Heinsius initio notarum ad Elegiam in mortem Drusi.

Poëmatium hoc, quantivis pretii, & dignum Genio ac majestate sæculi Nasoniani qui primus eruit è tenebris, næ ille insignem thesaurum usibus publicis est largitus. *Pedonem Albinovanum* ejus auctorem *Scaliger* aliique constituunt. Ego, etsi nihil temerè adfirmo, videor tamen mihi non omnino falli, qui *Nasoni* hunc fœtum haud esse adscribendum arbitrer. Inscriptionem ejus, quam primæ editiones & scripti Codices constanter agnoscunt admittendam duxi, nisi quòd in iis ad *Ovidium* auctorem hæc Elegia refertur, cùm ad alium potiùs quemvis illorum temporum poëtam debuerit. Est quidem carmen longè præstantissimum indignis modis acceptum, per librariorum oscitantiam; nobis tamen vel sic curæ erit, ut aliquantò emendatius in posterum legatur; quamquam in libris vetustis minimùm præsidii fuit. Quorum unum Romæ, apud amicum, vidi; secundum Florentiæ, in Medicea Bibliotheca. Tertius & quartus penès me exstant, quorum altero heredes Combiani Venetiis me donaverunt, altero vir amicissimus Lucas Langermannus, Neapoli advecto. Omnes post inventam artem typographicam exarati, & per omnia propemodum primis editionibus respondentes, quas etiam religiosè consuluimus. Interim dum subsidia majoris momenti circumspiciuntur, videamus si quid conferri à nobis possit, ad detergendos nævos, qui Scripto pulcherrimo non pauci etiamnum adhærent. In iis autem indagandis, quemadmodum non omnino infeliciter versati sumus: ita conjecturæ interdum nobis sunt subnatæ, quas *Scaligero*, *Lipsio*, *Rutgersio*, aliis in mentem ante nos venisse seriùs

cùm

cùm essemus edocti, viros tamen præstantissimos sua laude non fraudavimus; id quod suis locis, ni fallor, apparebit.

Non intelligo qui vir acutissimus dicat se veterum Codicum inscriptionem sequi, cùm inscripserit hoc Poëma: incerti Auctoris consolatio &c.

IN

C. PEDONEM ALBINOVANUM

CURÆ SECUNDÆ

Ubi omissa adduntur & commissa emendantur.

IN ELEGIAM I.

VErs 5. *Nec tua te pietas*] Malim, *se distendit.* Heinsius.

Ibid. *Pios* parentes à Latinis dici, qui ἤπιοι à Græcis, multa exempla optimorum Scriptorum dubitare nos non sinunt. Sic apud *Homerum* Iliad. Θ, 40. Jupiter alloquens Minervam filiam, ἐθέλω δέ τοι ἤπιος εἶναι, *pius erga te esse volo.* Sic quoque loquitur, Iliad. X, 184. Iliados verò Ω, 770. Helena sic de Priamo:

- - - ἑκυρὸς δὲ, πατὴρ ὥς, ἤπιος αἰεί.

socer verò, patris instar, semper erga me pius fuit. Vide & 1 Thessal. II, 7. Quibus allata Etymologia mirè mihi confirmari videtur. *Gorallus.*

9. *Quamvis hoc contigit omnes, Alterius luctu.*] Scribe:

Hei mihi! quàm facile est (quamvis hic contigit omnes)
Alterius luctu, fortia verba loqui?

Quam-

Quamvis hic luctus omnes contingit. Viderunt ex parte veram lectionem in Variis *Rutgersius* & *Bebotius* in Apophoretis. *Heinsius.*

24. *Et quoscumque coli est*] Tollendum *est*, ex fide priscarum Editionum. *Idem.* Iis quæ ad hunc versum dicta sunt, de sacris peregrinis, si satis esse non videantur, adde locum *Dionysii* Halicarnassei Lib. II. p. 91. Ed. Vechel. ὃ πάντων μάλιστα ἔγωγε τεθαύμακα, καίπερ μυρίων ὅσων εἰς τὴν πόλιν ἐληλυθότων ἐθνῶν, οἷς πολλὴ ἀνάγκη σέβειν τοὺς πατρίους θεοὺς τοῖς οἴκοθεν νομίμοις, οὐδένος εἰς ζῆλον ἐλήλυθε τῶν ξενικῶν ἐπιτηδευμάτων ἡ πόλις δημοσίᾳ, ὃ πολλαῖς ἤδη συμβέβηκε παθεῖν καὶ τὰ ἑξῆς· *quod omnium maximè miratus sum, quamvis innumeræ nationes in eam urbem convenerint, quibus necesse sit patrios Deos, domestico ritu, colere; nulla tamen peregrina sacra publicè imitatur civitas, quod multis jam urbibus accidit* &c. Gorallus.

29. *Præceptâque*] Plura hujusce vocis exempla vide, apud politissimum *Propertii* Interpretem nuperum ad Lib. IV. Eleg. II, 11. *Idem.*

34. *Colláque & os oculosque*] Libri scripti, cum priscis Editionibus, partim *ósque oculósque*, partim *os, oculos*; ut fortassis legendum sit, *hos oculos*, vel, *hoc oculos illius ore premam*; hoc meo ore premam illius oculos. *Heinsius.*

37. *Gaudia magna foves*] *Vana* omnino legendum, quod notat ex libris *Bersmannus*, nec aliter postrema Aldi. *Idem.*

39. *Veluti pars altera vestri*] Lege: *voti pars altera vestri.* Ovidius Lib. V. Fastorum:

En ego dimidium vestri, pársque altera voti,

idem Drusus *duplicis pars altera partûs*, non semel infra vocabitur. *Idem.*

43. *Quidque pudicitia tantum inviolata bonorum*] Locus contaminatissimus, cui utcumque consuletur, si *meruisse* pro *inviolata* reponas, quod ex veteri

libro *Bersmannus* notat. Sed cùm nostri omnes vulgata lectione stent, *Bersmanno* nihil temerè deferam. *Muretus* notarat in libro suo corridum, *cúmque pudicitia*, sed ne sic quidem sen- constabit. Cogitabam aliquando:

Quidque pudicitiâ tantum cumulare bonorum.

ertè tale quid voluit auctor. *Heinsius*. Sed tu vide uæ ad hunc versum notavimus. *Gorollus*.

50. *Quámque libet citra constituisse domum*] Puto *continuisse* legendum. Continuisse te vires tuas, citra quamcumque domum. *Heinsius*.

53. *Ne quid non improba carpat*] Puto *neu quid*. Idem.

61. *Sacer ille locatus in arce*] *Sacer ipse*, priscæ editiones, cum membranis, constanter. *Idem*.

70. *Perficit officium*] *Percipit*, Lipsius ad Consolationem Senecæ ad Marciam. *Idem*.

79. *Nec tu tot verba bonorum*] Optimè avunculus meus *Joannes Rutgersius*, in variis lectionibus: *nec cui tot turba bonorum*. Atque ita tres scripti, cum veterrima Editione. Minùs bene *Scaliger*, *nam cui turba bonorum*. Heinsius. Huc facit elegantissima inscriptio Romana, in Cæsiorum ædibus, Hectori nescio cui Phrygio aurigæ consecrata, quam totam proferemus:

Qui colitis Cybelen & qui Phryga plangitis Attin,
Dum vacat, & tacitâ Dyndima nocte silent;
Flete meos cineres; non est alienus in illis
Hector, & hoc tumulo Mygdonis umbra tegor.
Ille ego qui magni parvus cognominis heres,
Corpore in exiguo RES NUMEROSA *fui.*
Flectere doctus equos, nitidâ certare palæstrâ,
Ferre jocos, astu fallere, nosse fidem.
At tibi dent superi quantum, Domitilla, mereris,
Quæ facis exiguâ ne jaceamus humo.

C

Quæ quia hoc & ſequens diſtichon illuſtrant digna erant quæ hîc legerentur. *Gorallus.*

86. *Pallida promiſſâ flere per ora comâ*] Malim *ſquallida ora*, & ſequenti verſu : *profitente dolorem*, vel *prodente*. Noſter infra:

At comitum ſquallent immiſſis ora capillis.

Pontic. Lib. III. Eleg 4.

Squallidus immittat fracta ſub arundine crines,
Rhenus &c.

Triſt. Lib. I. El. 3.

Squallidus, immiſſis hirta per ora comis.

Lib. IV. Eleg. 2.

Squallida promiſſis qui tegit ora comis.

Faſt. III.

Squallenti Dido ſanguinolenta comâ

Heinſius.

88. *Quam toto luctus in orbe fuit*] *In ore* omnino ſcribendum, cum *Rutgerſio*. Idem.

91. *Affigique ſuis moriens tua pectora ſenſit*] Malim : *adfligique*, quia *fixa lumina* ſequitur. *Idem.* Propter tam levis repetitionis metum, nihil equidem mutarim ; præſertim cùm *adfligere pectus pectori* non ſit loquendi genus, cujus vulgaria ſint exempla. *Gorallus.*

95. *At miſeranda parens ſuprema neque oſcula fixit*] *Fregit* duæ Editiones ex vetuſtioribus. Fortè *legit*, ut de Hecuba, Met. XIII.

Oſculáque ore legit, conſuetáque pectora plangit.

Sic enim veteres nonnulli libri exaratum illic exhibent. *Sumſit* tamen hîc codex unus ; alii tres *figit*. An *fingit*? ut Metam. IV. de Thisbe :

- - - *gelidis in vultibus oſcula fingens.*

Sed *figere oſcula* uſitatum, nec loco movendum. *Heinſ.*

96. *Frigida nec movit membra, tremente ſinu.*] Ne dubita *fovit* reponere, vel contra libros. Quod &

Lipſio,

Lipsio in Epistolicis Quæstionibus probatur. *Tibullus* Lib. I. Eleg. 8.

Ut molli foveat frigida membra sinu.

& apud *Maronem* Æneïd. IV. de Anna:

Semanimémque sinu germanam amplexa fovebat.

Idem.

98. *Nec traxit cæcas per tua membra comas.*] *Sectas comas* corrige, atque ita idem *Lipsius. Ovid.* Met. III,

Naides & sectos fratri imposuere capillos

Statius Thebaïd. VI.

Mœstarúmque super libamina secta comarum.

Ita scribe, cùm vetus liber *Tiliobrogæ serta* exhibeat. Idem *Statius.* Lib. XII.

Cæsariem ferro minuit, sectisque jacentis
Obnubit tenuia ora comis.

Martialis. Lib. II. Epig. 66.

Hoc facinus Lalage speculo, quo viderat, ulta est,
Cæditur & sectis icta Plecusa comis.

Sic emendo. *Et cecidit sectis* inconcinnè illic nunc legitur. Propertii enim illa cogitabat. Lib. IV. El. 7.

Cæditur & Lalage tortis suspensa capillis.

Valerius Flaccus Lib. II.

Huic Dea, cum lacrymis & nota veste Neæræ,
Secta genas; utinam non hic tibi nuncius essem,
O soror!

Sic corrigo. Vulgò perperam *icta genas*, unde *picta* & *ficta* faciunt. Epist. OEnones:

Et secui madidas ungue rigente genas.

Hoc tamen loco fortasse *cæsas comas* legi sit satius, ut Mediceus liber agnoscit. *Idem.*

106. *Deflet Threicium Daulias ales Ityn*] Videtur *Pedo* hîc Ityos matrem facere Philomelam, ut & *Ovidius* in verbis ad superiorem versum allatis. Nam feritas in matrem pueri meliùs quadrare videatur, cùm eum ipsa occiderit, quàm in amitam; quamquam & hæc particeps facinoris fuit. Attamen idem

Ovidius in Metamorphosibus Procnen Terei uxorem fuisse statuit. Sed sic sæpe variant Poëte, ut rectè animavertit *Nicol. Heinsius*, in Epistolam Ulyssis ad Penelopen v. 33. *Gorallus.*

111. *Sic & Clymeneïdes altæ*] *Alto* Rutgersius. *Altè* libri scripti. Distingue:

— sic & Clymeneïdes, altè
Cùm juvenis patriis excidit ictus equis.

Martialis Lib. XII. Ep. 29.

Casuras altè sic rapit Iris aquas.

Seneca Hercule Furente, Actu primo, ex veteri Codice: *altè virtus animosa cadit*, nam *alto* nunc vulgatur. Hercule Oetæo:

Altè illa cecidit, quæ viro caret Hercule.

Noster infra, ut est in antiquis libris:

Imposuit te altè Fortuna —

& postea:

Nata quod es altè —

Heinsius.

114. *Suspensásque oculis fortior ictus agit.*] Lege, *oculus fortior intus.* Vidit ex parte veram lectionem *Rutgersius.* Idem.

120. *Tetenta*] Mendum est typographicum, pro *retenta.* Gorallus.

122. *Gloria confectæ, nate, parentis*] *Confectæ*; scilicet, mœrore. At veteres Editiones *conspectæ.* Heinsius.

134. *Et vorat hos ipsos flamma rogúsque suus.*] *Evocat* libri veteres. Combianus præterea *sinus*, pro *suus*. Rutgersius, *suos*. Parvo negotio corrigendum:

Et vorat hos ipsos flamma rogúsque sinus.

Prudentius περὶ στεφάνων, passione S. Hippolyti:

Sit pyra, quæ multos devoret una reos.

Et passione S. Romani.

Ignis parandus jam tibi tristis rogi
Qui sine digno corpus istud devoret.

Sic

Sic *edere flamma* dicebatur, pro urere. Vide not. ad Eleg. ultimam. Lib. I. Amorum. v. 41. *Idem.*

133. *Scelerata videre*] Hoc est, infelix, eáque vox sæpe in Inscriptionibus antiquis eo sensu legitur, ut viri docti observarunt. *Gorallus.*

138. *Affigoque manus*] Rectè veteres Editiones: *effingóque*, ut jam monuimus ad Epist. XX. 134. *Heinsius.*

141. *Quo primùm vidi fasces, in funere vidi*] *Quot* probè Combianus liber & vetus editio, ut & *Pithœus.* Quum, *Rutgersius.* Idem.

142. *Et vidi eversos*] *Inversos Lipsius*, & ad Catalecta *Lindenbrogius.* Nil remerè mutem. *Ovidius* in mortem Tibulli:

Ecce puer Veneris fert eversámque pharetram.

Heinsius. Sed vide notata ad hunc locum.

143. *Lux hæc carissima venit*] Contrarium vult Poëta. Quare *mœstissima* legendum, cum postrema Aldi. *Heinsius.*

149. *Nec cùm victorem referatur*] *Referetur* veteres. *Idem.*

161. *Quod licet, hoc certè tumulo ponemur in uno*] *O certè* scribendum videri monuimus, ad Epistolam Penelopes. v. 101. *Idem.*

163. *Miscebor cinerique cinis* &c.] Sic *Propertius* Lib. II. El. I, 85.

Et sua cum miseræ commiscuit ossa puellæ

Ad quem locum vide à nupero Interprete congesta, si plura talia aveas. *Gorallus.*

168. *Exsequiis caruit, Livia, penè suis*] *Tuis* olim legeram. Quod *Barthio* quoque in Adversariis probatum. Sed nil necesse, ut *suis* sit sibi debitis exsequiis. *Heinsius.*

10 *Inter quæque ruit*] *Inter quæ periit* verè legebat *Rutgersius.* Infra:

Ille meus periit, periit arma inter & enses.

Barthius in Adversariis: *meruit. Inter quaeque recens,* veteres nonnulli, quod *Naugerius* sequutus. *Idem.*

172. *Et Drusum prunæ*] *Primæ* plerique veteres, nisi quòd Combianus, cum duabus vetustis Editionibus, *patriæ*, eleganter; quomodo *Andreas* quoque *Naugerius*, nitidissimi vir ingenii, & ad *Senecam Lipsius*. Idem.

177. *Consuluit fractis*] *Consul init* veteres nonnulli, probè; id quod jam ab aliis est deprehensum. *Id.*

179. *Cui figere lætus* &c] Plura hanc rem, si necesse est, suppeditabit nuperus *Propertii* interpres ad Lib. III. El. VII, 26. ubi Poëta:

Atque onerare tuam fixa per arma domum. Gorall.

193. *Quid ego jam credulus, inquit*] Lege cum vetustis libris: *quid ego autem credulus.* Alii, *quid ego aut*, mendosè, sed verum proximè. *Heinsius.* Sic *autem* frequenter in interrogationibus adhibetur, ut apud *Virgilium.* Æneïd. II, 101.

Sed quid ego hæc autem nequidquam ingrata revolvo? Gorallus.

207. *Certat onus luctu*] Imò lecti, cum uno veteri libro & *Naugerio.* Heinsius. Vide notata ad hunc versum.

211. *Tu lethum optasti, Diis aversantibus, omen par tibi*] Legendum & distinguendum aliquando videbatur hoc modo:

Tu letbum optasti, Diis aversantibus omen
Par sibi, si sinerent te tua fata mori.

Agit hoc loco, ut passim, Poëta de Augusto, tamquam de Deo. Optasti, inquit, mori, jure Diis omen aversantibus, quod & ipsis par foret ac conveniret morituris, si fata te mori sinerent. Vulgata tamen scriptura defendi potest. *Heinsius.* Imo vulgatæ scripturæ optimus est sensus, Heinsianæ conjecturæ nullus, aut perabsurdus. Vide ad eum versum notata.

215. *Quid*

215. *Quid petiit? tulit ille*] *Quod petiit* libri veteres. Corrigendum itaque:

Quod petiit tulit ille, tibi ut sua facta placerent.

Et sic cum *Naugerio* codex unus antiquus. *Quod petii, tulit ille*, Lipsius Epistolicis Quæstionibus, minùs bene. *Heinsius.* Fallitur *Heinsius*, nam *Lipsius* legit *quod petiit*. Vide notata ad hunc versum. *Gorall.*

218. *Et pedes exsequias reddit*] Libri veteres, *est*; præter Combianum in quo *at*. Heinsius.

221. *Adhorruit*] Tres libri *abhorruit*. Unus *inhorruit*, quod *Naugerio* arridebat *Idem.*

222. *Sustulit è medio nubilus amne caput.*] *Et medio*, priscæ editiones, cum *Naugerio*. *Et tulit è medio* &c. Combianus. Lege: *extulit è medio*. Idem.

224. *Cæruleum magnâ legit ab ore manu*] *Cæruleo*, margo Editionis Gryphianæ. Lego:

Cæruleo magnâ tergit ab ore manu.

Sic Cydippes Epistolâ.

Spissáque de nitidis tergit amoma comis.

Idem. Sed vide notas ad hunc versum. *Ovidii* versiculus non est huic similis, neque enim idem est loquendi genus *tergere amoma comis*, & *ab ore tergere comas*. Nemo posterius dixerit, prius rectum est & usitatum. Sæpe magni Critici dissimilia quasi similia conferunt & sana emendant. *Gorallus.*

227. *Fluminis ictu*] *Auctu*, Rutgersius. Ego nihil tentem temerè, quamquam poteram *actu*. Heinsius.

229. *Cursúsque inbibebat equorum*] Quid cum equis Tiberino? Unus vetus liber, *aquarum*, quod ex suis arripuit *Naugerius*. Sed hoc jam præcessit. Locus mendo inquinatus. *Idem.* Vide notas ad hunc versum, & ad 250.

239. *Non tibi, non ullis vincere fata datur.*] *Nullis*, veteres libri. Fortè, *aliis*, vel *ulli*. Heinsius.

234. *Periitque arma inter & enses.*] *Periit arma inter*, bene veteres. Producitur enim ultima syllaba,

ut jam alibi non semel monuimus. *Heinsius*.

236. *Et dux pro patria, funere causa latet.*] Hæc corrupta sunt, haud dubiè. *Scaliger*:

Et lux prob patriæ funere clausa latet.

Veteres omnes, *funera*. Unus etiam *patriæ*. Cogitabam aliquando:

Et lux prob patriæ lumine cassa latet.

vel *jacet*. Sed hoc agit Mavors, ut Drusum sibi vindicet. Quare aliud quid exsculpendum. *Idem*. Vide quæ ad eum versum textui subjecta sunt.

240. *Pollice quæ certo pensa severa trahunt*] Sappho:

Et data sunt vitæ fila severa meæ.

Perperam igitur vetustæ editiones, in quibus:

Impia quæ certo pollice pensa trahunt.

Nisi *invida pensa* reponas. *Heinsius*.

248. *Nec tu, Tiberine, repugna, Irrita*] *Irrite* legendum, ut ex suis jam notavit *Naugerius*. Idem.

250. *Vade age admissis*] Mendum est typographicum, pro *&* *admissis*. Gorallus.

Ibid. *Admissis aquis*] *Immissis*, veteres omnes, nec damno; atque ita, ex suis, *Naugerius*. Heinsius. Sed vide notas, in quibus hæc lectio confutatur.

252. *Pendenti pumice*] Hanc loquutionem multis illustravit exemplis nuperus *Propertii* interpres ad Lib. III. El. II, 28. pariterque *Hadr. Valesii* emendationem rejecit. Gorallus.

254. *Lenta sub usque toro*] Veteres, *sibi usque*. Lege *subitque*, cum *Lipsio*, Epistolicis Quæstionibus:

Flamma, diu cunctata caput contingere sacrum,
Erravit posito lenta subitque toro.

Nisi malis, *lenta subisse*. Sic *lentus sedere* Tibullus Lib. I. Eleg. X. quod perperam mutant. *Heinsius*. Vide confutationem harum conjecturarum, in notis huic versui subjectis.

260. *Et facilis vultus*] *Faciles* vetustæ Editiones.

Hein-

Heinsius. Notum est adjectivorum in IS nominativos & acusativos plurales terminatos in IS, ES & EIS, ut multis ostendit Eminentiss. Cardinalis *Norisius* ad Cenotaph. Pisana Dissert IV. c. 3. Itaque est una ac eadem lectio, quâ nominativus pluralis significatur.

279. *Lætisque oculis, lætúsque videbo*] Ne bis idem dicat, videtur scribendum:

——*lentísque oculis, lætisque videbo.*

Sic *lentum risum* dixit *Horatius* Lib. II. Od. XVI. eleganter.

Lætus in præsens animus quod ultra est
Oderit curare, & amara lento
Temperet risu.

Ita codices plerique. Perperam *lætum risum* Muretus reposuit, cùm lætus paullò antè præcesserit. *Heinsius.* Vide quæ habent idem *Heinsius* ad Epist. Sapphûs ad Phaonem, vs. 169. & nuperus, idémque eruditissimus interpres *Propertii* ad Lib II. Eleg. XI, 14.

285. *Principiis*] Typothetarum est, pro *Principis.*

288. *Nec sua præ Templi*] *Pro Templi*, unus ex nostris, quod *Naugerio* placebat. Noster Pont. II.

Victima pro templo cur cadat icta Jovis.

Heinsius.

289. *Sæpe Nero in lacrimas*] *Illacrimans*, cum eodem *Naugerio*, ex veteri libro. *Idem.*

294. *Invenit tota mœror in urbe locum*] *Invenit &*, Mediceus. Reliqui omnes *invenit in tota.* Puto: *invenit en tota.* Heinsius.

302. *Altera jam forti*] Lege, *tam forti:* Idem.

303. *Tu filia Cæsaris illi*] Distingue cum priscis libris:

—— *tu filia Cæsaris: illi*
Non minor es magni conjuge visa Jovis. Idem.

321. *Ferienda coruscis*] *Furibunda*, prima Editio. Puto *feriunda.* Sic *potiunda* & similia, apud *Ovidium.* Heinsius.

330. *Inter honoratos excipietur avos*] Sic apud *Propertium* Cornelia Lib. IV. Eleg. XI. vs. ultimo, ex emendatione nuperi cultissimi Poëtæ Interpretis:

— *sim digna merendo*
Cujus honoratis ossa vehantur avis.

Cum quo loco hunc Albinovani confert. *Gorallus.*

338. *Quod solum domito*] Scribe *solus*, cum veteri libro. Primo enim Druso, inter Romanos *Germanici* nomen est delatum. *Heinsius.*

349. *Imposuit te alto Fortuna, locúmque tueri*] Libri veteres *altè*, ut supra diximus: deinde, *locúmque tueri*, ex Combiano & priscis Editionibus scribendum. *Heinsius.*

359. *Quo potes*] *Quod*, cum veteribus libris. *Idem.*

356. *Quàm si Romanæ principis edis opus*] *Quin tu*, veteres Editiones. Et tum superiori versu, *jam melius*, sit legendum. *Idem.*

358. *Portitor*] Qui portorium exigebat, quam ob rem *avarus* hîc dicitur, ut rectè animadvertit *Propertii* nuperus Interpres ad Lib. IV. El. XI, 7. *ubi portitor æra recepit.* Gorallus.

367. *Sed mortalis erat*] *Erit* Veteres plerique. Fortè refingendum *enim*, nam *erat* jam præcessit. *Heinsius.* Repetitio τῦ *erat* elegantior multò est, quàm, *sed mortalis enim.* Gorallus.

371. *Arbitriis tempus dispensat iniquè*] *Iniquè*, Veteres nonnulli. Emenda, *arbitriis iniquis.* Heinsius.

382. *Gessit & invictâ prospera bella manu*] *Gessat* libri veteres. An *gestat tela*? Idem.

387. *Danubiúsque capax*] *Rapax* in Combiano est & duabus vetustis editionibus. Vide notas Lib. IV. Fastorum, vs. 568. Sequentia valde depravata sunt. *Idem.*

391. *Et modò Germani*] *Germanus orbis* cum Mediceo reponatur. *Idem.*

392. *Ad-*

392. *Adspice quàm meritis*] Emendandum puto: *adspice quod meritis culpa sit* una minor. *Idem.*

395. *Qui dolor & menti*] *Quique dolor menti* Vetustæ Editiones. *Idem.*

396. *Acciperes luctus*] Lege, *accipere es*, quomodo *Rutgersius*, neque aliter veteres libri. *Idem.*

410. *Et mergi Stygiâ nobile numen aquâ*] Lege omnino *Lumen*, & sic una ex vetustis Editionibus cum *Scaligero*. Idem.

413. *Perque annos diuturnus eas fratrisque tuósque*] Sic *Propertius* Corneliam immaturâ morte defunctam inducit liberos adloquentem:

Quod mihi detractum est vestros accedat ad annos,
Prole meâ Paulum sic juvet esse senem.

Ad quem locum vide Interpretes. *Gorallus.*

417. *Tu tamen ausa potes tanto*, &c.] Hæc omnia corruptissima sunt. Sensus utcumque constabit, si *usque potes*, vel *ora potes*. Heinsius.

423. *Servandi cura parentis*] Imò *servandæ*, ut verè Combianus & primæ Editiones. *Idem.*

437. *Consortésque Deæ centum*] *Propertius* similiter Lib. III. Eleg. V, 23.

O centum æquoreæ Nereo genitore puellæ
Et tu materno tacta dolore Thetis.

Gorallus.

441. *Prisca quid huc repeto?*] *Hæc* Mediceus. *Idem.*

445. *Ipse tibi emissus nebulosum littus averni.*] Mediceus & Combianus cum prima Editione, *nebulosi in littore*. Rectè si tollas τὸ *in*, quod supervacuum est. *Idem.*

450. *Hostibus eveniat longa senecta metu*] Scribe *meis*, etiam *Scaligero* id probante. Idem.

453. *Cæsaris alti*] Hoc est, nobilitatis antiquæ, quod multis exemplis ostendit nuperus *Propertii* Interpres, vir eruditissimus, ad Lib. II. El. I, 26. *Gorallus.*

458. *Qui fuit heu mortis*] Lege, *cui fuit*; atque ita *Lipsius* ad Tacitum. *Heinsius*.

466. *Et merui*] *Emerui*, cum Mediceo, nec aliter *Naugerius*. Sic *Ovidius* passim pro *merui*. Idem.

Ibidem. *Lacrimas elicuique Deo*] *Propertius* Eleg. ultimâ vs. 60. de Augusto:

Ille sua nata dignam vixisse sororem
Increpat, & lacrimas vidimus ire Deo.

Non mirum Augusto tribui lacrimas, nondum in Deorum numerum relato, quamvis κατ' πρόληψιν *Deus* vocetur, cùm ipsi majorum gentium Dii, Jupiter, Juno, Venus, aliique flentes, passim apud Poëtas, inducantur, ut multis exemplis ostendit *Propertii* eruditus Interpres ad Lib. II. El. XIII, 54. Non dissimulandum tamen alios Poëtas interdum negare Deorum esse lacrimari, ut idem eorum verbis demonstravit. Sed hæc est libertas Poëtica, ut nunc ex Philosophorum saniore sententia, nunc ex Vulgi stultis opinionibus, pro arbitrio, loquantur; qua de re diximus ad vs. 469. *Gorallus*.

IN ELEGIAM II.

vers. 3. *ET tam Longiùs annoso vivere dignus avo.*] Sic habet etiam Aldina Editio. *Jam* & *tam* non semel temerè sunt permista, cujus exemplum vide in hisce Curis Secundis ad vs. 302. Elegiæ I. *Gorallus*.

8. *Non oblita tamen sed rapit illa senes*] Aldina Editio habet, ut *Scaligeri* membranæ, *sed repetitque senes*. Sed propterea ei non adsentimur. *Idem*.

13. *Regis eras genus Etrusci*] Hoc est, quamvis esses antiquâ nobilitate, tantâque gratiâ apud Augustum floreres, attamen nec superbus fuisti, nec impotenter potentia tua usus es. *Propertius* Lib. III. Elegiam VII. ita orditur:

Ma-

Mæcenas eques, Etrusco de sanguine Regum,
Intra fortunam qui cupis esse tuam.

Quam Elegiam præ oculis habuisse videtur noster *Albinovanus*. Idem.

29. *Quis te spoliavit.*] Non minùs rectè Aldina: *quis te violavit*.

31. *Majus erat potuisse, tamen nec velle triumphos*] *Propertius* similiter Mæcenatem laudat Lib. III. Eleg. VII, 23.

Quum tibi Romano dominas in honore secures,
Et liceat medio ponere jura foro;
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hostes,
Atque onerare tuam fixa per arma domum;
Et tibi ad effectum vires det Cæsar, & omni
Tempore tam faciles insinuentur opes.
Parcis & in tenues humilem te colligis umbras,
Velorum plenos subtrahis ipse sinus.
Crede mihi, magnos æquabunt ista Camillos
Judicia, & venies tu quoque in ora virûm.

Idem.

47. *Fugientis terga sequutus.*] Rectè emendavit *Propertii* idem Interpres *fugientia* ad Lib. III. El. VIII, 57. quem vide. *Idem.*

54. *Dotalem stupri*] Propertius Lib. III. El. IX, 31.

Conjugii obsceni pretium Romana poposcit
Mœnia, & addictos in sua regna patres.

Ad quem locum, vide eumdem Interpretem. *Idem.*

56. *Exorientis*] Solis. Sic *Propertius* Lib. III. El. III, 49. *Quà venit exoriens, quà deficit.* Idem.

58. *Galea dulce levante*] In aliis Editionibus est *juvante*, quod mutandum censent nonnulli in *jubante*, hoc est, jubam equinam è summo cono emittente. Sic Turno, apud *Virgilium* Æneïd. VII, 785

— triplici crinita jubâ galea alta Chimæram.
Sustinet.

Alioqui *levare* est in altum tollere. Iis quæ de galea,

ca-

calicis usum præstante, ab aliis allata sunt adde exemplum Cæsaris apud *Senecam* de Beneficiis Lib.V.c.24. *Siti confectus, quia impeditus ire ad fontem non poteram, repere manibus volebam, nisi commilito homo fortis ac strenuus, aquam mihi in galea sua attulisset.* Sed hîc, ubi de Baccho agit noster, aquæ vinum substituit. *Idem.*

62. *Purpurea*] De hac voce adi, si vacat, præterea quæ habet nuperus Interpres *Propertii* ad Lib. II. El. XX, 5. *Idem.*

80. *Pede suspenso*] Levi saltando pede. Alioqui *pede suspenso* dicuntur gradi, qui lento passu progrediuntur, cavéntque sibi ne strepitum pede excitent. *Phædrus* Lib. II. Fab. IV.

Inde evagata noctu suspenso pede

Ad quem locum vide *Conr. Rittershusium* & *Joan. Schefferum.* Idem.

88. *Dicitur in nitidam procubuisse bovem*] Aldina Editio habet, cum Scaligerana membrana, *dicitur in nitidum procubuisse diem.* Idem.

90. *Vina referre Jovi*] Est quoque in Aldina *signa*, quemadmodum in *Scaligeri* membrana. *Idem.*

108. *Cyaneosque metus*] Aldina, *Cyaneos fremitus.* Idem.

112. *Colchidos herba*] Hoc est, *herbæ.* Sic & de herbis magicis *Propertius* Lib. IV. El. VII, 72.

Si non te totum Doridos herba tenet. Idem.

113. *Redditur arboribus florens revirentibus ætas*] Aldina: *flores revocantibus æstas.* Non malè. *Idem.*

140. *Florent*] Mendum est Typographicum, pro *forent.*

144. *Non umquam sitiens, florida semper eris*] Contraria optabant iis, quibus infensi erant. *Propertius* Lib. IV. Ep. V.

Terra tuum spinis obducat, lena, sepulcrum,
Et tua, quod non vis, sentiat umbra sitim.

Idem.

IN ELEGIAM III.

16. *ME potuisse velim*] Aldina *te potuisse.* Quo sensu nescio; sed & hæc lectio mihi nonnihil suspecta est. *Idem.*

20. *Non sibi qui moritur desinit esse tuus*] Sic debuit edi, non *tibi qui moritur*, ut liquet ex adnotatione nostra. Videtur *Martialis* hunc locum imitatus Epigrammate LXXIII Libri IV. quod propterea integrum subjiciemus:

Cùm gravis extremas Vestinus duceret horas,
Et jam per Stygias esset iturus aquas,
Ultima volventes orabat pensa sorores,
Ut traherent parvâ stamina pulla morâ,
Jam SIBI *defunctus, caris dum vivit amicis;*
Moverunt tetricas tam pia vota Deas.
Tum largas partitus opes à luce recessit,
Séque mori posthac credidit ille senem. Idem.

IN P. CORNELII SEVERI
ÆTNAM
CURÆ SECUNDÆ.

Vers. 7. *IN Nova Pierio properent à fonte sorores Vota*] *Lucretio*, qui sine dubio ante *Cornelium*, de rerum natura carmina scripsit, addendus fortè *Manilius*: neque enim audiendi sunt, qui eum ad IV. demum sæculum amandant; quo nullus similis Poëta, ne *Claudiano* quidem excepto, floruit. Is sanè non immeritò, ab initio Poëmatis, se rem novam aggressum gloriatur:

Cœlestis rationis onus, deducere mundo
Aggredior, primúsque novis Helicona movere
Cantibus. Gorallus.

79. *Tytyon*] Imò *Tityon*. Typographicum est me[n]dum.

99. *Idem, Terra foraminibus*] Lege: *ísdem Ter[ra] foraminibus*, &c. & præfige comma voci, *ísdem*. Ide[m]

153. *Summis concredere causis*] Editum oportuit *cau[sis]*

218. *Nunc princeps*, &c.] Pro *nunc* rectiùs leg[e]retur *Ac*, nam sequens versus inchoatur eadem pa[r]ticulâ *nunc*. Idem.

231. *Hæc bissenos cita pervolet axes*] *Axes* pro o[r]bibus, seu circulis menstruis Lunæ sumuntur. Q[uæ] acceptio rarior est. Alias vocis significationes vide vs. 240. *Idem*.

261. *Fertilis hæc segetique feracior, altera viti*] animo habuit versum *Virgilii* Georg. Lib. II, 228. u[bi] de ratione, quâ terras experiebantur agricolæ, agit.

Altera frumentis quoniam favet, altera Bacch[o]
Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyæo.

Idem.

384. *Nunc superent, quæcumque regunt incendia, [sil]væ*, &c.] Hic versus & sequentes duo videntur a[li]qua in re corrupti. Itaque sensum ex conjectura, [ve]luti palpando, expressimus; donec ex antiquis co[di]cibus medicina loco fiat. Sensus à *Scaligero* alla[tus] contrarius est sententiæ Poëtæ, qui antea conten[dit] numquam exhauriri materiam quæ in *Ætna* urat[ur]. Vide vers. 365. *& seq.* Fortasse, *nunc superent*, re[fe]rendum ad ventos, ita ut sensus sint, *nunc superio[res] sint*, aut sat vehementes. Quod si admittamus ita [est] interpungendus hic locus.

Nunc superent, quæcumque regunt incendia silvæ
Quæ flammas alimenta vocant; quòd nutriat Ætn[a]
Incendi poterunt; &c.

Videant doctiores, aut qui antiquis hujusce Poëmatii Codicibus sunt instructi. *Idem.*

408. *Servans aciem*] Quid sit hîc *domus servans aciem* non intelligo, nisi *acies* significet vim ignis. In Glossis antiquis est εἵλη, hoc est, splendor & calor solis. Scio quid de cotibus habeat *Scaliger*, sed ea nihil huc faciunt. *Idem.*

421. *Nec desinit ante, Quàm levis excocto defecit robore pumex. In cinerem putresque jacet dilapsus arenas*] Lege & interpunge hoc modo: *defectus robore pumex in cinerem*, &c. Idem.

434. *Obesa cavamine terra est.*] Ex hoc loco liquet obesum dici ab *obedo*, hoc est, circum edo, & meritò *Aulum Gellium* observasse non tantùm pingue hac voce significari sed & gracilentum, Noctium Attic. Lib. XIX. c. VII. *Cùm ad eum* (Julium Paulum) *& apud mensam ejus audissemus legi Levii Alcestin, rediremúsque in urbem, sole jam ferè occiduo, figuras habitúsque verborum, novè aut insigniter dictorum, in Leviano illo carmine ruminabamur, & ut quæque vox indidem digna animadverti subvenerat, quâ nos quoque possemus uti, memoriæ mandabamus. Erant autem verba quæ tunc suppetebant hujuscemodi:*

Corpore, *inquit*, pectoréque undique obeso,
Ac mente exsensâ, tardigenulo senio oppressum.

Obesum hîc notavimus, propriè magis quàm usitatè dictum, pro exili ac gracilento. Vulgus enim ἀκύρως, vel κατ' ἀντίφρασιν obesum pro pingui atque uberi dicit. Locum *Levii* profert etiam in eumdem sensum *Nonius Marcellus*, de varia significatione sermonis. *Idem.*

482. *Facilémque sibi induit amnem*] Adjectivum conjunctum est cum *amnem* genere & numero, cùm mente sit referendum ad *solum*, quasi dixisset Poëta: *facile solum sibi induit amnem.* Sic vs. 144. *Occultam fidem* vocat Poëta, quæ habenda est rebus occultis. *Idem.*

540. Len-

540. *Lentitiem plumbum non exuit?*] Annon pro *lento*, seu molli ac ductili, fit liquidum? Sic Glossæ Veteres *lentum* μαλθακὸν, hoc est, molle interpretantur. *Orientius* Poëta Christianus sæculi quinti, nuper Rotomagi editus, Lib. I. Commonitorii:

De saxis gemmas, aurum producis arenis,
Lentáque de terris igne metalla coquis.

Quæ lectio MSS. Codd. malè à non nemine sollicitata est, quasi legendum esset aut *secta*, aut *lecta*. Idem.

571. *Cernerẻque hîc fratres*] Horum monumentum etiamnum ostendebatur *Pausaniæ* ævo, cujus hæc verba sunt è Bœoticis pag. 567. Ed. Hanovianæ: Ζήθῳ δὲ μνῆμα καὶ Ἀμφίονι ἐν κοινῷ γῆς χῶμά ἐστι οὐ μέγα: *Zetho & Amphioni monumentum est non magnum in communi terræ tumulo.* Inde rapiebant terram Tithorenses, ut in suos agros inferrent, dum sol esset in signo Tauri, quòd sic crederent agros suos mirè fœcundari. At vetabant Thebani, quòd putarent suorum fertilitati detrahi quod Tithorensibus dabatur. Hæc in sequentibus *Pausanias*, unde liquet cur adhuc viseretur id monumentum. *Idem.*

573. *Invitata pio nunc carmine saxa*] Credulis ostendebantur, ad Amphionis monumentum, aliquot saxa quæ dicebantur ex iis fuisse, quæ cantui Amphionis paruerant. Idem *Pausanias* pag. 568. Τοὺς δὲ παρὰ Ἀμφίονος μνῆμα λίθους, οἳ κάτωθεν ὑποβέβληνται, μήτε ἄλλως εἰργασμένοι πρὸς τὸ ἀκριβέστατον, ἐκείνας εἶναί φασι τὰς πέτρας αἳ τῇ ᾠδῇ τῇ Ἀμφίονος ἠκολούθησαν. *Lapides ad Amphionis monumentum, qui infra jacent, neque in commodiorem formam elaborati sunt, illas ajunt esse rupes, quæ cantum Amphionis sunt sequutæ.*

C. PED.

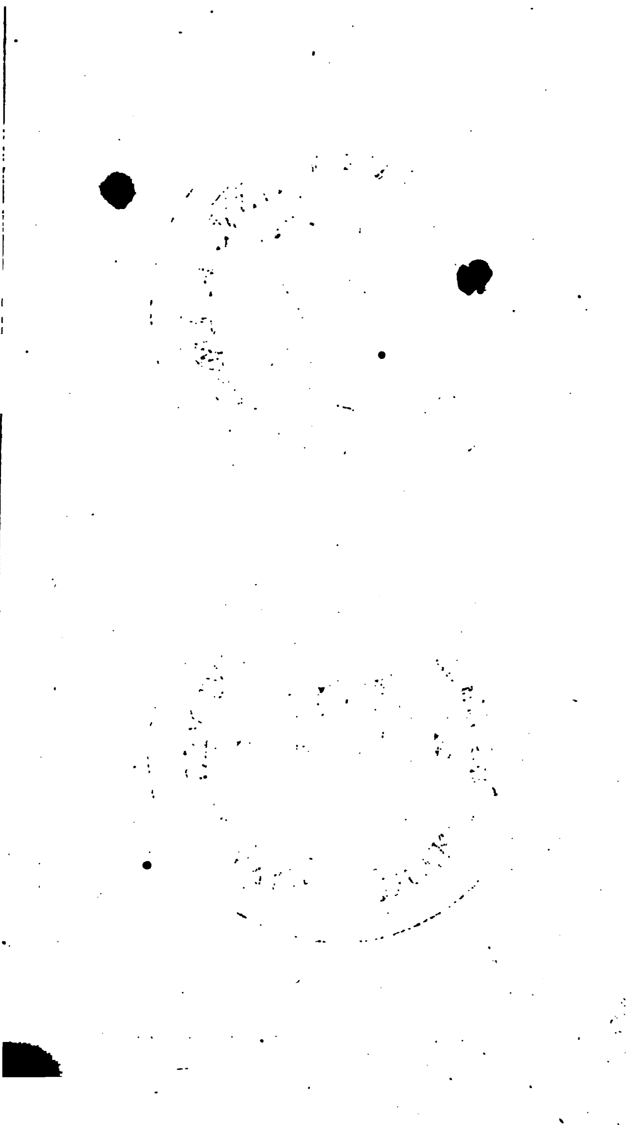
pag. 1.

CLAVDIVS DRVSVS.GERMANICVS.IMP.NERO.

T.DIVI.VESP.F.AVG.P.M.TR.P.COS.VIII.REST.
DE.GER
S C

C. PEDONIS ALBINOVANI QUÆ SUPERSUNT.

C. PEDONIS ALBINOVANI

ELEGIA I.

AD LIVIAM AUGUSTAM.

De morte Drusi Neronis, filii ejus, qui in Germania morbo periit.

VISA diu felix mater modò dicta Neronum,
Jam tibi dimidium nominis hujus abest.
Jam legis in Drusum miserabile, Livia, carmen;
Unum qui dicat, jam tibi, Mater, habes.
Nec tua te pietas distendit amore duorum,
Nec, posito filî nomine, dicis: uter?
Et quisquam leges audet tibi dicere flendi!
Et quisquam lacrimas temperat ore tuas!
Hei mihi! quàm facile est (quamvis hic contigit omnes)
Al-

NOTÆ:

Versu 1. *Mater Neronum*] Vide *Suetonium* in Tiberio C. IV. & in Claudio C. I. ac Interpretes ad ea loca. *Gerallus.*

3 *Miserabile carmen*] Ad misericordiam movendam aptum, quod sine tui commiseratione nemo legat. *Virgilius* Georg. Lib. IV, 514. de Philomela:

Flet noctem, ramóque sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis latè loca questibus implet.

Prava sine dubio est lectio Vossiani Codicis, qui habet *mirabile.* Idem.

5 *Pietas*] *Religio est*, inquit *Cicero* de Invent. Rhetor. Lib. II. cap. 53. *qua superioris cujusdam natura (quam divinam vocant) curam cærimoniamque affert. Pietas per quam sanguine conjunctis, patriaque benivolis officium & diligens tribuitur cultus.* Vide ejusdem Libri c. 22. Nimirum, *pius* est ab ἤπιος, *mitis*, *mansuetus*, *placatus*, *benignus*, quales nos decet esse erga sanguine conjunctos: & *pietas* est ab Æolico ἠπιότας, mansuetudo. Resecatur prima littera, ut simili aphæresi *dentes* sunt ab ὀδόντες, *ruo* ab ὀρύω & similia. Inde *piare Deos* est

co-

INTERPRETATIO

ELEGIÆ I.

Mortem Drusi, quæ contigit anno U.C. DCCXLV. *ante Æram Vulgarem* IX.

BEATA diu habita es, ô Livia Tiberii Claudii Neronis & Neronis Claudii Drusi mater, ob ducem hancce prolem; at hodie alter tantùm eorum ɔerstes est. Nunc in Drusi mortem mœstam legis egiam, unúsque Tiberius te Matris nomine appel-. Non ampliùs maternus amor, quo utrumque mplectebaris, in duos filios dividetur; nec acceptis :eris, in quibus filii nomen præscriptum videbis, du-are poteris ab utro Neronum adferantur: Quod m ita sit, ecquis tam audax est, ut sustineat luctui o modum imponere, aut verbis lacrimas tuas coërre? Facillimum est aliis lugentibus (quamquam pu-

ɜ reddere *ἡμῖν placatos*, ac *benevolos*. Dura sunt alia omnia veri-:bia, quæ viri docti commenti sunt. Idem.

Ibid. *Distendit*] *Distinet*, hinc atque inde trahit. Sic apud *Livium* ɔ. XXVII. cap. 40. *Consules diversis itineribus profecti ab urbe, veluti duo pariter bella*, distenderant *curas hominum*. Idem.

7. *Et quisquam*] Hìc & perinde est quasi εἶτα Græcorum; hoc est, c cùm ita sint; ut Æneid. I. 52. *& quisquam numen Junonis adoret tterea*. Quòd rectè conferunt viri docti cum Ovidiano versu è III. nor. El. 3. *Et quisquam pia thura focis imponere curet!* Alii teme-sollicitant, reponeréque conantur *ecquisquam*, vel *aut quisquam*. :m.

9 *Hei mihi quàm facile est*] Eam sententiam priùs extulerat *Æ-ylus* Prometheo:

> Ἐλαφρὸν, ὅςις πημάτων ἔξω πόδα
> Ἔχει, παραινεῖν, νυθετεῖν τε τὸν κακῶς
> Πράσσοντας.

Alterius luctu, fortia verba loqui!
Scilicet, exiguo percussa es fulminis ictu,
  Fortior ut possis cladibus esse tuis!
Occidit exemplum juvenis venerabile morum,
  Maximus ille armis, maximus ille togâ.
Ille modò eripuit latebrosas hostibus Alpes,
  Et titulum belli dux, duce fratre, tulit.

, Ille

N O T Æ.

Facile est, quisquis pedem extra mala habet, adhortari, & monere infelices. *Dio* Historicus: ὅθεν που πάνυ καλῶς εἴρηται, ὅτι ῥᾷον παραινέσαι ἑτέρους ἐστὶν ἢ αὐτὸν παθόντα καρτερῆσαι: *unde rectissimè dictum est, facilius esse alios adhortari, quàm ipsum perpessum patienter ferre.* Terentius: *Facilè, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.* Scaliger.

Ibid. *Contigit omnes*] *Contingere luctus* aliquem dicitur, eodem modo ac *contingere affinitate*; quia quos fato functi consanguinitate aut affinitate *contingebant*, ii solebant mortuos lugere. Hæc porro Poëticâ adulandi licentiâ dicta non esse docebunt *Suetonius* initio vitæ Claudii, & *Dio* initio Libri LV. ubi funus Drusi describunt. Quibus adde *Tacitum* Ann. Lib. III. 5. *Gorallus.*

11. *Scilicet*] Ironicè ponitur *scilicet*, affirmandi particula, ut contrarium significetur, sicut apud *Terentium* And. Act. II. Sc. 1, 14. *id populus curat, scilicet.* Ubi rectè à *Donato* profertur locus *Virgilii* ex Æn. IV. 379.

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos Sollicitat. Vide infra v. 55. Idem.

12. *Cladibus*] Elegans metaphora, nam *clades*, ut ante *Vossium* vidit *Rob. Stephanus*, est ἀπὸ τοῦ κλαδεύειν. hoc est, *ramos*, seu κλάδους *amputare.* Ad quem significatum respexit *Livius* Lib. II. cap. 13. *Mucium dimissum*, inquit, *cui postea Scævolæ, à clade dextræ manûs, cognomen inditum, legati à Porsena Romam consequuti sunt.* Liberi, nimirum, quasi *rami* parentum habentur, & morte ab truncis suis amputari censentur. *Idem.*

13 *Venerabile*] Qui, sanctitate ac gravitate senili, exemplo juvenibus erat. Nam *venerabiles* dicuntur senes, potiùs quàm juvenes. Ab ἔνος *annus*, factum videtur ἐνερὸς, *annosus*, unde mutato, pro solita Analogia, spiritu denso in Digamma Æolicum, factum *veneror*, seu ob senectutem colo, deinde simpliciter quavis de causa honoro. Sic & apud Græcos γεραρὸς, γεράσμιος, *honorandus*, & γεραίρω *honore afficio*, sub eadem radice collocantur, ac γέρων, *senex.* Idem.

14. *Maxi-*

blicus est hic luctus) 10 fortia consilia dare. Quasi rò non fulminis, sed exiguo ictu, prostrata sis, ut :ilè calamitatem tuam ferre queas! Imò verò iit juvenis qui, virtutibus suis verendus, omnibus :mplo esse potuit, quique pacis ac belli artibus ıatissimus fuit. 15 Non ita pridem Rhætos ex pium latibulis deturbavit & collega fratris Tiii honorem confecti belli unà cum illo retulit. Dein-

4 *Maximus ille togâ*] Non opus est monere *togâ*, quod nomen restis quâ Romæ per pacem utebantur, nisi tumultus bellicus, seditionis metus subitus exstitisset, significari pacis artes. Res meris nota. Sed civilis animi indicium majus edere non poterat sus, quàm quod hisce verbis describit *Suetonius*, in quibus & taris gloriæ cupidissimum juvenem pingit, in Tiberio C. I. *è autem creditur non minùs gloriosi, quàm civilis animi. Nam ex , super victorias, opima quoque spolia captasse, summóque sæpiùs imine duces Germanorum totâ acie insectatus; nec dissimulasse ums pristinum se Reipublicæ statum quandoque restituturum, si posset.* : & *Velleium Paterculum* Hist. Lib. II. p. 63. & seq. editionis Liıæ Moreti. *Idem.*

Eripuit latebrosas &c.] Rem narrant *Velleius* loco memorato, *io Cassius* Lib. LIV. ad an. U. C. DCCXXXIX. Primùm Rhætos ac elicos ad Alpes Tridentinas solus aggressus erat Drusus, ut pro-*Dio*, qui docet iis victis Drusum πρὸς στρατηγικὸς ἐπὶ τούτῳ ῖν, hoc est, Imperatorem esse salutatum, ab exercitu, quamvis distulerit Augustus. Vide *Dionem* Lib. LIV. & *Tacitum* An. I. cap. 3. Deinde & Tiberius ei adjunctus bellum unà cum il-onfecit, populósque feroces aliò abduxit, relictis tantùm qui s colerent. Ita *Dio*. At *Velleius* unicam, utroque duce, ex-ionem memorat, ut laudem Tiberii augeat. *Idem.*

Titulum belli] Quamvis usus obtinuerit ut *titulus* significaret in-:ionem statuæ, monumenti & similium rerum, in honorem piam; attamen interdum *honorem* sonat *simpliciter*, pro sua ne, quam à verbo, τίω, *honoro*, quod habet τίτιται, *honoratus* n 3 pers. Præteriti Passivi, deducit; qua de re consulendus *Vossius* in Etymologico. *Livius* Lib. IV. cap. 34. *Nisi in tra-forte fluminis prohibendo, aliquarum navium concursum in majus, t, celebrantes navalis victoriæ vanum titulum appetivere.* Idem XXVIII. cap. 41. *Sicut penès C. Lutatium prioris Punici perpetrati titulus fuit: ita penès te hujus fuerit?* Idem.

ıx, duce fratre] Vide ad v. 15. *Idem.*

 17 *Sue*

Ille genus Suevos acre, indomitósque Sycambros,
Contudit, inque fugam barbara terga dedit;
Ignotúmque tibi meruit, Romane, triumphum,
Protulit in terras imperiúmque novas.
Solvere vota Jovi, fatorum ignara tuorum
Mater, & armiferæ ſolvere vota Deæ;
Gradivúmque Patrem donis implere parabas,
Et quoſcumque coli júſque, piúmque Deos.
Ma-

N O T Æ.

17 *Suevos*] Gentem nobiliſſimam & fortiſſimam totius Germaniæ, de qua vide *Cæſaris* Comment. de B. G. Lib. IV. c. 1, 2, 3. & *Taciti* Germaniam Cap. XXXVIII. virorúmque doctorum congeſta ad utrumque collectanea. *Idem.*

Sycambros] Quorum nomen variè ſcribitur; dicuntur enim *Sicambri*, *Sycambri*, *Sygambri*, *Sugambri* & *Sugambri*. Horum ſedes primùm fuit ſecundùm Rhenum, ad Luppiam uſque fluvium; deinde, cùm ſe dedidiſſent Tiberio, in Galliam ſunt tranſlati, ut habet *Suëtonius* in Auguſto C. XXI. *Idem.*

Inque fugam &c.] *Suëtonius* in Claudio cap. 1. de Druſo. *Hoſtem etiam*, inquit, *frequenter caſum in intimas ſolitudines actum, non priùs deſtitit inſequi, quàm* &c. Vide *Dionem* Libb. LIV. & LV. *Idem.*

19 *Ignotúmque tibi meruit*] Hoc eſt, triumphum de ignota antea gente, & Romanos etiam ignorante. *Seneca* in Conſolatione ad Marciam, cap. IV. *Intraverat penitùs Germaniam, & ibi ſigna Romana fixerat, ubi vix ullos eſſe Romanos notum erat.* Hæc ſunt tamen hyperbolica, nam à Julii Cæſaris temporibus, fama Romanorum ad Germanos Rheni accolas pervenerat, imò & armorum timor; ut ipſe Cæſar nos docuit, de B. G. Lib. I, 54. & IV, 18. *Idem.*

Triumphum] Non eſt intelligendus major triumphus, ſed ovatio, de qua *Dio.* Lib. LIV. *διὰ μὲν οὖν ταῦτα τάς τε ἐπινικίους τιμὰς, καὶ τὸ ἐπὶ κέλητος εἰς τὸ ἄστυ ἐλάσαι - - - ἔλαβε: Ob hæc ornamenta triumphalia & ut ſingulari equo in urbem inveheretur accepit.* Idem.

20 *Terras - - - novas*] Quas nondum attigerant Romani. Contigit hoc præſertim ultimâ expeditione, in qua ad Albim uſque, trajecto Viſurgi, populabundus pervenit, ut docet *Dio* initio Lib. LV. *Idem.*

21 *Solvere vota Jovi* &c.] Quæ Jovi, Minervæ & Marti pro reditu filii nuncuparat. *Idem.*

23 *Gradivúmque*] *Feſtus* quidem & *Servius* deducunt hoc nomen à gra-

Deinde Suevos & Sycambros, bellicosissimas Germaniæ gentes, secundis aliquot præliis coërcuit, & fugam in interiores sylvas capessere coëgit. Quibus rebus gestis, effecit ut Romani de iis hostibus primùm triumpharent, [20] útque imperium in terras antea ignotas proferrent. Interea dum ille abesset, parabas, ô mater nescia eorum quæ te manebant, solvere vota pro reditu ejus concepta Jovi, & Minervæ; ac templis Martis ceterorúmque Deorum donaria, quibus gratum erga eos animum ostenderes,

gradiendo, quòd *gradum inferant* qui pugnant, aut *impigrè gradiantur*, aut *huc illuc gradiantur*; at non satis accuratè ac perspicuè rationem originis explicuisse videntur. Existimarim ego *gradi*, in cascorum Latinorum sermone, significasse interdum idem ac frequentativum *grassari*, hoc est, latrocinium exercere; quòd latrones seu *grassatores* huc illuc gradiantur, ut inveniant quem spolient; quod & milites facere solent. Igitur *Pater Gradivus*, idem est ac Pater latrocinans. Sic Minerva dicitur à Græcis ληϊτὶς & ἀγελεία, hoc est, *prædatrix*. Idem.

Patrem] Nomen est quo singulos Deos appellare consuerant, plerúmque venerationis, ut observavit dudum *Adrianus Turnebus* Advers. Lib. XIII. cap. 8. Cujus rei etiam sat exemplorum suppeditabit *Rob. Stephanus* in *Thesauro*. Sed nemo meliùs rem doceat *Lactantio*, cujus hæc sunt verba Lib. IV. Inst. Divin. cap. 3. *Omnem Deum, qui ab homine colitur, necesse est, inter sollemnes ritus, & precationes, PATREM nuncupari; non tantum honoris gratiâ, verùm etiam rationis; quod & antiquior esse homine & quòd vitam, salutem, victum præstat, ut pater. Itaque ut Jupiter à precantibus, pater vocatur & Saturnus & Janus & Liber & ceteri deinceps; quod Lucilius in Deorum Concilio irridet.*

Ut nemo sit nostrûm, quin pater optimu' Divom.
Ut Neptunu' pater, Liber, Saturnu' pater, Mars,
Janu', Quirinu' pater, nomen dicatur ad unum. *Idem.*

24 *Coli júsque, piúmque*] Ex moribus, nempe, Romanis, apud quos ignotis, aut peregrinis Diis sacra facere non licebat. Vide *Livium* Lib. IV, 30. & XXIX, 15. & seq. Hinc *Cicero* initio Legum: *separatim nemo habessit Deos, néve novos, sed ne advenas, nisi publicè adscitos, privatim colunto* &c. Temporibus Augusti & Tiberii, cùm Romæ peregrinæ superstitiones invalescerent, ex Urbe pulsæ sunt. Vide *Dionem* Lib. LIV. & *Tacitum* Annal. Lib. II. cap. 85. & ad eum Interpretes. *Idem.*

Maternâque ſacros agitabas mente triumphos,
Forſitan & curæ jam tibi currus erat.
Funera pro ſacris tibi ſunt ducenda triumphis,
Et tumulus Druſum, pro Jovis arce, manet.
Fingebas reducem, præceptâque mente fovebas
Gaudia & ante oculos jam tibi victor erat.
Jam veniet, jam me gratantem turba videbit,
Jam mihi pro Druſo dona ferenda meo.
Obvia progrediar, felixque per oppida dicar,
Colláque & hoc oculos illius ore premam.
Talis erit, ſic occurret, ſic oſcula junget,

Hoc

NOTÆ.

25 *Sacros* —— *triumphos*] Quibus in Capitolio ſacra ſollemnem in modum fieri ſolebant, quamobrem victimæ in pompa ducebantur, donaria templis inferenda geſtabantur. Ideò etiam *Ovidius ſacrum triumphum* vocat, Amor. Lib. I. El. 2. *Ergo cùm poſſim ſacri pars eſſe triumphi.* Idem.

26 *Jam tibi currus erat*] Antea, ut vidimus ad v. 19. equo in Urbem invectus erat; nunc poſt majores relatas victorias & confectum, ut videbatur, bellum, juſtum Triumphum acturus erat; adeoque curru vectus urbem ingreſſurus. Qui hæc ignorat, adeat libellum *Onuphrii Panvinii* de Triumpho, aut ejuſdem argumenti Opuſculum *Jul. Cæſaris Bullingeri.* Idem.

27 *Funera* —— *ducenda*] Ut *ducere pompam* dicuntur, qui alios antecedunt: ſic & *funus*, aut *exſequias* qui aliis præibant; qua de re egit *Joannes Meurſius* in Libello de Funere Cap. XVIII. ubi oſtendit parentes, conjuges, conſanguineos & propinquos præiviſſe aliis, atque inde ductam loquutionem, qua utitur hic *Albinovanus*, & cujus exempla pluſcula profert. *Idem.*

28 *Pro Jovis arce*] Pro Capitolio, ut illic ſacra facerent & epularentur. Vide Capp. XXXIII, & XXXIV. libelli *Bullengeri* antea memorata. *Idem.*

29 *Percepta*] Lego *præceptaque mente.* Virgilius: *ſi lac præceperit æſtus.* Scaliger.

Ibid. Sic edidit *Nic. Heinſius*, nec aliter debuit. Sed poterat *Scaliger* aptius exemplum verbi *præcipio* hoc ſignificatu intellecti proferre ex *Ciceronis* Philippica XIII. cap. 20. ubi ſic M. Antonius in Ep. ad *Hirtium* & *Cæſarem*: *ſi me rectis ſenſibus euntem Dii immortales,*

ni

res, inferre. 25 Jam cogitabas de filii tui triumpho, déque triumphali curru ei parando fortè sollicita eras. At loco triumphi, ducendum tibi est funus, & loco Capitolii, quod triumphans ingressurus erat, sepulcrum ei subeundum. Animo eum reducem tibi fingebas, gaudiúmque ex ejus reditu præcipiebas, 30 & præ oculis tuis jam ille versabatur. Mox aderit, inquiebas, méque populus Romanus Diis gratias agentem videbit & sacra facientem. Obviam illi ibo, urbésque Italiæ, per quas transibo, beatam me prædicabunt cùm in ejus amplexum, atque oscula ruam. 35 Ejusmodi erit ejus vultus, sic mihi occurret, sic me osculabitur, res suas

ut spero, adjuverint, vivam libenter. Sin autem aliud me fatum manet, præcipio gaudia *suppliciorum vestrorum*. Sic verò respondet disertissimus Romuli nepotum: Præcipias *licet* gaudia, *non enim tibi cum Pompeianis, sed cum universa Republica bellum est*. Gorallus.

31 *Jam veniet*] In reditu ipso mortuus est Drusus. Cùm enim ad Albim pervenisset, frustraque fluvium trajicere tentasset, tropæis constitutis recessit; quòd, ut aiebant, species barbaræ mulieris humanâ amplior victorem tendere ultra sermone Latino prohibuisset. Ei narrationi fidem non abrogat *Dio*, qui subjicit: παραχρῆμα γὰρ ἀπέβη, σπουδῇ τε ὑποστρέψαντος αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ νόσῳ τινὶ, πρὶν ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἐλθεῖν, τελευτήσαντος: *nam & continuò retro ire Drusus cœpit & in itinere, priusquàm Rhenum attingeret, morbo decessit.* Idem.

Ibid. *Gratantem*] Hoc est, illi & Diis gratulantem, seu verbis ostendentem quàm gratus sit mihi ejus reditus, Diisque gratias propterea agentem. *Livius* Lib. VII. cap. 13. sic milites inducit alloquentes Dictatorem Sulpicium: *Te, Imperator, milites tui oramus, ut nobis pugnandi copiam facias. Cùm vincere cupimus, tum, duce te, vincere, tibi lauream insignem deferre, tecum triumphantes urbem inire, tuum sequentes currum Iovis Opt. Max. templum gratantes, ovantéque adire.* Idem.

32 *Iam mihi pro Druso &c.*] Repetitio est eorum, quæ dicta sunt v. 21. & seqq. *Idem.*

34 *Hoc oculos illius ore premam*] Sic meliùs, quàm *hos oculos*, ut edidit *Nic. Heinsius* post *Scaligerum*; hoc est, *hoc* meo *ore*, *premam collàque & oculos illius*, seu eum osculabor. Nonnisi durè dicere potuit, *premam illius ore collàque & hos oculos*, pro eo quod est oscula ejus excipiam. *Idem.*

 38 *Lata*

Hoc mihi narrabit, sic prior ipsa loquar.
Gaudia vana foves, spem pone, miserrima, falsam,
Desine de Druso læta referre tuo.
Cæsaris illud opus, voti pars altera vestri,
Occidit: indignas, Livia, solve comas.
Quid tibi nunc mores prosunt, actúmque pudicè
Omne ævum & tanto tam placuisse viro?
Quidque pudicitiæ turba inviolata bonorum,
Ultima sit laudes inter ut illa tuas?
Quid tenuisse animum contra sua sæcula rectum,

Al-

NOTÆ.

38 *Læta referre*] Narrare. *Idem.*

39 *Cæsaris illud opus*] Ita vocat institutum & formatum à Cæsare. In Mæcenatis Epicedio:

Et magnum magni Cæsaris illud opus.

Ergo se ipse imitatur. *Scaliger.* *Ibid.* De Bruto quidem ita loquitur in Epicedio Mæcenatis, quem Serviliæ natum, ex consuetudine Cæsaris, multi suspicabantur; hìc verò de Druso, de quo ita *Suetonius*, initio vitæ Claudii: *Patrem Claudii Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Livia, cùm Augusto gravida nupsisset, intra mensem tertium peperit; fuitque suspicio ex vitrico, per adulterii consuetudinem, procreatum.* Gorallus.

Ibid. *Voti pars altera vestri*] Inter quem & Tiberium partiebámini vota. *Votum* ergo dicitur is, pro quo vota nuncupabantur. *Idem.*

40 *Indignas*] Quæ indignæ erant quæ solverentur. De more solvendarum comarum in funere, adi *Ioan Meursium* de Funere c. XXII. *Idem.*

41 *Quid tibi nunc mores* &c.] Hoc est, virtutes. Vide infra v. 51. Omnia plena sunt ejusmodi quæstibus de inutilitate virtutis, in Veterum Scriptis, qui in hac vita præmia ei esse volebant. *Idem.*

Actúmque pudicè] Adulatur. Vide ad v. 39. *Idem.*

42 *Omne ævum*] Tota vita. Sic *αἰὼν*, unde Latina vox, passim, apud Græcos, pro *vita.* Idem.

43 *Quidque pudicitiæ turba*] Legebatur *quidque pudicitia tantum*, nullo planè sensu; sed primùm legendum *pudicitiæ* ostendit verbum *prosunt*, ex vs. 41. ἀπὸ τοῦ κοινοῦ necessariò repetendum. Deinde liquidum erat sequi oportere nomen substantivum, quod in sylla-

bam

suas gestas sic mihi narrabit, hisce verbis eum prior salutabo. Verùm, ô infelix Livia, fallax hæc erat tua lætitia, inanis spes animo ejicienda fuit, lætos de Druso tuo nuncios omittere necesse habuisti. Adoléscens ille tantâ curâ ab Augusto formatus atque educatus, inter quem & fratrem vota vestra dividebatis, obiit; quare, ô Livia, quamquam indigna tali calamitate, solutâ comâ eum lugeto. Quid tibi prosunt sancti mores, vitáque castissimè exacta, & constantissimus Augusti erga te amor? Quid pudicitiam juverunt tot aliæ virtutes, nullo umquam turpi facto à te violatæ, ita ut ne pudicitia quidem ipsa sit inter potissimas dotes tuas; cùm non obstiterint quominus Dii à te filium abstulerint. Quid tibi profuit, in vitiorum fluctibus, quibus hæc

bam unam resolveretur, quod regeret genitivum *bonorum*, convenirétque genere cum adjectivo *inviolata*. Quænam verò hæc erat vox? An *tantum*? Minimè sanè; ideoque locus pro conclamato habebatur. Nos verò ex ipsius Poëtæ stylo, ac re ipsa, substituimus *turba*, qua in voce omnia sunt quæ postulabantur à constructione. Sic infra v. 79. *turba bonorum*, pro magno virtutum numero, ut rectè emendavit vir summus. *Idem.*

Bonorum] Integra loquutio est *bonorum animi*, quæ est virtutum circumloquutio. *Horatius* Lib. I. Sat. III, 70.

Nam vitiis nemo sine nascitur, optimus ille est
Qui minimis urgetur; amicus dulcis, ut æquum est,
Cùm mea compenset vitiis bona.

Turba autem *inviolata bonorum*, est ingens numerus virtutum, pravo nullo facinore violatarum, seu inquinatarum. Has pudicitiæ Liviæ quidquam profuisse negat, quia non effecerant ut Dii, in tantæ & tam ornatæ pudicitiæ honorem, Drusum servassent. *Idem.*

44 *Ultima sit laudes* &c.] Ut minima sit virtutum, quæ in te laudantur. *Horatius* Lib. I. Ep. XVII, 35.

Principibus placuisse viris non ultima laus est.

45 *Contra sua sæcula rectum*] Est metaphora à clavo navis deducta, quem contra irruentes fluctus rectum tenet nauta. *Quintilianus* Lib. II. cap. 17. *Gubernator vult, salvâ nave, in portum pervenire. Si tamen tempestate fuerit abreptus, non ideò minùs erit gubernator, dicétque notum illud: dum clavum rectum teneam.* Vide *Desid. Erasmi* Chiliad. III. Cent. I. Ad. 28. *Idem.*

46 *Altiùs*

Altiùs & vitiis exseruisse caput?
Nec nocuisse ulli & fortunam habuisse nocendi?
Nec quemquam nervos extimuisse tuos?
Nec vires errasse tuas, campóque, foróque,
Quámque libet citra constituisse domum?
Nempe, per hos etiam Fortunæ injuria mores
Regnat, & incertâ est hîc quoque nixa rotâ.
Hîc quoque sentitur; ne quid non improba carpat,
Sæ-

N O T Æ.

46 *Altiùs & vitiis exseruisse caput*] Translatio petita ab eo, qui in mare demersus caput tamen exsereret, undis immersabile. Sic loquutus & *Ovidius* Fastor. Lib. I. ubi de Astronomis:

Credibile est illos pariter vitiisque, locisque
Altiùs humanis exseruisse caput. Idem.

47 *Fortunam habuisse nocendi*] Hoc est, ad eam fortunam cùm pervenisses, in qua impune nocere potuisti, attamen nulli nocere voluisti. Similem sententiam habet *Pedo* Eleg. II, 15. ubi vide notata. *Idem.*

48 *Nervos*] Hoc est, vires, seu potentiam. Nihil est frequentius. *Idem.*

49 *Nec vires campo*] Significat Comitia libera Populo Romano relicta, nec vi extortas electiones Magistratuum. Non tamen hoc ita intelligendum, quasi Populo Romano antiquum jus electionum illibatum fuerit. C. Julius Cæsar Dictator *Comitia*, ut docet *Suetonius* Cap. XLI. ejus vitæ, *cum populo partitus est, ut, exceptis Consulatûs competitoribus, de cetero numero Candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronunciarentur, pro parte altera quos ipse edidisset. Edebat per libellos, circum Tribus missos, scripturâ brevi:* Cæsar Dictator illi Tribui. Commendo vobis illum & illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneant. *Admisit ad honores* &c. Hæc forma Comitiorum, cùm per bella civilia & Trium Virorum tyrannidem turbata fuisset, ab Augusto est instaurata, ut idem Scriptor docet, Augusti, cap. XL. *Comitiorum*, inquit, *pristinum jus reduxit*; ad quem locum vide *Is. Casauboni* notas, ubi ex *Dione* ostendit *jus pristinum* esse jus non antiquum, sed à Julio Cæsare antea constitutum. Si quis autem ignoraret Comitia, eligendorum Magistratuum causâ, in Campo Martio habita fuisse, eum amandarem
ad

hæc ætas inundatur, rectum clavum tenuisse, superiorémque omnibus eorum illecebris fuisse? Quid te juvit clementia, quâ, tametsi impunè nocere poteras, neminem tamen umquam injuriâ afficere sustinuisti; ita ut causa nulla fuerit, cur quisquam potentiam tuam timeret? Quid emolumenti ad te rediit, ob animi civilitatem, quâ & Magistratus à populo liberè creari, & jus à Prætoribus dici, nulla vi adhibitâ, civésque omnes tranquillè facultatibus suis uti passa es? Fortuna tot & tantis virtutibus æquior propterea non fuit, ostenditque, etiam in te, incertissima esse sua munera. Vim ejus tu quoque sensisti, & ne quid esset, quod non adimeret,

ad *P. Manutium* de Comitiis Rom. Cap. VII. & *Nicol. Gruchium* Lib. I. cap. v. *Idem.*

Foróque] Libera hic significat judicia, nec auctoritate Augustæ turbata. Suetonius in Augusto cap. LVI. *Testem se in judiciis & interrogari & refelli æquissimo animo patiebatur.* Paullò pòst: *Amicos ita magnos & potentes in civitate esse voluit, ut tamen pari jure essent, quo ceteri, legibúsque judiciariis æquè tenerentur.* Sequentia apud ipsum Scriptorem vide, civilis animi in Augusto clara indicia; sed quæ non pertinent ad Liviæ laudes, nisi statuamus numquam esse conatam Augustum à tam laudabili proposito deducere, sed viri rectè facta ac instituta probasse. Quod si verum est, laudum viri particeps sit necesse est; sin minùs, dum *Pedo* adularetur uxori, virum meritò laudabat. *Idem.*

50 *Quamque libet citra* &c.] Hoc est, nulli domui vim illatam esse; nempe, ex quo Augustus rerum solus potitus est. *Citrà* opponitur hîc τῷ *intra*, perindéque est ac si *Pedo* diceret vires, seu copias Augusti nullas in ædes irrupisse, sed citra parietum & murorum terminos semper constitisse; hoc est, nihil vi actum esse, sed legibus omnia. Exempla clementiæ Augusti vide in libris *Senecæ* de Ira & Clementia. *Idem.*

51 *Per hos —— mores*] Quamvis hæ virtutes sint Augusti & Liviæ. Vide v. 41. *Idem.*

Fortunæ injuria] Hoc est, iniquitas Fortunæ, quamquam *injuria* de singulari iniquo facinore frequentiùs dicitur. Ceterùm Fortuna figmentum est humani ingenii, adversùs quod querelas effundit, quibus Numen ipsum appetere non audet, & delicta sua tribuit. Vide quæ hæc de re habet *Joan. Clericus* Artis Criticæ. P. 2. S. I. c. 9. *Idem.*

54 *In-*

Sævit; & injustum jus sibi ubique facit.
Scilicet, immunis si luctûs una fuisset
Livia, Fortunæ regna minora forent!
Quid si non habitu sic se gessisset in omni,
Ut sua non essent invidiosa bona?
Cæsaris adde domum, quæ certè funeris expers
Debuit humanis altior esse malis.
Ille vigil, summa sacer ille locatus in arce,
Res hominum ex tuto cernere dignus erat;
Nec fleri ipse suis, nec quemquam flere suorum,
Nec, quæ nos patimur vulgus, & ipse pati.
Vidimus ereptâ mœrentem stirpe sororis.

Luctu

NOTÆ.

54 *Injustum jus*] *Ius* hìc potestatem sonat, quæ injusta esse pote non τὸ δίκαιον, quod immutabile est. Sic Prætor *jus dicere* di batur etiam cùm contra leges & æquitatem judicaret, quòd accept populo judicandi potestate abuteretur. *Paulus* Jurisconsultus ali Digg. Lib. I. Tit. I. de Justitia & Jure l. XI. *Prætor quoque jus redd re dicitur, etiam cùm iniquè decernit; relatione, scilicet, factâ non id quod Prætor facit, sed ad illud quod Prætorem facere convenit.* E demum est *jus injustum.* Idem.

55 *Scilicet*] Ironia, quæ vim negationis obtinet, ut supra v. 11.

57 *Habitu*] Habitus non modò statum, formam, conditionémq animi, corporis & vestium sonat, verùm etiam fortunarum. *H ratius* de Arte Poëtica, v. 108.

Format enim natura priùs nos intus ad omnem
Fortunarum habitum.

Vult ergo *Pedo* ita se gessisse *Liviam*, ut nullus ei magis invideret, summam dignitatem evectæ, quàm antea in tenuïore sorte invider *Idem.*

58 *Invidiosa*] Quæ illi invidiam & odium hominum crearet quod summâ comitate adsequuta erat. *Tacitus* Annal. Lib. I. cap. *Sanctitate domûs priscum ad morem, comis ultra quàm antiquis fem. probatum, mater impotens, uxor facilis* &c. Idem.

59 *Cæsaris adde domum* &c.] Pudenda adulatio in domum, qu Romanis satius fuisset numquam in rerum natura fuisse. Sed ut R manorum effrenis fuerat libertas, dum Respublica stetit: ita

adu

ret, in te, ablato filio, crudelem se præbuit, iniquáque omnia miscendi facultate abusa est. Quasi verò, si una Livia mœroris exsors esset, minus regnum ejus in mortales fuisset! Quid aliud factura erat, si Livia ita se in quacumque sorte non gessisset, ut nemo ejus opibus invidere posset? Adde quòd ab Augusto ducta erat, cujus domum funeris expertem esse decebat; hominum quippe malis omnibus jure superiorem. Cùm humani generis sit custos, & veluti in rerum humanarum arce collocatus; ex tanto fastigio, res humanas ab eo tutò despici æquum erat. Nefas esse debuit aut ipsum à suis lugeri, aut ab eo suos defleri; ac, uno verbo ut omnia complectar, iisdem calamitatibus, ac hominum vulgus, obnoxium esse. Contraria tamen

omnia

adulatio sine modo fuit, postquàm uni parere coacti sunt. Qua in re, Poëtæ præsertim pudendum ceteris exemplum præbuerunt. *Idem.*

61 *Ille vigil*] Hoc est, custos qui, ceteris quiescentibus, Reipublicæ negotiis intentus cavet ne quid detrimenti capiat. Æquales Poëtæ propterea Augustum *Romulæ gentis* & *rerum custodem* vocitabant. Vide *Horatium* Lib. IV. Od. 5. & 15. Hinc *Ciceroni* Phil. I, 1. cura Reipublicæ est *vigilia consularis ac senatoria*. Vide & Phil. XII, 10. Noster, Eleg. II, 54. *tu vigil urbis eras*. Idem.

Summa locatus in arce] Ut vigiles in summis arcibus collocabantur, qui latè prospicerent, si quid insidiarum alicunde exoriretur: sic Cæsar, qui summæ rerum præerat, è longinquo omnia providebat. Alioqui regnum Augusti posset significari, Regum enim aut Tyrannorum erat arcem occupare, vel tenere. *Asconius* ad Divinationem *Ciceronis* cap. V. *Arx vel sedes tyranni dicitur, ut sæpe alibi, vel editus in civitate, & munitior ad salutem civium locus, ut Virgilius:* Quo res summa loco, Pantheu? quam prendimus arcem? *Ergo prima spes in muris est, secunda in arce, si muros hostis irruperit.* Præterea *sacer* hìc dicitur Augustus, quasi Deus, quorum Templa vulgò in arcibus locata, ut Jovis in Capitolio Romæ, Minervæ in arce Athenis, &c. *Idem.*

65 *Erepta mærentem stirpe sororis*] M. Marcello Octaviæ filio, qui obiit Cæs. Augusto XI & Cn. Calpurnio Pisone Coss. anno U. C. DCCXXXI. Vide *Dionem* Lib. LIII. cujus hæc sunt verba de Marcello: *αὐτὸν ὁ Αὔγουστος δημοσίᾳ τε ἔθαψεν ἐπαινέσας, ὥσπερ εἴθιστο — τῇ τε μνήμῃ τοῦ θεάτρου τοῦ προκαταβληθέντος μὲν ὑπὸ*

τοῦ

Luctus, ut in Druso, publicus ille fuit.
Condidit Agrippam, quo te, Marcelle, sepulcro
Et cepit generos jam locus ille duos.
Vix posito Agrippâ, tumuli bene janua clausa est;
Perficit officium funeris, ecce, soror.
Ecce, ter ante datis, jactura novissima Drusus
A magno lacrimas Cæsare quartus habet.
Claudite jam, Parcæ, nimiùm reserata sepulcra,
Claudite; plus justo nam domus ista patet.

Cedis.

NOTÆ.

τοῦ Καίσαρος, Μαρκέλλου δὲ ὠνομασμένου ἐτίμησε· καὶ οἱ καὶ εἰκόνα χρυσῆν, καὶ στέφανον χρυσοῦν, δίφρον τε ἀρχικὸν εἴς τε τὸ θέατρον ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφέρεσθαι καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τῶν τελούντων αὐτὰ τίθεσθαι ἐκέλευσε: *eum Augustus publicè, pro more laudatum, sepeliit — memoriàque eum theatri ejus, quod ante cœptum à Cæsare Marcelli dictum est, honestavit; jussitque ludis Romanis imaginem Marcelli auream, aureamque coronam & sellam curulem in theatrum inferri, mediámque inter præfectos iis ludis Magistratus collocari.* Idem.

66 *Luctus ut in Druso* &c.] Vide ad vs. antecedentem. *Servius* ad Æneid. VI, 86. Ubi Poëta Marcelli laudes inchoat: *Hujus*, inquit, *mortem vehementer civitas doluit. Nam & affabilis fuit & Augusti filius. Ad funeris hujus honorem sexcentos lectos intrare civitatem jussit; hoc enim apud Majores gloriosum fuerat. Etiam dabatur pro qualitate fortunæ, nam Sulla sex millia habuit. Igitur cum ingenti pompa relatus & in campo Martio est sepultus.* Idem.

67 *Condidit Agrippam* &c.] *Dio* inter verba allata de Marcello ad vs. 67. καὶ ἐς τὸ μνημεῖον ὃ ᾠκοδόμειτο κατέθετο: *in sepulcrum, quod ædificabatur, condidit.* Libro verò LIV. de Agrippa: τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ ἐν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς μετὰ ταῦτα ἐξηνέχθη, ἐποιήσατο, καὶ αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ μνημείῳ ἔθαψε: *funus ejus extulit in eumdem locum, in quem ipse illatus est, eumque in suo monumento sepeliit.* Anno U.C. DCCXLII. Idem.

68 *Cepit generos*] Mortuo enim Marcello, Augustus Juliam Agrippæ collocaverat, ut omnes norunt. Vide *Dionem* Lib. LIII. *Idem.*

69 *Vix posito Agrippa*] Hoc est, sepulto. Alioqui *positus*, & *compositus* simpliciter mortuum sonat, quod mortui *ponantur* aut *componantur* sepulcro. Anna ad Didonem in busto jacentem Lib. IV. 681. *Sic te ut positâ, crudelis, abessem.* Ubi Servius: *exanimata,*

Sta-

omnia vidimus, Marcellum enim Octaviæ sororis filium, eumdémque generum suum, ante quindecim annos, luxit, & quidem totâ cum eo lugente Republicâ, quemadmodum nunc Drusi causâ luget. Deinde M. Agrippam alterum generum eodem sepulcro, quo Marcellum, duodecimo pòst anno condidit, adeoque duos Augusti generos unum idémque Mausoleum habuit. Anno verò post Agrippæ mortem, sepulcri tertiùm janua [70] reserata est, ut ei inferrentur Octaviæ sororis cineres. Nunc autem, post tria carissima capita sepulcro illata, amissus, quarto loco, Drusus lacrimas Augusto elicit. Tumulum tandem, ô Parcæ, crebrò nimis apertum claudite; plus æquo æterna illa patuit domus.

75 Ab-

Statius: positusque beatâ morte pater. *Vix positus* fuisse hîc Agrippa dicitur, cùm mortua est Octavia, quia anno sequente, U.C. DCCXLIII, mortua est. *Dio*, memoratis ejus anni gestis: Ἐν δὲ τῷ ἔτει ἐκείνῳ τήν τε Ἰουλίαν τῷ Τιβερίῳ συνῴκισε, καὶ τὴν Ὀκταουΐαν τὴν ἀδελφὴν ἀποθανοῦσαν προέθετο ἐπὶ τοῦ Ἰουλίου ἡρῴου, καὶ τὰ ἑξῆς: *illo anno & Iuliam Tiberio collocavit, & Octaviam sororem mortuam proposuit in sacrario Iulio* &c. Idem.

70 *Perficit officium funeris*] Est ἄκυρον, neque enim mortuus, sed qui mortuo justa facit *perficit officium funeris*. Sed Poëtis ut talia ignoscamus facit adstricta numeris oratio. Possimus tamen legere *percipit*. Idem.

71 *Ter ante datis*] Hoc est, tribus ante Orco datis, vel ter sepulcro datis Augusti consanguineis ac propinquis. *Ovidius* Metam. II. de sepultura Phaëtontis:

Naïades Hesperiæ trifidâ fumantia flammâ
Corpora dant tumulo. Idem.

74 *Plus æquo jam patet ista domus.*] Sic *Horatio* Lib. I. Od. VIII, 17. sepulcrum est *domus exilis Plutonia*. Nec mirum domum dici, in qua in æternum manere cadavera hominum putabant, cùm domos vocitarent, quæ diversoria potiùs dici debuerant. *Diodorus* Siculus de Ægyptiis, Lib. I. pag. 47. τὰς μὲν τῶν ζώντων οἰκήσεις καταλύσεις ὀνομάζουσιν, ὡς ὀλίγον χρόνον ἐν ταύταις οἰκούντων ἡμῶν, τοὺς δὲ τῶν τετελευτηκότων τάφους ἀϊδίους οἴκους προσαγορεύουσιν, ὡς ἐν ᾅδου διατελούντων τὸν ἄπειρον αἰῶνα: *viverum quidem habitacula vocant diversoria, cùm in iis per breve tempus habitemus; mortuorum verò sepulcra domos æternas dicunt, cùm in inferis per infinitum tempus agamus.* Idem.

75 *Cedis*

Cedis; & in cassum tua nomina, Druse, levantur.
Ultima sit fati hæc summa querela tui.
Iste potest implere dolor vel sæcula tota,
Et magni luctûs obtinuisse locum.
Multi in te amissi; nec, cui tot turba bonorum,
Omnis cui virtus contigit, unus eras.
Nec genetrice tuâ fœcundior ulla parentum,
Tot bona per partus quæ dedit una duos.
Heu! par illud ubi est totidem virtutibus æquum?
Et concors pietas, nec dubitatus amor?
Vidimus attonitum fraternâ morte Neronem

Squal-

NOTÆ.

75 *Cedis*] Nimirum, *è vita*, quod frequens apud *Ciceronem* & alios. *Idem.*

Et in cassum tua nomina &c.] In cassum & frustra Consul inscriberis. Infra:

Nunc primùm adspiceris Consul, victòrque parenti
Sic mihi, sic misera nomina tanta refers.

Scaliger.

Tua nomina levantur] Attollitur nomen tuum, Consulis titulo addito, inscriptum imaginibus præliorum, populorúmque devictorum; qualia fercula contis & plaustris ab omnibus conspicienda altè ferebantur. Vide laudatum antea *I. C. Bullingerum* de Triumphis, cap. XXVI. *Gorallus.*

77 *Iste potest implere* &c.] Satis habemus, quod vel per integrum sæculum fleamus, quamvis nullus alius intercederet luctus. *Idem.*

79 *Multi in te amissi*] Quòd, nimirum, esset πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, ut Homericis verbis utar, seu multis aliis æquiparandus, ut sequentia docent. *Idem.*

Ibid. *Nec cui tot verba bonorum*] Lege:

——— *nam cui tot turba bonorum,*
Omnis cui virtus, contigit unus eras

Scaliger.

Ibidem. Nemo non laudavit mutationem vocis *verba* in *turba*, quam meritò in contextum admisit *Nic. Heinsius.* Sed fallitur vir summus, cùm pro negatione legit *nam.* Sequentia non patiuntur nos hac de re dubitare, quam paraphrasi satis expressam non repetemus. Vide dicta ad v. 43. & 82. *Gorallus.*

82 *Tot*

Abisti, ô Druse, & frustra nomen tuum Consulis titulo cohonestatur; at hæc justissima, de acerbo hoc tuo fato, querela, ultima tandem sit quam domus Augusta effundere cogatur. Luctus, quo tuam mortem prosequimur, animos nostros vel per totum sæculum occupare possit & quasi recens per multos annos renovari. Non unum virum, te defuncto, amisimus; multorum enim loco nobis eras, cui obtigerant tot virtutes, ut vel multos ornare potuissent Nulla mater fœcundior haberi potuit Liviâ, quæ bis dumtaxat enixa filios tot virtutibus ornatos peperit. Interiit, alterâ sui parte, par illud fratrum, omni virtutum genere parium, & fraternâ pietate invicem certantium. Vidimus Tiberium, ob

82 *Tot bona*] Tot virtutibus ornatos filios duos peperit, ut iis solis vel multò plures insignes fieri possent. Audi *Velleium* Lib. II. de Druso solo: pag. 63. Ed. Lipsianæ Moreti. *Cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druso Claudio, fratri Neronis, adolescenti tot, tantarúmque virtutum, quot & quántas natura mortalis recipit, vel industria perficit; cujus ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus suffecerit artibus in incerto est. Morum certè dulcedo ac suavitas, & adversus amicos æqua ac par sui æstimatio inimitabilis fuisse dicitur.* Idem.

83 *Par illud*] Unus enim dumtaxat supererat. *Idem.*

84 *Concors pietas*] Hoc est, & erga parentes, & erga se invicem. Vide ad v. 5. *Idem.*

Nec dubitatus amor] Nec dubius. Sic *Ovidius* Lib. II. Metam. haud procul ab initio fabulæ Phaëthontis:

Venit & intravit dubitati tecta parentis.

Attamen quibus postea innotuit ingenium Tiberii, simulantis ac dissimulantis omnia, ii poterunt dubitare an fratrem verè amaret; cujus filium Germanicum, quem se amare fingebat, summo odio prosequutus est Verum nondum eo tempore, quo hæc scripta sunt, ita innotuerant Tiberii vitia. *Idem.*

85 *Attonitum fraternâ morte*] Notum est voce *attonitus* significari hominem stupentem præ vehementi quapiam admiratione, metu, aut alia animi perturbatione: quemadmodum qui audito tonitru fulmine feriuntur, aut afflantur. At hîc simpliciter designat, præ doloris magnitudine, stupentem. Nimirum, *curæ leves loquuntur,* in-

Squallida promiſsâ flere per ora comâ,
Diſſimilémque ſui vultu profitente dolorem;
Hei mihi! quàm toto luctus in ore fuit?
Tu tamen, extremo moriturum tempore, fratrem
Vidiſti, lacrimas vidit & ille tuas.
Affigique ſuis moriens tua pectora ſenſit,
Et tenuit vultu lumina fixa tuo,
Lumina cæruleâ jam jámque natantia morte,
Lumina fraternas jam ſubitura manus.
At miſeranda parens ſuprema neque oſcula fixit,
Frigida nec fovit membra, tremente ſinu.

Non

N O T Æ.

ingentes ſtupent. *Ovidius* Metamorph. V. de Cerere, cùm audiſſet filiam à Plutone raptam:

Mater ad auditas ſtupuit, ceu ſaxea, voces
Attonitaque diu ſimilis fuit. Idem.

86 *Squallida promiſſâ flere per ora comâ*] Squallorem & intonſas comas, in viris, fuiſſe luctûs & calamitatis indicia nemo neſcit. Eodem, nempe, habitu lugebant fato functos, quo reorum periculum deprecabantur. Sic M. *Terentius Varrò*, ut lugeret eos qui Cannis ipſius culpâ perierant, *barbam capillúmque ſubmiſit*, ut docet *Frontinus* Stratag. Lib. IV. cap. 5. Sic Julius Cæſar, *auditâ clade Titurianâ, barbam capillúmque ſubmiſit, nec ante demſit quàm vindicaſſet*, ut habet *Suëtonius* in ejus vita, cap. LXVII. Sic mortuâ Druſillâ, *Caligula mœroris impatiens, cùm repente noctúque profugiſſet ab urbe, tranſcurriſſétque Campaniam, Syracuſas petiit, rurſúſque inde properè rediit, barba capillóque promiſſo*; quod idem auctor prodidit, Cal. c. 24. *Idem.*

87 *Diſſimilémque ſui vultu* &c.] Hoc eſt, cum Tiberius, vir aliàs conſtantis vultûs, etiam in adverſis, dolorem ſuum minimè diſſimularet. Propriè vultus, præter ſolitum mœſtus, *diſſimilis ſui* dici debuit, non dolor. Sed non infrequentes, apud Poëtas, tales adjectivorum metatheſes. Sic *Virgilius* Æneïd. II, 714.

——— *templúmque vetuſtum*
Deſerta Cereris;

hoc eſt, templum vetuſtum Cereris, idémque deſertum, ſeu in quo ſacra ampliùs non fiunt, neque ullus habitat æditmus. *Idem.*

90 Vi-

ob fratris mortem, veluti ſtupentem, promiſſâque cæſarie & ſquallidâ barbâ flentem. Vidimus conſtantiſſimum illum vultum ſummum dolorem, præter morem, præferentem, & minimè fucatâ triſtitiâ totum perfuſum. Tu tamen, ô Tiberi, quod ſolari te queat, vidiſti fratrem tuum etiamnum ſpirantem; viditque ille pariter te ad lectulum ſuum flentem. Senſit moriens complexus tuos, téque attentis oculis adſpexit, quamvis jam vicinâ morte humefierent, & mox eſſent manibus tuis claudendi. Verùm miſeranda mater filium, antequàm mortem obiret, oſculari non potuit, nec frigida ejus membra in ſinum

90 *Vidiſti*] *Dio* Lib. LV. non procul ab initio: προπυθόμενος γὰρ ὁ Αὔγουστος ὅτι νοσεῖ (οὐ γὰρ ἦν πόῤῥω) τὸν Τιβέριον κατὰ τάχος ἔπεμψε, καὶ ὃς ἔμπνουν τε αὐτὸν κατέλαβε: *cùm priùs audiviſſet Auguſtus eum ægrotare (non enim procul aberat) Tiberium celeriter miſit, qui & eum ſpirantem invenit* &c. Idem.

92 *Lumina cæruleâ*] *Cæruleâ* mors dicitur, ut ab *Horatio pallida*, quod cæru[illegible]s, hoc eſt, lividos vultus mortuorum reddat. *Idem.*

Natantia morte] *Natantes* oculi ſunt qui *natant*, ſeu inundantur humore quodam, qui ſomnum ſolet antecedere, & quo etiam morientium oculi madefiunt. *Virgilius* Æneïd. v. 856. de Deo qui dormiturientem Palinurum prorſus ſopivit:

Ecce Deus ramum lethæo rore madentem
Vique ſoporatum Stygiâ ſuper utraque quaſſat
Tempora, cunctantiſque natantia lumina ſolvit.

Ovidius Lib. v Metam. in fabula Perſei:

Iam moriens, oculis ſub nocte natantibus atra,
Circumſpexit Athin. Idem.

94 *Fraternas jam ſubitura manus*] Hoc eſt, quæ frater jam compoſiturus erat. Vide vſ. 160.

95 *Suprema neque oſcula fixit*] Hæc verba *Seneca* obverſabantur, cùm hac de re ſcriberet in conſolatione ad Marciam cap. III. *Non licuerat matri ultima filii oſcula, gratúmque ſermonem oris haurire.* Oſculabantur morientes, quod probatum à *Ioanne Meurſio*, cap. III. Libri de funere, cùm hoc loco *Pedonis*, tum multis aliis, quæ apud ipſum legere licet. *Idem.*

96 *Frigida nec fovit*] Sic rectè emendavit *Iuſt. Lipſius* Epiſtol. Quæſt. Lib. III. Epiſt. 3. cùm antea legeretur *movit*. *Foventur ſinu* membra moribundi, cùm in ſinum recepta caleſiunt, aut mollius collocantur. *Quintilianus* Decl. VI. *Non morienti pater adſedi, non ægri caput molliori ſede compoſui, non fatigatum latus mutavi, non ſpiritum*

Non animam apposito fugientem excepit hiatu,
Nec traxit cæsas per tua membra comas.
Raptus es absenti, dum te fera bella morantur,
Utilior patriæ, quàm tibi, Druse, tuæ.
Liquitur ut quondam, Zephyris & solibus ictæ,
Solvuntur teneræ vere tepente nives:
Te queritur casúsque malos, atque exitiales,
Accusátque annos, ut diuturna, suos.
Talis, in umbrosis mitis nunc denique sylvis,

De

NOTÆ.

ritum excepi. Quem locum & alios protulit memorato loco *Meursius.* Adde *Ovidii* descriptionem luctûs sororum Meleagri, Metam Lib. VIII.

Dúmque manet corpus, corpus refovéntque, fovéntque,
Oscula dant ipsi. Idem.

97 *Non animam apposito* &c.] Vide ad vss. 95. & 96.

98 *Nec traxit cæsas*] Legebatur perperam *cacas.* *Iust. Lipsius* quidem Epist. Quæst. Lib. III. Epist. 3. legebat *sectas*, aut *læsas.* Sed posterius vix dicatur, priùs à scriptura nimiùm recedit. Ostendit autem *Petrus Morestellus* Pompæ Feralis Lib. II. cap. 32. solitas mulieres evulsas comas conjicere in cadavera eorum quos amaverant. Sic apud *Petronium* Matrona Ephesia cap. LXXI. *ignota consolatione percuisa laceravit vehementiùs pectus, ruptósque crines super pectus jacentis imposuit.* Ubi vide Interpretes. Quin & *Statius* Theb. Lib. V. in funere Archemori; inducit Lycurgum similia facientem:

At genitor, sceptrique decus, cultúsque Tonantis
Injicit ipse rogis tergóque & pectore fusam
Cæsariem ferro minuit, sectísque jacentis
Obnubit tenuia ora comis.

Ad quæ verba adi *Joan. Bernartium.* Idem.

101 *Liquitur*] Imitatus videtur *Virgilium* Georg. I, 43.

Vere novo, gelidus canis cùm montibus humor
Liquitur, & Zephyro putris se gleba resolvit.

Quod transtulit ad descriptionem lugentis Liviæ. Sic & *Ovidius* de Ponto Lib. I. Epist. I.

Nil igitur mirum, si mens mihi tabida facta
De nive manantis more liquescit aqua.

Debent omnes eam comparationem *Homero*, qui sic describit flentem Penelopen Odyss. T. v. 205. *Idem.*

103 Er

ſinum ſuum repoſita calefacere. Non excepit ultimo oſculo fugientem tuam animam, neque comis ſuis cæſis cadaver tuum, ô Druſe, ſparſit. Abſens mortuus es, in Germania, ubi atrox bellum te detinuerat, [100] atque ubi utiliorem patriæ operam, quàm tibi, navaſti. Nunc liqueſcit illa in lacrimas, non aliter ac calidioribus ventis & ferventiore ſole, verno tempore, liquefiunt nives. Te queritur repente, exitiali morbo, miſerandóque caſu raptum; vitæque eam, quaſi nimis longæ, tædet. [105] Sic in denſis ſylvis Philomela, mitior tandem facta, luget

103 *Eriſaque tales*] Sic edidit *Heinſius*, cùm *Scaliger* habeat *irriſaque*, quæ videtur eſſe emendatio, at inutilis, quippe quæ ſenſum nullum parit. Ex prioris ſcripturæ veſtigio meliùs legeris *atque exitiales*; fortè enim *atque* omiſſum ſuperimpoſitum fuit τῷ *exitiales*, cúmque interſtitium à librario negligente aut dormitante relictum eſſet, poſtea ſcriptum videtur *exiatquetiales*, quod iterum mutatum in *eriſaque tales*, & in *irriſaque tales*. Sic ex facili ſententia factum ænigma, quod Criticorum ingenia torſit. Unum hoc objici queat, paullò frigidiorem eſſe verſum & ſpiritu poëtico deſtitutum: *Te queritur, caſúſque malos atque exitiales.* Sed omnes *Pedonis* verſus non ſunt æquè δεινότητι illa poëtica pleni, ut vel ex duabus poſterioribus Elegiis liquet. Igitur donec melius quidpiam afferatur, hanc emendationem retinebimus. *Idem.*

104 *Ut diuturna*] Vide vſ. 413. Græci dixerint ὡς πολυχρονία, hoc eſt, quaſi diutiùs æquo vixiſſet. *Diuturnus* autem de perſonis æquè ac de rebus aliquando dicitur, ut apud *Ovidium* Faſt. VI. ad Junium.

Eſt mihi, ſitque precor noſtris diuturnior annis
Filia. Idem.

105 *Mitis nunc denique*] Hoc eſt, Philomela in Luſciniam converſa, poſtquàm filium Ityn Tereo comedendum præbuiſſet. Metamorph. Lib. VI. Obſervarunt viri eruditi Græcos & Latinos Poëtas ex hac fabula deſcriptiones lugentium certatim deſumſiſſe. Unius *Ovidii* verba ſubjiciam ex Epiſtola Sapphonis ad Phaonem, quia ſunt ſimillima hiſce Pedonis:

Quin etiam rami poſitis lugere videntur
Frondibus, & nulla dulce queruntur aves.
Sola virum non ulta piè mœſtiſſima mater
Concinit Iſmarium Daulias ales Ityn.

Idem.

Deflet Threïcium Daulias ales Ityn.
Alcyonum tales ventoſa per æquora queſtus
Ad ſurdas, tenui voce, ſonantur aquas.
Sic plumoſa novis plangentes pectora pennis
OEnidem ſubitæ concinuiſtis aves.
Sic flevit Clymene, ſic & Clymeneïdes, altè
Cùm juvenis patriis excidit ictus equis.
Congelat interdum lacrimas, durátque, tenétque,
Suſpenſáſque oculus fortior intus agit.
Erumpunt, iterúmque gravant gremiúmque, ſinúſque
Effuſæ gravidis, uberibúſque genis.
In vires abiit flendi mora; plenior unda
Effluit, exiguâ ſi qua retenta morâ.

Tan-

NOTÆ.

106 *Daulias ales*] Daulis urbs Phocidis dicitur tunc à Thracibus culta, & imperio Terei paruiſſe. Vide *Stephanum* Byzantinum in *Daulis*, & ad eum notas *Lucæ Holſtenii*. Idem.

107 *Alcyonum tales* &c.] Nota eſt ex *Ovidio* Metamorph. Lib. XI. fabula Ceycis & Halcyones. Notum & id quod de Halcyoniis diebus inde eſt deductum, quod confutavit olim pater meus Quæſt. Academicâ V. In conſolatione feriò lugentis, præſtitiſſet eas fabularum ineptias omiſſas; ſed ita iis aures erant adſuetæ, ut Poëta non videretur, qui non ita ineptiret. *Idem.*

190 *Sic plumoſa* &c.] Sorores Meleagri, quæ, cùm præter modum fratrem lugerent, in Meleagrides aves converſæ. Vide *Ovidium* Metamorph. Lib. VIII. *Idem.*

111 *Clymene*] Phaëthontis *mater* & *ſorores*. Metam. II. *Idem.*

Altè] Sic rectè edidit *Nic. Heinſius*, cùm malè legeretur *alta*. *Altè* cecidit qui ex alto cœlo deturbatus eſt. *Cicero* in Oratore cap. 28. *Si quando minùs ſuccedet, ut ſæpe fit, magnum tamen periculum non adibit; altè enim cadere non poteſt.* Idem.

112 *Ictus*] Fulmine. Metamorph. Lib. II. Fuerunt, inter Patres, qui in Phaëthontis fabula latere crediderint veſtigia veræ hiſtoriæ deflagrationis Sodomitici agri. Scriptor antiqui Poëmatis, quod Sodoma inſcribitur, ſolétque operibus *Tertulliani* ſubjici:

Hinc habet in falſo de vero fabula famam,
Solis progeniem curſus optaſſe paternos,

Nec

luget Ityn Terci Thraciæ Regis filium, suâ causâ, interfectum! Sic Halcyones, dum maria pervolitant, etiamnum tenui cantu Ceycis naufragium frustra deplorant. Sic sorores Meleagri, in aves mutatæ, 110 novarum pennarum motu mortem fratris subitò planxerunt. Sic Clymene Phaëthontis mater, ejúsque sorores flevere, cùm è cœlo atque ex curru solis fulminis ictu deturbatus est. Interdum quidem coërcet Livia lacrimas, introrsúmque singulari animi constantiâ repellit. 115 At mox prorumpunt, totúmque ejus sinum madefaciunt, uberiùs quàm priùs ex tumentibus oculis effusæ. Majore vi quàm antea, aliquamdiu coërcitæ profluunt: quemadmodum amnes plures undas, si vel brevi tempore retentæ sunt, devolvunt. Denique, cùm si

Nec valuisse levem puerum frenare superbos
Ignis equos, arsisse orbem; tunc fulmine raptum
Aurigam, illicitum planctum mutasse sorores,

Crediderim potiùs intolerandum æstum, atque in antiquissimis Ægypti annalibus celebrem, sic poëticè descriptum fuisse; finxisséque rationem æstûs Poëtam, quisquis ille fuit, qui primus hæc cecinit; tum etiam sorores lugentes mutatas in populos, quod præ nimio æstu arbores, etiam ad fluvios sitæ, quales populi, exaruissent. Hæc quoque credibiliora mihi videntur, quàm conjectura *Vossii* luctum Adonidis, cum luctu Phaëthontis, contra omnia fabularis historiæ monumenta, miscentis. Vide eum Theol. Gentil. Lib. 11. cap. 4. Sed hæc nihil ad *Pedonem*. Idem.

113 *Congelat.*] *Homerus* de lacrima, *ὥστε κέρα ἵστατο*, *stetit instar cornu*. Scaliger.

Ibidem] Locus *Homeri* est Odyss. T. v. 210. ubi de Ulysse quis esset, coram flente Penelopa, dissimulante:

Θυμῷ μὲν γοόωσαν ἑὴν ἐλέαιρε γυναῖκα,
Ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος,
Ἀτρέμας ἐν βλεφάροισι.

Animo quidem lugentem suam uxorem miserabatur; oculi verò tanquam cornua stabant, vel ferrum, immoti in palpebris; hoc est, nullæ defluebant lacrimæ, haud aliter ac si concretæ fuissent. Eo sanè respexisse videtur *Pedo*. Gorallus.

Suspensasque oculus fortior intus agit.] Verissima hæc lectio est, quam habet N. *Heinsius*, non Scaligerana: *oculis fortior ictus*. Idem.

 121 *Brevis*

Tandem ubi per lacrimas licuit, sic flebilis orsa est,
Singultu medios impediente sonos.
Nate, brevis fructus, duplicis sors altera partûs;
Gloria confectæ, nate, parentis ubi es?
Sed neque jam duplicis, neque jam sors altera partûs,
Gloria confectæ nunc quoque matris, ubi es?
Heu! modò tantus ubi es? tumulo portaris & igni,
Hæc sunt in reditus dona paranda tuos.
Siccine dignus eras oculis occurrere matris?
Sic ego te reducem digna videre fui?
Cæsaris uxori, si talia dicere fas est;
Jam dubito magnos an rear esse Deos.

Nam

NOTÆ.

121 *Brevis fructus*] Respicit ad fructus æstivos, qui ὡραῖοι dicuntur, quòd per eam solam tempestatem servari queant, qualia cerasa, pyra variorum generum &c. Imitatus fortè est *Lucretium*, qui Libro III. sic de vita humana loquitur:

Hoc etiam faciunt, ubi discubuere, tenéntque
Pocula sæpe homines & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant: brevis hic est fructus homullis.

Idem.

Duplicis sors altera partûs] *Sors* dicitur quidquid *sorte* obtingit, hoc est, nobis insciis. Hujusmodi autem sunt liberi, quos nemo sibi ipse polliceri queat. Sic etiam loquitur Juno Fastorum VI.

Si genus adspicitur, Saturnum prima parentem
Feci, Saturni sors ego prima fui.

Idem.

122 *Gloria confecta*] Non annis, sed dolore. *Catullus*, ob fratris mortem mœstus, sic Ortalum alloquitur Carm. LXVI.

——— *me assiduo confectum cura dolore*
Sevocat à doctis, Ortale, virginibus.

Gloria autem matris dicitur is, propter quem mater gloriatur, qui matri honori est. Eo sensu, in sacris Litteris, vir dicitur δόξα Θεοῦ *gloria Dei*, mulier verò δόξα ἀνδρὸς, *gloria viri*, 1 Corinth. XI. 7. Sic & Proverb. XVII, 6. *Corona senum filii filiorum, & gloria filiorum patres.* Idem.

123 Se

fiverunt lacrimæ, sic cœpit loqui, ita tamen ut frequentibus singultibus sermo ejus interrumperetur. O fili, qui instar fructûs citò maturescentis & contabescentis, mihi raptus es; ô quem altero partu enixa fueram; ô decus matris dolore confectæ, ergóne ad plures abiisti? Non ampliùs numero filiorum meorum censeris, neque, ô fili, quo etiamnum glorior, usquam es. Qui non ita pridem tantum virum te præstabas, fatis concessisti; gestarísque ut in cineres redactus sepulcro inferaris; quæ infelicia munera in reditum tuum paranda fuerunt. Quâ noxâ commeritus eras ita objici oculis meis, aut quo scelere hanc mihi ipsa pœnam contraxi? Si fas esset uxori Cæsaris, in numerum Deorum referendi, dubitare an sint Dii, nescirem an sint qui

123 *Sed neque jam* &c.] Qui non ampliùs erat non poterat cujusquam partûs sors dici. *Idem.*

124 *Gloria* &c.] Vim singularem orationi addit hæc repetitio, & illud *ubi es?* vehementissimum desiderium graphicè exprimit. Sic Acestes Æneïd. Lib. V, 391.

——— *Ubi nunc nobis Deus ille magister*
Nequidquam memoratus Eryx?

Idem.

125 *Tumulo portaris* &c.] Tumulo condendus, & igne absumendus. *Idem.*

126 *Hæc sunt* &c.] Rogus, ignis, sepulcrum &c. *Idem.*

130 *Iam dubito magnos* &c.] Fragili tibicine nitebatur religio plurimorum Ethnicorum, quæ in secundis tantùm inconcussa erat; si quid adversi contingeret, vacillabat. *Martialis* ad Domitianum Lib. 11. Epig. 91.

Rerum certa salus; terrarum gloria, Cæsar,
Sospite quo, magnos credimus esse Deos.

Vide & Epig. I. Lib. V. *Claudianus* Lib. 1. in Rufinum, postquàm dixit se ordine eximio, qui in rerum universitate cernitur, adductum credidisse Numen esse, subjicit:

Sed cùm res hominum tantâ caligine volvi
Adspicerem, latósque diu florere nocentes,
Vexarique pios, rursus labefacta cadebat
Relligio &c.

Vide & infra v. 194. *Idem.*

Nam quid ego admisi? quæ non ego Numina cultu,
Quos ego non potui demeruisse Deos?
Hic pietatis honos? artus amplector inanes,
Et vorat hos ipsos flamma rogúsque sinus.
Téne ego sustineo positum scelerata videre?
Téne meæ poterunt ungere, nate, manus?
Nunc ego te infelix summùm tenéoque, tuórque,
Effingóque manus, oráque ad ora fero.

Nunc

NOTÆ.

131 *Quæ non ego Numina* &c.] Exprobrabant Diis cultum, quem iis exhibuerant, si minùs secundos experirentur. Hippolytus moribundus apud *Euripidem* v. 1364.

> Ὅδ᾽ ὁ σεμνὸς ἐγὼ καὶ θεοσέπτωρ,
> Ὅδ᾽ ὁ σωφροσύνῃ πάντας ὑπερέχων
> Πρόυπτον ἐς ἅδην στείχω κατάκρας
> Ὀλέσας βίοτον.
> Μόχθους δ᾽ ἄλλως τῆς εὐσεβείας
> Εἰς ἀνθρώπους ἐπόνησα.

Ille ego castus & cultor Deorum, ille qui temperantiâ cunctos superabam, ad certam mortem eo, prorsus amissâ vitâ. Frustra verò pietatis labores erga homines suscepi. Frequentes ejusmodi querelæ, apud Tragicos. *Idem.*

133 *Hic pietatis honos*] Pietatis Liviæ erga Drusum, Drusi erga Liviam. *Virgilius* prior Æneïd. I, 257.

> *Hic pietatis honos? sic nos in sceptra reponis?*

Idem.

Ibidem. *Artus amplector inanes*] Animo. *Idem.*

134 *Et vorat*] In Scaligerana editione malè *vocat*. *Idem.*

Ibidem. *Sinus.*] *Sinus* pro *visceribus* sumitur, ut in Epist. OEnones ad Paridem:

> *Attoniti micuere sinus, gelidúsque cucurrit,*
> *Ut mihi narrasti, dura per ossa tremor.*

Igitur idem vult *Pedo* ac infra v. 264. *Iste rogus misera viscera matris habet.* *Sinus* autem *viscera* videntur dicta, quòd vestium sinu tegantur. *Idem.*

135 *Positum*] Mortuum ác lecto compositum. Vide ad vs. 69. Dudum hoc observarat *Adr. Turnebus* Advers. Lib. II. cap. 10. & ita illud Maronianum II. Æneïdos explicari posse:

> *Sic ô sic positum adfati discedite corpus.*

Idem.

136 *Téne*

orbem regant. Quodnam enim piaculum admisi, tanto supplicio dignum? Imò verò quos Deos, religiosissimè cultos, non debui mihi facere propitios? Hoccine præmium est pietatis maternæ erga liberos? Membra animo vacua complector; brevísque hæc mea viscera flammis absumenda tradentur. At sustineóne te, ad rogum compositum, contemplari? An potero te, pro more, manibus meis inungere? Ultimùm, me miseram! te amplector, ac video, manus tuas compono, vultúmque meo premo.

136 *Tene mea poterunt ungere* &c.] Respicit ad morem antiquitus usitatum, videlicet, ut mortui ungerentur. Virgilius: (in descriptione funeris Miseni, Æneïd. IV, 219.) *corpúsque lavant frigentis & ungunt.* Dicebatur hoc *pollingere.* Glossarium: *pollingo, περιστέλλω νεκρὸν, σοροπηλοκίω, ἐνταφιάζω.* Videtur confundere cum vespillonibus (eorum enim officium mortuos sepelire) in quo tamen subscriptorem habet *Sidonium Apollinarem* Lib. XIII. Epist. 13. Hæc & alia alieniora à *Pedone Frider. Lindenbruchius*, quæ omittimus. Consule potiùs, de hoc more, *Ioan. Meursium* de Funere cap. IV. *Ios. Laurentium* de Funeribus Antiquis, Cap. I. *Pet. Morestellum* de Pompa Ferali Lib. I. cap. 10. & seqq. & alios de re funeraria Scriptores. *Idem.*

138 *Effingóque manus*] Sic rectè *Heinsius* non *affigo.* Hoc est, manus aptè compono. Cadaverum enim membra, si fortè ultimis convulsionibus contorta fuissent, extendebantur. Sic apud *Euripidem* in Hippolyto, descriptâ morte Phædræ, quæ sibi laqueo gulam fregerat, sic colloquuntur Nuncius & Chorus v. 786. & seqq.

ΑΓ. Ὀρθοῦσθ' ἐκτείνοντες ἄθλιον νέκυν
Πικρὸν τόδ' οἰκούρημα δεσπόταις ἐμοῖς.
ΧΟ. Ὄλωλεν ἡ δύστηνος, ὡς κλύω,
Ἤδη γὰρ ὡς νεκρόν νιν ἐκτείνουσι δή.

NUN. *Rectam collocate, extendentes miserum cadaver. Acerbum est hoc ministerium dominis meis.* CHO. *Periit infelix mulier, ut audio; jam enim ut cadaver eam extendunt.* Quin & moribundus Hippolytus Theseum sic alloquitur v. 1445.

Λαβοῦ πάτερ μου, καὶ κατόρθωσον δέμας

accipe pater & rectum collocato corpus. De loquutione ipsa, *effingere manus*, non est quod quisquam dubitet; nam etiam ægro *manus effingi* dicuntur, cum jactanti & retegenti brachia, intra stragulas vestes reponuntur. *Acontius* apud *Ovidium*, de Cydippe decumbente agens,

Me

Nunc primùm adſpiceris Conſul, victórque parenti?
Sic mihi, ſic miſeræ nomina tanta refers?
Quos primùm vidi faſces, in funere vidi,
Et vidi verſos, indiciúmque mali.
Quis credat? matri lux hæc mœſtiſſima venit,
Quâ natum in ſummo vidit honore ſuum.
Jámne ego non felix? jam pars mihi rapta Neronum,
Materni celeber nomine Druſus avi?
Jámne meus non eſt, nec me facit ille parentem?
Jámne fui Druſi mater? & ipſe fuit?
Nec cùm victorem referetur adeſſe Neronem,
Dicere jam potero: major, an alter adeſt?
Ultima contigimus, jus matris habemus ab uno,

Unius

NOTÆ.

Me miſerum! quòd non Medicorum juſſa miniſtre,
Effingóque manus, inſideóque toro.
Sic meliùs quàm *& fingóque.* Deinde tertio ab hoc verſu:
Ille manus iſtas & fingit & adſidet ægra.
Idem.

Oráque ad ora fero] Non tantùm morientes, ſed & mortuos oſculabantur. Vide *Iacob. Gutherium* de Jure Manium Lib. I. cap. 12. ubi hunc verſiculum laudat. *Idem.*

139 *Adſpiceris Conſul*] Fuit enim Conſul anno U. C. DCCXXXV. cum T. Quinctio Criſpino. *Velleius Paterculus* L. II Ed. Lipſianæ pag. 64. *Illum magna ex parte domitorem Germaniæ, plurimo ejus gentis, variis in locis, profuſo ſanguine, fatorum iniquitas Conſulem, agentem annum triceſimum, rapuit.* Idem.

142 *Et vidi verſos*] Sic emendavit *I. Lipſius* Epiſt. Quæſt. Lib. III. Epiſt. 3. cùm legeretur *everſos.* Quod firmavit loco *Taciti* de Germanici Druſi F. funere agentis Annal. Lib. III. cap. 2. *Præcedebant incomta ſigna, verſi faſces.* Vide quæ præterea habet ad eum *Taciti* locum. Adi & *Ioan. Meurſium* de Funere cap. XVII. ubi de militari funere. *Idem.*

Ibidem. *Everſos*] Lego *inverſos.* Mos hic priſcus, nempe, in funere magnorum virorum, inſignia & imagines eorum anteferre. *Horatius* Epod. VIII.

— *funus*

mo. Nunc primùm te visura fui & Consulem & victorem; an tam magnifica nomina ad me mortuus refers? Primùm fasces tibi præferri in funere, & quidem, præter morem, versos, ut calamitatis meæ commonefierem, vidi. Quis crederet hunc fuisse matri luctuosissimum diem, quo filium summos honores consequutum primùm vidit? Nunc demum infelix sum, cùm alter Neronum mihi ereptus est, patris mei nomine insignis. Jam meus ampliùs non est, nec me matrem in posterum vocitabit. Ergóne Drusi mater non ero, postea quàm vitâ functus est? Cùm victorem Neronem adventare posthac accipiam, non erit cur quæram majorne sit natu, an minor filiorum. Ad ultimam lineam perveni, nec mater dicor, nisi propter unum Ti-

——— *funus atque imagines*
Ducant triumphales tuum.

Ubi vetus Commentator: *Solebant in funere nobilissimi cujusque imagines majorum praeferri, ad ostentationem nobilitatis, quod adhuc observari videmus in funeribus principum virorum.* Observabant autem ne erectæ, sed inversæ gererentur, id quod hîc factum vides, & apud *Statium* Thebaïd. VI.

Tunc septem numero turmas (centenus ubique
Surgit eques) versis ducunt insignibus ipsi
Grajugenæ reges.

Lindenbruchius.

146 *Materni celeber* &c.] Is Brutum sequutus, victis partibus, post Philippensem pugnam, se interemit. *Velleius* Lib. II. *Drusus Livius, Iuliæ Augustæ pater, & Varus Quinctilius, ne tentatâ quidem hostis misericordiâ, alter se ipso in tabernaculo interemit, Varus autem* &c. *Gorallus.*

147 *Nec me facit ille parentem*] Non ampliùs me matrem vocat. *Idem.*

148 *Ipse fuit*] Hoc est, ut notum, mortuus est. Vide Eleg. III, 14. *Idem.*

150 *Major, an alter*] Simile quid jam dixit v. 6. *Idem.*

151 *Ius matris habemus ab uno*] Videtur Livia se propemodum orbam esse conquesta, quamobrem jure trium liberorum ab Augusto donata est. *Dio* Cassius Lib. LV. memoratâ mórte Drusi: ἡ δὲ δὴ Λιβία εἰκόνων τε ἐπὶ παραμυθίᾳ ἔτυχε καὶ ἐς τὰς μητέρας τὰς τρὶς

τα.

Unius est munus quod tamen orba negor.
Me miseram! extimui, frigúsque per ossa cucurrit.
Nil ego jam possum certa vocare meum.
Hic meus ecce fuit, jubet hic de fratre vereri.
Omnia jam metuo, fortior antè fui.
Sospite te saltem, moriar, Nero! tu mea condas
Lumina & excipias hanc animam ore pio!
Atque utinam Drusi manus altera & altera fratris
Formarent oculos, comprimeréntque meos.
Quod licet, hoc certè tumulo ponemur in uno,
Druse, neque ad veteres conditus ibis avos.
Miscebor ciner ique cinis atque ossibus ossa.
Hanc lucem celeri turbine Parca neat.
Hæc & plura refert, lacrimæ sua verba sequuntur,
Oráque nequidquam per modò questa fluunt.

Quin

NOTÆ.

τεκούσαις ἰσογγέλον: *Livia autem solatii causa statuis donata & in matrum, quæ ter peperissent, numerum relata est.* Idem.

153 *Extimui*] Cùm cogitavi & pænè dixi: si moriatur Tiberius, orba ero. Se, nimirum, ominis causâ, plura dicturam coërcuerat. *Idem.*

157 *Nil ego jam possum certa vocare meum*] Nam nostrum dici certò non potest, quod singulis momentis amittere in perpetuum possumus. Ita Stoïci, nec immeritò. *Seneca* Epist. XCVIII. *Quidquid est, cui dominus inscriberis, apud te est, tuum non est.* Vide & Consolationis ad Marciam cap. X. *Idem.*

157 *Tu mea condas lumina*] Officium propinquorum erga propinquos, sed præsertim liberorum erga parentes. *Ovidius* Epist. Penelopes ad Ulyssem, de Telemacho filio:

> *Dii precor hoc jubeant, ut, euntibus ordine fatis,*
> *Ille meos oculos, comprimat, ille tuos.*

De ipso Ulysse.

> *Respice Laërtem; ut jam sua lumina condas,*
> *Extremum fati sustinet ille diem.*

Vide

rint. Atqui, ô Livia, memorem te esse oportebat, felicitatis tuæ esse, quòd cadaver integrum filii tui videre potuisti, & justa ei, more majorum, persolvere. Exercitus enim, cui præfuerat, exsequias ei facere voluit, 170 conjectis in rogum armis, in quibus tractandis interiit. Sed Tiberius cadaver venerandum fratris invitis eripuit, &, quoad licuit, Drusum patriæ suæ reddidit. Ductum est funus per urbes Romano Imperio parentes, per quas victor Drusus mox Romam rediturus erat. 175 Per Alpes, confecto Rhætico bello, ovans in Italiam redierat; me miserum! quàm id iter huic pompæ funebri

Lib. xxvi, 32. in causa M. Marcelli & Syracusanorum, promiserunt se *mandaturos Consuli Lævino, quod sine jactura Reipublicæ fieri posset, fortunis ejus civitatis consuleret.* Lib. xxxix. 45. *Id eos ut prohiberet, quod ejus sine bello posset, Prætori mandatum est.* Sic habent utrobique MSS. Codd. ut animadvertit *Joan. Frid. Gronovius*, non *quoad*, ut est in vulgatis editionibus. *Idem.*

173 *Romana per oppida*] Sic Suëtonius cap. I. Claudii: *Corpus ejus per municipiorum coloniarúmque primores, suscipientibus obviis scribarum Decuriis, ad urbem devectum sepultum est in Campo Martio.* Dio l. LV. ἀποθανόντα εἰς Ῥώμην ἐκόμισε, τὰ μὲν πρῶτα μέχρι τοῦ χειμαδίου τοῦ στρατοῦ, διά τε τῶν ἑκατοντάρχων καὶ διὰ τῶν χιλιάρχων, ἐκεῖθεν δὲ διὰ τῶν καθ' ἑκάστην πόλιν πρώτων βαστάσας: Tiberius *mortuum Romam detulit, primùm quidem, usque ad hiberna, per centuriones & tribunos, deinde per primores singularum urbium bajulatum.* Vide & *Senecam*, in Cons. ad Marciam cap. III. *Idem.*

175 *Deletis - armis*] Hoc est, exercitibus, confectóque bello. Vide ad vss. 15. & 16. *Idem.*

176 *Quàm dispar huic fuit illud iter?*] Quòd hoc mœstum esset, illud lætum; alioquin honorificentissima fuit feralis Drusi per Italiam pompa. *Seneca* in Consol. ad Marciam cap. III. de Druso: *Accedebat ad hanc mortem, quam ille pro Republica obierat, ingens civium, provinciarúmque, & totius Italiæ desiderium; per quam, effusis in officium lugubre municipiis, coloniisque, ductum erat in urbem funus triumpho simillimum. Non licuerat matri ultima filii oscula, gratúmque extremi sermonem oris haurire, longo itinere reliquias Drusi sui prosequuta, tot per omnem Italiam ardentibus rogis, quasi totiens illum amitteret, irritata.* Integrum exscripsi locum, quia ex eo optimè liquet quale fuerit hoc iter, de quo *Pedo.* Idem.

 177 *Con-*

Consul init fractis mœrentem fascibus Urbem,
Quid faceret victus, sic ubi victor init?
Mœsta domus plangore sonat, cui figere lætus
Parta suâ dominus voverat arma manu.
Urbs gemit & vultum miserabilis induit unum.
Gentibus adversis forma sit illa precor.
Incerti claudúntque domos, strepitántque per Urbem;
Hîc, illic pavidi, clámque palámque dolent.

Jura

NOTÆ:

177 *Consul init*] Antea legebatur *consuluit*, sed emendavit locum *Jos. Scaliger*, quem meritò sequutus *Nic. Heinsius.* Deleto I & primo crure N in INIT, injuriâ temporis, superfuit VIT, quod cum superiori voce junctum. *Idem.*

Fractis fascibus] Non tantùm versis, sed etiam fractis. Quod ex hoc *Pedonis* loco animadvertit *M. Ant. Muretus* ad *Tacit.* Annal. Lib. III, 2. nec scio an sit à Libitinariis Scriptoribus observatum. *Idem.*

Quid faceret victus] Non memini me legere victis Magistratibus, Romam redeuntibus, fasces fractos fuisse. Si quis legerit, exemplum verbis *Pedonis*, meo auctore, adscribat. *Idem.*

179 *Figere latus* &c.] More prisco. *Plinius* Lib. XXXV. 2. de antiquioribus Romanis: *Alia foris & circa limina domitarum gentium imagines erant*, AFFIXIS *hostium* SPOLIIS, *quæ nec emtori refigere liceret; triumphabántque, etiam dominis mutatis, ipsa domus, & erat hæc stimulatio ingens, exprobrantibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum.* Hinc post Cannensem cladem, cùm arma Romanis deessent, *vetera*, apud Livium Lib. XXXV, 57. *hostium spolia detrahunt templis, porticibúsque*; privatarum, nempe, ædium. *Idem.*

180 *Parta manu*] Vide locum *Suëtonii* allatum ad v. 14.

181 *Vultum miserabilis induit unum*] Hoc est, omnes lugent, contra quàm fieri solet non tantùm in privatis, sed & in funeribus malorum Principum, quos pauci adulatores lugent, ceteris gaudentibus, aut leviter mortem eorum ferentibus. Eadem amoris significatio, erga Germanicum Drusi F. eleganter describitur à *Tacito* Ann. Lib. III. cap. 2. *Postquàm* (Agrippina) *duobus cum liberis feralem urnam tenens, egressa navi, defixit oculos; idem omnium gemitus, neque discerneres, proximos, alienos, virorum, feminarúmve planctus.* Idem.

182 *Gentibus adversis*] *Adversis*, ἀντὶ τοῦ *adversariis*, Ammianus Marcellinus: *Adversos fortiùs oppresserunt.* Dixerunt etiam *advoses.*

Festus:

ori dissimile fuit! Consul Romam ingreditur, fra-s fascibus. Quo ergo habitu victum redire opor-et, qui victor honoris insignibus ruptis in patriam iit? Domus Drusi planctu resonavit, cujus ve-ulo, post victoriam [180] voverat arma, manu suâ tibus detracta, affigere. Urbs tota, uno vultu, et; quæ lugubris omnium species hostibus nostris precor, potiùs quàm nobis. Præ mœrore, in-tus, clausis tabernis, per Urbem vagatur Popu-Romanus, pavidúsque, non palam tantùm, sed clam

us: *Advosem, adversarium, hostem.* Glossarium: *Advoses, stes.* Est autem in his verbis formula sollemnis, quâ uteban-quando hostibus mala imprecabantur. *Plautus*, de eo, qui um nuncium adferebat: *Principium inimicis dato.* Apuleius: *s & omnes inimici tam duram, imò verò Ulysseam peregrinationem in-t.* Lindenbruchius.

idem] Est genus abominationis, ut ita loquar, quâ non tam ho-s malè precabantur, quàm rem à se voto amoliebantur. *Virgi-Georg.* III, 512.

> ——— *ipsique suos jam morte sub ægra*
> *(Dii meliora piis, errorémque hostibus illum!)*
> *Discissos nudis laniabant dentibus artus.*

illus.

3 *Incerti claudúntque domos*] *Tacitus* Ann. Lib. II. de hoc ipso s sic scribit: *Hos vulgi sermones audita mors adeò incendit, ut ante um Magistratuum, ante Senatûs-Consultum, sumto justitio, desere-r fora, clauderentur domus, passim silentia & gemitus, nihil compo-in ostentationem.* Non solùm autem domos, in quibus mortuus batur, claudere moris erat, sed ne focum quidem in iis facere. *leius* Miles. Lib. II. *Abi*, inquit, *fatue, qui in domo funesta t, & partes requiris, in qua totijugis jam diebus ne fumus quidem est ullus.* Lidenbruchius.

dem. Aut vir doctissimus oblitus erat hîc agi de Liviæ filio, aut um nimis oscitanter exscribebat, qui loquitur de morte Germa-, Drusi nostri filii, Liviæ nepotis, Annal. Lib. II. cap. 82. is tamen gravissimi Historici *Pedo* noster illustratur. *Gorallus.*

id. *Strepitántque per urbem, hîc illic pavidi*] *Tacitus* Ann. L. III. 2. de populo, ex animo, Germanicum lugente: *Magna pars i viam complevere, disjecti & ut cuique libitum flentes.* Mox *plena itinera* memorat. *Idem.*

4 *Clámque, palámque dolent*] Ut in vero luctu, & à quo aberat itio. *Martialis* de ficto & vero luctu Lib. I. Epig. 34.

 Amis-

Jura silent, mutæque tacent sine vindice leges;
Adspicitur toto purpura nulla foro.
Díque latent templis, neque iniqua ad funera vultus
Præbent, nec poscunt thura ferenda rogo.
Obscuros delubra tenent, pudet ora colentum
Adspicere, invidiæ, quam meruere, metu.
Atque aliquis de plebe pius, pro paupere nato,

Sustu-

NOTÆ.

Amissum non flet, cùm sola est, Gellia patrem;
Si quis adest, jussæ prosiliunt lacrimæ.
Non dolet hic, quisquis laudari, Gellia, quærit;
Ille dolet verè qui sine teste dolet;

Sed & qui dolorem non dissimulat, ubi nulla dissimulandi ratio est. Contrà allatis Romam cineribus Germanici, cùm lætam sibi ejus mortem malè dissimularet Tiberius; ipse *atque Augusta publico abstinuere, inferius majestate suâ rati, si palam lamentarentur; an, ne omnium oculis vultum eorum scrutantibus, falsi intelligerentur.* Verba sunt *Taciti* Ann. Lib. III. cap. 4. *Idem.*

185 *Jura silent*] Indicto, pro more, justitio, ut in funere publico. Vide locum *Taciti* ad v. 183. allatum. Plura qui volet exempla, adeat præsertim *Jacobum Gutherium* de Jure Manium, Lib. III. cap. 29. ubi de funere publico. *Idem.*

Mutæque tacent sine vindice leges] Prætore, nempe, jus minimè dicente; qui *vindex* est, hoc est, defensor legum, quas perfractas vindicat, sive ulciscitur. *Idem.*

186 *Adspicitur toto purpura nulla foro*] *Tacitus* in descriptione funeris Germanici, Ann. Lib. III. cap. 4. *Miles cum armis, sine insignibus Magistratus*; hoc est, sine toga purpurâ prætexta, sine lato clavo. Vide ad eum locum Interpretes, & *Pet. Morestellum* de Pompa Ferali Lib. II. cap. 22. *Tertullianus* Lib. de Jejuniis cap. XVI. similiter *purpuras poni* dixit à Magistratu, quamvis in alio luctûs genere: *Cùm stupet cælum*, inquit, *& aret annus, nudipedalia denunciantur, Magistratus purpuras ponunt, fasces retro avertunt, precem indigitant, hostiam instaurant.* Idem.

187 *Diique latent templis*] Hoc est, clausis Templis nulla fiunt sacra. Contrà si eos, quos mortuos crediderant, vivere acciperent, in Templa irrumpebant. Sic *Tacitus* Ann. Lib. II. cap. 82. de iis qui crediderant sospitem esse Germanicum, cujus mors antea nunciata fuerat: *currunt per urbem, moliuntur Templorum fores.* Vide & *Suetonium* in Caligula cap. VI. *Idem.*

188 *Thura*

clam etiam luget. Justitio indicto, jus nemini dicitur, nec ullus Magistratus, prætextâ indutus, in foro cernitur. Ipsi Dii latere, præ pudore, videntur, in clausis Templis; neque à quoquam, funeris acerbi causâ, adeuntur; thúsque, in eorum aris alioquin adolendum, ad rogum Drusi undique comportatur. In delubris abditos pudet adspici à colentibus; invidiam, quam sibi, morte Drusi, contraxerunt, timentes. Quin etiam fuit non nemo, ex paupercula plebe, qui pro filio vota nuncu-

188 *Thura ferenda rogo*] In pompa funebri, post lectum lances plenæ thure aliisque aromatibus ferebantur, quæ postea in rogum accensum conjiciebantur. Multis hoc probarunt *Joan. Meursius* de Funere Cap. XVII & XXVI. & alii. *Idem.*

189. *Obscuros delubra tenent* &c.] Graviùs etiam aliquando plebs indignabatur Diis. Sic mortuo Germanico, Drusi F. *quo defunctus est die, lapidata sunt templa, subversa Deûm aræ, Lares à quibusdam familiares in publicum ejecti, partus conjugum expositi.* Verba sunt *Suetonii* in Caligula, cap. V.

190 *Invidia, quam meruere, metu*] Quasi timerent sibi ab odio hominum. *Lucanus* Lib. II, 35. de precibus Romanarum matronarum, exorto bello civili:

——— nullis defuit aris
Invidiam factura parens.

Martialis Lib. I. Epist. 83. de morte Reguli, quem æquo diutiùs vivere, in bonorum virorum perniciem, multi querebantur:

Nimirum timuit nostras Fortuna querelas,
Quæ par tam magnæ non erat invidiæ.

Sic legendum, potiùs quàm *tenuit nostras* &c. vel *Pedonis* verba ostendunt. Hi sunt fructus furoris poëtici, qui, postquàm homines consceleratos in Deorum numerum retulit, Deos ad conditionem non hominum tantùm, sed hominum nequam depressit. O Poëtas acutos in nugis, hebetes verò in iis in quibus sine piaculo errare non licet! O perversè ingeniosos, qui sua dicendi facultate, ut Numini malè dicerent, abutebantur! Sed ô nos infelices, quorum eruditionis non exigua pars sita est in conquirendis, protrahendisque in lucem hominum nugis ac ineptiis, imò verò & sceleribus! Ecquando aderit tempus, quo, missis humanis deliriis, in tranquilla contemplatione Veritatis acquiescemus? Vide not. ad v. 130. *Idem.*

191 *Pius*] Vide ad v. 5. *Pius* hic erat erga filium, at parum religiosus erga Numen. *Idem.*

 192 *Sustu-*

Suſtulerat timidas ſidera ad alta manus.
Jámque precaturus; quid ego autem credulus, inquit,
Suſcipiam in nullos irrita vota Deos?
Livia non illos, pro Druſo, Livia movit.
Nos erimus magno maxima cura Jovi?
Dixit & iratus vota inſuſcepta reliquit,
Duravítque animum deſtituítque preces.
Obvia turba ruit, lacrimíſque rigantibus ora
Conſulis erepti publica damna refert.
Omnibus îdem oculi, par eſt concordia flendi.
Funeris exſequiis adſumus omnis eques.

Omnis

NOTÆ.

192 *Suſtulerat manus*] Id eſt, orare ſublatis manibus cœperat, unde factum ut *manus tollere* perinde ſit ac Deum orare. Vide 1 Tim. II, 8. & quæ ad eum locum collegit *Ioan. Pricæus.* Idem.

193 *Quid ego autem credulus*] Quia plerique homines Religionem à parentibus acceptam, legibúſque in patria ſancitam, credunt eſſe veram; quamvis numquam expenderint an liceat, ea in re, Majoribus per omnia credere, & cæcum Legibus obſequium præſtare. Religio vulgi mera eſt credulitas, non fixa animo, pondere rationum, ſententia. Hinc ex facili naſcuntur, in adverſis, querelæ de Providentia,

Plurimáque in ſævos populi convicia Divos,

ut utar verbis *Lucani*, Lib. VII, 725. *Idem.*

194 *Suſcipiam in nullos* &c.] Hoc eſt, qui reverâ nulli ſunt, ut cenſuere Diagoras & alii Athei; vel, qui non magis res humanas curent, ac ſi nulli eſſent, quod exiſtimabat Epicurus. Perinde eſt ſi dicas nullum eſſe Numen, aut humanum genus ad ejus curam non pertinere. *Lucanus* Lib. VII, 445. de clade Pharſalica:

——— *ſunt nobis nulla profectò*
Numina, cùm cæco rapiantur ſæcula caſu;
Mentimur regnare Iovem; ſpectabit ab alto
Æthere Theſſalicas, teneat cùm fulmina, cædes!

Paullò pòſt,

——— *mortalia nulli*
Sunt curata Deo. Idem.

195 *Livia non illos*] Quaſi verò Liviæ vota gratiora eſſe oporteret, quàm pauperis matronæ! Quaſi Druſum neceſſe eſſet vivere, potiusquàm quemvis alium! Atqui neſciebant qualis futurus eſſet

Dru-

cupaturus ad Jovis Templum se contulerat, atque Deum oraturus ad cœlum manus sustulerat. At cùm jam esset precaturus, animum ejus hæc cogitatio subiit, se frustra, fide habitâ auctoritati Majorum, suscipere inania vota, veluti audientibus Diis, cùm res humanas non curent. Nam, inquieat, si Livia, si ipsa Livia, votis pro Druso nuncupatis, ejus incolumitatem à Diis impetrare non potuit, an ego majori curæ Jovi essem? Hæc ubi apud se reputasset, Diis iratus vota omisit, animóque obdurato precari eos desiit. Interea Populus Romanus obviam ibat funeri, & flens narrabat quantam, morte Drusi, jacturam Respublica fecerit. Omnes æquè mœsti erant, lacrimisque pariter indulgebant. Omnes Equites funeri adfuimus, reli-

Drusus, si summæ rerum præfuisset; aliud enim est ingenium parentis, aliud imperantis, quod in Tiberio ejus fratre cernere licuit. Sed & probè norant non opes, non dignitates placere Diis, verùm animum ac mores. Poëta tamen sic potuit hominem è vulgo loquentem inducere, quem meliora de Numine edoctum non fuisse mirum non esset. At v. 130. haud aliter fermè loquentem Liviam induxit, & notum est nonnullos criminatos esse Augustum, *quasi, classibus tempestate perditis, exclamaverit, etiam invito Neptuno victoriam se adepturum, ac die Circensium proximo, sollemni pompa simulacrum Dei detraxerit.* Quod narrat *Suetonius*, in ejus vita, cap. XVI. *Idem.*

198 *Duravitque animum*] Id est, obfirmavit. Sic *Paulus* J. C. L. XVIII. *de quæstione: Repeti in quæstionem potest, maximè si in tormenta animum corpúsque duraverit.* Quintilianus Declamatione CCLXXXIX. *Non omnium animos maritorum durare ad sanguinem, esse quosdam mitiores, qui ne conspicere quidem cruorem sufficerent.* Et alibi passim hoc verbum ita usurpatum reperitur. *Lindenbruchius.*

201 *Omnibus idem oculi*] Vide ad v. 181. ubi idem habet Poëta. *Gerallus.*

202 *Exsequiis adsumus omnis eques*] Non quivis tamen Equites lectum ejus subierunt, sed ii tantùm quibus equestrem censum esse planè constabat. *Dio* Lib. LV. Ὁ μὲν ἔς τε τὸ Ἄρειον πεδίον, ὑπὸ τῶν ἱππέων, τῶν τε ἐς τὴν ἱππάδα ἀκριβῶς τελούντων, καὶ τῶν ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ γένους ὄντων, ἠνέχθη: *ille in Martium campum, ab equitibus, & quidem qui censum equestrem integrum habebant, & senatoriæ stirpis erant, elatus.* Idem.

 205 *Aucta-*

Omnis adest ætas, mœrent juvenésque, senésque,
  Ausoniæ matres, Ausoniæque nurus.
Auctorisque sui præfertur imagine mœstâ,
  Quæ victrix Templis debita laurus erat.
Certat onus lecti generosa subire juventus,
  Et studet officio sedula colla dare.
Et voce & lacrimis laudasti Cæsar alumnum,
  Tristia cùm medius rumperet orsa dolor.
Tu letum optasti (Diis aversantibus omen)

Par

NOTÆ.

205 *Auctorisque sui præfertur imagine mœsta*] Hoc est, laurea mœsta præfertur in imagine ejus, cujus prudentiâ ac fortitudine parta fuerat. *Laurea mœsta* tunc fuisse potest dici, quia funeri non triumpho adhibebatur. Non dissimulandum tamen, *imaginem* quoque *mœstam* meritò vocari potuisse, quia reverâ mœsta imago præferebatur, in ejusmodi funeribus, ut docet *Herodianus* in descriptione consecrationis Cæsarum, initio Lib. IV. Ἡ δὲ εἰκὼν ἐκείνη ἐν σχήματι νοσοῦντος πρόκειται ὠχριῶσα, *imago illa ad ægroti speciem pallida proponitur.* Talem autem imaginem gestatam in funere Drusi docet *Tacitus* Ann. Lib. III, 5. ubi profert verba nonnullorum Germanici funus cum funere Drusi patris comparantium: *ubi illa veterum instituta? propositam toro effigiem* &c. De qua consuetudine, adi ad eum locum *Taciti* Interpretes, & *Ioan. Meursium* de Funere cap. XIX. Imagines autem illæ laureatæ erant, in habitu quippe triumphali, ob res gestas eorum quorum erant. Augusti ipsius, ut docet *Dio* in ejus funeris descriptione, εἰκὼν κηρίνη ἐν ἐπινικίῳ στολῇ ἐξεφαίνετο, *imago cerea, in triumphali habitu cernebatur,* ac proinde laureata; nemo enim nescit, triumphalia ornamenta non fuisse sine laurea. Igitur Drusi, cùm præsertim ei paratus fuisset triumphus, imago etiam laureata in funere conspecta est. *Idem.*

206 *Quæ victrix Templis debita laurus erat*] Laureas Imperatores, quas re bene gestâ victisque hostibus reportabant è provincia, deponere in Capitolio solebant, in Templo Jovis. *Iulius Obsequens: Cùm in agro Pistoriensi Catilinam Antonius devicisset, laureatos fasces in Provinciam tulit. Ibi à Dardanis oppressus, amisso exercitu, profugit. Apparuit eum hostibus portendisse victoriam; cùm ad eos laurum victricem attulerit, quam in Capitolio debuerat deponere.* Hæc habet *Adr. Turnebus* Adversar. Lib. II. cap. 10. quibus subjicit versiculum hunc *Pedonis*. Sed quisquis pluribus, de hoc more deponendæ in Capi-

tolio

reliquique cives, cujuſcumque ſint ætatis, ne ullâ quidem matronâ exceptâ. Laurea, quam Druſus victoriâ ſibi pepererat, mœſtæ ejus imagini impoſita eſt; cùm eam ipſe debuiſſet triumphans in gremio Capitolini Jovis deponere. Equites feretro adſtantes certatim ſe ſe obtulerunt, ut funebrem lectum efferrent, humeróſque ſuos ei præſtando officio ſedulò præberent. Auguſtus verò privignum, quem ſummâ curâ educaverat, in Circo Flaminio laudavit, tanto affectu, ut inchoatam orationem interrumperent lacrimæ. Imò verò, optaſti tibi mor-

tolio laureæ, teſtimoniis indigebit, is adeat oportet Interpretes *Suëtonii* ad Domitiani cap. VI. & *Jul. Cæſar Bullengeri* Librum de Triumphis cap. XV. ubi plurima vir eruditus coacervavit. *Idem.*

207 *Certat onus lecti generoſa* &c.] Vide jam dicta ad v. 202. Cadaver in hominum nobilium funeribus lecto imponebatur, eúmque lectum ſubibant juvenes lectiſſimi, ferebántque lentis paſſibus primùm in forum, deinde ad rogum, in quo ſummo collocabatur. Hæc multis exemplis, argumentiſque comprobarunt *Joan. Meurſius* de Funere cap. XX. & ſeqq. aliíque eadem de re Scriptores. *Idem.*

209 *Et voce & lacrimis*] Erant qui ſuſpectum Druſum Auguſto tradiderant, quod confutat *Suëtonius* hiſce verbis, cap. I. Claudii, quæ maximè faciunt ad illuſtrationem *Pedonis* noſtri. *Quod equidem*, inquit, *magis ne prætermitterem, retuli, quàm quia verum, aut veriſimile putem, cùm Auguſtus tantopere & vivum dilexerit, ut cohæredem ſemper filiis inſtituerit, ſicut quondam in ſenatu profeſſus eſt; & defunctum ita pro concione laudaverit, ut Deos precatus ſit, ſimiles ei Cæſares ſuos facerent* &c. Dio ſimiliter Lib. LV. αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ προτεθέντος διπλοῦς ὁ ἐπιτάφιος ἐλέχθη· ὅ τε γὰρ Τιβέριος ἐνταῦθα αὐτὸν ἐπῄνεσε, καὶ ὁ Αὔγουστος ἐν τῷ Φλαμινίῳ ἱπποδρόμῳ· ἐξεστράτευτο γὰρ, καὶ οὐκ ἦν οἱ ὅσιον μὴ οὐ τὰ καθήκοντα ἐπὶ τοῖς κατειργασμένοις παρ' αὐτὴν τὴν εἴσω τοῦ πωμηρίου εἴσοδον ἐπιτελέσαι: *Eo in foro propoſito, duplex dicta eſt funebris oratio; nam & Tiberius hìc eum laudavit, & Auguſtus in Circo Flaminio; nam quia bellum geſſerat, ea prætermittere nefas erat, quæ* (poſt bella confecta) *in ipſo pomerii introitu de more præſtabantur.* Idem.

211 *Tu letum optaſti*] Proximè ſequuntur, apud *Suëtonium*, in loco ſuperiùs allato, hæc verba: *ſibique tam honeſtum quandoque exitum darent, quàm illi dediſſent.* *Nec contentus*, ſubdit Hiſtoricus, *elogium tumulo ejus verſibus à ſe compoſitis inſculpſiſſe, etiam vitæ memoriam proſâ oratione compoſuit.* Idem.

Dii:

Par tibi, si finerent te tua fata mori.
Sed tibi debetur cœlum, te fulmine pollens
Accipiet cupidi regia magna Jovis.
Quod petiit tulit ille, tibi ut sua facta placerent,
Magnáque laudatus præmia mortis habet.
Armatæque rogum celebrant, de more, cohortes;
Et pedes exsequias reddit, equésque duci.
Te clamore, vocant, iterúmque iterúmque supremo,
At

NOTÆ.

Diis aversantibus omen] Non erat cur Dii aversarentur omen rei, quam norant, ut quidem *Alvinovanus* putabat, numquam futuram. Mendacem oportuisset esse memorem. Sed quia, si quid sinistri fortè diceretur, solebant addere, *Dii omen avertant*, propterea fingit, Augusto de morte sua loquente, Deos omen esse aversatos. *Cicero* Philipp. IV, 4. *Quibus M. Antonius* (*ô Dii immortales avertite & detestamini*, *quaso*, *hoc omen*) *urbem se divisurum esse promisit*, Philipp. XI, 5. *Quid Bestiam? qui Consulatum in Bruti locum se petere profitetur; atque hoc quidem detestabile omen avertat Jupiter!* Talia passim occurrunt. Qui loquitur de Augusto quasi de Deo, idem de Diis sentit quasi de hominibus. *Idem*.

213 *Sed tibi debetur cœlum*] Vide ad v. 245. *Idem*.

215 *Quod petiit, tulit ille*] Sequuti meritò sumus emendationem *Justi Lipsii* Epistol. Quæst. Lib. III. Epist. 3. cùm malè legeretur: *quid petiit? tulit ille*. Sensus est, ut optimè vir summus censuit: quod unum Drusus voluit, ut tibi Augusto placeret, id jam consequutus est; laudas ecce mortuum, & laudas publicè. *Idem*.

216 *Magnaque laudatus* &c.] Perfunctoriè sanè ab Augusto laudatus non est, ut ostendimus ad vss. 209. & 211.

217 *Armataque rogum* &c.] Aderant, nempe, milites Prætoriani, & si qui Romæ erant, eo tempore, qui sub Druso meruissent; ut in funeribus Sullæ & Cæsaris alisque principum virorum. Exemplum unum subjiciemus ex *Dione*, qui in descriptione funeris Augusti, sub finem Lib. LVI. ita habet: ἐπεὶ ἐς τὴν πυρὰν τὴν ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ ἐνετέθη, πρῶτοι μὲν ἱερεῖς πάντες περιῆλθον αὐτήν, ἔπειτα δὲ οἵ τε ἱππεῖς, οἵ τε ἐκ τοῦ τέλους καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ τὸ ὁπλιτικὸν τὸ φρουρικὸν περιέδραμον, πάντα τὰ νικητήρια ὅσα τινὲς αὐτῶν ἐπ' ἀριστείᾳ ποτὲ παρ' αὐτοῦ εἰλήφεσαν ἐπιβαλόντες αὐτῷ: *postquàm impositus fuit rogo, qui in Campo Martio erat, primi quidem Pontifices omnes eum circumiverunt; deinde equites, tam ex dignitate quàm alii, & prætoriani milites circum cucurrerunt, in eum conjicientes omnia*

mi-

mortem similem, ô Auguste; quod fieri tamen nequit, quoniam fata te immortalem esse voluerunt. Meritis tuis debetur cœlum, téque regia ipsius Jovis, qui fulmen vibrat, cupidè excipiet. 215 Ad Drusum quidem quod attinet, id quod cupiebat adsequutus est; nempe, ut tibi ipsius facta probarentur; satisque mortem suam laudibus tuis pensatam putat. Milites cùm prætoriani, tum alii, quicumque sub Druso stipendia fecerant, armati ad rogum concurrerunt, pedité sque & equites duci suo justa facere sategerunt. Aliquoties magnâ voce ultimùm vale,

militaria dona, quæ ab eo aliquando, fortitudinis causâ, acceperant. Idem.

Ibid. *Celebrant*] Hoc est, frequentes ad rogum adsunt; qui non rarus est verbi *celebro* significatus.

219 *Te clamore vocant* &c.] Non semel videntur valedixisse mortuis, sed & antequàm faces rogo subjicerentur, & postquàm reliquiæ sepulcro essent conditæ. Sic Virgilianus Æneas Pallanti valedicit feretro imposito, ut ad Patrem Evandrum ferretur Lib. XI, vs. 97.

—— salve æternùm mihi, maxime Palla,
Æternúmque vale.

At Lib. III, 67. post instauratum funus Polydori:

—— animámque sepulcro
Condimus, & magnâ supremùm voce ciemus.

ad quem locum *Servius: Est autem hoc loco quod dicimus more sollemni, id est, tertiò vale: NOS TE ORDINE QUO NATURA PERMISERIT OMNES SEQUEMUR. Quidam dicunt eorum mortuorum nomina ter vocari, qui in aliena terra dimittuntur, ut in VI.* & magnâ manes ter voce vocavi. Ceterùm de ultima illa mortuorum compellatione, vide quæ collegerunt *Ioan. Meursius* de Funere C. XXVII. *Iac. Gutherius* de Jure Manium Lib. II. cap. II. & *Pet. Moresttellus* de Pompa Ferali Lib. VIII. cap. 7. *Idem.*

220 *At vox adversis* &c.] Quasi Echo responderet, pro Druso. Erant & qui sepulcrales inscriptiones ita concipiebant, ut viator eas legens valediceret mortuo, & vice versâ salutari à mortuo videretur. Quasdam ejus generis collegit *Iac. Gutherius*, cap. XIII. ejusdem Libri, qualis hæc est, quæ Pisis visitur:

PARTHENI. HAVE.
BENE. VALEAS. QUI. ME. SALUTAS.

221 *Ipsa*

At vox adverſis collibus icta redit.
Ipſe pater flavis Tiberinus inhorruit undis,
Suſtulit & medio nubilus amne caput.
Tum ſalice implexum, muſcóque & arundine crinem,
Cæruleo magnâ legit ab ore manu.
Uberibúſque oculis lacrimarum flumina miſit,

Vix

NOTÆ.

221 *Ipſe pater flavis* &c.] Nullam memorant Scriptores, qui de funere Druſi egerunt, exundationem Tiberis; nec ſanè hîc *Albinovanus* tam exundationem, quàm minas exundationis innuit. Videtur hoc finxiſſe, quia tempore, quo Marcellus, Octaviæ filius, mortuus eſt, Τίβερις αὐξηθεὶς τήν τε ξυλίνην κατέσυρε, καὶ τὴν πόλιν πλωτὴν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐποίησε: *pontem ſublicium evertit; fecitque ut urbs per triduum eſſet navibus pervia.* Sunt ultima verba Lib. LIII. *Dionis.* Ne Druſus Marcello poſthaberi à Diis videretur, finxit, ut opinor, *Pedo* minas eluvionis; cùm eluvionem non poſſet. *Idem.*

Ibid. *Flavis — undis*] Nempe, propter flavam arenam, quam ſecum devehit. *Virgilius* Æneïd. VII, 30.

— fluvio Tiberinus amœno,
Vorticibus rapidis & multâ flavus arenâ,
In mare prorumpit.

Qua de re adi & *Turnebum* Adverſar. Lib. XXII. cap. 7.

Ib. *Tiberinus*] Scribimus hanc vocem per I, in prima ſyllaba, non per Y, quòd vox Latina ſit, non Græca; deinde quòd Græci accuratiores, ut *Dionyſius* Halicarnaſſeus, *Strabo*, & alii, ſcribant Τίβερις. Scio nonnullos ſcribere Θύμβρις, ſed vitioſa erat Græculorum pronunciatio, & verſibus fortè adcommodata. Certè ea *Dionyſius* Periegetes utitur. Tiberinus autem non eſt Tibris, hoc eſt, fluvius ipſe, ſed Numen quod fluvio præeſſe cenſebatur. Liquet hoc cùm ex ipſa nominis forma, tum ex uſu optimorum Scriptorum. Sic *Virgilius* Æneïd. VIII, 31.

Hîc Deus ipſe loci fluvio Tiberinus amœno,
Populeas ſe inter ſenior attollere frondes
Viſus &c.

Attamen *Servius* ad hunc locum, aut quiſquis doctiſſimi Grammatici ſchedas commaculavit, hanc habet quæſtionem: *Cùm ipſe fluvius Tiberinus ſit, quid ita intulit* Deus fluvio? *Tiberinus enim Deus genius loci;* imò fluminis & riparum. Poſtea ſubjicit: *Bene* Tiberinus, *quia ſu-*

prà

vale, ut adſolet, ei dixerunt; 220 at pro Druſi reſponſo, quod à clauſo in æternum ore reddi non potuit, mœſta Echo è collibus vicinis eadem verba retulit. Numen ipſum, quod Tiberi præeſt, in aquis ſuis, audito clamore, inhorruit; capútque nube tectum, ne à mortalibus cerneretur, ex fluvio extulit, ut pompam videret. Igitur cæſariem ſalignis frondibus, muſcóque & arundine implicatam, ab oculis manu amovit 225 conſpectóque buſto, tantam emiſit

prà dixerat Deus. *Nam in ſacris* Tiberinus, *in cænolexia* Tiberis, *in poëmate* Tibris *vocatur.* Nimirum, in ſacris agebatur non de aqua, ſed de Deo aquæ præſide; & in verſibus pangendis interdum conducit diſſyllabum eſſe hoc nomen, nec tamen quidquam vetat quominùs, ubi commodius eſt, dicatur *Tiberis.* Veteres, cùm non intelligerent rationes naturales perennis aquæ decurſûs, exiſtimarunt nullum eſſe ejuſmodi decurſum, ſine Deo, hoc eſt, immortali Mente quæ aquam illam profunderet, nec areſcere pateretur. Aliquando nomen ejuſmodi Numina diſtinctum à nomine aquæ habuerunt; quod in *Tiberino*, & *Tiberi* animadvertere licet; ſed ſæpiùs, uno nomine, & decurſum aquæ, & decurſûs præſidem Deum ſignificarunt. *Idem.*

223 *Tum ſalice implexum* &c.] Tiberinum hîc nobis deſcribit *Pedo*, quaſi cancrum qui non in limpida aqua, ſed inter lapides muſco & arundinibus miſtos reptaret. Quod & alii Poëtæ factitant. Poſtea tamen meliùs ſpeluncam finxit habitaculum fluviatilis Dei, ſequutus *Virgilium*, Georg. Lib. IV. in Ariſtæi fabula. *Idem.*

224 *Cæruleo*] Epithetum omnium fluviorum, propter colorem aquæ profundioris. Ideò & hîc noſter, & *Virgilius* Tiberim *cæruleum*, non minùs ac flavum vocitant. Ceterùm hîc nobis pingitur parum θεοπρεπῶς Numen emergens, inſtar pueri, qui ex alto in aquam deſiliiſſet, aut urinatoris, capillis ante oculos ſparſis, muſcóque, arundinibus, & ſalicum frondibus implicatis. Sed ita ſolent Poëtæ, in hacce Theologia, abſurda ingenioſis miſcere; quibus tamen, propter verborum & numerorum elegantiam, ſententiarúmque & deſcriptionum concinnitatem, non ignoſcimus tantùm, ſed etiam plaudimus. *Idem.*

225 *Lacrimarum flumina*] Non eſt ſanè abſurdum fingere Deum fluminis ubertim lacrimari poſſe; ſed ipsâ ſuâ immortalitate miſeriores erant Dii illi mortalibus, ſi morientibus illuſtribus quibuſque viris flere eos neceſſe fuit. *Idem.*

Legit ab ore] Hoc eſt, elegit, ac ſeparavit, ita ut ad dextram rejiceret, quos ex ea parte capitis pendere oportebat, paritérque ad ſiniſtram. Nic.

Vix capit adjectas alveus altus aquas.
Jamque rogi flammas exstinguere fluminis ictu,
Corpus & intactum tollere certus erat.
Sustentabat aquas, cursúsque inhibebat equorum,
Ut posset toto proluere amne rogum.
Sed Mavors, templo vicinus & accola Campi,
Tot dixit siccis verba nec ipse genis:
Quamquam amnes decet ira, tamen, Tiberine, quiescas:
Non tibi, non ullis vincere fata datur.

Iste

N O T Æ.

Nic. Heinsius legebat *tergit*, minùs commodè, nam aliud est capillos ante oculos pendentes amovere, aliud *tergere*. Possis etiam interpretari *collegit*, hoc est, in ore sparsos versùs tempora collegit. Sanè simplex *lego*, pro *colligo*, frequens est, & *colligere comas* dicun Latini. *Idem.*

227 *Fluminis ictu*] Æquè commodè dicere potuit *Pedo*, *ictum fluminis*, subitum undarum impetum, & appulsum, ac dixit *fulminis* id est, flammæ *ictum*, v. 11. Sic & *Lucretius* Lib. II. dixit colore in cauda pavonum generari *luminis ictu*. *Ianus* tamen *Rutgersius* legebat *auctu*. Var. Lect. Lib. VI. cap. 19. *Idem.*

228 *Certus erat*] Decreverát. Vide v. 170.

229 *Cursúsque inhibebat equorum*] Non quòd Dii fluviorum quadrigis sequi decursum aquarum crederentur; sed allegoricè hîc aqua intellexit, quæ equorum instar præcipites aguntur. Non potera sanè repeti *aquarum*, quod est in nonnullis libris antiquis, ut doce *Heinsius*. Itaque idem eleganti allegoriâ aliter expressit *Pedo*, nec video cur locus corruptus censeri queat; potuit enim equos Tiberin tribuere, quemadmodum alii Neptuno. Vide *Virgilium* Æn. I, 16 *Idem.*

231 *Mavors Templo vicinus*] Habebat enim Mars Templum i Campo ab ipsius nomine dicto, ut ex hoc loco probavit *Famianu Nardinus* Romæ Veteris Lib. VI. cap. 7. ubi addit locum *Dioni Cassii* Lib. LVI. ad ann. U. C. DCCLXIII. ὁ τῦ Ἄρεως ναὸς ἐν τ πεδίῳ αὐτῦ ἐκεραυνώθη: *Martis templum in ejus campo fulmine ictu est*. Idem.

Ibid. *Accola campi*] Hoc est, accola Tiberis, quia erat Campi vicini incola, vel accola ex vicino campo. Alioquin *accola campi* esse qui ad campum incoleret. De situ, magnitudine & ædificiis Cam

I

Tiberium; qui solus, quò minùs orba dicar, obstat. Ah, me miseram! cùm hoc animo reputo, tota metu ac tremore concutior; nec quidquam possum, quasi proprium, mihi vindicare. Postquàm Drusus meus vivere desiit, nequeo non esse, fratris ejus causâ, anxia. Quæ fortiori animo eram, cùm ambo viverent, nunc uno superstite omnia timeo. At saltem, utinam, ô Tiberi, mihi superstes oculos meos claudas, animámque meam ore tuo excipias! Utinam ambo filii mei superstites simul mortuæ oculos comprimerent! Verùm quando hoc fieri nequit, certè uno sepulcro omnes condiemur, ô Druse; neque solus illinc ad Majores tuos, in campis Elysiis agentes, te conferes. Cineres ac ossa mea tuis miscebuntur, atque utinam Parcæ filum vitæ meæ celeriter neverint! Hæc & plura alia dixit Livia, donec tristia verba lacrimis sint interpellata, & frustra per os querulum iterum defluxerint.

Vide *Ioan. Meursium* de Funere cap. III. & alios, nam *cui non dictus Hylas*? Idem.

158 *Excipias hanc animam* &c.] Vide dicta ad v. 97. *Idem.*

162 *Ad veteres conditus ibis avos*] Subaudiendum, solus. Animi fato functorum credebantur ad animos Majorum suorum ire. Hinc, apud Orientales, *ire ad patres*, & *aggregari populis suis* perinde erat ac mori. Vide Gen. XV, 15. XXV, 8. *Idem.*

164 *Hanc lucem celeri turbine Parca neat*] *Lux* pro vita frequens quidem est, sed *nere lucem hanc*, pro eo quod est stamina vitæ hujus nere, nescio an alibi occurrat. *Turbinem* hîc vocat circumactionem celerem fusi, qui vertatur

Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri, magno in gyro, vacua atria circum
Intenti ludo exercent; ille actus habenâ
Curvatis fertur spatiis, stupet inscia turba,
Impubésque manus, mirata volubile buxum.

Virgilius Æneïd. VII, 378. Sic & *Catullus* in Argon. de Parca:

Libratum tereti versabat turbine fusum.

Idem.

165 *Lacrimæ sua verba*] Hoc est, verba tristia, lugubria, digna quæ cum lacrimis conjungantur. Hoc Hemistichium legitur & in Ep. Hypermnestræ, v. 67. *Idem.*

Quin etiam corpus matri vix, vísque remissum
  Exsequiis caruit, Livia, pænè tuis.
Quippe ducem arsuris excercitus omnis in armis,
  Inter quæ periit, ponere certus erat.
Abstulit invitis corpus venerabile frater;
  Et Drusum patriæ, quod licuítque, dedit.
Funera ducuntur, Romana per oppida, Drusi;
  (Heu facinus!) per quæ victor iturus erat;
Per quæ deletis Rhætorum venerat armis.
  Hei mihi! quàm dispar huic fuit illud iter!

Con-

N O T Æ.

167 *Quin etiam corpus matri &c.*] *Seneca* in Consl. ad Polybium cap. IV. sic loquentem Claudium Imp. inducit: *Cæsar patruus meus Drusum Germanicum patrem meum, minorem natu, quàm ipse erat, fratrem, intima Germania recludentem, & gentes ferocissimas Romano subjicientem imperio, in complexu & osculis suis amisit. Modum tamen lugendi non sibi tantùm, sed etiam aliis fecit, ac totum exercitum non solùm mœstum, sed etiam attonitum, corpus Drusi sui sibi vindicantem, ad morem Romani luctûs redegit; judicavitque non militandi tantùm disciplinam esse servandam, sed etiam dolendi.* Idem.

169 *Arsuris armis*] Sic in funere Julii Cæsaris factum. *Suetonius*, in ejus vita, cap. LXXXIV. *Iniecere flamma & veteranorum militum legionarii arma sua, quibus exculti funus celebrabant.* Idem.

170 *Certus erat*] Hoc est, decreverat, nam *certus* est à *cerno*, hoc est, decerno, *κρίνω*. Vide & v. 228. Aliàs frequentiùs dicunt *certum ei erat*, ἐνέκειτο τοῦτο αὐτῷ. Idem.

171 *Corpus venerabile*] Hoc est, cui major honor debebatur, quàm ut tumultuario exercitûs funere offerretur. *Idem.*

172 *Drusum patriæ*] Antea legebatur *prunæ*, sed emendavit *Just. Lipsius* in Comment. in *Senecæ* Consolat. ad Polybium cap. XXXIV. *patriæ*, & quidem necessariâ emendatione. Nam volebat quidem miles Drusum *prunæ* tradere, in ipsa Germania; sed eum patriæ, quâ potuit, reddidit Tiberius. Hanc emendationem in textum jam receperat *Nic. Heinsius*. Idem.

Quod potuitque dedit] Idem *Lipsius* emendabat *quà potuit*; hoc est, quatenus licuit. Sed non opus est, nam *quod* sæpe perinde est ac *quoad*, frequentiúsque apud Veteres eo significatu occurreret, nisi à Librariis ac Criticis temerè esset mutatum. Sic Patres apud *Livium*

Lib.

sit lacrimarum copiam, ut eas vix alveus caperet. Mox paratus erat, impetu aquarum in rogum converso, flammas exstinguere, constituerátque igne illæsum etiamnum cadaver undis suis abripere. Quod ut posset præstare, aquas supra Martium Campum sustinebat, ne effluerent, [230] toto flumine rogum proluere cupiens. Sed Mars, qui in Campo sibi consecrato Templum habitat, Tiberísque riparum accola est, lacrimans & ipse eum hisce verbis compellavit: tametsi non indecora est ira fluminibus, attamen, ô Tiberine, melius erit nihil hac in re moliri; neque enim tibi, aut alii cuiquam Deorum fata-

pi Martii consule Eruditum Italum quem antea laudavi, ejusdem Libri Cap. v. & seqq. *Idem.*

233 *Amnes decet ira*] Quia quò pleniori alveò & quò vehementiùs defluit aqua, eo amœnior adspectu est fluvius; qui tamen torrens, intra ripas, tunc irasci videtur. *Lucanus* de Nilo per Catadupos delabente Lib. x, 315.

— Quis te tam lene fluentem
Moturum tantas violenti gurgitis iras,
Nile, putet? sed cùm lapsus abrupta viarum
Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nusquam vetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis, spumâ tunc astra lacessis,
Cuncta fremunt undis, ac multo murmure montis
Spumeus invictis canescit fluctibus amnis.

Vide elegantissimam descriptionem fluviorum χωομένων, ut loquitur Poëta, *iratorum*, hoc est, exundantium Iliad. Φ. 234. & seqq. *Idem.*

234 *Non ullis vincere fata datur*] Hoc est, aliis Diis, nam Deus hîc Deum alloquitur. Quod diximus de Fortuna ad v. 51. idem dicendum de Fato, seu de æterna quadam causarum, necessariò se se evolventium, catena. Figmentum est in quod homines omnia rejiciunt mala, cui tribuunt delicta sua, atque in quod impunè debacchantur, cùm in Numen ipsum invehi non audent. Quia visi fuissent Dii crudeles, si ab iis quæ omnes optabant impetrari non potuissent, si modò ea in potestate haberent; ideò ne Diis nimia convicia fierent, finxerunt esse Fatum, quod ne à Diis quidem ipsis mutari posset. Quo commento hîc utitur *Pedo*, ut alii omnes & numeris adstrictæ & solutæ orationis Scriptores. Sed si ita res habebat, erunt delenda quæ habentur v. 187. & seqq. contra Deos. Verùm hoc jus est Poëtis

 quod

Iste meus periit, periit arma inter & enses,
  Et dux pro patria; funere causa latet.
Quod potui tribuisse, dedi; victoria parta est;
  Auctor abît operis, sed tamen exstat opus.
Quondam ego tentavi Clothóque duásque sorores,
  Pollice quæ certo pensa severa trahunt,
Ut Remus Iliades & frater conditor Urbis
  Effugerent aliquâ stagna profunda viâ.

De

NOTÆ.

quod Pictoribus, ut quæ unà nequeunt consistere, ea audacter conjungant; nec sine lectorum laude, si modò ἀσύστατα illa somnia eleganter expresserint. *Idem.*

235 *Arma inter & enses*] Hoc est, in castris, nam ceteroqui morbo periit, non ex vulnere, quod in acie ei inflictum esset. Sed honorificentius erat dicere mortuum inter arma, quàm inter culcitas & pulvinaria, præsertim Marti. *Idem.*

236 *Dux pro Patria*] Non agebatur hîc patriæ, hoc est, Romæ aut Italiæ salus; sed tantùm Imperii magnitudo. Attamen sanctum Patriæ nomen adhibetur, potiusquàm Imperii, quod meræ est ambitionis, ut major honor concilietur Druso. Vide v. 100. *Idem.*

Ibid. *Funere causa latet*] Lege:

Et lux proh! patria funere clausa latet.

Scaliger.

Ibid. Conjiciebat N. *Heinsius:*

Et lux proh! patria lumine cassa latet.

Malim, minori mutatione, legere tantùm *patet*, pro *latet*, ut sit sensus, ex funere patere quæ sit causa mortis; quia, nimirum, publico ejusmodi funere efferri non debuisset Drusus, nisi ob Rempublicam mortuus fuisset, aut certè de ea bene meritus esset. *Gorallus.*

237 *Quod potui tribuisse dedi*] Si fatale fuit Germanos vinci à Druso, quî hoc à se tributum jactat hîc Præses Campi Martii? Debuit hoc Drusus Fato, non ei, qui in hoc negotio ministrum tantummodò Fati se dicere potuit. Si fatalis non erat hæc victoria, tótque Germani præter Fatum occisi sunt, qui potuissent non mori eo tempore; cur mors Drusi fatalis fuit? Verùm hæc omnia sunt, si verum amamus, sine mente sonus, præterea nihil; & tamen omnibus admirationi erant, neque quemquam pudebat inanibus hisce loquutionibus uti. *Idem.*

238 *Auctor*

fatorum mutandorum potestas est attributa. 235 Periit Drusus meus, & quidem, ut alumnum meum decebat, inter arma; dum bellum pro patria gerit; quod ex funere publico, quod ei facit Populus Romanus, satis liquet. Quod in mea potestate fuit ei concessi; victoriam de hostibus retulit, cujus, quamvis auctor obierit, fructus etiamnum colligunt Romani. Quondam ego Clothonem, Lachesin & Atropon flectere conatus sum; 240 quæ constantissimè nent filum vitæ singulis hominibus attributum; ut Romulus & Remus, quos ex Ilia susceperam, aliquâ

238 *Auctor abit operis* &c.] Hoc est, victoriæ auctor obiit, nec eo seciùs Populus Romanus fructibus victoriæ potitur. *Idem.*

239 *Quondam ego tentavi*] Nonne ergo norat *fata Deûm flecti non posse rogando?* si norat, fatuus erat; si non norat, Martem oportet Theologiæ illius ævi valde fuisse ignarum. Sed Deos fingebant, quasi quibusdam in rebus hominibus præstantiores, in aliis haud multò vulgo doctiores; nec multùm suâ referre putabant homines ingeniosi, an secum consentirent. *Idem.*

240 *Pensa severa trahunt.*] Notum est *pensum* dici propriè certum pondus cannabis, aut lini, nondum in fila deducti, quod ancillis à matre familias pendebatur (unde *pensum* dictum) ut certo tempore nerent. Ideò *pensum* dicitur certum vitæ spatium, unicuique, ut putabant, attributum. Qua de causa, *certum* etiam *pollicem*, dicit noster, quo semper eadem celeritate circumagitur fusus, cui circumvolvitur filum; & *severa* fila, hoc est, quæ nullis precibus longiora fieri poterant. Adi & Eleg. II, 14. & de nomine *Parcarum*, vide quæ nuper ad *Hesiodi* Theogoniam v. 217. notavit *Joan. Clericus.* Gorallus.

Ibidem. *Trahere pensa*,] Eleganter. *Martialis* in Xeniis: *improba cùm morsu fila, manúque trahes.* Hinc *tracta.* Glossarium: *Tracta*; ἑλκύσματα, μηρύματα. Varro: *lanea tracta ministrasset insectori.* Contrariam huic, *retractare. Apuleius* Miles IX. *Qui fatorum etiam inextricabiliter retractas licia.* Lindenbruchius.

242 *Effugerent aliquâ* &c.] Hoc est, immortales fierent. *Horatius* Carm. Lib. III. Od. 3. postquàm enumeravit Heroas aliquot, qui virtute immortales erant facti, addit:

hac Quirinus
Martis equis Acherunta fugit;

hoc est, curru Martis in cœlum subvectus est. *Stagna profunda* fluvios inferorum vocat. *Idem.*

 243 Par-

De tribus una mihi; partem accipe quæ datur, inquit
 Muneris, ex istis quod petis alter erit.
Hìc tibi, mox Veneri Cæsar promissus uterque;
 Hos debet solos Martia Roma Deos.

Sic

NOTÆ.

243 *Partem accipe quæ datur*] A Fato, nimirum, cujus decretorum interpretes habentur Parcæ. *Catullus* in Argonauticis, sive Carmine LXV. de tribus sororibus:

> *Talia divino fuderunt carmine fata,*
> *Carmine, perfidiæ quod post nulla arguet ætas.*

Paullò pòst:

> *Accipe, quod lætâ tibi pandunt luce sorores,*
> *Veridicum oraculum; sed vos quæ fata sequuntur,*
> *Currite ducentes subtegmina, currite fusi.*

Idem.

244 *Quod petis*] Immortalis, sive Deus.

245 *Cæsar promissus uterque*] Hoc est, Julius Cæsar & Augustus. Si seriùs vixisset, Tiberium iis, ejúsque successores adjecisset, & numerum Divorum fatalem, scilicet, prout adulandi turpis necessitas postulabat, adauxisset. Qua in re, non possumus non mirari Romanos, ingeniíque humani cæcitatem. Quis enim non obstupescat, si animo reputet homines aut superstitiosos, qualis fortè erat noster *Pedo*, aut Epicureos, qualis *Horatius*, certatim detulisse divinos honores Julio Cæsari & Augusto? De posterioribus ætatibus non agam, nam hæc illis exemplo fuit. Qui credebant esse Deos immortales, à quibus omnia regerentur, quomodo audebant iis mortales homines, nec eos bonorum numero censendos, æquare? Qui non credebant ullos esse, aut putabant vivere Deos in intermundiis, sine ulla rerum humanarum cura; annon illudebant hominibus, quos quietis Deorum cœtibus adscribebant? Mirum etiam est Augustum (nam Divum Julium nemo vivum dixit, aut coluit) ejusmodi nomen ac honores accepisse, non à Græculis tantùm, omnibus adulationum ludibriis Romanam majestatem prosequi dudum adsuetis, sed ab ipsis Romanis, *Virgilio*, *Horatio*, &c. à quibus *Domini* & *Regis* nomina sibi delata accipere noluisset. Quis intelligat quâ fronte divinos honores sibi vindicantem Alexandrum (cui profectò Augustus rebus gestis par non erat) irriderent, plauderéntque Callistheni & Macedonibus eò insaniæ devenire nolentibus, dum ipsi paria & turpiora etiam faciebant? Sed fortè imperantes quidem

quâ ratione mortem effugerent. Tum verò una um sororum; impetrabis, inquit, partem postu- :i tui, nam Romulus, ut optas, immortalitatis rticeps fiet. 245 Hic Deorum numero adscriben- is precibus tuis è Romanis conceditur; sed & Ve- ri fata olim tribuent C. Julium Cæsarem & Au- stum; præter quos nulli ampliùs erunt è Roma- nis

n non minùs ἄθεοι, quàm adulatores, hanc inter artes impe- di habuerunt, ut populi libentiùs atque addictiùs quasi humanâ urâ majoribus parerent; adulatores verò, Religionis omnis ex- tes, parati erant facere quæcumque rebus suis conducere existi- bant. Quid sibi etiam volebant consceleratí homines, qui non s habentes tyrannidi suæ cultum divinum deferri, sibimet ipsi a faciebant? Certè hoc de L. Ælio Sejano memoriæ prodidit *Dio*). LVIII. ἐκεῖνε θύσειν ἑαυτῷ μέλλοντ@ (τά τε γὸ ἄλλα καὶ τοῦ ἔθυε) χοινίον περὶ τὸν αὐχένα αὐτοῦ περικείμενον εὑρέθη: *sibi ipse sacra sacra facturus esset (nam & aliàs solebat sibi rem divinam re) inventus est funis collo ejus* (statuæ) *circumjectus*. Quidquid id , necesse est Deos quidem illos facticios ac mortales à nobis dam- i aut intolerandæ superbiæ, aut ἀθεότητ@, aut stuporis hac in ncredibilis; cultores verò aut abjecti animi, aut Religionis spretæ, extremæ dementiæ, & fortè omnium illorum vitiorum utrosque simul. Quæ omnia si probè expendantur, non mirabimur am- is homines ejus aut nequitiæ, aut insaniæ, ad res divinas quod at- t, veræ Religionis in Judæa exortæ usque adeò incuriosos fuisse. m.

bidem. Videtur omnino respicere *Albinovanus* ad promissum Jo- , quod legitur apud amicum vatem, Metamorphoseos XV, v. 816. eqq. ubi utrumque Cæsarem Veneri Deum fore promittit. Sic iter de Julio:

Hic sua complevit (pro quo Cytherêa laboras)
Tempora, perfectis quos terra debuit annis;
Ut Deus accedat cælo, templisque colatur,
Tu facies.

Augusto verò:

Nec nisi cùm senior similes æquaverit annos,
Æthereas sedes, cognatáque sidera tanget.

46 *Hos debet solos*] Hoc est, fatale est hos solos Deos è Romanis i. Vide versus *Ovidii*, de Julio Cæsare, ad antecedentem versum tos. *Idem*.

Sic cecinere Deæ, nec, tu Tiberine, repugna,
  Irrite; nec flammas amne morare tuo;
Nec juvenis positi supremos destrue honores,
  Vade age, & admissis labere pronus aquis.
Paret & in longum spatiosas explicat undas,
  Structáque pendenti pumice tecta subit.
Flamma diu cunctata caput contingere sanctum,

Erra-

NOTÆ.

247 *Nec tu, Tiberine, repugna*] Vide ad v. 234. Sic, apud *Ovidium*, Metam. xv, 87. Jupiter alloquitur Venerem:

——— *sola insuperabile fatum,*
Nata, movere paras &c.

Tibullus Lib. I. El. 8. sic inchoat:

Hunc cecinere diem Parcæ, fatalia nentes
Stamina, non ulli dissoluënda Deo.

Passim similia apud Poëtas. *Idem.*

249 *Supremos destrue honores*] Ne disjicito struem lignorum, quâ ultimi honores persolvuntur Druso. Itaque *destruere*, quod est structa dejicere, hîc propriè dicitur. Sic *Cicero* de Senect. cap. xx. *Ædificium idem destruit facillimè, qui construxit.* Idem.

250 *Admissis labere pronus aquis*] Præstat hoc, quàm *immissis*, quod, ut docet *N. Heinsius*, Codices nonnulli habent. Est enim metaphora ab equis deducta. (Vide infrà v. 320.) Quæ eò aptior est, quòd v. 219. sub imagine *equorum* aquas descripsit *Pedo.* Sic *Ovidius* in Ep. Phyllidis ad Demophoontem v. 114.

Et sacer admissas exigit Hebrus aquas.

Idem.

251 *In longum*] Secundùm longitudinem fluvii, seu intra alveum. Contrà, apud *Horatium*, Od. II. Lib. I. exundans Tibris *sinistrâ labitur ripâ*, hoc est, Romam inundat. *Idem.*

252 *Structáque pendenti* &c.] Sic solent describi fluviorum domicilia, ut apud *Virgilium* Georg. IV, 374. de sedibus matris Aristæi:

Postquàm est in thalami pendentia pumice tecta
Perventum.

Quem locum malè tentat vir ingeniosissimus & doctissimus *Adr. Valesius*, in Valesianis, pag. 200. Vult enim legi *splendentia*, quia, ut ait, pendent quæ sunt in montibus, aut celsis in locis tecta; at hæc sub amne & in imis locis posita. Verùm marmor quidem *splendere* dici potest, at non pumex. Deinde pumex, qui est in forni-

ce

nis Dii. Sic vaticinatæ sunt Parcæ, quarum dictis ne adverseris, ô Tiberine, frustra enim esses; neque adluvione morare flammas, Drusi cadaver mox absumturas; neque impedito quominùs cadaveri composito ultimi persolvantur honores. 250 Aquas ergo tuas, per solitum alveum, devolvito. Martis monitis paruit Tiberinus, atque undas suas, non in Campum Martium, sed secundùm alvei longitudinem explicuit; ipse verò antrum pumice veluti concameratum, in quo habitare solet, repetiit. Interea flamma rogi, quæ diu arserat antequàm attingeret cada-

ce antri, reverâ pendet, quamvis antrum ad Tartara usque detruderetur. Nisi hoc ex re ipsa liqueret, vel hic *Pedonis* versus omnem controversiam tolleret. Sic etiam loquutus *Ovidius* in Epistola Sapphûs ad Phaonem, v. 141.

Antra vident oculi scabro pendentia topho.

Sic & alii plures, quorum loca colligere non vacat, nec sanè opus est; quamquam propter viri famam, & quidem meritis in Rempublicam Litterariam debitam, pauca hæc afferenda fuerunt. *Idem.*

253 *Caput sanctum*] Hoc est, ipsum cadaver, nam *caput* dicitur passim pro homine. Cadaver autem hîc vocatur *sanctum*, quasi *inviolabile*, quòd Veteres cadavera, busta & sepulcra, quasi Diis Manibus, Inferisque singulari ratione consecrata, violare vererentur. Vide *Joan. Meursium* de funere cap. XLIII. & *Jacob Gutherium* de Jure Manium Lib. III. Hinc *Seneca* Epigr. IV. se, quòd exsulatet, quasi mortuum describens, & inimicos compellans:

Ipsos crede Deos nunc hoc tibi dicere, Livor,
Hoc tibi nunc Manes dicere crede meos.
Res est sacra miser, noli mea tangere fata,
Sacrilegas bustis abstinuere manus.

Sanctus porrò dicitur à *sancio*, quasi lege sancitus, hoc est, constitutus; ac proinde inviolabilis, nisi pœnam legis subire velis; unde factum ut *sanctus* postea inviolabilem simpliciter significaret. Rectè ergo *Marcianus* Digg. Lib. I. Tit. VIII. l. 8. *Sanctum est quod ab injuria hominum defensum atque munitum est.* Ideò *sancti* dicebantur municipiorum muri, ut idem docet §. 2. *In municipiis quoque*, inquit, *muros esse sanctos Sabinum rectè respondisse Cassius refert, prohiberique oportere ne quid iis immitteretur.* Sed perperam *sanctum* dictum vult à *sagminibus*, hoc est, herbis quas legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret. Melius multò, in sequente lege, *Ulpianus*, §. 3. *Propriè dicimus* sancta *quæ neque sacra, neque profana* *sunt,*

...ao uique toro. (255
... silvas, alimentáque sumsit,
... & astra comis;
... collucit collibus OEtæ,
... posito membra cremata Deo.
...cor ille viri, generosáque forma,
Et

N O T Æ.

...*ione quadam confirmata, ut Leges sanctæ sunt. Sanctione* ... *unt ubnixa. Quod enim sanctione quadam subnixum est*, ... *si Deo non sit consecratum.* Hoc tamen *Pedonis* loco, ut ...mus, *sanctum* dicitur cadaver, non tantùm legum & ... sanctione quâ violari vetabatur, sed etiam consecra... cadaver quodammodo *juris divini* est, ut loquitur *Gaïus* ... eodem Titulo, Lege I. *Idem.*

... *ab usque*] Emendabat *J. Lipsius* Epist. Quæst. Lib. III. ...*que*, hoc est, erravit flamma & tandem lenta subiit. Sed ... non est emendatio, ut rectè animadvertit *Joan. Frid. Gro*-..., qui Observationum Lib. III. cap. 19. negat se videre cur ...geri, *lenta sibi usque*, aut Lipsii, *lenta subitque*, huic lectioni ...erat. Significat certè, ut subjicit, τὸ *usque* continuum alicujus ...poris, aut moræ spatium. *Plautus* Pseudolo: *sed te volo domi* ... *adesse*. Terentius: *cui hodie usque os præbui.* Virgilius: *licet* ...*que, minùs via lædet, eamus.* Flamma igitur, dum diu metuit ...ngere sanctum corpus, sub posito lecto usque lenta erravit, lentè ...subedit & corripuit circumjecta ligna, non rectà emicuit in summum rogum, ubi cadaver erat. Hæc optimè vir doctissimus, quæ ...ribus exemplis comprobare in proclivi esset, si res dubia agere... *Nicolaus* tamen *Heinsius* conjecturam *Lipsii* probabat; nisi quis mallet *lenta subisse*, quod tamen superiori conjectura durius est. Adi ... *Stephanum* in Thesauro, ad ultimam significationem particulæ *que*, quam in hoc loco obtinet. *Idem.*

255 *Silvas*] Hoc est, ligna è silvis petita.

256 *Subjectis*] Hoc est, ex inferiore parte jactis. Sic *Virgilius*, Eclog. X, 74.

Quantum, vere novo, viridis se subjicit alnus.

... est, ut interpretatur *Servius*, *sursum jacit*, *vel subter jacit.* Similiter de flamma (quod exemplum hîc aptius est) Georg. IV, vs. 385.

Ter flamma ad summum tecti subjecta reluxit.

At ecce tibi Criticum, eúmque sanè eximium, *Adrian. Valesium*, ... hic menda esse contendit, legitque priori loco *subrigit*, altero

sub-

daver, & ſemper ſub lecto huc illuc erraverat; tandem, ubi ſubjectam omnem materiam corripuit, ad cœlum uſque, complexa cadaver, ſublata eſt. Talis fuit olim, quæ, in jugo montis Oetæ, impoſita rogo Herculis membra concremavit. Uſta ſunt

ſubrecta. Verùm quamquam abſurda non eſt viri acutiſſimi conjectura, minimè neceſſaria eſt, ut oſtendit vel hic verſus *Pedonis*, niſi fortè eum mutatum etiam velis. Sed ſic quoque alibi loquutus *Virgilius*, ubi correctioni *Valeſii* nullus poteſt eſſe locus; libro, nempe, Æneïd. XII, 288.

> ——— *corpora ſaltu*
> *Subjiciunt in equos.*

Nonius Marcellus, de varia ſignificatione verborum, interpretatur *ſurſum jacere, excreſcere*, profertque tria loca allata *Virgilii*. Quamobrem retinenda vulgaris lectio, quæ poſſet & aliis exemplis firmari, ut hoc Liviano, Lib. XXXI, 36. *Saluti fuit eques, qui raptim ipſe deſiluit, pavidúmque Regem in equum ſubjecit.* Hæc obiter, ne quis, viri eruditiſſimi auctoritate, ad mutanda quæ mutari non debent adducatur. *Idem.*

Ibid. *Comis*] Nova ſed felix tranſlatio, quâ flammæ ſuperiores partes *comæ* dicuntur; nec ſanè ſunt paſſis *comis* figurâ diſſimiles. *Virgilius* prior dixerat flammam præaltam *ſidera lambere* Æn. III, 574. ubi de Ætna:

> *Attollitque globos flammarum & ſidera lambit.*

Idem.

258 *Impoſito* — *Deo*] Hoc eſt, eo, qui Deus mox futurus erat. Vide *Ovidium* Metam. Lib. IX, 243, & ſeqq. Nec tamen quod divinum fuit in Hercule combuſtum credebatur, ut docet illic Poëta. Quod albis dentibus meritò riſit *Lucianus* in Dial. Mortuorum, ubi Herculem & Diogenem colloquentes inducit. *Idem.*

259 *Generoſáque forma*] Qualis decebat hominem generoſum, ſive nobilem. De eo *Velleius* Lib. II. pag. 64. *Pulcritudo corporis proxima fraterna fuit.* Sic autem à *Suëtonio* deſcribitur Tiberius, cap. LXVIII. *Corpore fuit amplo atque robuſto; ſtaturâ, quæ juſtam excederet; latus ab humeris & pectore; ceteris quoque membris, uſque ad imos pedes, æqualis & congruens, ſiniſtrâ manu agiliore ac validiore* &c. *Facie honeſtâ, in qua tamen crebri & ſubiti tumores, cum prægrandibus oculis.* Deformem tamen deſcribit *Tacitus* Annal. IV, 57. ſed ſenem. *Idem.*

Et faciles vultus, uritur ille vigor,
Victricésque manus, facundáque principis ora,
Pectoráque ingenii magna capáxque domus.
Spes quoque multorum flammis uruntur in îsdem.
Iste rogus miseræ viscera matris habet.
Facta ducis vivent, operosáque gloria rerum;
Hæc manet, hæc avidos effugit una rogos.
Pars erit historiæ, totóque legetur in ævo,
Séque opus ingeniis, carminibúsque dabit.
Stabis & in rostris tituli speciosus honore;

Cau-

NOTÆ.

260 *Et faciles vultus*] Comem & mansuetam intelligit faciem, quæ animi & morum *facilitatem* indicabat. Qua in re dissimillimus erat fratri, qui, ut habet *Suëtonius* eodem loco, *incedebat cervice rigidâ & obstipa, adducto ferè vultu; plerumque tacitus, nullo aut rarissimo etiam cum proximis sermone, eóque tardissimo, nec sine molli quadam digitorum gesticulatione. Quæ omnia ingrata atque arrogantiæ plena* &c. Vocem *vultus* propriè adhibuit hîc *Pedo*, nam vultus est *voluntas, quæ pro motu animi in facie ostenditur*, ut habet *Nonius* de Diff. Verborum. *Idem.*

Ibidem. *Ille vigor*] Nimirum, vultûs. *Livius* Lib. XXI, 3. de Annibale: *Amilcarem viventem redditum sibi veteres milites credere, eundem vigorem in vultu, vimque in oculis, habitum oris, lineamentáque intueri.* Itaque meliùs hæc dicta fuissent de recenti cadavere, cujus vultus nondum lividus fuisset; quod narratur de Alexandro, cujus mortui, post septem dies, *vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum.* Ita *Curtius* Lib. X, 10. *Idem.*

262 *Domus*] Eos sequitur, qui in corde, aut in pectore collocabant sedem animi; quod vulgò sensisse videntur Romani veteres, quibus *cor* pro sapientia, *cordatus* pro viro sapiente frequenter dicebantur. *Magnam* autem & *capacem domum* vocat *Pedo*, quòd Drusus lato esset pectore. Vide ad v. 259. Eleganter porrò atque ex Philosophorum interiori doctrina & stylo, corpus dicitur *domus animi.* Exempla vide apud *Hug. Grotium* ad 2 Cor. V, 1. *Idem.*

263 *Spes quoque multorum*] Matris, consanguineorum, familiarium, clientium, ac totius denique Reipublicæ. *Idem.*

264 *Miseræ viscera matris habet.*] Vide ad v. 134. Liberi dicuntur *viscera* parentum, & præsertim matrum. Canace ad Macareum v. 90. de puerulo, quem pepererat:

Cùm

sunt ergo Drusi virilis forma; 260 comis ille vultus, quo se facilem omnibus præbebat; vigor ille eximius totius corporis; manus, quæ tot victorias retulerant; os eloquentissimum; & pectus, in quo summum habitaverat ingenium. Eadem flammâ spes de Druso concepta interit, & viscera miserandæ matri, comburuntur. 265 At res ejus gestæ, gloriáque iis parta numquam in hominum memoria intermorientur; hæc demum æterna est, soláque rogi flammis minimè absumitur. Historia facta ejus narrabit, atque æternitati consecrabit; & poëtæ operum suorum argumenta inde desument. Statua tibi, ô Druse, in Rostris, ponetur, cum honorifica in-

Cùm mea coram me silvas inimicus in altas
Viscera montanis ferret edenda lupis.

Et v. 118.

Diripiunt avida viscera nostra fera.

Idem.

265 *Operosáque gloria rerum*] Hoc est, gloria, magnis rebus gestis, difficulter parta, non ex facili orta. Sic *Lucanus* in Panegyrico ad Pisonem:

Quàm mihi priscorum titulos, operosáque bella
Contigerit memorare.

Idem.

267 *Totóque legetur in avo*] Hoc est, in æternum, nam *totum ævum* est æternitas. *Virgilius* de Hippolyto immortalitatem consequuto, Æneid. VII, 776.

Solus ubi in silvis Italis ignobilis ævum
Exigeret.

Ubi *Servius: Ævum est ætas perpetua, cujus neque initium, neque extremum notatur; sed hoc modo ævum ætatem Hippolyti posuit. Veteres ævum etiam Deorum vitam dicebant, nam & Virbius inter Deos colitur.* Adi & *Censorinum* de Die Natali, cap. XVI. *Idem.*

268 *Opus ingeniis*] Hoc est, argumentum operum suppeditabit Poëtis. *Idem.*

269 *Stabis & in rostris*] Statua in Rostris fuit inter honores à *Suetonio* summatim memoratos Claudii cap. I. ubi Senatus *inter alia complura*, marmoreum arcum, cum tropæis, in via Appia decrevisse dicitur. *Dio* etiam disertè statuas memorat, Liv. LV. ubi ait eum τιμῆς εἰκόνων λαχεῖν· *Statuarum honore affectum.* Qui honos civibus, cùm aliis de causis, tum etiam, quòd Reipublicæ causâ interiissent, tri-

bui

Causáque dicemur nos tibi, Druse, necis.
At tibi jus veniæ superest, Germania, nullum,
Postmodò tu pœnas, Barbare, morte dabis.
Adspiciam Regum liventia colla catenis,
Duráque per sævas vincula nexa manus,
Et tandem trepidos vultus, inque illa ferocum
Invitis lacrimas decidere ora genis.
Spiritus ille minax, & Drusi morte superbus,
Car-

N O T Æ.

bui solebat, & quidem in Rostris. Liquet hoc ex *Ciceronis* Philippica IX. ubi de Servio Sulpicio, qui cùm legationem nomine Senatûs ad Antonium obiret, mortuus erat, suadet Senatusconsultum esse faciendum, in quo scribi oportere censebat, (cap. VII.) *cùm talis vir ob Rempublicam in legatione mortem obierit, Senatui placere Servio Sulpicio statuam pedestrem aneam in Rostris ex hujus ordinis sententia statui.* Quod cùm oppugnassent nonnulli, quòd morbo obiisset Sulpicius, sic eam sententiam confutaverat *Cicero* cap. I. *Quibus à te dictis* (Pansam Consulem alloquitur) *nihil præter sententiam dicerem, nisi P. Servilio respondendum putarem, qui hunc honorem statua nemini tribuendum censuit, nisi ei qui ferro esset in legatione interfectus. Ego autem, P. C. sic interpretor sensisse Majores nostros, ut causam mortis censuerint, non genus esse quærendum. Etenim cui legatio ipsa morti fuisset, ejus monumentum exstare voluerunt, ut in bellis periculosis obirent homines legationis munus audaciùs. ——— Lar Tolumnius Rex Vejentium quatuor legatos Populi Romani Fidenis interemit, quorum statuæ steterunt usque ad meam memoriam in Rostris. Justus honos; iis enim Majores nostri, qui ob Rempublicam mortem obierant, pro brevi vita diuturnam memoriam reddiderunt.* Postea profert exemplum Cn. Octavii, cui, simili de causa, decreta etiam erat in Rostris statua, aliáque eamdem in rem habet, quæ non exscribam. Similiter Druso, ob Rempublicam mortuo, statuam poni voluit Augustus. Ceterùm de Rostris statuisque ad ea positis, lege quæ habet *Famianus Nardinus*, in Roma Vetere Lib. V. cap 3. *Idem.*

Tituli] Hoc est, inscriptionis. Vide ad v. 16. *Idem.*

270 *Causáque dicemur*] In inscriptione, nempe, ubi ob Rempublicam mortem in Germania obiisse diceris. *Cicero*, in sequentibus verbis Senatusconsulti, cujus particulam attulimus ad v. 269. *circúmque eam statuam locum ludis gladiatoribúsque liberos, posterósque ejus, quoquo versus pedes quinque habere, quòd is ob Rempublicam mortem obierit, eámque causam in basi inscribi.* Sic quoque Philippicâ XIII. c. 4. com-

iptione, in qua pro Republica occubuisse di- . At, ô Germania, nullo jure veniam petere cibus nostris poteris, sed tuorum morte scelus expiabitur. Videbimus colla Regum tuorum a gravibus catenis, quibus onusti & manibus re- ti in triumphum ducentur. Aliquando tre- bunt, & quamquam feroces, lacrimis sortem n inviti prosequi cogentur. Minaces illi spi- & qui, propter Drusi mortem, superbiebant, in

iemorat *statuam in Rostris cum inscriptione praeclara*, quae M. Le- posita fuerat, & de qua pluribus agit Philip. v. c. 15. *Idem.*

: *Morte dabis*] Vide ad v. 278.

; *Regum liventia colla catenis*] Is mos Romanorum fuit, ut ca- & quidem gravibus vinctos Reges, Ducésque hostium in trium- lucerent. *Ovidius* Tristium Lib. IV. El. 2. de triumpho Ti-

Vincláque captivâ reges cervice ferentes
Ante coronatos ire videbit equos.

le re plura vide apud *J. Caes. Bullingerum*, Libro de Triumpho xix.

. *Per saevas vincula nexa manus*] *Ovidius* ibidem:
Vincula fert illâ, quâ tulit arma, manu.

I.

5 *Et tandem trepidos vultus* &c.] Idem, eodem loco:
Et cernet vultus aliis, pro tempore, versos;
Terribiles aliis, immemorésque sui.

ò pòst:
Hic qui nunc in humo lumen miserabile figit,
Non isto vultu, cùm tulit arma, fuit.
Ille ferox, oculis & adhuc hostilibus ardens,
Hortator pugnae, consiliúmque fuit.

n.

77 *Spiritus ille minax*] Hoc est, animus minax; sed voce *spiri-* potiùs usus est *Pedo*, quòd *spiritus* non animum tantùm sed & num elatum sonet, ut apud *Caesarem* de B. C. Lib. III. cap. 72. *ebus tantum fiducia ac spiritûs Pompeianis accessit* &c. *Idem.*

id. *Drusi morte superbus*] Poëticè dictum hoc est, aut oratoriè d de Druso legimus apud *Senecam*, in Consol. ad Marciam c. III. *peditione victor decesserat, ipsis illum hostibus agrum, cum veneratione pace mutua prosequentibus, nec optare quod expediebat audentibus.* od si verum esset, non superbiissent Germani morte Drusi. Sed *us Lipsius oratoriè* loquutum censet *Senecam* suum; nam *quis credat,* in-

Carnifici in mœsto carcere dandus erit.

Consistam, lætísque oculis, lentúsque videbo

Strata per obscœnas corpora nuda vias.

* Hunc Aurora diem, spectacula tanta ferentem,

inutiles lamentationes Barth. ad Prop. II, 10.
: Tib. I, 3, 93. Ov. Amor. 2, 11, 55. Trist. 3, 5, 55. ex 4, 57.

Quam-

NOTÆ.

inquit, *Germanos tunc sic aut mites, aut fatuos?* Ergo Philosopho hic Poëta noster erit anteferendus. *Idem.*

278 *Carnifici in mœsto carcere dandus erit*] Fiebat hoc, postquàm triumphans in Capitolium pervenisset, quamquam non erat perpetuum; ut ostendit *J. Cæsar Bullingerus*, cap. XXIX. libri de triumpho. Has Poëtæ minas exsequutus demum est, aliquot pòst annis, Germanicus Drusi F. cujus res gestas narravit *Tacitus* Annal. Lib. I, & II. *Idem.*

279 *Lætis oculis, lentúsque videbo*] Sic rectè in contextu Editionis Heinsianæ, nec scio cur in notis conjiciat vir doctissimus legendum, *lentísque oculis, lætísque videbo.* Nam quod ait, ita emendandum ne Poëta bis idem dicat, id ad hanc lectionem nihil attinet, sed tantùm ad Scaligeranam, quæ ita habet: *lætísque oculis, lætúsque videbo.* Poëtæ sententia hæc est, se non tantùm obiter, sed otiosè, útque oculos pascat spectaturum, quod est hominis re delectati. Ab iis enim quæ abhorremus avertimus illico oculos, & refugimus, ne spectare cogamur. Sed sumitur etiam lentus pro moveri nescio, non tantùm ad iram, sed etiam ad misericordiam. Sic apud *Suetonium* Augustus, de Tiberio cap. XXI. *miserum Populum Romanum, qui sub tam lentis maxillis erit!* & cap. LVII. *Sæva ac lenta natura ne in puero quidem latuit, quam Theodorus Gadareus, Rhetoricæ præceptor, & perspexisse primus sagaciter & adsimilasse aptissimè visus est; subinde in objurgando appellans eum πηλὸν αἵματι πεφυραμένον.* Ad quum locum vide *Is. Casaubonum*, & *Lævin. Torrentium.* Sic *Ovidius* in Ep. Sapphûs, v. 169.

——— *Versus amor tetigit lentissima Pyrrhæ*
Pectora.

Item in Ep. Heronis, v. 81.

Certè ego tum ventos audirem lenta sonantes.

Similiter hîc *lentus* significare queat nullâ motum misericordiâ. *Idem.*

280 *Strata per obscœnas*] *Obscœnæ viæ* sunt viæ mali ominis, quales quæ circa carcerem erant, nam *obscœnum* vocabant veteres quidquid erat mali ominis, ut docet *Festus* in *Oscum.* Solebant autem cadavera occisorum in carcere nuda projici in vias vicinas, quæ propterea ominosæ habebantur, quod paucis probandum. Apud *Livium*

carcere à carnifice corporibus eorum expellen-
Quod cùm factum erit, consistemus ad carce-
ı, ut læto ejusmodi spectaculo otiosè fruamur;
dum corpora per vicinas vias, quæ ominis cau-
vitari solent, nuda jacebunt. O utinam dies
tam

a Lib. xxxviii. cap. 59. dicit Scipio Nasica, damnato L. Sci-
ne Asiatico, fore *ut in carcerem inter fures nocturnos & latrones vir* *issimus includatur*, *& in robore ac tenebris exspiret*, *deinde nudus ante* *orem projiciatur*. Valerius Maximus Lib. vi. cap. 9. Exemp. n. xiii. *Q. Capio — in publicis vinculis spiritum deposuit, cor-* *pus ejus funesti carnificis manibus laceratum, in Scalis Gemoniis jacens,* *no cum horrore totius fori Romani, conspectum est.* Inter omina mor- Sejani hoc memoratur à *Dione* Lib. lviii. quòd per viam ad car- em tendentem, & Gemonias Scalas servi transiissent, eo die quo tus est. Ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ θύσας εἰς τὴν ἀγορὰν τῇ, οἰκέται αὐτοῦ οἱ δορυφόροι διά τε τῆς ὁδοῦ τῆς ἐς τὸ δεσμω- ριον ἀνιούσης ἐξετράποντο μὴ δυνηθέντες αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ὄχλου ἐπα- κολουθῆσαι, καὶ κατὰ τῶν ἀναβαθμῶν, καθ' ὧν οἱ δικαιούμενοι ἐρριπτοῦν- κατιόντες ὤλισθον καὶ κατέπεσον: *cùm in Capitolio sacra fecisset ac* *in forum descenderet, servi ejus stipatores, quòd propter turbam eum* *si non possent, in viam, qua ad carcerem ducit, diverterunt, ac per* *las Gemonias descendentes lapsi deciderunt.* Sanè Sejanus occisus in monias projectus est, eúmque totum triduum populus illic ludi- o habuit, ut postea narrat *Dio*. Ceterùm de carceris, & vicinarum um situ adi Romam Veterem *Fam. Nardini* Lib. v. c. ii. ubi & lta hanc in rem. Ejusmodi igitur spectaculo, post proximum de rmanis triumphum, pascere oculos suos parabat noster *Pedo*; od barbaræ immanitatis, non Romanæ indolis fuit. Sed sic erant cti Romani, ut crudelitatem eam demum vocarent, quæ exer- atur à Barbaris in Romanos, non à Romanis in Barbaros; quasi sdem humanæ naturæ participes non fuissent, aut exigere non tuissent, à Romanis, ut se haberent, quemadmodum ipsi haberi ivissent, si in Barbarorum potestatem venissent! Sic unusquis- e sibi ipse favet, ut alieni juris negligens est. *Idem.*

281 *Hunc aurora diem* &c.] In turpissimo voto pergit Poëta, quod num fuit ultima barbaria, & vix etiam ei condonandum; quidni im Germanis licuit patriam suam defendere, contra Romanos? iè haud paullò meliori jure se & sua tueri armis poterant, quàm mani aliena invadere. Quâ ergo humanitate potuit *Pedo* optare eresse spectaculo miserando cadaverum virorum fortium, qui non a de causa occidi poterant, quàm quia patriam suam constantiùs, àm optassent Romani, propugnaverant? Profectò si sunt quæ mi- mur in Romanis, non desunt quæ meritò detestemur. *Idem.*

283 *Ad-*

Quamprimùm croceis roſcida portet equis.
Adjice Ledæos, concordia ſidera, fratres;
Templáque Romano conſpicienda foro.
Quàm parvo numeros implevit principis ævo,
In patriam meritis occubuitque ſenex!
Nec ſua conſpiciet (miſerum me!) munera Druſus,
Nec ſua pro Templi nomina fronte leget.
Sæpe Nero illacrimans ſubmiſsâ voce loquetur,
Cur adeo fratres, heu ſine fratre! Deos?

Certus

NOTÆ.

283 *Adjice Ledaos* &c.] Duo Templa, ſuo fratriſque nomine, dedicavit Tiberius. *Dedicavit Concordiæ Ædem, item Pollucis & Caſtoris ſuo fratriſque nomine, de manubiis.* Sueton. Tib. cap. 20. Solius Templi Concordiæ meminit *Dio* Lib. LV. & LVI. utriuſque nomine inſcripti. *Idem.*

284 *Romano conſtituenda foro*] Hic locus addendus eſt iis, quos habet *Famianus Nardinus*, Lib. v. cap. 4. Veteris Romæ, ubi oſtendit Ædem Caſtoris & Pollucis fuiſſe in Foro. Idem docebit hæc Templa non fuiſſe primùm à Tiberio condita, ſed tantùm inſtaurata. *Idem.*

285 *Numeros implevit principis*] Satis quidem conſtat *numeros explere principis*, idem eſſe ac *evadere principem omnibus numeris abſolutum*; ſed petitáne eſt, in utraque illa loquutione, tralatio à rationibus, vel ab harmonia? Sanè cùm ubi de harmonia, tum ubi de quarumvis rerum certo ac definito numero ſermo eſt, *expleri numeri* dicuntur, cùm nihil deeſt eorum quæ adeſſe oportet. Verùm hiſce miſſis factis, ſatius erit animadvertere vox *princeps*, quæ dumtaxat præcipuum, ac primarium virum, aut qui primus in ſuo ordine eſſet, aliquídve faceret, ante hæc tempora, ſignificabat, paullatim detortam fuiſſe ad ſignificandos Auguſtos ac Cæſares eorúmque propinquos, cùm ſola occurrit, ut hoc in loco; unde factum ut ſeriùs dominum, potiùs quàm primarium virum, ſonaret, quem ſignificatum in Linguis omnibus hodiernis, ex Latina deductis, obtinet. Sic ſenſim ac ſine ſenſu iiſdem vocabulis diverſæ ſubjectæ ſunt poteſtates. Hoc ergo vult *Pedo* Druſum, intra paucos annos, ad eam peritiam rerum civilium ac bellicarum perveniſſe, tantarúmque virtutum ſpecimina exhibuiſſe, ut princeps Reipublicæ eſſe poſſet, qualis erat Auguſtus. Vide vſſ. 303, 352, & 344. *Idem.*

286 *Senex*] Vide ad v. 448. *Idem.*

288 Nec

tam grati spectaculi quamprimùm illucescat! Libenter etiam videbimus ædem Castoris & Pollucis, in foro à Tiberio, suo & fratris nomine consecrandam. Brevissimâ licèt vitâ, principem virum omnibus numeris absolutum explevit Drusus, & de patria ita meritus est, ut senex plura in illam merita sua commemorare non possit. At ædem Castoris & Pollucis, quam cum fratre conditurus erat, non videbit, nec nomen suum, cum fraterno, fronti Templi insculptum legere poterit. Tum verò sæpe Tiberius, non sine lacrimis, ædem illam visens, submurmurabit non esse cur ingrediatur Templum illud Deorum fratrum, carissimo fratre ipse

288 *Nec sua pro templi nomina fronte leget.*] *Dio* de Templo Concordiæ, quod anno demum U.C. DCCLXXIV. dedicavit Tiberius: τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει τό, τε Ὁμονόειον ὑπὸ τοῦ Τιβερίου καθιερώθη, καὶ αὐτῷ τό, τε ἐκείνου ὄνομα, καὶ τὸ τοῦ Δρούσου τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἐπεγράφη: *anno sequenti, ædes Concordiæ est à Tiberio dedicata, eique nomen ipsius, & Drusi fratris licèt mortui inscriptum.* Situm erat hoc Templum ad clivum Capitolinum & forum Romanum, ut docet *Alexander Donatus* de Urbe Roma Lib. II. cap. 8. præsertim ex *Ovidio* Fastor. Lib. 1, 637. & seqq.

Ibid. *Fronte*] Sic solebant, ut cùm ex aliis Antiquitatis ruderibus liquet, tum ex reliquiis Panthei, supra cujus Pronaum legitur: M. AGRIPPA. L. F. COS. TERTIUM. FECIT. Ceterùm videtur Tiberius & Castorum & Concordiæ ædes instaurasse, suóque & fratris nomine inscripsisse, ut concordiæ & amicitiæ, quæ inter vivos fuerant, memoriam perennem redderet ac veluti consecraret. Hinc natæ eorum temporum adulationes, cujus vide insigne specimen apud *Valerium Maximum* Lib. v. c. 5. Exemplo Rom. III. *Idem.*

289 *Submissâ voce*] Obmurmurans, nempe, quasi fratres illi indigni essent qui colerentur, quòd ipsi incolumem non servassent fratrem. Antea non obmurmurationes, sed apertas querelas de Diis vidimus ad v. 187. & seqq.

290 *Cur adeo fratres* &c.] Scaliger:

Cur adeò frater heu! sine frater tuo es?

Sed vulgata lectio optimè habet. *Adire Deos*, usitatus loquendi modus. Hinc Lib. III. Amorum El. 6. *Naso:*

A tenera surgit sic quisquam manè puella,
Protinus ut sanctos possit adire Deos.

Certus eras numquam nisi victor, Druse, reverti.
Hæc te debuerant tempora; victor eras.
Consule nos, duce nos, duce jam victore caremus;
Invenit en tota mœror in urbe locum.
At comitum squallent immissis ora capillis,
Infelix, Druso sed pia turba suo.
Quorum aliquis, tendens in te sua brachia, dixit:
Cur sine me, cur sic incomitatus abis?
Quid referam de te, dignissima conjuge Druso,
Atque eadem Drusi digna parente nurus?
Par bene compositum, juvenum fortissimus alter,

Al-

NOTÆ.

Propertius Lib. II. El. ult.

Solum te nostros later adire Deos.

Et lib. III. El. 23.

Coger & undisonos cum prece adire Deos.

Tibullus Lib. I. El. 2.

Num feror incestus sedes adiisse Deorum?

In obscœno Carmine similiter Ep. XIII. Lex duodecim tabularum, apud *Ciceronem* Lib. II. de Legibus: AD DIVOS ADEUNTO CASTE. *Fratres* autem *Dei*, Castores dicebantur, aut fratres κατ' ἐξοχὴν, quomodo eosdem τὼ Θεὼ Græci, Lacones τὼ Σιὼ dixerunt. *Naso* Pont. II. El. 2.

Fratribus adsimilis, quos proxima templa tenentes.
Divus ab excelsa Julius æde videt.

Lib. I. Fastorum, v. 707.

Fratribus illa Deis fratres de gente Deorum.
Circa Juturnæ composuere lacus.

Suetonius in Caligula: *Æde Castoris & Pollucis in vestibulum transfigurata consistens sæpe inter fratres Deos medium se adorandum adeuntibus exhibebat.* Quare & gratificaturi Tiberio postmodùm affectum ejus erga Drusum cum affectu Castorum componebant. *Valerius Maximus* Lib. V. cap. 5. postquàm Tiberii pietatem in Drusum multis commendarat; *His scio equidem nullum aliud, quàm Castoris & Pollucis specimen, consanguineæ caritatis adjici posse.* Hæc Nicol. *Heinsius*, quæ integra præter morem adscripsi, quòd *Pedonem* nostrum mirè illustrarent. *Adiri* porrò *Dii* dicebantur ab iis qui *ibant* ad eorum statuas, quibus Deorum nomen, non aliter quàm ipsis Diis, impositum erat. *Idem.*

292 *Hæc*

pag. 66.

ipse orbatus. Statueras, ô Druse, minimè reverti, nisi devictis Germanis; debuisses ergo nunc ad nos incolumis redire, quandoquidem eos debellaveras. Verùm & Consule & Duce victore nunc caremus, ejúsque mors & à militibus & ab aliis civibus æquè lugetur. 295 Omnes submissis capillis & squallido ore, funus tuum prosequuti sunt; infelix sanè turba, sed quæ pium exsequiarum officium prolixâ voluntate tibi præstitit. Nec defuerunt inter eos, qui funus celebrarunt, qui, ad bustum brachiis protensis, questi sunt Drusum sine se in inferos ire, libentérque eum comitati essent. Quid verò dicam de te, ô Antonia, uxor viro tuo Druso 300 & nurus socru tua Livia dignissima? Non potuit par conjugum meliùs componi; nam juvenum fuit ille longè fortissimus,

292 *Hæc te debuerant tempora*] Nimirum, nobis, vel Romæ.

294 *Invenit en tota*] Deflentibus militibus ducem, togatis Consulem. *Idem.*

295 *At comitum squallent*] Vide ad v. 86. Hoc distichon, ne quid mentiar, frigidum est, & alieno loco, ut & sequens, positum. Debebant hæc legi, ubi describebatur funus Drusi; quamvis prius horum distichorum ne illic quidem, sine odiosa repetitione, addi potuerit. At furor poëticus, qui tamen semper æquè vehemens non est, legibus vix coërcetur. *Idem.*

297 *Quorum aliquis* &c.] Fortè Livia mater, aut uxor Antonia. *Idem.*

299 *Dignissima conjuge Druso*] M. Antonius Triumvir, ex Octavia Augusti sorore, duas filias susceperat; Antoniam majorem, quam collocavit Augustus Domitio Ahenobarbo, avo Neronis, qui postea imperavit, ut docet *Suetonius* Ner. cap. v. & Antoniam minorem Druso nuptam, ut idem scribit Cap. I. vitarum Caligulæ & Claudii. Prior initio principatûs, *Antonia avia quidquid umquam Livia Augusta honorum cepisset, uno Senatûs-Consulto congessit.* Verba sunt *Suetonii*, vitæ ejus cap. xv. At idem postea *secretum petenti denegavit, nisi ut interveniret Macro præfectus, ac per istiusmodi indignitates & tædia causa exstitit mortis; dato tamen, ut quidam putant, & veneno.* Ib. c. XXIII. At Claudius ejus filius, nummis in honorem ejus cusis, qui etiamnum manibus teruntur, memoriam ejus reverenter habuit.

301 *Par bene compositum*] Videtur hæc loquutio à gladiatoribus petita, qui singuli singulis *componi* dicebantur; & *paria* gladiatorum vulgò dicta, nemo nescit. Nihil tamen vetat quominùs unum aut al-

 terum

Altera tam forti mutua cura viro.
Femina tu princeps, tu filia Cæsaris; illi
Nec minor es magni conjuge visa Jovis.
Tu concessus amor, tu solus & ultimus illi,
Tu requies fesso grata laboris eras.
Te moriens, per verba novissima, questus abesse,
Et mota in nomen frigida lingua tuum est.
Infelix recipis non quem promiserat ipse,
Nec qui missus erat, nec tuus ille redit.
Nec tibi deletos poterit narrare Sycambros,
Ensibus & Suevos terga dedisse suis.
Fluminaque & montes & nomina magna locorum,
Et si quid miri vidit in orbe novo.
Frigidus ille tibi, corpúsque refertur inane;
Quem-

NOTÆ.

terum exemplum similium loquutionum proferamus. Sic ergo *Lucillius* Satir. Lib. IV.

Æserninu' fuit, Flaccorum munere, quidam
Samnis, spurcus homo, vita illa dignu' locóque.
Cum Placideiano hic componitur, optimu' longè,
Post homines natos, gladiator qui fuit unus.

Ad quem locum vide *Franc. Douzam.* Quintilianus Inst. Orat. Lib. II. cap. 17. *Sæpe gladiatores sub eodem magistro eruditi inter se componuntur.* Plinius Hist. Nat. Lib. VIII. cap. 12. postquàm descripsit elephantorum & draconum pugnam: *Quam quis aliam*, inquit, *tantæ discordiæ causam attulerit, nisi naturam spectaculum sibi ac paria componentem?* Lib. XXI. cap. 8. de iis qui colores florum tincturâ vestium æquare conabantur: *Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant.* Igitur lectissimorum conjugum *par* hoc *compositum* dicitur, ut mutuo amore inter se, & conjugalibus ceteris virtutibus, certarent. *Idem.*

302 *Mutua cura*] Quæ cùm amaret virum, ab eo redamabatur. Voluit tamen *Pedo*, ut in superiore versu dotem viri memoravit, ita in hoc dotem aut indolem uxoris exprimere; sed versûs necessitate, veluti fluctu, aliò delatus est. Debebat enim dicere, ut Drusus erat juvenum fortissimus: sic Antoniam omnium castissimam, virique aman-

, hæc verò ejusmodi ut dignissima esset, quam uo amore prosequeretur Inter principes maas, Octaviæ quippe Augusti sororis filia, prium locum obtines; nec sanè viro minor ipsa one videbaris. 305 Legitimo ille tui amore, & em solo, ad finem usque vitæ, flagravit; nec ndiùs à laboribus, quàm apud te, requiescebat. ribundus aliud nihil questus est, nisi quòd ab-, noménque tuum ultimum titubante linguâ unciavit. Eum nunc quidem recipis, at non em se promiserat reditúrum, 310 nec qualis ab usto missus fuerat, nec ita ut vir tuus etiamnum possit. Non poterit tibi narrare quâ ratione Sybros fuderit, aut quâ Suevi arma Romana fuit; non describere flumina, montes & loca vis insignia; non si quid novi, in regionibus Rois antea non satis notis, viderit exponere. 315 Refertur

issimam fuisse, aut simile quiddam. Nunc verò dixit, ut vir ntissimus juvenum: sic fuisse illam *mutuam curam*, seu muamorem viro; quod significat quidem amatum ab ea fuisse vised non satis perspicuè, cùm hoc solum debuisset dici. *Cura* dicitur, quod curæ est, ut apud *Horatium* Carm. Lib. 1. IV, 18.

Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curáque non levis.

Ovidius Amorum Lib. 1, 16.

Non mihi mille placent, non sum desultor amoris,
Tu mihi (si qua fides) cura perennis eris. Idem.

Femina tu princeps] Vide ad v. 285. *Idem.*

filia Cæsaris] Quia Augustus Antonii & Octaviæ sororis liberos n loco habuerat. *Idem.*

Nec minor es illi conjuge visa Jovis] Meliùs filiam Jovis dixisset, rusum cum Jove conferre nollet.

In orbe novo] Vide v. 20. Hoc est, in oris nondum Romanis tis. Eas tamen jam obiter descripserat Cæsar de B. G. Lib. VI. . & seqq. *Idem.*

Corpúsque refertur inane] Ut dixit v. 133. *artus inanes.* Sic etiam us *Ovidius* Ep. Sapphonis ad Phaonem, v. 116.

Non aliter quàm si gnati pia mater ademti
Portet ad exstructos corpus inane rogos. Idem.

Quémque premat sine te sternitur ecce torus.
Quò raperis laniata comas, similísque furenti?
Quò ruis? attonitâ quid petis ora manu?
Hoc fuit Andromache, cùm vir religatus ad axem
Terruit admissos sanguinolentus equos.
Hoc fuit Euadne, tunc cùm ferienda coruscis
Fulminibus Capaneus impavida ora dedit.

Qui

N O T Æ.

316 *Quémque premat sine te &c.*] Lectus, nimirum, feralis, d quo ad v. 207. *Idem.*

318 *Attonitâ manu*] Hoc est, animo usque adeò perturbato, u manibus os laceres. De voce attonitus diximus ad v. 85. Sed vide tur hîc *attonita* significare, quæ præ luctu nescit quid agat. Quâ pote state sumitur & in loco *Seneca* prolato antea ad v. 167. ut Græcu ἐμβροντητός. Nec multùm abit ab eo significatu eadem illa vo: apud *Valerium Maximum* Lib. v. c. v. Exemplo Romano 3. quer locum antea jam indicatum pleniùs hic proferemus, cùm propte eam vocem, tum quia ad historiam mortis Drusi, atque adeò a hoc Poëma pertinet. Sic ergo *Valerius: Tantum amorem princeps parénsque noster insitum animo fratris Drusi habebat; ut cùm Ticini, qu victor hostium ad complectendos parentes, venerat, gravi illum & perici losâ valetudine in Germania fluctuare cognosset, protinus inde met* ATTONITUS *erumperet. Iter quoque quàm rapidum & præceps, ve ut uno spiritu, corripuerit eò patet; quòd Alpes Rhenúmque transgressus die ac nocte, mutato subinde equo, ducenta millia passuum, per modo d victam barbariam, Antabagio duce solo comite contentus, evasit &c* Idem.

319 *Hoc fuit Andromache*] Nimirum, *attonita* subitâ morte Hecto ris, atque erga cadaver ejus immani Achillis barbarie; cùm simil nihil contigisset Druso. Respicit Poëta ad Iliad. X, 460. ubi Andro mache, audito ejulatu, suspicata occisum esse Hectorem, sic pin gitur:

——— μεγάροιο διέσσυτο μαινάδι ἴση
Παλλομένη κραδίην.

domo exiit furenti similis, commota animo. Vide sequentia apud *Home rum*, ubi animi deliquium & luctus Andromaches describuntur.

320 *Terruit admissos*] Ipsos equos Achillis terruit, qui currentes circa Trojæ muros, cadaver Hectoris raptaverunt. *Ovidius* in Epist Penelopes ad Ulyssem v. 36.

Hic lacer admissos terruit Hector equos.

Admitt

fertur ille tibi mortuus, lectúsque funebris, in quo sine te jaceat, paratur. Quò te confers, comis evulsis, & quasi insanires? Quò properas? Cur faciem tuam perturbata laceras? Non est cur ita impotenter lugeas virum, quemadmodum fecit Andromache, cùm cadaver Hectoris vinctum currui Achillis ipsos ejus equos cruentum terruit. Ita se gessit furibunda Euadne, cùm vesanus Capaneus fulmini caput suum feriendum præbuisset, & à Jove per-

Admitti equi dicuntur, qui mittuntur effusis habenis, subjectísque calcaribus ad metam, locúmve alium quem petere volumus. Frequens est, apud optimos quosque Scriptores, loquutio, ut vel unus *Rob. Stephanus*, in Thesauro Linguæ Latinæ, docebit. Itaque *admissus equus* perinde est quasi concitatus. Quamobrem *admissæ aquæ* dicuntur etiam fluctus celeriùs decurrentes, ut vidimus, v. 250. Sic & apud *Ovidium* Amorum Lib. I. Eleg. VIII, 50.

Labitur occultè, fallítque volatilis ætas,
Ut celer admissis labitur amnis aquis.

Sic rectè ex Cod. MS. emendavit *Nic. Heinsius*, cùm antea legeretur *amnis aquis*. Idem.

321 *Hæc fuit Euadne*] Quæ se præcipitem dedit in rogum Capanei. Respexisse videtur *Pedo* ad *Euripidis*, in Supplicibus, locum, ubi describitur desperatio Euadnes, cujus aliquot verba exscribemus: Sic ergo loquitur v. 999.

Προβᾶσα δρομὰς ἐξ ἐμῶν
Οἴκων ἐκβακχευσαμένα,
Πυρὸς φῶς καθέξουσα, τάφον τε
Βατεύσουσα τὸν
Αὐτὸν εἰς Ἀΐδαν, καταλύσουσ' ἔμμοχθον
Βίοτον, αἰῶνός τε πόνους.
Ἥδιστος γάρ τοι θάνατος
Συνθνήσκειν θνήσκουσι φίλοις,
Εἰ δαίμων τάδε κραίνοι.

Atque curriculo ex meis adibus furens, occupatura ignis flammas, sepulcrúmque ingressura idem ad inferos, finitura laboriosam vitam, ætatísque dolores. Dulcissima enim est mors, mori cum amicis morientibus, si hoc fatum patiatur. Quibus & paucis aliis dictis, in flammam se conjecisse fingitur. *Idem.*

322 *Fulminibus Capaneus* &c.] Nimirum, cùm ad Thebarum mœnia dixisset.

Μηδ' ἂν τὸ σεμνὸν πῦρ νιν εἰργάθειν Διὸς
Τὸ μὴ οὐ κατ' ἄκρων περγάμων ἑλεῖν πόλιν,

 με

Quid mortem tibi mœsta rogas? amplexáque natos
Pignora de Druso sola relicta tenes?
Et modò per somnos agitaris imagine falsâ,
Téque tuo Drusum quæris habere sinu?
Et subitò tentásque manu, sperásque receptum,
Quæris & in vacui parte priore tori?
Ille pio (si non temerè hæc creduntur) in arvo,
Inter honoratos excipietur avos.
Magnáque maternis majoribus, æqua paternis
Gloria, quadrijugis aureus ibit equis;
Regalique habitu, currúque superbus eburno,
Fronde triumphali tempora vinctus erit.
Accipient juvenem, Germanica signa ferentem
Consulis imperio, conspicuúmque decus.
Gaudebúntque suæ meritò cognomine gentis,

Quod

NOTÆ.

ne venerandum quidem ignem Jovis impediturum quominus à summa arce caperet Urbem, ut habet nuncius apud *Euripidem* in Phœnissis, v. 1182. Jupiter illum, scalam conscendentem fulmine præcipitem dejecit. Apud *Statium* Thebaïd. Lib. x. extremo, sic Jovem alloquitur Capaneus:

Nunc age, nunc totis in me connitere flammis,
Jupiter &c.

Idem.

330 *Inter honoratos excipietur avos*] Vide not. ad v. 162. *Idem.*

331 *Magnáque maternis* &c.] Liviorum familia materna fuit, Claudiorum paterna, quæ priore nobilior, magnisque viris illustrior. *Idem.*

332 *Quadrijugis aureus ibit equis*] Existimabant enim animos mortuorum, donec aquam Lethes bibissent, iisdem studiis teneri, quibus vivi delectati fuerant. Itaque fingit *Alvinovanus* Drusum, qui libenter triumphaturus erat, si vixisset, in inferis inter umbras triumphum egisse. Adi *Virgilium* Æneïdos VI, à v. 458. ubi inter alios describit Idæum, Priami aurigam,

——— *etiam currus, etiam arma tenentem.*

Sed

ercussus arderet. Cur unà cum illo mori cupis, lum liberos tuos, sola amoris Drusi pignora, comlecteris? 325 Cur in somnis Drusum, quasi etiamnum vivum, mente agitas, & adhuc amplecti te utas? Cur excitata subitò eum in lecto quæris, quasi revixisset, & vacui tori partem, in qua jacere solebat, palparis? Ille, si credimus iis quæ à Majoribus accepimus, in campis Elysiis, à piorum Manibus cultis, 330 excipietur ab avis ex Claudia, Liviáque gente, ut unà cum illis versetur. Cúmque magnam gloriam & maternæ Liviorum & paternæ Claudiorum familiæ pepererit, in quadrigis apud illos, quod apud superos facere non potuit, triumphabit, palmatáque veste indutus, eburnóque curru vectus. & laureâ redimitus conspicietur. 335 Libenter Livii & Claudii nepotem signa Germanis erepta ferentem, & Consulari dignitate auctum excipient. Gaudebunt ab familiæ suæ partum Germanici

Sed paullò inferiùs rem pluribus exsequitur, vss. 651. & seqq.

Arma procul, currúsque virûm miratur inanes,
Stant terra defixæ hastæ, passimque soluti
Per campos pascuntur equi. Quæ gratia currûm,
Armorúmque fuit vivis, quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.

Quæ exscribo, non quasi ignota, sed ne Lectori, qui ea fortè legere illico avebit, deponendus sit hic libellus, ut *Virgilius* in manus sumatur. *Idem.*

333 *Regalique habitu*] Triumphali veste, quæ fuerat vestis priscorum Etruriæ Regum, deinde Romanorum, ut multis ostendit *Jul. Cæsar Bullingerus* Cap. XVIII. libri de Triumpho. *Idem.*

Ibid. *Currúque superbus eburno*] Vide ejusdem libri cap. XX. ubi copiosè actum de curru triumphantium. *Idem.*

337 *Cognomine gentis*] *Suetonius* Claudii C. I. *Senatus, inter alia complura marmoreum arcum, cum tropæis viâ Appiâ decrevit, & Germanici cognomen ipsi posterisque ejus.* Juvat & de cognominibus, ex devictis gentibus relatis, integrum *Ovidii* locum, ubi ultimo loco recensetur Drusus, subjicere. Fastorum Lib. I, 593.

Africa victorem de se vocat; alter Isauras,
Aut Cretum domitas testificatur opes.

Quod solus domito victor ab hoste tulit.
Vix credent tantùm rerum cepisse tot annos;
Magna viri latum quærere facta locum.
Hæc ipsum sublime ferent; hæc, optima mater,
Debuerant luctus attenuare tuos.
Femina digna illis, quos aurea condidit ætas,
Principibus natis, principe digna viro.
Quid deceat Drusi matrem, matrémque Neronis,
Adspice; quo surgas adspice mane toro.
Non eadem vulgúsque decent & lumina rerum,
Est quod præcipuum debeat ista domus.

Ir

N O T Æ.

Hunc Numida faciunt, illum Messana superbum,
Ille Numantina traxit ab urbe notam.
Et mortem & nomen Druso Germania fecit;
Me miserum virtus quàm brevis illa fuit!

Idem.

339 *Tantùm rerum cepisse tot annos*] Hoc est, tam paucos ann (mortuus est enim anno ætatis trigesimo) tantas res gestas cape potuisse; seu, tanta potuisse fieri intra tam paucos annos. Vix al bi reperias *tot* pro *tam paucis*, cùm ubivis occurrat pro *tam mult* Idem.

340 *Magna viri* &c.] Supple, *dicent enim*. Idem.

Locum] Hìc *locus* pro temporis spatio sumitur. Sic *loco* fieri dicu tur quæ opportunè fiunt, & contra *non suo loco* quæ non fiunt su tempore. Sic & adverbia temporis ac loci *quando*, *ubi*, *ibi* & miscentur. *Idem.*

341 *Sublime ferent*] In sublime. *Virgilius* de nomine Vari Ecl. I v. 29.

Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.

Idem.

343 *Quos aurea condidit ætas*] Qui mortui sunt ac sepulcro condit sub aurea ætate. Idem est ac quod descriptâ illâ ætate dixit *Hesiod* Oper. & Dier. v. 121.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κὰν τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε,

Postquàm hoc genus terra abscondit; hoc est, postquàm ejus ætatis ho mines sepulcro conditi sunt. *Idem.*

344 *Principibus* &c.] Vide ad v. 303.

347 N

nici cognomen ; quod primus ille, ex novis terrarum tractibus ſubactis, retulit. Vix credere poterunt tam paucorum annorum ſpatio, tantas res, quantas ille geſſit, potuiſſe geri ; dicéntque majori tempore opus fuiſſe. Quibus laudibus ſummopere extolletur, tuúmque proinde, ô optima matrum Livia, luctum minui oporteret. O femina ætate aurea, viróque & filiis, qui ad Reipublicæ clavum ſedent, digna, quid deceat matrem tam fortium virorum, uxorémque Auguſti, repura. Idem luctus ignobile vulgus, & Romanæ Reipublicæ lumina non decet ; ſingulariſque conſtantia à Julia

347 *Non eadem vulgúſque decent* &c.] Tiberius in Edicto, quo immodicum luctum, ob mortem Germanici, compeſcuit, monuit, *non eadem decora principibus viris & Imperatori, populoque; modicis domibus, aut civitatibus conveniſſe recenti dolore luctum, & ex mœrore ſolatia; ſed referendum jam animum ad firmitudinem.* *Tacit.* Annal. Lib. III. cap. 6. Ad quem locum ſimilia dicta congeſſit *J. Lipſius.* Idem.

Ibid. *Lumina rerum*] Subaudiendum *Romanarum*, vel, ſi mavis, *humanarum.* Sic *Horatius* Carm. Lib. IV. Od. 15. Auguſtum vocavit *cuſtodem rerum:*

Cuſtode rerum Cæſare, non furor
Civilis, aut vis eximet otium.

Pariter Roma *caput rerum* dicebatur, ut apud Tacitum Annal. Lib. I. *Immotum adversùs eos ſermones, fixúmque Tiberio fuit non omittere caput rerum, neque ſe Rémque publicam in caſum dare.* Apud eumdem Hiſt. Lib. II. cap. 32. Suetonius Paullinus memorat *Italiam & caput rerum urbem.* Annal. Lib. XV, 47. plenior loquendi modus legitur, ubi conſulti haruſpices de prodigiis, quæ mortem Neronis anteceſſerant, reſpondiſſe dicuntur *parari rerum humanarum aliud caput.* *Ovidius* Metam. XV. 736.

Jámque caput rerum Romanam intraverat urbem.

& v. 758. de Auguſto:

——— *quo præſide rerum,*
Humano generi, ſuperi, caviſtis abundè.

Igitur *lumina rerum* ſunt Reipublicæ Romanæ *lumina.* Vide ad v. 410. *Idem.*

348 *Præcipuum*] Non eſt, quod vulgo dici ſolet *principale*, ſed ſingulare quidpiam; quâ poteſtate ſæpe ea vox apud *Ciceronem* legitur, ut Epiſt. ad Atticum Lib. XI. Epiſt. 14. *Non me offendit veritas tuarum*

Imposuit te alto Fortuna, locúmque tueri
Jussit honoratum, Livia; perfer onus.
Ad te oculos aurésque trahis, tua facta notamus,
Nec vox missa potest principis ore tegi.
Alta mane, supráque tuos exsurge dolores,
Infragilémque animum, quod potes, usque tene.
An meliùs per te virtutum exempla petemus,
Quàm si Romanæ principis edis opus?
Fata manent omnes, omnes exspectat avarus
Portitor, & turbæ vix satis una ratis.

Ten-

NOTÆ.

rum litterarum, quòd me cùm communibus tum præcipuis *malis oppressum, ne incipis quidem, ut solebas, consolari.* Vide & Epist. 2. ejusdem Libri. *Idem.*

349 *Imposuit te alto*] Nimirùm, *loco*, quæ vox in sequentibus expressà est. Itaque hanc lectionem prætulerim τῷ *altè*, quomodo *Nic. Heinsius* testatur veteres quosdam Codices habere. *Idem.*

350 *Perfer onus*] Hoc est, onera cum dignitate, quam obtines, conjuncta æquo animo ferto, si eam dignitatem tueri velis. Inter onera autem magnæ dignitatis hoc est, ne qui ea ornati sunt intemperantiùs lætentur, aut doleant, sed affectus suos in potestate habeant. *Idem.*

351 *Ad te oculos aurésque trahis* &c.] *Seneca* Lib. I. de Clementia cap. VIII. Principes alloquitur: *Vestra facta, dictáque rumor excipit, & ideò nullis magis curandum est qualem famam habeant, quàm qui qualemcumque meruerint, magnam habituri sunt.* Paullò pòst: *Nostros motus pauci sentiunt; prodire nobis ac recedere, & mutare habitum, sine sensu publico, licet; tibi, non magis quàm soli, latere contingit. Multa contra te lux est, omnium in istum conversi oculi sunt. Prodire te putas? oriris. Loqui non potes, nisi ut vocem tuam, quæ ubique sunt, gentes excipiant.* Idem.

354 *Infragilem*] Hoc est, ostende animum tuum nullâ calamitate frangi posse. Expressit vim Græcæ vocis ἄῤῥηκτος, quemadmodum *Ovidius* Tristium Lib. I. El. IV, 53.

Si vox infragili mihi pectore firmior ære,
Pluráque cum linguis pluribus ora forent;

Ordo est: *si vox in pectore mihi esset firmior ære infragili*; non *in fragili pectore*, ut est in editione Heinsiana; nam præterquam quòd in pe-

ctore

Julia domo exspectatur. Ad sublimem dignitatem te evexit Fortuna, locúmque obtinere voluit 350 quo altior nullus est; quare si quid oneris cum tam insigni sorte sit conjunctum, æquo te id animo sustentare par est. Omnium oculos ad te convertis, omnes dictis tuis aures patulas præbent, quidquid agis diligenter observatur; nullum principis feminæ dictum aut factum latere potest. Igitur ita te semper gerito, ut nihil facias quod dignitatem tuam dedeceat, luctúque tuo superior sis, &, quoad potes, animum tuum calamitatibus nullis umquam frangi patiaris. 355 Cùm nobis virtutum omnium exempla præbere te deceat, quî melius hoc officio fungi queas, quàm si constantiam principe Romana dignam præ te feras? Mors omnes exspectat, neque cuiquam ignoscit Charon, qui quasvis umbras, per fluvios infernos, trajicit; ita ut ejus cymba tantæ mo-

ctore fragili non potest esse vox firmior ære, *Ovidius*, ut post alios habet *Heinsius*, imitatus est *Homeri* versus Iliad. B, 489, & 490.

Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη.

Non si mihi decem quidem linguæ, & decem ora essent, vóxque infragilis & cor aneum inesset. *Firmiorem ære* vocem dixit *Ovidius*, quòd apud *Homerum* χάλκεος & ἄρρηκτος idem valeant; non hîc suntum sed & alibi, ut Odyss. Σ, 4.

—— Τεῖχος
Χάλκεον, ἄρρηκτον ——

Murus aneus, nec perfringendus. Cave autem ne putes, cum nonnullis Interpretibus, *infragilem* idem esse ac *infractum*; nam *infractus* est fractus, quod contrarium planè est menti *Pedonis*. Idem.

Ibib. *Quod potes*] Sic rectè *Heinsius*, nam *quod* hîc est idem ac *quoad*; ut v. 172. *Idem.*

Ibid. *Usque*] Id est, semper, ut v. 254.

356 *Romana principis opus*] Hic *opus* idem est ac quod vulgò *actionem* vocamus, ut Græcum ἔργον. Idem.

358 *Turba vix satis una ratis*] Petronius:

—— *vix nativa Portmeus*
Sufficiet simulacra virûm traducere cymbâ,
Classe opus est.

Lindenbruchius.

Tendimus huc omnes, metam properamus ad unam,
Omnia sub leges mors vocat atra suas.
Ecce necem intentam cœlo, terræque, fretóque,
Casurúmque triplex vaticinantur opus.
I nunc &, rebus tantâ impendente ruinâ,

In

NOTÆ.

361 *Ecce necem intentam* &c.] Platonici, Stoïci, Epicurei aliique docebant aliquando adfore tempus, quo rerum universitas in pristinum chaos rediret. Vide quæ collegit hanc in rem *Justus Lipsius* Physiol. Stoïcorum Lib. II. Diss. XXI. & XXII.

Ibid. *Intantum*] Alii *intentam*. Lego ego:

Ecce necem intentam cælo, terraque fretóque,
Caussarum triplex vaticinatur opus.

Opus *Lucretii*. Ovidius:

Explicat ut caussas rapidi Lucretius ignis,
Caussarúmque triplex vaticinatur opus.

Multa enim alia scripserat *Lucretius*, ex cujus XXI. libro citat *Varro:*

Ætheris & terræ genitabile quærere tempus.

Scaliger.

362 *Caussarum triplex*] Videtur significare tria volumina illa Sibyllæ Cumanæ à Tarquinio mercede comparata, & magna cum veneratione in Capitolium reposita; unde XV viri fatalium librorum, si quid fortè durius incideret, oracula ac sortes rerum futurarum peterent sibi. Dicit ergo, secundùm illorum vaticinia, mundum hunc & quidquid sub ipso est, finem suum aliquando habiturum. Hæc *Janus Douza* pater. *Lindenbruchius.*

Ibid. Lege: *casurúmque triplex vaticinantur opus*, ut Sibyllina oracula, aut Philosophos intelligat, Epicureos potissimum, qui mundum non fore æternum censebant. *Ovidius* Tristium Lib. II.

Explicat ut causas rapidi Lucretius ignis,
Casurúmque triplex vaticinatur opus.

Sic enim scribendum, cùm *causarúmque* insulsè exstet in libris vulgatis; quod magno *Scaligero* temerè persuasit, hoc etiam loco, *causarum* reponendum esse. Ad *Lucretii* illa respexit noster lib. V.

——— *tria talia texta*
Una dies dabit exitio.

Heinsius.

Ibidem. Si Sibyllini versus dicerentur alicubi de *causis* egisse, quâ inscriptione opus ediderat *Callimachus* Cyrenæus, non careret verisimili-

ıorientium multitudini trajiciendæ vix ſatis eſſe poſ-
t. Eò omnium vita tendit, quaſi ad curriculi me-
ım ad quam frangatur propoſitam, neque quiſ-
uam eſt qui mortis legibus ſolutus ſit. Nec homi-
ibus tantùm obitus eſt præſtitutus; ſed & ipſi rerum
aturæ, cœlo, terrâ & mari conſtanti intendunt fi-
em, ac triforme illud opus collapſurum aliquan-
o Poëtæ & Philoſophi vaticinantur. Quod cùm
ita

ıilitudine conjectura *Jani Douzæ*. Nunc verò, cùm ſimile nihil ſquam exſtet, admitti non poteſt. Ac ſanè verſus *Ovidii* Triſt. ib. II. El. I, 426. qui non ſemel *Pedonem* noſtrum imitatus eſt, em extra omnem dubitationis aleam collocat, admittendamque *leinſii* emendationem perſuadet. Itaque intelligendi Philoſophi. uos memoravimus, &, ſi ita videatur, Epicurei præſertim, quan-loquidem ad *Lucretium* reſpexit, ſine dubio, *Albinovanus*. Quin-ue ejus verſus ſubjiciam ex Lib. v. p. 591. Ed. Lambinianæ, ne ortè Lectori quæſtioni ſint:

Principio, maria ac terras cælúmque tuêre,
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Tres ſpecies tam diſſimiles, tria talia texta
Una dies dabit exitio, multóſque per annos
Suſtentata cadet moles & machina mundi.

linc *Ovidio* Metam. Lib. xv, v. 859. dicuntur *mundi regna triformis.* lomen *Ovidii* admonet me ejus quod modò dicebam, imitatorem um fuiſſe *Pedonis*, cum quo, ut liquet vel ex Epiſtola ad eum ex 'onto miſſa, amicitiam coluit. Præter hunc verſiculum ex *Albino-vano* deſumtum, crediderim eidem deberi duos alios *Ovidii*, quos ddam. Ex verſu 120 hujus Elegiæ deſumtus eſt 42. El. III. Lib. I. Triſtium:

Singultu medios præpediente ſonos;

ıt ex verſu 204. adumbratus eſt 54. Epiſtolæ Sapphûs ad Phaonem:

Niſiades matres, Niſiadéſque nurus.

Gorallus.

363 *I nunc & rebus* &c.] Similem conſolationem adhibet *Seneca*, Capite ultimo conſolationis ad Marciam, in quo, memoratis mu-tationibus quas in variis terrarum orbis partibus factum iri putabat, ta tandem orationem patris Marciæ, quem inducit loquentem, laudit: *Et cùm tempus advenerit, quo ſe mundus renovaturus exſtin-guat, viribus iſta ſe ſuis cadent & ſidera ſideribus incurrent, & omni fla-grante materiâ, uno igne, quidquid nunc ex diſpoſito lucet ardebit, &c.* Gorallus.

369 *Vita*

In te solam oculos & tua damna refer.
Maximus ille quidem juvenum & spes publica vixit;
Et, quâ natus erat, gloria summa domûs.
Sed mortalis erat; nec tu secura fuisti,
Fortia progenie bella gerente tuâ.
Vita data est utenda; data est sine fœnore nobis
Mutua, nec certâ persoluënda die.
Fortuna arbitriis tempus dispensat iniquis,
Illa rapit juvenes, sustinet illa senes.
Quáque ruit, furibunda ruit; totúmque per orbem,
Ful-

NOTÆ.

369 *Vita data est* &c.] Fœnus præstitutâ die dabatur, at mutua pecunia, interdum nullâ die præstitutâ. Itaque creditori, quandocumque collibitum erat, repetendi jus erat. Hæc habet *Adr. Turnebus* Adversar. Lib. 11. cap. 10. quod ut probet, profert hoc *Pedonis* distichon; tum addit eum hanc esse à *Cicerone* mutuatum sententiam, qui I. Tuscul. scribit: *At ea quidem* (natura) *dedit usuram vitæ, tamquam pecuniæ, nullâ præstitutâ die.* Quod & *Plutarchum* imitatum esse vult. Existimo *Turnebum* respexisse ad hunc locum *Plutarchi*, ex consolatione ad Apollonium pag. 107. Μοιρίδιον χρέος εἶναι λέγεται τὸ ζῆν, ὡς ἀποδοθησόμενον ὃ ἐδανείσαντο ἡμῶν οἱ προπάτορες. ὃ δὴ καὶ εὐκόλως καταβλητέον καὶ ἀστενάκτως ὅταν ὁ δανείσας ἀπαιτῇ: *Fatale debitum dicitur esse vita, quod contraxerint majores nostri, estque reddendum. Itaque facilè est numerandum & sine gemitu, cùm is qui mutuum dedit repetit.* Ut non dubitarim quin *M. Tullium* imitatus sit *Albinovanus*; vix crediderim *Plutarchum* imitatum hîc fuisse. Potiùs vulgare dictum protulit, qua etiam in re Ciceroniani dicti elegantiam minimè æquavit. *Idem.*

Ibidem. Sine dubio, imitatione *Lucretii*, dixit: *Vitáque mancipio nulli datur omnibus usu.* Scaliger.

372 *Illa rapit juvenes*] Vide Eleg. 11. v. 7.

Sustinet illa senes] Possis interpretari, conservat, alit, sive non occidit, ut Georg. 11, 515.

Agricola incurvo terram dimovit aratro;
Hinc anni labor, hinc patriam, parvósque nepotes
Sustinet, &c.

Sed malim de dilatione intelligere, ita ut *sustinere senes* perinde sit quasi

ita fit, in tuam unius jacturam animum intendere indecorum est; quasi pereuntem quidem rerum naturam æquo animo ferres, filii verò mortem ferre non posses. Mortuus quidem est fortissimus juvenis, spes Reipublicæ, & familiæ suæ maximum ornamentum. Sed natus erat, ut moreretur; nec polliceri tibi certò ipsa potuisti eum diutiùs victurum; præsertim cùm periculosum bellum fortiter gereret. Vita nobis à Numinibus data quasi mutua, at sine fenore, & quotiescumque eam repeterent reddenda. Fortuna iniquè vitæ tempora hominibus distribuit, & sæpe juvenes, senum morte dilatâ, occidit. Furibunda totum terrarum orbem depopulatur

quasi eos in aliud tempus differre; ut apud *Ovidium* in Ep. Penelopes ad Ulyssem v. 114.

Respice Laërten; ut jam sua lumina condas,
Extremum fati sustinet *ille diem.*

Sic & *Livius* Lib. v. cap. 45. *Vix temperavere animis quin extemplò impetum facerent, compressique à Caditio Centurione, quem sibimet ipsi præfecerant, rem in noctem sustinuere.* Gorallus.

Ibid. *Sustulit illa senes*] Imò *sustinet*, cum veteribus libris, etiam Naugerianis. Frustra vulgatam lectionem *Scaliger* tuetur. Ad verbum ferè hæc expressit *Cælius Firmianus*, in Catalectis Veterum Poëtarum, carmine de Fortuna:

Hæc aufert juvenes & retinet senes,
Injusto arbitrio tempora dividens.

Heinsius.

373 *Quàque ruit* &c.] Elegans sanè distichon, si verba spectes; sed si corticem illum detraxeris, ut nucleum edas, nihil invenies. Etenim, ne jam commenta Fortunæ & Fati exagitem, à se ipse dissentit Poëta, qui antea Fato & Parcis immutabili necessitate omnia, sine odio, ac gratia, regentibus eventus omnes & præsertim mortem hominum attribuit. Nam hæc descriptio Fortunæ *iniquis arbitriis* omnia administrantis, & mutabilis, nec convenit Fato, nec cum eo stare potest. Itaque alterutrum horum figmentorum eligendum fuit, altero planè prætermisso, ac repudiato. Si variam Fortunam commemorare voluit, debuit omittere Fatum; aut vice versâ, admisso Fato, nuncium Fortunæ remittere, quemadmodum fecit *Homerus*. Alioquin deterius hoc est, quàm

Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, & varias inducere plumas;

Fulminat & cæcis cæca triumphat equis.
Regna Deæ immitis parce irritare querendo,
 Sollicitare animos parce potentis heræ.
Quæ tamen hoc uno triſtis tibi tempore venit,
 Sæpe eadem rebus favit amica tuis;
Nata quòd en altè es, quòd fœtibus aucta duc
 Quódque etiam magno conſociata Jovi;
Quòd ſemper domito rediit tibi Cæſar ab orbe
 Geſſit & invictâ proſpera bella manu;

NOTÆ.

quod ſummus Artis Magiſter meritò carpit. Nihil veri quod dixit *Plutarchus* in libello, quomodo juveni audien niata, Ed. Grotianæ pag. 7. Οὔτε μέτρον, οὔτε τρόπος, ὄγκος, οὔτ' εὐκαιρία μεταφορᾶς, οὔθ' ἁρμονία καὶ σύνθε σῦτον αἱμυλίας καὶ χάριτος, ὅσον εὖ πεποιημένη διάσ λογίας: *Neque enim aut pedum menſura, aut figura, aut d limitas, aut tranſlationis commoditas, aut numerus & compo habent venuſtatis ac gratiæ; quantùm rectè inventa diſpoſitio fabi* rit fortè non nemo & alios Poëtas nunc figmento Fort phantaſmate, ut ita loquar, Fati, prout viſum eſt, eſſe diffiteor; ſed quod noto in *Pedone* meo, ceteris profectò ignoſco. Quod facio ut adoleſcentes, in quorum manu incident, ſibi caveant ab eleganti ſono vocabulorum, ſublimioribus, quibus ſæpe abſurdiſſima commenta & artem ipſam poëticam peccata teguntur. *Gorallus.*

375 *Regna Deæ immitis* &c.] Si noſter cæcam Fortunam ſurdam exiſtimaſſe non videtur; quandoquidem ne nimi Liviæ audiat veretur. Sed cur ipſe non ſibi metuebat poſtquàm illam *iniquam*, *furibundam* & *cæcam* vocaver Deam tam potentem *immitem* eſſe ait? Hæc, inquies, ſ Poëtica. Sint ſanè; at ſunt ſomnia vigilantis, quæ pru cogitata, & ſibi ipſis conſentanea eſſe oportuit. Talia c quaſi Dea. dicens dignus fuit, qui audiret, quod aud theus; cui Dianam in Theatro laudanti, eámque vocanti θυιάδα, φοιβάδα, λυσσάδα, quæ *lymphatam ac furentem* Κινησίας εὐθὺς ἀντεφώνησε, τοιαύτη σοι θυγάτηρ γένοιτο *illico reſpondit Cineſias: talis ſit tibi filia.* Quod ſcript *Plut..rcbus*, in aureo libello, quem modò laudabamus. ſet cauſa, cur quereretur *Pedo*, ſi recitanti hoc carmen, &

tur, quasque cæca ac cæcis equis vecta omnes æquè conculcat, déque omnibus promiscuè triumphat. Cave ne crudelis Deæ nimiis querelis iram provoces, támque potentem dominam reverere. Nec sanè est cur usque adeò de ea queraris, hoc enim uno tempore adversa tibi fuisse videtur; ceteroquin enim rebus tuis propitia favit. Illi debes quòd Majoribus nobilissimis orta sis; quòd duos filios pepereris; quòd sis Augusto nupta, qui instar Jovis rerum habenas tenet; & quòd, ex omnibus bellis, vir

dissima, ut putabat, Dea ita loquenti, exclamassent auditores: *talis erga te sit Livia, qualem Fortunam describis.* Idem.

376 *Sollicitare*] Est quidem propriè sollicitum atque anxium habere ac reddere, sed hîc est provocare ad iram, ut Fastor. v, 40.

Exstruere hi montes ad sidera summa parabant,
Et magnum bello sollicitare Jovem.

Idem.

Potentis hera] Quæ, nimirum, homines habet quasi mancipia, heriléque imperium in eos exercet. Hinc simpliciter *Hera* dicitur ab *Ennio*, in versibus prolatis à *Cicerone* Lib. I. de Officiis, cap. XII. ubi ita loquitur Pyrrhus:

Vósne velit an me regnare Hera; quídve ferat sors,
Virtute experiamur.

Sic & *Plautus* in Mercatore Act. III. Sc. IV, 12. *Divûm atque hominum qua spectatrix, atque Hera eadem es hominibus.* Ad quem locum vide, si necesse est, *Frid. Taubmanni* collectanea. *Idem.*

378 *Rebus favit amica tuis*] Si tunc cæca erat, nullas ei gratias debebat Livia; si oculata, quando oculorum amisit usum? *Idem.*

379 *Nata quòd es altè*] *Altè es* veteres plerique, ne peccet in rationem metri versus. Sed puto scribendum: *nata quòd es*, ut in illo Statii: *& celsè natorum æquavit honori*; vel: *nata quòd excelsè es.* Nam *Naugerii* Codices: *nata quòd ex alte es.* Heinsius.

380 *Magno consociata Jovi*] Eo nomine sæpe honestátne, an infamat *Ovidius* Augustum, ut Tristium Lib. I. Eleg. I, 81.

Me quoque, qua sensi, fateor Jovis arma timere.

& El. III, 128.

Parcite cærulei vos parcite Numina Ponti,
Infestúmque mihi sit satis esse Jovem.

Gorallus.

382 *Gessit & invictâ*] *Gessat*, libri veteres; an *gestat* — *tela?* Heinsius.

Quòd ſpes implerunt, maternáque vota Nerones;
  Quòd pulſus toties hoſtis, utróque duce.
Rhenus & Alpinæ valles, & ſanguine nigro
  Decolor, infectâ teſtis Itargus aquâ,
Danubiúſque rapax & Dacius orbe remoto
  Appulus (huic hoſti perbreve Pontus iter)

Ar-

N O T Æ.

385 *Rhenus & Alpinæ valles*] In bello Rhætico, quod uterque frater adminiſtravit, qua de re ad v. 15. & 16. *Gorallus.*

386 *Decolor*] Non eſt ſine colore, ſed cujus mutatus erat color, propter ſanguinem ad eum effuſum. *Ovidius* Triſt Lib. IV, 41. de victoria, quam Tiberio pollicebatur:

Cornibus hîc fractis, viridi malè tectus in ulva;
Decolor ipſe ſuo ſanguine Rhenus erit.

Idem.

Ibid. *Teſtis Iturgus*] Dicitur & *Viſurgus*, pro varietate idiomatum Linguæ Germanicæ; nam Saxones & omnes Oceani accolæ T uſurpant, alii duplex S; θάλαττα, θάλασσα. Sic *waſſer*, *water*, aqua. *Scaliger.* De victoriis Druſi ad occaſum & ad ortum Viſurgis, quem trajecit, ducto ad Albim uſque exercitu, ſcripſit paucis *Dio*, initio Lib. LV. Sed omnia copioſiùs perſequutus erat *Livius* Libris CXXXIX. & CXL. quorum habemus breviſſimas Epitomas. *Gorallus.*

Ibid. *Itargus.*] Iturgus *Scaliger*, ſed omnino de hoc loco conſulendus, in Germania antiqua, diligentiſſimus *Cluverius*, qui receptam ſcripturam tuetur. *Heinſius.* Sunt qui putent *Pedonem præfectum finibus Friſiorum*, tempore Germanici, & de quo *Tacitus* Annal. Lib. I. cap. 60. eſſe hunc noſtrum. Quod ſi verum eſt, probè notum ei eſſe oportuit nomen hujus fluvii. Sed oporteret etiam nobis de ejus manu conſtare. Credibile eſt tamen eum W, quo Latina Lingua caret & quo nomen *Weſer* inchoatur, eliſiſſe. *Gorallus.*

388 *Appulus* &c.] Hæc valde depravata eſſe ait *Nicol. Heinſius*, nec medicam manum eis afferre tentat. Ego verò, interea dum ex antiquo Codice alia proferatur melior lectio, exiſtimabo *Appulum* dici populum Daciæ, qui ubi eſſet ut intelligerent Romani, addit Pedo κατὰ παρένθηκην, *huic hoſti perbreve* (unâ voce, non *per breve*, duabus) *Pontus iter*; hoc eſt, huic hoſti ita vicinus eſt Pontus Euxinus, ut *per brevi itinere* eò perveniat. Nec mera hæc eſt conjectura, ex ſolo *Albinovani* loco, qui corruptus cenſeri queat, ducta; nam *Ptolemæus* Geogr. Lib. III. cap. 8. inter urbes Daciæ ὑπὸ μεσημβρίαν ἀνατολικὰς memorat Ἄπουλον, *Apulum* ad fluvium Alutam, ex qua paucorum dierum itinere adiri poteſt Pontus Euxinus. Fateor equidem loqutionis,

vir tuus victor redierit; quòd duo filii tui, per tot annos, spem de illis conceptam expleverint; quòd, utriusque ductu, Populi Romani hostes tam sæpe victi sint. Victoriarum enim à filiis tuis reportatarum testes sunt Rhenus, & Alpium valles, ac sanguine Germanorum cruentatus Visurgis, & rapidus Danubius, & Daci ad ultimos septemtriones incolentes, brevique itinere Ponto Euxino vicinisque

tionis, qualis hæc est, *Pontus est perbreve iter huic hosti*, exemplum nullum me posse nunc proferre; sed facili supplemento expedietur si quid sit impediti, modò suppleas *adeundus*: *perbreve est iter huic populo Pontus adeundus*. Ad bellum quidem hoc quod attinet cum Dacis, vivo Druso, à Tiberio gestum, quamvis ejus paucis meminerit *Dio*, Lib. LIV. sub finem, vix dubito quin magnum fuerit & conjunctum cum bello Pannonico; nemo enim nescit Pannoniam Daciæ vicinam, & vicini vicinos solent ad bellum concitare. Prodidit autem *Dio* Lib. LV. paullò post mortem Agrippæ, qui eas gentes coërcuerat, Pannonios rebellasse, & victos fuisse à Tiberio; quam ob victoriam triumphum illi decrevit Senatus, quamquam eum agere non sivit Augustus, satisque habuit triumphalia Tiberio præberi ornamenta. Hoc bellum gestum anno ab U. C. DCCXLII. Sed & anno sequente, tertiùm rebellantes vicit, qua de causa ovans in urbem invectus est, ut docet *Dio* initio Lib. LV. Postea cùm omnia pacata viderentur, & Jani Templum esset claudendum, obstiterunt Daci: *οἱ Δάκοι τὸν Ἴστρον πεπηγότα διαβάντες λείαν ἐκ τῆς Παννονίας ἀπετέμοντο*: *Daci Istrum concretum transgressi prædas ex Pannonia egerunt*. Verba sunt *Dionis* sub finem Lib. LIV. Ad hæc bella respexisse videtur *Suetonius* Augusti Cap. XXI. ubi sic loquitur: *Domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis, Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni; item Rhætiam*, (per ambos fratres) *& Vindelicos ac Salassos, gentes Inalpinas. Coërcuit & Dacorum incursiones* (per Tiberium) *tribus eorum ducibus cum magna copia cæsis, Germanósque ultra Albim fluvium submovit*; per Drusum, scilicet. *Idem.*

Ibidem. *Appulus*] Valde depravatus locus, lego:

Angulus, hinc hosti perbreve pontis iter.

Veteres scribebant *aggulus*, unde *Appulus* fecerunt. Dacia tunc finis Imperii Romani, Danubio terminata. Itaque pons jungens Danubium, fuisset perbreve iter hosti ad fines Imperii Romani. *Scaliger.* Sed idem dixeris de omnibus finitimis Populo Romano gentibus, nam cùm fines earum tangerent fines Imperii Romani, perbreve erat iis iter ex agro suo in agrum Romanorum ditioni subjectum.

 Deinde

Armeniúsque fugax & tandem Dalmata supplex.
Summáque dispersi per juga Pannonii,
Et modò Germanus Romanis cognitus orbis.
Adspice quot meritis culpa sit una minor.
Adde quòd est absens functus, nec cernere nati
Semineces oculos sustinuere tui.
Quisque dolor menti lenissimus influit ægræ,

NOTÆ.

Deinde quis dixerit *hinc hosti perbreve pontis iter est*, pro eo q *hostis illinc ad nos per breve pontis iter venire potest*? Gorallus.

389 *Armeniúsque fugax*] Quisquis legerit vitam L. Lucull *Plutarchum*, facilè intelliget cur Armeni hîc *fugaces* dicant sertim à pag. 508. Ed. Vecheliana, ubi fugæ Armenorum narrantur; nam adversa prælia dici non possunt hominum, Aquilarum Romanarum conspectum ferebant. Respicit m *do* ad expeditionem, quam sic describit *Suetonius*, Tiberii *Stipendia prima expeditione Cantabricâ Tribunus militum fecit, d cto ad Orientem exercitu regnum Tigrani restituit, ac pro Tribuna ma imposuit*. Sic & *Velleius* Lib. II. pag. 62. Ed. Lipsianæ *Nec multò post missus ab eodem vitrico cum exercitu, ad visenda dásque, quæ sub Oriente sunt, provincias, præcipuis omnium experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ingressus Armen datâ eâ in potestatem Populi Romani, Artavasdi tradidit*. A locum vide *Lipsium*. Gorallus.

Ibid. *Et tandem Dalmata supplex*] Ait *tandem*, quia jam annis Dalmatis bellum intulerant Romani, nec dum tamen egerant *Velleius* Lib. II. pag. 61. *Sepultis bellis civilibus, co búsque Reipublicæ membris, & curante eo* (nempe Augusto) *longa armorum series laceraverat, Dalmatia* (annis) *cc & xx ad certam confessionem pacata est Imperii*. Vide & *Dionem* I Posteà tamen non parvo animo rebellavit, éstque iterum vi berio, sed post mortem Drusi, ut idem Historicus proc finem Lib. LV. *Idem*.

390 *Summáque dispersi per juga Pannonii*] Conjiciat Lecto in Tabulis Austriæ, Hungariæ inferioris, vicinorúmque tr inter Dalmatiam & Danubium; intelligétque Pannonios, oras olim incolebant, non falsò dici per *juga sparsos*. Quo bella gesserit Tiberius cum Pannoniis, jam indicavimus a ex *Dione*. Idem.

391 *Germanus — orbis*] Sic rectè ex Codice Mediceo c

que oris infesti, & fugaces Armeni, & Dalmatæ tandem, post acceptam à Tiberio cladem, supplices, & Pannonii per altissimos montes sparsi, ac denique Germani, non ita pridem Romanis noti. Tot ac tantis Fortunæ in te collatis beneficiis, hæc sola, in rapiendo tibi Druso, culpa æquiparari, si rem probè apud te reputes, non potest. Hoc quoque beneficium est Fortunæ, quòd absens mortem obierit Drusus, neque eum animam efflantem videre necesse habueris. Dolor etiam hic tuus, modo

bat *Nic. Heinsius*, cùm anteà legeretur Germani. Vide vs. 314. *Idem.*

392 *Adspice*] Hoc est, vide, tecum reputa, ut v. 346. *Idem.*

Ibid. *Quot meritis*] Antea legebatur *quàm meritis*. Malebat *Heinsius quòd*. Prætulimus *quot*, quia *una culpa* opponitur *tot meritis*; quibus multò minor est, si cum iis attento animo componatur. Non opus est nos monere *culpam* hìc poni pro *delicto*: quemadmodum Æneidos Lib. IV, 19.

Huic uni forsan potui succumbere culpa;

& ejusdem Libri v. 172.

Conjugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.

Idem.

393 *Adde quod est absens functus*] Ita legendum non *fœtus*, ut rectè vidit *J. Lipsius* Epist. Quæst. Lib. III. Ep. 3. Pars, ait, solatii est quòd in oculis tuis & sinu, non sit mortuus: & audisti dolorem tuum, Livia, non vidisti. *Idem.*

Ibidem. *Fletus*] *Functus* cum Mediceo & Combiano repone. Sic in Sabini Epistola secunda, *functa prope sortis anus* est propè mortua; idque Lipsio in mentem venit. Alii duo Codices *fœtus*, quod editiones nonnullas occupavit. *Heinsius.* Nihil certius; subaudiendum autem *morte*, aut *vita*, nam Latini dicunt *fungi* & *defungi vita* & *morte*, pro eo quod est mori; unde fit ut ἐλλειπτικῶς *fungi* & *defungi* idem sonent. Hinc in Glossis: Κτίρεα, *functa*, hoc est, cadavera. Nimirum, *fungor* in iisdem Glossis est τελέω, hoc est, *absolvo*, *perficio*; & in Glossis Isidori: *fungitur*, *absolvit*, nam sic legendum, non *solvit*. Igitur *fungi* & *defungi vita & morte*, perinde est ac vitam aut mortem absolvere, hoc est, mori. Sic *Horatius* Carm. L. II. Od. IX, 13. Nestorem vocat *ter ævo functum*, hoc est, qui tres hominum ætates absolverat. Adi Etymologos *Matth. Martinium*, & *Joan. Ger. Vossium*, ac, si vacat, ipsum *Robertum Stephanum*. Gorallus.

Accipere es luctus aure coacta tuos.
Prævertitque metus, per longa pericula, luctum,
Tu, quibus auditis, anxia mentis eras.
Non ex præcipiti dolor in tua pectora venit,
Sed per mollitos antè, timore, gradus.
Jupiter antè dedit fati mala signa cruenti,
Flammiferâ petiit cùm tria templa manu.
Junonisque gravi nocte, impavidæque Minervæ,

San-

NOTÆ.

396 *Accipere es luctus aure coacta tuos*] Vix dubitem quin Livia hoc ipsum haberet quasi majus doloris irritamentum: quòd filio præsens præsenti omnia officia materna præstare non potuisset. Nec auctorem hujusce opinionis alium dabo, quàm ipsum *Pedonem*, qui in hac ipsa Elegia v. 89. & seqq. prætulit sortem Tiberii, qui fratrem morientem viderat, sorti Liviæ, quæ neque suprema oscula filio fixisset, neque frigida membra sinu fovisset, neque animam fugientem ore excepisset, neque denique adfuisset ejus morti. Igitur hoc solatium Delphicus est, ut dici solet, gladius, qui luctum tam irritare potest, quàm sedare. *Idem.*

397 *Prævertitque metus*] Nam Drusus non subitò, sed longiusculo morbo periit. Etenim, ut est in Epitome libri ultimi *Livii*, *ex fractura, equo super crus ejus collapso, tricesimo die, quàm id acciderat, mortuus est.* Graviter eum ægrotare nunciatum est Augusto, qui ad eum raptim Tiberium misit, ut observavimus ad vss. 90. & 318.

401 *Jupiter ante dedit* &c.] Alia etiam prodigia memorat *Dio* initio Libri LV. cujus verba mox proferemus. Mirum est illo tempore, quo Philosophia cœperat Romanorum animos superstitionibus ejusmodi curare, talia observata, aut jactata fuisse, quasi præsagia. Primum enim si dixerimus eorum magnam partem aut non contigisse, aut perperam narratam, facilè omnes nobis adsentientur. Deinde si Drusus mortuus non fuisset, homines superstitiosi ea ostenta, seu vera, seu ficta, ad alia retulissent; ut ad conspirationes contra Augustum, seu ad bella quæ postea contigerunt. Mirum profectò fuisset si per plures annos aliquid alicubi non contigisset calamitatis, in tanto Imperio, cui ambigua præsagia possent aptari; nam neque certam quamdam calamitatem, neque præstituto tempore futuram, ultra quod non erat exspectanda, præsagiebant. Sin verò omnia secundiora Augusto, Imperioque Romano fuissent; paratum erat effu-

gium

modo omnium leniſſimo, ad animum tuum appulit; quippe quem, non oculis, quorum ſenſu vehementiſſimè afficimur, ſed auribus, excepiſti. Antequàm filium lugeres, diu ei formidoloſiſſimum bellum gerenti metuiſti, ſæpéque, acceptis periculis, quæ adibat, ſollicita ejus causâ fuiſti. Luctus hic non prorſus inexſpectatus animo tuo oblatus eſt, ſed per varios gradus, quibus paullatim majorem metum concepiſti. Jupiter ipſe antea portentis tibi mortem ejus denunciarat, cùm tria Templa fulmine feriiſſet, unâ procelloſâ nocte; Junonis, ni-

gium ſuperſtitioſis, è ſacris petitum. Dixiſſent enim ea prodigia ritè procurata fuiſſe, per ſacrificia, ex reſponſo haruſpicum, placatis iratis Numinibus. Quid autem facias huic ſuperſtitioni, quæ contrariis eventibus æquè confirmatur, atque alitur? Neceſſe eſt eam inter morbos, qui artem medicorum ſuperant, habeas. *Idem.*

402 *Flammiferâ petiit cùm tria templa manu*] Paullò aliter *Dio*, initio Lib. LV. αὐτῷ σημεῖα οὐκ ἀγαθὰ συνηνέχθη· πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα καὶ χειμῶνι, καὶ κεραυνοῖς, πολλοὶ δὲ καὶ ναοὶ ἐφθάρησαν, ὥστε καὶ τὸν τοῦ Διὸς Καπιτωλίου, τόν τε συνναον αὐτοῦ κακωθῆναι: *illi* (nempe, Druſo) *ſigna non bona contigerunt, nam cùm multa alia & tempeſtate & fulminibus, tum etiam templa corrupta ſunt, ita ut Jovis Capitolini & vicinum templum læſa ſint.* Sed quid mirum ſi fulmine icta fuiſſent aliquot Templa, in urbe uſque adeò ſuperſtitioſa, ut illic faciliùs, ut ille ajebat, in Deum, quàm in hominem incideres? Præſertim ſi reputemus Templa multa fuiſſe in montibus ſita, in quibus altiora ædificia transverſis fulminibus faciliùs feriuntur quàm humilia. Deinde neque plura, neque pauciora mala patitur humanum genus, ſive Templa, ſive déſertæ rupes fulminibus feriantur. *Idem.*

403 *Junoniſque gravi nocte* &c.] Hoc diſtichon, ait *Heinſius*, aut adulterinum eſt, aut pro conclamato habendum. Combii Codex: *Junoniſque Grais nota.* Primæ editiones: *gradus nota.* Hæc vir doctiſſimus. Fortè tamen hæc lectio ſenſu commodo non caret, ſi *gravi nocte* interpretemur *nocte procelloſâ*, ſeu *periculoſâ*: ut *grave tempus* anni dicitur calidiſſimum, quo corpora æſtu tentari & morbi graſſari ſolent. Fortè non malè legas *gradus*, ita ut intelligantur gradus, quibus Templa Junonis & Minervæ adibantur in Capitolio; ſolebant enim Templis gradus addi, ut vel figuræ *Alexand. Donati* docebunt. Potuit fieri ut *noctu* fulmen utriuſque Deæ gradus diffregerit, & quidpiam in Palatio dejecerit. *Idem.*

Sanctáque & immeriti Cæſaris icta domus.
Sidera quin e iam cœlo fugiſſe dicuntur,
Lucifer & ſolitas deſtituiſſe vias.
Lucifer in toto nulli comparuit orbe,
Et venit, ſtellâ non præeunte, dies.
Sideris hoc obitus terris inſtare monebat,

Et

NOTÆ.

404 *Sanctaque & immenſi Cæſaris icta domus*] *Sanctáque divini*, quidam ex veteribus. Fortè:

Sancta quoque immeriti Cæſaris icta domus.

Nam *domus* in ſuis invenit *Naugerius*. *Heinſius*. Nihil præterea mutaverim, nam *&* idem eſt ac *etiam*, hoc eſt, quamvis meritus non ſit, domum ſuam fulmine feriri, ut in illo Virgilii Æneid. II, 49.

——— *timeo Danaos & dona ferentes*;

hoc eſt, etiam cùm dona ferunt. *Gevartius*.

405 *Sidera quin etiam* &c.] Notæ ſunt ſulphureæ exhalationes, quæ inter nubes accenduntur, & quas *ſtellas cadentes* vulgus vocitat. Has Poëtæ & rerum Aſtronomicarum imperiti, quales Epicuri diſcipuli, miſcebant cum ipſis ſtellis, immensâ intercapedine ab iis remotis, & quæ non minores ſunt noſtro ſole. *Lucretius* Lib. II. pag. 174. Ed. Lambinianæ:

Nocturnáſque faces cæli ſublime volantes
Nonne vides longos flammarum ducere tractus,
In quaſcumque dedit partes natura meatum?
Non cadere in terram ſtellas & ſidera cernis?

Vide *Epicurum*, apud *Diogenem Laërtium* Lib. X, 114. Ex hac opinione vulgi, aut Philoſophorum vulgo, hac in re, nequaquam acutiorum, loquutus *Dio*, inter præſagia mortis Druſi, recenſet διαδρομὰς ἀστέρων. *Idem*.

406 *Lucifer*] Fingit noſter inter ἀστέρας διαθέοντας, ut loquitur etiam *Ariſtoteles* Meteorologicorum Lib. I. c. 4. fuiſſe ipſum Luciferum, hoc eſt, Venerem, inter Tellurem noſtram & Mercurium circa ſolem circumactam. Quod ei non eſſet ignoſcendum, niſi Philoſophi ipſi ſtellas fixas cœlo decidere in terras putaſſent, qua re puerilius nihil fingi poteſt. At delirantibus Philoſophis, liceat ſanè Poëtæ inſanire, & mentiri. *Idem*.

409 *Sideris hoc obitus* &c.] Miror *Pedonem* hæc dumtaxat protuliſſe prodigia, cùm alia, ſi *Dioni* credimus, narrarentur multa, & quidem mirabiliora. Poſtquàm enim narravit Druſum Albim trajicere non potuiſſe, ſubjicit: Γυνὴ γάρ τις μείζων ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν ἀπαντήσασα αὐτῷ ἔφη· ποῖ δῆτα ἐπείγῃ, Δροῦσε ἀκόρεστε; οὐ πάντα

σοι

nimirum, Minervæque ædes, & Augusti quamquam immeriti domum. 405 Quin etiam stellæ feruntur sereno cœlo cecidisse, & Lucifer pristinum iter deseruisse. Lucifer à nemine, illâ nocte, per totum terrarum orbem, conspectus est, diésque, eo præter morem minimè antecedente, exortus est. Hoc prodigium lucidissimi, apud homines, sideris occasum,

ὅτι ταῦτα ἰδεῖν πέπρωταί· ἀλλ' ἄπιθι, καὶ γάρ σοι καὶ τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου τὸ τέλος πάρεστιν ἤδη: Mulier quædam major, quam sinit humana natura, cùm obviam illi venisset, dixit: quò properas, Druse insatiabilis? Omnia hæc a te cerni fatale non est; sed abi, etenim tibi & rerum gestarum & vitæ finis adest. Similiter *Suetonius* Cap. 1. Claudii: *Hostem etiam frequenter cæsum — non prius destitit insequi, quàm species barbara mulieris, humanâ amplior, victorem tendere ultra sermone Latino prohibuisset.* Fortasse commentum hoc fuit militum Drusi, quod nondum Romam delatum erat, eo tempore quo hæc Elegia à *Pedone* facta est, hoc est, summùm aliquot diebus post funus. Alioqui tam bellam occasionem extollendi Drusum, & solatium præbendi Liviæ numquam prætermisisset; ne jam dicam locum hunc fuisse, cum quo omnibus Poëtices ornamentis optime conveniebat. Quin & ipse *Dio*, propter alia portenta, ei fabulæ adsensum præbuisse se nequaquam dissimulat in sequentibus verbis: Θαυμαστὸν μὲν ἦν, inquit, τὸ τινὰ φωνὴν παρὰ τοῦ Δαιμονίου τοιαύτην τινὶ γενέσθαι· οὐ μέντοι καὶ ἀπιστεῖν ἔχω, παραχρῆμα γὰρ ἀπῆλθε, σπουδῇ γὰρ ὑποστρέψαντος αὐτοῦ. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ νόσῳ τινὶ, πρὶν ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἐλθεῖν, τελευτήσαντος· καί μοι τεκμηριοῖ τὸ λεχθὲν, ὅτι καὶ λύκοι περὶ τὸ στρατόπεδον ὑπὸ τὸν θάνατον περινοστοῦντες ὠρύοντο, καὶ νεανίσκοι δύο διὰ μέσου τοῦ ταφρεύματος διϊππεύοντες ὤφθησαν, θρῆνός τε τις γυναικεῖος ἠκούσθη, καὶ ἀστέρων διαδρομαὶ ἐγένοντο: *Mirum quidem est quandam vocem à Numine sic missam; attamen non possum fidem derogare, statim enim contigit; nam celeriter reversus in via morbo quodam, antequàm ad Rhenum pervenisset, obiit. Quod dictum est etiam mihi confirmatur, quòd lupi sub mortem ejus circa castra vagantes ululârunt, & juvenes duo per medium vallum equo transvecti conspecti sunt, ejulatúsque muliebris auditus est, & trajectiones stellarum factæ sunt.* At dubium quidem non est quin Drusus in castris ab Albi rediens mortuus fuerit, sed propterea certum non est auditam vocem quam memorat; mors enim Drusi non est necessarium consectarium portenti, sed malè curatæ fractionis cruris, si modò potuerit curari. Reliqua nihil habent, præter solitum naturæ ordinem, aut etiam sunt falsa. Certè silentio *Pedonis*, Elegiam suam iis alioquin, ut dixi, ornaturi, dubia fiunt. *Idem.*

401 *Mergi*

Et mergi Stygiâ nobile lumen aquâ.
At tu qui ſuperes mœſtæ ſolatia matri,
Comprecor illi ipſi conſpiciare ſenex.
Pérque annos diuturnus eas fratriſque tuóſque,
Et vivat nato cum ſene mater anus.
Eventura precor, Deus excuſare priora
Dum volet, à Druſo cetera læta dabit.
Tu tamen auſa potes tanto indulgere dolori,
Longiùs ut nolis, heu male fortis! ali?
Vix etiam fueras paucas vitalis in horas,
Obtulit invitæ cùm tibi Cæſar opem;
Admovitque preces & jus immiſcuit illis,

Ari-

NOTÆ.

410 *Mergi Stygiâ nobile numen aquâ*] Lege *lumen*, nam ſidus ſupra vocavit. *Scaliger*. Cujus conjecturam ex veteribus editionibus firmat *Heinſius*, ac ſanè cùm *Numen Stygiâ aquâ mergi* aut exſtingui dici nequeat, de *lumine* commodiſſimè ita loqui potuiſſe *Pedonem* nemo non videt. *Idem*.

413 *Pérque annos diuturnus*] De voce *diuturnus* dixi ad v. 104. Optat Poëta vivere Tiberium, præter ipſi fatales, per totidem annos per quot frater victurus erat, ſi ad ſenilem ætatem perveniſſet. Sic moriens neſcio quis apud *Statium*:

Pars animæ victura meæ, cui linquere poſſim
O utinam quos dura mihi rapit Atropos annos!

Sic populus in adclamationibus ad Imperatores:

De noſtris annis tibi Jupiter augeat annos.

Ridicula erant vota, in eorum ore qui fatalia omnia credebant. Sapientiùs Jupiter Ovidianus Metamorph Lib. IX. alloquitur Deos tumultuantes, quòd mortales quos amabant juveneſcere cuperent, quia audiverant juventam Iolao eſſe reſtitutam, & Callirhoës liberos infantes ſubitò factos eſſe viros:

Quo ruitis tantúmne ſibi quis poſſe videtur
Fata quoque ut ſuperet? Fatis Iolaus in annos
Quos egit rediit, fatis juveneſcere debent
Callirhoë geniti; non ambitione, nec armis.
Vos etiam quóque hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt &c.

Idem.

414 *Ma-*

ſum, [420] demergendúmque lumen Reipublicæ in aquam Stygiam præſagiebat. At te, ô Tiberi, qui unicum ſolatium, triſti parenti, ſuperes, precor ſenem ab illa cerni; & vivere non tuos tantùm annos ſed & eos qui fratri tuo debebantur; ita ut mater anus cum ſene filio, diu vivat. [415] Nec dubito quin preces meæ exaudiantur, Fortuna enim, ut apud vos priorem cladem veluti excuſet, omnia vobis poſthac ſecundabit. Tu tamen, ô Livia, uſque adeò ſuſtinuiſti dolori tuo indulgere, ut alimenta ſumere nolles. Intra paucas horas fame exſtincta fuiſſes, [420] cùm te invitam Auguſtus ſervavit. Neceſſe habuit & pre-

414 *Mater anus*] Vixit ſanè Livia anus cum filio jam provectæ ætatis, ſed eam indolem filii experta, ut multò ei præſtitiſſet, diu antequàm imperaret, interiiſſe. Vide *Suetonium* in Tiberio Capp. x, & xi. Nimis ergo diu ſibi vixit Livia, nimis diu Imperio Romano Tiberius. I nunc & dic Poëtas ſcire quid optent! Ego quidem eos & quoſvis alios, talia à Numine petentes, amando ad Satiram *Juvenalis* x. Idem.

415 *Deus*] Græcè ὁ Δαίμων, quâ voce aliquando Genium, aliquando Fortunam intelligebant. Vide quæ de hac vocula obſervavit *Joan. Clericus* in Arte Critica P. II. Sect. I. C. 2. §. 9. *Idem.*

Excuſare] Sibi ignoſci prius delictum, ob ſequentia merita. *Gorallus.*

417 *Tu tamen auſa potes* &c.] Hæc omnia corruptiſſima ſunt. Senſus utcumque conſtabit, ſi *uſque potes*, vel *ora potes* refingatur. *Heinſius.* Nihil hìc eſſe mutandum exiſtimo; perinde enim eſt ac ſi *Pedo* dixiſſet: audes, vel ſuſtines uſque adeò indulgere dolori, ut alimenta ſumere recuſes. *Gorallus.*

418 *Malè fortis*] Si hæc ſint vera, quod vix dubitare licet, cùm, ſi falſa eſſent, Liviæ contumelioſa fuiſſent; *Seneca* nimis rhetoricè conſtantiam Liviæ deſcripſit in Conſolatione ad Marciam. *Illa*, inquit Cap. IV. *in primo fervore cùm maximè impatientes ferocéque ſunt miſeria, ſe conſolandam Areo Philoſopho viri ſui præbuit, & multùm eam rem profuiſſe ſibi confeſſa eſt* &c. Et cap III. *Ut primùm intulit tumulo, ſimul & illum & dolorem ſuum poſuit; nec plus doluit, quàm aut honeſtum erat Cæſari, aut æquum matri* &c. *Idem.*

421 *Jus immiſcuit illis*] Jus, nempe, viri in uxorem. Tiberii quoque non fuere *ſine jure preces*; quia ſi parentes *jure* poſſint à liberis petere, ut vivant, nec ſe ſinant mœrore, ſi contigerit, exſtingui, quò poſſint eorum, quibus vitam debent, ſenectam ſolari: ſic

Aridáque affusâ guttura tinxit aquâ.
Nec minor est nato servandæ cura parentis,
Hic adhibet blandas, nec sine jure, preces.
Conjugis & nati meritum pervênit ad omnes,
Conjugis & nati Livia sospes ope es.
Supprime jam lacrimas, non est revocabilis istis,
Quem semel umbriferâ navita lintre tulit.
Hectora tot fratres, tot deflevere sorores,
Et pater & conjux Astyanáxque puer,
Et longæva parens; tamen ille redemtus ad ignes,
Nulláque per Stygias umbra renavit aquas.
Contigit hoc etiam Thetidi; populator Achilles
Iliaca, ambustis ossibus, arva premit.
Illi cæruleum Panope matertera crinem
Solvit, & immensas fletibus auxit aquas.

Cc

NOTÆ.

sic & vicè versâ liberi *jure* à parentibus postulant, ut ne vitæ ta
eos, quos possunt ac debent operâ & consiliis, quoad licet, juva
deserant. Sic cùm Octavia, præter modum, Marcellum luge
contumeliosum id factum visum est liberis & nepotibus. *Adsu*
tibus liberis & nepotibus, inquit *Seneca* de Octavia, ejusdem Li
Cap. II. *lugubrem vestem non deposuit; non sine contumelia omnium*
rum, quibus salvis, orba sibi videbatur. Idem.

425 *Conjugis & nati meritum* &c.] Hoc est, Augustus & Tibe
non sibi tantùm consuluerunt, cùm impedierunt ne inediâ,
mœrore, perires; sed etiam bene de Republica meriti sunt,
consiliis tuis, ut antehac fecisti, utilem operam navare potes.
est clara, nec monendus Lector fuisset, nisi vidissem nescio qu
interpretem, cujus notæ Heinsianis misceri solent, hîc turpiter
spitasse, ut passim solet. *Meritum ad omnes pervenire* dicitur, q
juvat, ut antea *luctus contingere* dicebatur, v. 9. eos quibus mors D
nocebat. Sic Lib. IV. ad Herennium: *injuria ad paucos, ex a*
peccato, pervenit. Idem.

428 Q

precibus & imperio viri uti, ut aliquantulum aquæ biberes. Quin & Tiberio cura gerenda fuit salutis tuæ, qui pariter blandas preces adhibuit, quamvis & ipse pro suo jure, ut viveres, postulare potuerit. 427 Uterque sanè optimè de Republica meritus est, qui effecerunt ut sospes esse velles. Desine ergo Drusum deflere, cùm lacrimis revocari ad superos non possit quisquis semel ad umbras naviculâ Charontis transmissus est. Hectorem in cassum fratres, sorores, quamvis ingenti numero, 430 Priamus, Andromache, Astyanax, & Hecuba luxerunt. Lacrimis suis nihil effecerunt, nisi ut ab Achille redimi ejus cadaver posset, ut combureretur; sed non impetrarunt ut ejus umbra, iterum ad vivos reditura, per flumina inferorum trajiceretur. Idem experta est Thetis, Achilles enim, qui tot urbes ac regiones depopulatus erat, combustus est ac sepultus, in Trojano solo 435 Frustra matertera Panope passis comis eum luxit, & marinas aquas lacrimis suis auxit, unà

428 *Quem semel umbriferâ* &c.] Eleganter *umbrifera* ratis dicitur, quæ *fert umbras*; alioqui de arboribus dici solet. Sic *Statius* Thebaidos Lib. I, 41.

——— umbrifero Styx livida fundo.

Et Lib. VIII, 18. de Charonte:

Umbriferaque fremit sulcator pallidus unda.

Idem.

432 *Nulláque umbra*] Hoc est, ejus umbra non renavit. Nam *nullus* hîc, pro *non*, ut apud *Terentium* & alios. *Idem.*

433 *Populator Achilles*] Scio quid sentiant viri docti, cùm de Epithetis omnibus otiosis, tum etiam de Homericis; sed hoc Epitheton rectiùs abfuisset, quia quisquis *populatorem* Achillem legit, non potest mirari eum, qui tot homines occiderat, simili fato subjici. *Idem.*

435 *Panope matertera*] Filia, nimirum, Nerei æquè ac Thetis. *Hesiodus* Theogoniæ v. 250. De luctu Nereïdum, post obitum Achillis, vide Odyss. Ω. & *Quinti Smyrnæi* Lib. III. *Idem.*

Ibid. *Crinem solvit*] Vide ad v. 86.

436 *Fletibus auxit aquas*] Vide v. 226.

Consortésque Deæ centum, longævâque magni
  Oceani conjux, Oceanúsque pater,
Et Thetis ante omnes; sed nec Thetis ipsa, neq; omnes
  Mutarunt avidi tristia jura Dei.
Prisca quid huc repeto? Marcellum Octavia flevit,
  Et flevit populo Cæsar utrumque palam.
Sed rigidum jus est & inevitabile mortis,
  Stant rata non ullâ fila tenenda manu.
Ipse tibi emissus nebulosi littore Averni,
  Si liceat, forti verba tot ore sonet:

Quid

NOTÆ.

437 *Consortésque Deæ*] Hoc est, quæ eamdem sortem incolendi maris habebant; nisi malis intelligere, *generis*, ut apud *Ovidium* in Ep. Briseïdis, v. 47.

Vidi consortes pariter generísque, necísque
Tres cecidisse.

Idem.

Ibid. *Centum*] Quinquaginta dumtaxat Nereïdas memorat *Hesiodus* Theogoniæ v. 264. Sed & aliæ Deæ marinæ intelliguntur, & centum pro quovis ampliore numero poni solet, ut Georg. II, 43.

Non mihi si centum linguæ sint, oráque centum.

Idem.

441 *Marcellum Octavia flevit*] Et quidem immodicè, si *Senecæ* credimus, in Consol. ad Marciam, Cap. II. *Nullum finem*, inquit, *per omne vitæ suæ tempus, flendi, gemendíque fecit; nec ullas admisit voces salutare aliquid adferentes, ne avocari quidem se passa est. Intenta in unam rem & toto animo affixa, talis per omnem vitam fuit, qualis in funere.* Idem.

442 *Et flevit populo Cæsar* &c.] Vide ad. v. 65.

Ibidem. *Palam*] Hic locus addendus est iis, quibus *Gerardus Joannes Vossius* Lib. IV. de Analogia Cap. XXII. probavit, contra vulgus Grammaticorum, *palam* esse præpositionem quæ regit ablativum. *Idem.*

444 *Stant rata*] *Stare* aliquando dicuntur quæ fixa ac immutabilia sunt, ut in illis Virgilianis Æneïd. X, 467.

Stat sua cuique dies, breve & irreparabile tempus
Omnibus est vita.

Idem.

Ibid.

unà cum sororibus omnibus Nymphis marinis, Oceanique conjuge Amphitrite, & ipso Oceano. Frustra præsertim filium Thetis mater deflevit, neque enim ipsa, omnésque unà marini Dii 440. Plutonis legibus inexorabilibus eum solvere potuerunt. Sed cur vetustate obsoleta repeto frustra lugentium exempla? Augusti soror Octavia Marcellum suum immodico luctu frustra prosequuta est, Augustúsque ipse, non aliter ac Drusum, lacrimis, in populi concione, cohonestavit. Mors exorari non potest, nec fatale filum, quominùs abrumpatur, retineri. 445 Si Druso ex inferis, per speluncam lacûs Averni, redire liceret, sic te alloqueretur.

Qua-

Ibid. *Non ullâ fila tenenda manu*] *Renenda*, quomodo *Salmasius* ad inscriptionem Herodis Attici, tam hîc quàm Lib. VI. Fastorum:

At Clotho Lachesisque dolent sua fila reneri.

Apud *Statium* tamen, in Silvis:

——— *Parcarum fila tenebo*
Extendámque colos,

nisi & illic *renebo* legendum, ἀνακλωσθῆναι Græcis. Apud *Lucianum*: τὰ μὲν πραχθέντα οὐδὲ Κλωθὼ ἔτι ἀνακλώσειεν ἄν. *Revolvere fila* dixit *Ovidius* Metam. 11, 654. ubi vide quæ notamus. *Heinsius*.

445 *Nebulosi littore Averni*] Notum est *Avernum* lacum esse Campaniæ à Græcis ἄορνον dictum, quòd noxium exhalet halitum, quo ita offenduntur ipsæ aves, ut prætervolare eum nequeant, unde fit ut nullæ illic conspiciantur. Quem Græci ἄορνον vocabant, quod esset ἀνὰ ὀρνίθων; *sine avibus*, eum, Æolico Digaminate interposito, *Avernum* vocarunt Latini. Apud eum spelunca esse fingebatur, per quam ad inferos descendere liceret, & per quam eos adiisse fingitur Æneas à *Virgilio* Æneïdos VI, quem vide à v. 237. & ad eum Interpretes. Sed consule præsertim *Lucretium* Lib. VI. ab hoc versu:

Nunc age Averna tibi, quæ sint loca cúmque lacúsque
Expediam &c.

Possent hac de re non injucunda fortè dici, nec prolixa, sed non hujus loci; hæc enim satis sunt, ut intelligat tiro cur ex eo loco Manes Drusi emersuros, si liceret, dicat *Pedo*. *Littus* autem hîc αἰγιαλὸς vocat quæ debuit *ripa* dici. Sed illa sæpe miscentur apud Poëtas. *Idem*.

 447. Quid

Quid numeras annos? vixi maturior annis,
  Acta senem faciunt, hæc numeranda tibi.
His ævum fuit implendum, non segnibus annis.
  Hostibus eveniat longa senecta meis!
Hoc atavi monuere mei, proavique Nerones.
  Fregerunt ambo Punica bella duces.

Hoc

NOTÆ.

447 *Quid numeras annos*] Multa hanc in sententiam habet, eáque elegantissima *Seneca* Epist. XCIII. ubi agit de morte Metronactis Philosophi, qui juvenis obierat. Pauca dumtaxat subjiciam: *Longa est vita, inquit, si plena est. Impletur autem, cùm animus sibi bonum suum reddidit, & ad se potestatem sui transtulit. Quid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? Non vixit iste, sed in vita moratus est; non serò mortuus est, sed diu. Octoginta annis vixit. Interest, mortem ejus ex quo die numeres. At ille obiit viridis; sed officia boni civis, boni amici, boni filii exsequutus est, in nulla parte cessavit. Licèt ejus ætas imperfecta sit, vita perfecta est. Octoginta annis vixit; imò octoginta annis fuit, nisi fortè sic vixisse eum dicis, quomodo dicuntur arbores vivere. Obsecro te, mi Lucili, hoc agamus, ut quemdamodum pretiosa rerum, sic vita nostra non pateat multùm, sed multùm pendat.* ACTU *illam metiamur, non tempore.* Similia habet Cap. VIII. Libri de Brevitate Vitæ. *Idem.*

Ibid. *Vixi maturior annis.*] Senes vocantur *maturi*, ut *maturúsque senex*, apud *Flaccum* de Arte Poëtica, & *ævi maturus Acestes*, apud *Maronem* V. Æneidos. Nam & Græcos πεπείραν pro anu dixisse adnotat *Hesychius* & anus apud *Aristophanem* ait:

Οὐ γὰρ ἐν νέοις τὸ σοφὸν ἔνεστιν, ἀλλ' ἐν πεπείροις.

Non juvenibus sapientia inest, sed maturis. Hæc habet *Adrian. Turnebus* Adversarior. Lib. II. cap. 10. quibus allatis, subnectit locum hunc *Pedonis.* Idem.

448 *Acta senem faciunt*] Martialis:

Dum palmas numerat credidit esse senem.

Scaliger. Est Epigr. LIII. Lib. X. in Scorpum aurigam. Vide ad vs. antecedentem. *Idem.*

449 *His ævum fuit implendum*] Sic *Seneca* in loco superiùs allato: *Longa est vita, si plena est.* Idem.

450 *Hostibus eveniat*] De hac formula diximus ad v. 182.

Longa senecta] Et iners. Vide ad v. 447.

451 *Hoc atavi monuere mei &c.*] Parum abest quin legendum censeam, *hoc Livî monuere mei, pravique Nerones.* Nam sequens versus omnino respicere videtur ad C. Claudium Neronem & ad M. Livium,

Quare numeras annos, quibus vixi, quasi æquo brevior fuisset vita mea? Senex prudentiâ fui, & is demum grandævus est censendus, qui multa edidit præclara facinora, quorum solorum ratio habenda est. Rebus gestis implendum fuit vitæ spatium, non otiosis annis. Iners ejusmodi senectus hostibus meis concedatur. Livii & Claudii, proavi materni ac paterni, qui pro Republica tantos labores subierunt, idem mihi faciendum esse, nisi degener esse vellem, satis monuerunt, & præsertim am-

[illegible], qui COSS. anno ab U. C. DXLVI. fregerunt Annibalem, victo ad Metaurum Asdrubale, ut narrat *Livius* Lib. XXVII. *Idem.*

452 *Fregerunt ambo*] Hæc mihi videntur designare duces qui simul bellum gesserunt, & fregerunt Carthaginiensium animos; quales fuerunt memorati duces. Hæc certè propria est vocis *ambo* potestas. *Ambo*, ait Sosipater apud *R. Stephanum*, nàm ipsum auctorem ad manum non habebam cùm hæc scriberem, *non est dicendum*, *nisi de iis*, *qui uno tempore quid faciunt*, *ut puta*, Eteocles & Polynices ambo perierunt, *quasi dicas*, *unà*. *Romulus autem & Africanus non ambo triumphaverunt*, *sed uterque*, *quasi diverso tempore*. Nulli autem ex Majoribus Drusi dici possunt *ambo fregisse* Punicas opes, præter eos quos memoravimus. *Frangere bellum* dixit etiam *Cicero* de Provinciis Consularibus, Cap. XIII. *C. Pontinius*, *fortissimus vir*, *ortum repente bellum Allobrogum*, *atque hac sceleratâ conjuratione excitatum*, *præliis fregit.* Est aliquid porrò in hac oratione hiulcum, hoc enim vult Drusus: Livii & Claudii majores mei satis me docuerunt, exemplo suo, nullum mihi laborem, Reipublicæ causâ, recusandum esse, si vel cum manifesto vitæ periculo conjunctus sit; & præsertim M. Livius & C. Claudius, qui ambo fregerunt audaciam Pœnorum. Sic antea ad v. 126. ostendimus necessariò subaudiendam vocem *solus*, & v. 340. non minùs liquet supplendum esse *contendent*, *dicent*, aut simile quidpiam. Hoc incommodo, sanè magno, laborant poëtæ, quòd, propter mensuram versuum, nec omnia liceat semper dicere, quæ dicenda iis essent, ut oratio esset perspicua: nec ea sola lectori dare legenda, quæ satis sunt ut eorum mentem planè adsequatur. Purpureo profectò panno alius coloris laciniæ aliquando adsuuntur, non ut aliquid dicatur, sed dumtaxat ut mensura versûs, aut distichon impleatur. Vide infra v. 472. De Elliptica dictione *Statii*, vide quæ observavit *Janus Casperius Gevartius* ad Epithalamium Stellæ & Violantillæ, in hæc verba:

—— *jam Tibridis arces*
Iliacæ. Idem.

Hoc domus ista docet, per te mea, Cæsaris alti.
Exitus hic, mater, debuit esse meus.
Nec meritis, quamquam illa juvant magis, absuit istis
Mater, honos; titulis nomina plena vides.
Consul & ignoti victor Germanicus orbis,
(Cui fuit heu! mortis publica causa) legor.
Cingor Apollineâ victricia tempora lauro,
Et sensi exsequias funeris ipse mei;
Decursúsque virûm notos mihi, donáque Regum,
Cun-

N O T Æ.

454 *Exitus*] Mors, ut Græcè ἔξοδος. Apud optimos quosque Scriptores frequentissima loquutio. *Idem.*

Debuit] Aut fato, aut officio, dum Reipublicæ potiùs quàm valetudini meæ servio. *Idem.*

455 *Magis absuit illis*] *J. Lipsius* Epist. Quæst. Lib. III. Epist. 3. emendabat *adfluit* non *adfuit*, quod legebatur in Editionibus & sensu caret. Non illi, inquit Drusus, me juvant meritis suis; potiùs à me, ô Mater, novus honor iis *adfluit*, vel accedit. *Idem.*

Ibid. *Nec meritis quidquam illa juvant*] Locus corruptus. Quid si reponamus:

Nec meritis quidquam illa juvat, magis obfuit iste,
Mater honos.

Nil, inquit, mihi adoptivo profuit domus Cæsaris, imò magis obfuit, dum tituli & honores festinantur. *Lipsius* in Epistolicis, *magis adfluit illis*, & sic codex Romanus. *Gronovius*, suis ad me litteris:

Nec meritis (quamquam illa juvant magis) absuit istis
Mater honos.

Inducit ipsum Drusum, matri pro solatio ingerentem res à se gestas. Tum subjicit: etsi majus in his momentum, tamen & illud pro solatio valere potest, quod virtus mea illustri gratiâ excepta est, quod pro ea honores & præmia tributa sunt. Hæc vir ille sagacissimus, quibus subscribo. *Heinsius.*

456 *Titulis nomina plena vides*] In triumphalibus ferculis, quæ funeri etiam adhibebantur, & ubi *Consul*, *Victor*, *Germanicus* &c. inscribebatur. *Idem.*

457 *Ignoti orbis*] Vide ad vss. 19. & 20. & v. 314.

458 *Cui*

ambo illi duces, qui, Asdrubale cæso, Carthaginiensium spiritus fregerunt. Idem etiam me docuit Julia familia, quæ, postquàm Augusto nupsisti, mea facta est; adeò ut, dum pro Republica bellum gero, is vitæ exitus à me exspectari debuerit. 455 Quamquam hæc potissimùm luctum tuum debent minuere, attamen hoc quoque solatio tibi sit oportet, quòd merita mea in Rempublicam non sine honore fuerunt, cùm tot titulos nomini meo adjectos videris. Etenim in ferculis pompæ feralis, me Consulem, & ignotorum antea Populo Romano tractuum debellatorem, & pro Republica obiisse me legisti. Imago mea lecto prælata lauro cincta est; 460 nec sine voluptate splendidas, quæ mihi factæ sunt, exsequias vidi. Animadverti non semel de-

458 *Cui fuit, heu! mortis*] Sic legendum optimè censuit *J. Lipsius* ad *Taciti* Annal. Lib. II. cap. 83. ubi de honoribus Germanico mortuo decretis: *Arcus additi Romæ & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inscriptione rerum gestarum, ac mortem ob Rempublicam obiisse.* Vide & ad v. 270. *Gorallus.*

459 *Cingor Apollineâ*] Vide dicta ad v. 205.

461 *Decursúsque virûm notos mihi*] Vide not. ad v. 217. *Decursus* sibi *notos* ait, quòd non tantùm Romæ sed in ipsa Germania, circa tumulum ejus honorarium decurrisset exercitus. *Suetonius* Claudii Cap. I. *Ceterùm exercitus honorarium ei tumulum excitavit, circa quem deinceps, stato die, quotannis miles decurreret.* Ad quem locum vide Interpretes. Honor fuit militaris, à temporibus usque Heroicis deductum, ut liquet ex Homeri Odyss. Ω. ubi exsequias Achillis describit Agamemnon, v. 68.

——— πολλοὶ δ' ἥρωες Ἀχαιοὶ
Τεύχεσιν ἐῤῥώσαντο πυρὴν πέρι καιομένοιο,
Πεζοί θ' ἱππῆες τε·

Multi heroës Græci armati irruerunt circa rogum combusti cadaveris, pedites & equites. Vide & *Jac. Gutherium* de Jure Manium Lib. II. c. 3. *Idem.*

Ibid. *Donáque Regum*] Solebant hæc in triumphi pompa ostentari, qua de re lege Capp. XXVI. & XXVII. Libri de Triumpho à *J. Cæsare Bullingero* scripti. Si quis autem triumphaturus, ante triumphum, obiret, aut etiam postquàm triumphasset, in ferali funeris ejus pompa iterum ferèbantur. Ideò apud *Lucanum* Lib. VIII, 733. qui, tu-

Cunctáque per titulos oppida lecta suos;
Et quo me officio portaverit illa juventus,
Quæ fuit ante meum tam generosa torum.
Denique laudari, sacrato Cæsaris ore,
Emerui, lacrimas elicuísque Deo.
Et cuiquam miserandus ero? Jam comprime fletus.
Hoc ego, qui flendi sum tibi causa, rogo.
Hæc sentit Drusus, si quid modò sentit in umbra;

Nec

NOTÆ.

tumultuario funere, Pompeii cadaver ussit & sepeliit, ait eum non petere à Fortuna,

Præferat ut veteres feralis pompa triumphos.

Vide *Joan. Meursium* de Funere, Cap. XIX. Igitur *Pedo* noster hoc vult, Manes Drusi non sine voluptate vidisse *dona Regum*, Rhætorum, nempe, aut Germanorum ferri in pompa funeris. *Idem.*

462 *Cunctáque per titulos oppida lecta suos*] Hoc quoque è triumphali pompa ad feralem translatum. Lege Cap. XXVI. memorati Libelli *Bullingeri*. Idem

Ibidem. *Victáque* præstabit scribi, ni fallor; pro *oppida lecta*, malim quoque *lata*, à ferendo, cujus verbi usus frequens est, cùm de tropæis aliisque rebus agitur, quæ in triumpho, aut ferali pompa circumferebantur. Ipse *Ovidius* Trist.

Crinibus en etiam fertur Germania passis.

Heinsius. At tu cave ei credas, nam in pompa triumphali, imagines oppidorum captorum ferebantur, cum nominibus adscriptis, ut quænam essent populus legendo intelligeret. *Ovidius* in eadem Elegia, quæ est Lib. IV. Tristium secunda, v. 20.

Ergo omnis poterit populus spectare triumphos,
Cúmque ducum titulis oppida capta LEGET.

Similiter *Propertius*, in descriptione triumphi, Lib. III. Eleg. 3.

Inque sinu cara nixus spectare puella
Incipiam, & titulis oppida capta LEGAM.

Gorallus.

463 *Et quo me officio* &c.] Vide ad v. 202. & 207.

464 *Quæ fuit ante meum*] Parum abest quin refingam, etsi audaciori conjecturâ,

Quæ

decursus militum, circa rogum meum, Rhætiæque & Germaniæ regulorum dona, quæ in funere meo prælata sunt, & urbium omnium à me captarum imagines ac nomina. Delectatus sum Equitum Romanorum officio, qui circa lectum meum in funere processerunt, ut vicibus eum subirent. 465 Denique à sacro ore Cæsaris funebrem retuli laudationem, lacrimásque ex divinis ejus oculis profluentes meritus sum. Quæ cùm ita sint, invidia, potiùs quam commiseratione, dignum omnes me judicent necesse est. Igitur lacrimas tuas, ô mater, compescito, cùm præsertim hoc à te ipse, cui eas tribuis, enixè postulem. Hæc est sententia Drusi, si modò

Quæ subiere meum tam generosa torum,

ut supra:

Certat onus lecti studiosa subire juventus.

Heinsius. Noli etiam hîc homini, alioquin acutissimo, credere; cùm enim equites Romani certatim niterentur subire lectum feralem, & vicibus subirent, necesse est eos circa lectum, tam ante, quàm post, funus duxisse. *Gorallus.*

465 *Denique laudari* &c.] Vide ad v. 209.

467 *Et cuiquam* &c.] Tò *&* eodem sensu hîc est ac v. 7. ubi vide dicta.

469 *Si quid modò sentit* &c.] De hisce rebus dubitanter ferè loquuntur Veteres, etiam Poëtæ, qui tot commenta tam confidenter nobis propinant. Vide & v. 329. Sed hoc jure gaudent Poëtæ, ut idem nunc ajant, nunc negent, nunc in dubium revocent, prout videtur. *Sectis Philosophorum*, inquit *Servius* ad Æneïd. x, 467. *Poëta, pro qualitate negotiorum, semper utuntur; nec se umquam ad unam alligant, nisi quorum hoc propositum est; ut fecit Lucretius, qui Epicureos tantùm sequutus est. Scimus autem inter se sectas esse varias. Unde fit ut in uno Poëta aliqua contraria inveniamus; non ex ipsius vitio, sed ex varietate sectarum. Illud námque quod ait, in quarto*, sed misera ante diem, *Epicureorum est, qui casibus cuncta concedunt. Nunc quod dicit*, Stat sua cuique dies, *Stoïcorum est qui dicunt fatorum statuta servari.* Quo sanè jure contraria dicendi, vel in uno poëmate, gnaviter usus est noster, qui *Fortuna* & *Fato*, figmentis unà minimè consistentibus, rerum humanarum regimen tribuit; loquitúrque de *Fato*, nunc quasi inexorabili, nunc quasi contrariis votis mutando. Vide ad vss. 234. & 242. *Idem.*

 471 *Mul-*

Nec tu de tanto crede minora viro,
Est tibi, sítque precor, multorum filius instar.
Pársque tui partûs sit tibi salva prior.
Est conjux tutela hominum, quo sospite vestram,
Livia, funestam decedet esse domum.

N O T Æ.

471 *Multorum filius instar*] Vide vss. 79. & 80.

472 *Pársque tui partûs*] Hic versiculus, cùm minus quiddam exprimat, quàm prior, nec quidquam novi addat; priori subjectus est à Pedone, dumtaxat ut eadem sententia distichon impleret. Vide ad v. 452. *Idem.*

Ibidem. Lego: *it tibi salva*, ut in illis Ovidianis, Fastor. IV.

——— *sospes eas, sempérque parens.*

Elegia de Nuce:

Incolumis tanto præside raptor eat,

ut scribendum censeo Metam. II.

Tutus eas, lapis iste priùs tua furta loquetur.

Epist. Leandri:

——— *I felix littera, dixi.*

Remedia Amoris:

Ille Machaoniâ vix ope sanus eat.

Sic vetus liber. *Heinsius.* Ut exempla hujus loquutionis, quæ profert vir doctissimus, rectè atque ordine prolata habeamus; non video tamen cur receptam lectionem mutemus, hoc in loco, aut potiùs cur eam non tueamur. Nam posterior distichi versiculus idem votum complectitur ac prior, meliúsque multò cum eo cohæret, quàm si legamus *it.* *Idem.*

473 *Est conjux tutela hominum*] Quamvis *tutela* dici possit qui tuetur, ut *decus* qui decorat, & *præsidium* qui præsidet; attamen ma-

modò post mortem ullus superest sensus; nec sanè de tam forti viro aliter existimare potes, & superest tibi major natu filius, qui multorum instar esse possit, & quem diu tibi superstitem esse precor. Superest & Augustus, cui humani generis commissa est tutela; &. quo incolumi, luctum esse in familia vestra non decet.

lim eo sensu accipere, quo Dii in puppe picti dicebantur *navium tutela*; ut sumitur apud *Horatium* Carm. Lib. IV. Od. XIV,43.

> ——— *ô tutela præsens*
> *Italiæ, dominæque Romæ.*

Nam vox *præsens* ostendit Augustum *tutelam* dici, Dei instar; non quasi homo, qui Italiæ præesset. De tutela autem navium in puppi picta, quæ probè distinguenda ἀπὸ τῦ παρασήμυ, seu insigni, quod erat in prora, & unde navis nomen trahebat, vide quæ collegit vir diligens & eruditus *Joannes Schefferus* Lib. III. cap. I. Operis de Militia Navalis, vel *Sam. Bochartus* in Chanaane Lib. II. Capp. 3. & II. *Idem.*

474 *Quo sospite*] Sic *Martialis* Lib. II. Ep. 91. ad Domitianum:

> *Rerum certa salus, terrarum gloria, Cæsar;*
> *Sospite quo, magnos credimus esse Deos.*

Et lib. V. Ep. I. ad eumdem:

> *Mittimus, ô rerum felix tutela, salúsque,*
> *Sospite quo, gratum credimus esse Jovem.*

Quæ non modò ἀθεότητα redolent, sed planè insana sunt; quid enim absurdius quàm, quem Deum habeas & vocites, statuere posse *sospitem* non esse? Sed repugnantia conjungere, ut jam aliquoties observavimus, juris est poëtici. *Idem.*

Funestam] Hoc est, funere ac luctu pollutam, uno verbo funestatam; quasi, sospite Augusto, nihil deberet ampliùs Julia domus desiderare, cùm ille solus omnium instar esse posset. *Idem.*

C. PEDONIS ALBINOVANI

ELEGIA II.

In Obitum Mæcenatis.

DEFLERAM juvenis, tristi modò carmine, fata;
Sunt etiam merito carmina danda seni.
Ut juvenis, deflendus enim tam candidus, & tam
Lon-

NOTÆ.

1. *Juvenis*] Drusi, qui trigesimo anno mortuus erat in Germania, anno ante Mæcenatem, ut mox videbimus. Sed audiamus quæ hac de re *Jos. Scaliger* scripserit. *Gorallus.*

Ibidem. Epicedium suum de morte Drusi non intelligit, qui juvenis in Germania periit, ut ibi adnotamus. Non enim potest esse, cùm post Agrippam mortuus sit. Quare puto Marcelli, Octaviæ filii, Epicedium intelligi. *Scaliger.* Ego verò non puto, quia nihil est in hisce duabus Elegiis, ex quo colligere possis scriptas esse etiamnum vivente Agrippâ; nam v. 32. Elegiæ III. aliò planè referendus, ut ad eum ostendemus. Nec sanè, si verè sit *Alvinovani* hæc Elegia, ut meritò existimat Scaliger, potuit in ea *Pedo* de Agrippa, quasi vivo, loqui; cùm Mæcenas, cujus suprema verba complectitur, quadriennio post Agrippam mortuus sit. Agrippa enim obiit Anno U.C. DCCXLII Mæcenas verò anno DCCXLVI. ut liquidò constat ex *Dione*. Narrat enim mortem quidem Agrippæ Lib. LIV. inter ea quæ contigerunt sub Consulatu Valerii Messalæ & P. Sulpicii Quirini; mortem verò Mæcenatis Lib. LV. inter ea quæ C. Asinio Gallo & C. Marcio Censorino COSS. gesta sunt; qui Consulatus tribus Consulum paribus divisi sunt. Igitur vir summus eo tempore, quo hæc primùm scripsit, nondum Chronologicos calculos posuerat. *Gorallus.*

2 *Seni*] Non constat quidem quando sit natus Mæcenas, at quandoquidem hic *senex* vocatur, quin ad provectam ætatem pervenerit dubium esse nequit. Si credimus *Varroni* ad sexagesimum minimùm annum pervenisse eos oportuit, qui dicebantur *senes*, teste *Censorino* de Die Natali Cap. XIV. *Varro*, inquit, *quinque gradus ætatis æquabi-*
liter

pag. 100.

INTERPRETATIO

ELEGIÆ II.

In Mortem Mæcenatis, qui obiit anno U. C. DCCXLVI. *ante Æream Vulgarem* VIII.

ANNO quidem superiore, tristi Elegiâ juvenis Drusi mortem luxi, nunc verò in Mæcenatis senis honorem, quæ sunt viri erga me merita, lugubre carmen scribendum mihi est. Etenim dignus est

liter putat esse divisos; unumquemque, scilicet, præter extremum, in annos XV. *Itaque primo gradu usque ad annum* XV. *pueros dictos, quòd sint puri, id est, impubes. Secundo ad* XXX *annum adolescentes, ab adolescendo sic nominatos. In tertio gradu, qui erant ad* XLV. *annos, juvenes appellatos; eò quòd Rempublicam, in re militari, possent juvare. In quarto autem, adusque* LX *annum, seniores esse vocitatos, quòd tunc primùm senescere corpus incipiat. Inde usque finem vitæ uniuscujusque, quintum gradum factum, in quo qui essent, senes appellatos, quòd ea ætate corpus senio jam laboraret.* Propriè ergo, ex sententia togatorum doctissimi, hîc loquutus est *Pedo*, cùm Drusum *juvenem* vocavit; nec sanè puto, in poëmatio ab omni tumore remotissimo, appellatum Mæcenatem ab eo *senem* fuisse, nisi sexagenario major, aut certè proximus fuisset. *Idem.*

3 *Ut juvenis* &c.] Lege ex manuscripta membrana:

Ut juvenis deflendus enim tam candidus & jam &c.

Nam Mæcenas non minùs, inquit, deflendus quàm quivis acerbâ morte juvenis præventus; ut pote qui quovis sene dignus erat longiùs vivere. *Scaliger.* Hæc est sine dubio verborum *Pedonis* sententia, sed quam corrumpit absurda membranæ lectio *& jam*. Multò rectius editiones *& tam dignus vivere longiùs annoso avo.* Cùm Codd. MSS. scateant mendis, non possunt eorum lectiones sine examine arripi, nisi nos ridendos præbere velimus. *Gerallus.*

Ibid. *Tam candidus*] Eodem epitheto Mæcenatem cohonestat *Horatius* Epod. XIV, 5.

Candide Mæcenas, occidis sæpe rogando &c.

Quamvis *candidos* dici *bonos*, quemadmodum vetus Scholiastes eam vocem hîc interpretatur, negare nolim; attamen *candidum* Mæcenatem

Longiùs annoso vivere dignus avo.
Irreligata ratis numquam defessa carina
It, redit, in vastos semper onusta lacus.
Illa rapit juvenes, primâ florente juventâ,
Non oblita rapit sed tamen illa senes.
Nec mihi, Mæcenas, tecum fuit usus amici,
Lollius hoc ergo conciliavit opus.

Fidus

NOTÆ.

natem ab utroque vate dictum potiùs putem, ob singularem ingenuitatem animi, quâ quod sentiebat liberè & apertè amicis dicere solebat. Sic ab *Horatio* Carm. Lib. I. Od. XVIII, II. Bacchus *candidus* dicitur, quòd ebrii nihil dissimulent.

——— *non ego te, candide Bassareu,*
Invitum quatiam.

Sic & Lib. I. Epist. IV. ad Tibullum:
Albi nostrorum Sermonum candide judex;

Hoc est, qui apertè dicis quid sentias de nostris Sermonibus; ubi vetus Scholiastes: *integer, pure, verax, sine fuco, sine fallacia.* Eodem sensu hac voce usus est *Cælius* ad *Ciceronem* Lib. VIII. Epist. ad Fam. Ep. 6. *Si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris, cavendum tibi erit ne parum simpliciter & candidè posuisse inimicitias videaris.* Hujusmodi autem fuit Mæcenatis indoles, ut ex *Dione* intelligere est, qui singulare eximii ejus candoris hoc argumentum nobis suppeditat: δικάζοντί ποτε αὐτῷ προσεστὼς καὶ ἰδὼν ὅτι πολλοὺς θανατώσειν μέλλοι, ἐπεχείρησε μὲν διώσασθαι τοὺς περιεστηκότας καὶ ἐγγύς οἱ προσελθεῖν· μὴ δυνηθεὶς δὲ ἔγραψεν ἐς τὸ γραμματεῖον, ἀνάστηθι ἤδη ποτὲ δήμιε· καὶ αὐτὸ ὡς καὶ ἕτερόν τι ἔχον, ἐς τὸν κόλπον αὐτοῦ ἔρριψεν: *cùm aliquando ei* (Augusto) *jus dicenti adstaret, animadvertetétque fore ut multos morte damnaret, aggressus quidem est submovere circumstantes & propiùs ad eum accedere; cùm verò non potuisset, scripsit in tabellis: surge tandem carnifex, eásque quasi aliud habentes in sinum ejus conjecit.* Quod ita placuit Augusto, ut è vestigio surrexerit, nec quemquam morte damnarit. O rarum candoris exemplum, in amico Principis viri! O mite Principis ingenium! *Idem.*

4 *Annoso avo*] Quia plerumque nemo avus est, nisi senex. Hinc apud *Senecam* in Troade, *transcendere avum ætate* est diu vivere. *Idem.*

6 *Vastos lacus*] Aut amplos, aut desertos, quod nemo illic sit, præter umbras. *Idem.*

8 Non

est qui à me defleatur tam candidus senex & diuturniore vita, si quis alius, dignissimus. At Charontis cymba numquam ad ripam, ut interea requiescat nauta, religatur; sed semper onusta umbris inferos fluvios trajicit, aliásve iterum vectura redit. Juvenes quidem ætate florentes, qualis fuit Drusus, avehit, at senes minimè relinquit. Mæcenas nullâ initio amititiâ mecum conjunctus fuerat, verùm Maximus Lollius eum mihi conciliarat. Fidus

8 *Non oblita rapit*] Vetus membrana:

Non oblita tamen sed repetitque senes.

Putarem:

Non oblita tamen subripit atque senes.

Nam *subrepet* scriptum fuisse facilè mihi persuadeo, quæ fuit illorum librariorum oscitantia. *Scaliger.* Magis placet vulgata lectio. Videtur respicere ad v. 372. Elegiæ I. *Gorallus.*

9 *Usus amici*] Si solutâ oratione scripsisset, dixisset potiùs *usum amicitiæ*, non *amici*. Nihil frequentius occurrit quàm *usus* pro consuetudine amicorum, quibus æquè frequenter *uti* dicimur. *Idem.*

10 *Lollius*] Maximus Lollius. *Horatius:*

Trojani belli scriptorem, Maxime Lolli.

In vetustioribus excusis non *Lollius*, sed *Ilius* legitur. Posset *Ailius*; nam *Ailius* & *Aimilius* scribebant, pro *Ælius*, *Æmilius*. Hic & amicus Horatii fuit, éstque *Ælius Lamia:*

Æli vetusto nobilis ab Lamo.

Sed vetus codex calamo exaratus retinet *Lollius*. Quare nihil mutandum. *Scaliger.*

Ibid. Ad eum scripsit Horatius Oden IX. Lib. IV. & Epistolas II. & XX. Lib. I. Sed audi quod mireris. *Joan. Henr. Meibomius*, vir sanè doctus, qui hasce duas posteriores Elegias ad calcem Mæcenatis sui edidit, adnotat à *Pedone* intelligi Maximum Lollium, *belli Trojani scriptorem ex Horatio notum.* Atqui *Horatius* non Lollium sed Homerum vocat Trojani belli scriptorem Epist. II. Lib. I. cujus hoc est initium:

Trojani belli scriptorem, Maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi.

Aliud ergo agebat vir eruditus. *Idem.*

Ibid. *Ergo*] Hoc est, sed. Vide ad v. 114.

Ibid. *Conciliavit opus*] Hoc est, rem hanc, seu amicitiam, conciliavit. Hic *opus* idem est ac Græcum πρᾶγμα. *Idem.* ut Prop. II, 7,

11 *Fidus*

Fidus erat vobis nam propter Cæsaris arma,
Cæsaris & similem propter in arma fidem,
Regis eras genus Etrusci, tu Cæsaris almi
Dextera, Romanæ tu vigil Urbis eras.
Omnia cùm posses, tanto tam carus amico,
Te sensit nemo velle nocere tamen.

Pal-

NOTÆ.

11 *Fidus eras nobis*] Lege ex veteri MS. *Fidus erat vobis*; nam vobis amicissimus fuit Lollius, tibi & Cæsari, quo magis illi de te narranti fides haberi potuit. *Scaliger.* Aut potiùs tibi ab eo commendatus in amicorum numerum facilè à te receptus sum. *Gorallus.*

12 *Similem propter in arma fidem*] Hoc est, similem tuæ fidei, ô Mæcenas, erga partes Augusti. *Idem.*

13 *Regis eras genus Etrusci*] Reponendum ex veteri membrana:

Regis eras, Etrusce, genus —

Tu Etrusce, genus regium, eras Cæsaris dextera; hoc est, primus, secundùm Imperatorem. *Statius:*

— *Vidi omni te pridem in flore juventa,*
Te magna propiùs, propiùsque accedere dextra.

Habebant enim gradus quosdam amicorum illi summates viri, ut & vina primæ ac secundæ notæ. *Seneca* Lib. v. de Beneficiis: *Habuerunt itaque isti amicos primos, habuerunt & secundos, numquam veros.* Sed sine dubio significat assiduum comitem Cæsaris. *Martialis* de Cane Lydia:

Lydia dicebar domino fidissima dextra.

Regium genus fuisse Mæcenatis qui nescit *Horatium* non legit. Filius enim Menodori fuit, qui Cæsari contra Pompeium adfuit. Illi vero Menippus pater, filius, sive, ut alii, nepos Cæcinnæ Regis Etruscorum. *Horatius,*

Mæcenas atavis edite Regibus.

Nam Cæcinna, Rex Etruriæ, atavus Mæcenatis. *Scaliger.*

Ibidem. Verùm quamvis Mæcenas Etruriâ oriundus esset, *Etruscus* dici vix potuit, cùm à multis annis, Etruriâ à Romanis subactâ, Majores ejus Romani cives essent. Itaque hìc quoque vulgatam lectionem prætulerim. Sic *Propertius* Lib. III. Eleg. 7.

Mæcenas eques Etrusco de sanguine Regum.

Vide quæ collegit *J. Henr. Meibomius* de genere Mæcenatis, ejus vitæ Capp. II. & III. *Gorallus.*

Ibid. *Cæsaris almi*] Fortè scripserit Pedo *alti*; ut v. 453. Eleg. I.

Nihil

dus enim erat Cæsarianis partibus, pro quibus, haud secus ac Mæcenas, pugnaverat Ortum ducebas, ô Mæcenas, ab antiquis Etruriæ Regibus, erásque Augusto dexteræ instar, quamobrem te absens Urbi præfecerat, cui summâ vigilantiâ præfuisti. 15 Verùm cùm tantâ gratiâ apud Cæsarem, rerum potitum, floreres; ea tamen in nullius perniciem umquam

Nihil tamen muto, nam hoc est Epitheton Cereris, Veneris & Palladis; quod etiam in Augustum conferri potuit, quasi in Deum. Ab *alendo* deducunt Grammatici, & *pulcrum*, ac *illustrem* præterea significare docent: *Festus*: ALMA, *sancta sive pulcra*; *vel alens, ab alendo.* Glossæ Veteres: *Alma*, κλυτὴ, ἁγνὴ, ὡραῖα, θρέπτειρα. *Almetes* (pro *Almitas*) κάλλος, ἀνατροφή. *Almities*, αὔξησις ἀρχῆς, εὐφρόσυνα. *Almitus* (imò *Almitas*) ἀναστροφή, ἀναγωγή. *Almus*, κλυτὸς, ἔνδοξος, ζείδωρος. Hinc intelligere licet cur Cæsar *almus* dici queat. *Idem.*

14 *Dextera*] Ad me quidem quod attinet, si quod ex Antiquitate exemplum proferri posset, mallem interpretari *dextram Cæsaris*, cùm cujus opera Cæsar frequentissimè in administratione Reipublicæ uteretur; quemadmodum & hodie *dextram Principis* ejusmodi hominem vocamus. Metaphoræ ratio perspicua est, potuitque *Pedonis* animo, æquè ac nostris, obversari. Ad exemplum *Martialis*. quod attinet, *Scaliger* ipse in translatione Græca Epigrammatis, quod est LXX. Libri XI. damnavit interpretationem suam, nam legit *Dextro*, ut nomen sit domini catellæ; habet enim Δέξτρῳ τῷ κλῦτορι πιστή. *Idem.*

15 *Omnia cùm posses*] Vide similem sensum v. 47. Eleg. I. Hunc versiculum egregiè illustravit *J. Henr. Meibomius* Mæcenatis sui c. VII. Sæpe prudentia potiùs est, aut timiditas in iis, qui non nocent aliis, quod sine periculo nocere non possint; sed mera magnanimitas in iis qui, cùm impune quidvis possint, sua tamen potentia non abutuntur. Hi in rebus florentissimis, non magis insolescunt, quàm si cum adversis conflictarentur; at illi metu in officio continentur, quem metum ubi primùm excusserunt, ostendunt quales re verâ essent. Hinc natum proverbium: ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσι, *imperium virum indicat*, ad quod vide *Erasmum*. Addemus dumtaxat elegantissimum hac de re *Plutarchi* judicium, in vita Luculli p. 508. Ed. Vechelianæ, ubi de stulta Tigranis confidentia ac superbia: Οὔτε σώματος παντός ἐστι πολὺν ἄκρατον ἐνεγκεῖν, οὔτε διανοίας τῆς τυχούσης, ἐν εὐτυχήμασι μεγάλοις, μὴ ἐκστῆναι τῶν λογισμῶν: *neque corporis cujusvis est multum merum ferre; neque vulgaris animi, in magna felicitate, rationis normam non excedere.* Idem.

17 *Pal-*

Pallade cum docta Phœbus donaverat artes,
Tu decus & laudes hujus & hujus eras.
Vincit vulgares, vincit Beryllus arenas.
Littore in extremo quas simul unda movet.

Radu. ad Mart. 4, 48 p. 304.

N O T Æ.

17 *Pallade cum docta*] Si esset *forti*, existimarem artem mili intelligi; sed cùm *doctam* dicat Palladem, litteras potiùs inte rim, quarum Pallas & Apollo μυσαγώτης præsides erant, u nibus notum. *Idem*.

18 *Hujus & hu us*] Loquutio poëtica; hoc est, utriusque. adsentiaris *Meibomio* legenti *hujus & ejus*. Prius enim potiùs dixerunt. Monitus Lector satis exemplorum animadvertet; mihi quidem non occurrunt, quæ subjiciam. *Idem*.

.19 *Vincit vulgares*] Occurrit hîc duabus òbjectionibus, q Mæcenatis cùm studium lapillorum, tum luxum & delicias jact tur. Nàm de studio lapillorum respondet hoc versiculo:

Vincit vulgares, vincit Beryllus arenas.

De luxu & animi mollitie, illo: *quod discinctus eras* &c. A lapillorum studiosissimus fuerit Mæcenas, videtur habuisse ir ciis Beryllos. Ergo ita diluit objectionem Poëta, eum gestal ryllum non immeritò; cùm, scilicet, illa gemma omnibu cellat. Quare enim objiciant illi, quòd rem pretiosissimam vulgarem, in pretio habuerit? Nam sanè studium suum in la ipsemet hoc Epigrammatio, de morte Horatii Flacci, ita pi tur:

Lugent, ô mea vita, te smaragdus,
Beryllus quoque, nec nitentes
Nuper candida margareta quæro,
Nec quos Thynica lima perpolivit
Annellos, nec jaspios lapillos,

Scaliger.

Ibidem. De studio gemmarum, quo Mæcenas flagrabat, collegit *J. Henr. Meibomius* Mæcenatis sui Capp. XXI, & XXV. terùm videtur objectio prolata à Philosopho quopiam, qui pre lapillos vulgaribus anteferendos non putabat, quia non sun humanæ utiliores, ideóque irridebat Mæcenatem, quòd eos adeò adamasset. Criminationi respondit Poëta, non infi Mæcenatem gemmarum studiosum fuisse, & præsertim B sed contendendo apertè anteferendum esse Beryllum vulgaril pillis. *Gerallus*.

quam abusus est. Apollo & Minerva te summa eruditione, poëticáque facultate donarant, ita ut utrique honori esses. Neque quisquam te adamatorum lapillorum, quasi insaniæ, insimulet; quis enim dubitet, Beryllum, à te tanto in pretio habitum, aliásque gemmas vulgaribus anteferendas lapillis, 20 quos in extremo littore abluunt marinæ aquæ?

20 *Littore in extremo*] Alii habent *Etrusco*, absurdè, nam in Etruria nulli Berylli; alii *Erythræo*, quod ferri possit, quia reverà in mari Erythræo, & in mari Indico, quod Erythræum etiam dici solet, Berylli inveniuntur. *India eos gignit*, ait Plinius, *rarò alibi repertos*, Lib. XXXVII. cap. V. ubi hunc lapillum accuratè describit. Sed vulgaris lectio optima, etenim in *extremo littore* & ripis inveniuntur Berylli. *Dionysius* Periegetes de solo Babylonico, quod, ut notum, ad Euphratem fuit, v. 1011.

Ναὶ μὴν καὶ χρυσοῖο φέρει χαριέστερον ἄλλο,
Ὑγρῆς βηρύλλου γλαυκὴν λίθον, ἣ περὶ χῶρον
Φύεται ἐν προβολῇς, ὀφιήτιδος ἔνδοθι πέτρης.

Jam verò & auro gratius aliud profert, humidi berylli glaucum lapidem; qui in illo loco nascitur in ripis intra serpentinum lapidem; hoc est, quo lapide fracto, invenitur Beryllus. *Claudius* quidem *Salmasius* in Solinum pag. 605. contendit προβολὰς significare hîc cautes aut rupes, non ripas; sed obstat epitheton ὑγρὴ, quod non conjungitur cum Beryllo, nisi quia in ripa inventum docet *Dionysius*, qui & inferiùs sic loquitur de Indis, v. 1118.

Ἄλλοι δ' ἰχνεύουσιν, ἐπὶ προβολῇσιν ἀναύρων,
Ἤτε βηρύλλου γλαυκὴν λίθον, ἢ ἀδάμαντα.

Alii quærunt, in ripis torrentium, aut berylli glaucum lapillum, aut adamantem. Qui plura de Beryllo cupit adeat *Salmasium* ad *Solinum* pag. 778. & seq. Ed. Ultrajectinæ. *Idem.*

Ibid. *Unda movet*] Sic in secunda editione Scaligerana, rectè; non *manet*, quod nullam, aut *vomit*, quod falsam parit sententiam; neque enim mare, instar succini, vomit Beryllos, sed tantùm abluit eos qui in littore sunt inter arenas. Attamen *Casparus Barthius* Adversariorum Lib. XLI. cap. 3. & Animadversionum in *Claudiani* Lib. II. adversùs Ruffinum, v. 241. legit *vomit*, ut magna insignisque intelligatur Beryllorum copia. *Virgilius: Mane salutantum totis vomit ædibus undam.* Prudentius Cor. Hippolyti: *Urbs augusta suos vomit, effunditque Quirites.* Quibus addit *Meibomius Manilium* Lib. IV. *Et vomit Oceanus Pontum, sitiénsque resorbet*; & *Serenum* Cap. XLI. ubi *vomicas* vocat *quos dira vomit natura tumores.* Verùm hæc minimè persuadent legendum *vomit*, propter rationem allatam. *Idem.*

 21 Quod

Pallade cum docta Phœbus donaverat artes,
Tu decus & laudes hujus & hujus eras.
Vincit vulgares, vincit Beryllus arenas.
Littore in extremo quas simul unda movet.

¹. Roder. ad Mart. 4, 48 p. 304.

Quod

NOTÆ.

17 *Pallade cum docta*] Si esset *forti*, existimarem artem militarem intelligi; sed cùm *doctam* dicat Palladem, litteras potiùs intellexerim, quarum Pallas & Apollo μουσαγέται præsides erant, ut omnibus notum. *Idem.*

18 *Hujus & hujus*] Loquutio poëtica; hoc est, utriusque. Cave adsentiaris *Meibomio* legenti *hujus & ejus*. Prius enim potiùs Latini dixerunt. Monitus Lector satis exemplorum animadvertet; nunc mihi quidem non occurrunt, quæ subjiciam. *Idem.*

19 *Vincit vulgares*] Occurrit hîc duabus objectionibus, quæ in Mæcenatis cùm studium lapillorum, tum luxum & delicias jactabantur. Nam de studio lapillorum respondet hoc versiculo:

Vincit vulgares, vincit Beryllus arenas.

De luxu & animi mollitie, illo: *quod discinctus eras* &c. Ac cùm lapillorum studiosissimus fuerit Mæcenas, videtur habuisse in deliciis Beryllos. Ergo ita diluit objectionem Poëta, eum gestasse Beryllum non immeritò; cùm, scilicet, illa gemma omnibus præcellat. Quare enim objiciant illi, quòd rem pretiosissimam, nec vulgarem, in pretio habuerit? Nam sanè studium suum in lapillos ipsemet hoc Epigrammatio, de morte Horatii Flacci, ita profitetur:

Lugent, ô mea vita, te smaragdus,
Beryllus quoque, nec nitentes
Nuper candida margareta quæro,
Nec quos Thynica lima perpolivit
Annellos, nec iaspios lapillos.

Scaliger.

Ibidem. De studio gemmarum, quo Mæcenas flagrabat, multa collegit *J. Henr. Meibomius* Mæcenatis sui Capp. xxi, & xxv. Ceterùm videtur objectio prolata à Philosopho quopiam, qui pretiosos lapillos vulgaribus anteferendos non putabat, quia non sunt vitæ humanæ utiliores, ideóque irridebat Mæcenatem, quòd eos usque adeò adamasset. Criminationi respondit Poëta, non inficiando Mæcenatem gemmarum studiosum fuisse, & præsertim Berylli, sed contendendo apertè anteferendum esse Beryllum vùlgaribus lapillis. *Gorallus.*

20 Lit-

uam abusus est. Apollo & Minerva te summa ruditione, poëticáque facultate donarant, ita ut trique honori esses. Neque quisquam te adamaorum lapillorum, quasi insaniæ, insimulet; quis nim dubitet, Beryllum, à te, tanto in pretio habiam, aliásque gemmas vulgaribus anteferendas lapilis, 20 quos in extremo littore abluunt marinæ aquæ?

20 *Littore in extremo*] Alii habent *Etrusco*, absurdè, nam in Etruria ulli Berylli; alii *Erythræo*, quod ferri possit, quia reverà in mari ìrythræo, & in mari Indico, quod Erythræum etiam dici solet, Berylli inveniuntur. *India eos gignit*, ait Plinius, *rarò alibi repertos*, lib. XXXVII. cap. V. ubi hunc lapillum accuratè describit. Sed vulgaris lectio optima, etenim in *extremo littore* & ripis inveniuntur Berylli. *Dionysius* Periegetes de solo Babylonico, quod, ut notum, ad Euphratem fuit, v. 1011.

Ναὶ μὴν καὶ χρυσοῖο φέρει χαριέστερον ἄλλο,
Ὑγρῆς βηρύλλου γλαυκὴν λίθον, ἣ περὶ χῶρον
Φύεται ἐν προβολῆς, ὀφιήτιδος ἔνδοθι πέτρης.

Jam verò & auro gratius aliud profert, humidi berylli glaucum lapidem; qui in illo loco nascitur in ripis intra serpentinum lapidem; hoc est, quo lapide fracto, invenitur Beryllus. *Claudius* quidem *Salmasius* in Solinum pag. 605. contendit προβολὰς significare hîc cautes aut rupes, non ripas; sed obstat epitheton ὑγρὴ, quod non conjungitur cum Beryllo, nisi quia in ripa inventum docet *Dionysius*, qui & inferiùs ìc loquitur de Indis, v. 1118.

Ἄλλοι δ' ἰχνεύουσιν, ἐπὶ προβολῇσιν ἀναύρων,
Ἤτοι βηρύλλου γλαυκὴν λίθον, ἢ ἀδάμαντα.

Alii quærunt, in ripis torrentium, aut berylli glaucum lapillum, aut adamantem. Qui plura de Beryllo cupit adeat *Salmasium* ad *Solinum* pag. 778. & seq. Ed. Ultrajectinæ. *Idem.*

Ibid. *Unda movet*] Sic in secunda editione Scaligerana, rectè; non *manet*, quod nullam, aut *vomit*, quod falsam parit sententiam; neque enim mare, instar succini, vomit Beryllos, sed tantùm abluit eos qui in littore sunt inter arenas. Attamen *Casparus Barthius* Adversariorum Lib. XLI. cap. 3. & Animadversionum in *Claudiani* Lib. II. adversùs Ruffinum, v. 241. legit *vomit*, ut magna insignisque intelligatur Beryllorum copia. *Virgilius: Mane salutantum totis vomit ædibus undam.* Prudentius Cor. Hippolyti: *Urbs augusta suos vomit, effunditque Quirites.* Quibus addit *Meibomius Manilium* Lib. IV. *Et vomit Oceanus Pontum, sitiénsque resorbet*; & *Serenum* Cap. XLI. ubi *vomicas* vocat *quos dira vomit natura tumores.* Verùm hæc minimè persuadent legendum *vomit*, propter rationem allatam. *Idem.*

H 21 Quod

Quòd discinctus eras, animo quoque, carpitur unum;
Diluitur nimiâ simplicitate tuâ.

Sic

NOTÆ.

21 *Quòd discinctus eras*] En alteram objectionem. Jam diluebat, quòd illi objiciebatur luxus in vestitu. Nunc quòd & animo quoque nedum corporis cultu, discinctus dicebatur, defendit ab ejus simplicitate. *Seneca*, postquàm produxit in medium Mæcenatis versiculum, mox: *altè cinctum*, inquit, *putes dixisse*. Neque solùm cultum ejus mollem & dissolutum; sed & orationem τρυφῶσαν fuisse adnotat idem *Seneca*: ut etiam ejus μυροβρεχέα καὶ βοστρύχους orationis cavilletur Augustus. Sed meliùs ex hominis oratione noveris; ut illa: *amne, silvisque ripâ comantibus, vide ut alveum lintribus arant, versôsque vado remigant hortos*. Voluit dicere quod *Virgilius*:

——— *viridésque secant plano æquore silvas*.

Sanè non minùs ambitiosè hic de aqua, quàm de aëre, apud *Aristophanem* ὄρνισι:

Ἀλίμενον αἰθέρος αὔλακα τέμνων.

Idem: *femina cirrocrispata labris columbatur; incipitque suspirans, uti cervice laxâ ferantur*. Tamen *columbatim serere basia* dixit *Cn. Matius*; & περιστερᾶς εἶδος φιλήματος, apud Græcos. Idem de domo, quæ diripeiretur: *Tyranni irremediabilis factio rimantur epulis, lagenáque tentant domos & sæpe mortem exigunt*. Nam *tyranni irremediabilis* Græcissat ambitiosè, τυράννου ἀνηκέστου, pro quo optimus Poëta, *implacabilis*, *implacatus*. *Rimari* autem *domos lagenâ* aut *epulis* in direptione, cùm milites ἄνω κάτω ferunt, agúntque; ut quidquid esculenti, aut poculenti invenerint, diripiant. Illud verò *mortem exigunt*, cùm etiam interficiunt, nec, uti alii, pecuniam exigunt. Item tenuitatem familiæ cùm describit: *Genium festo vix suo testem, tenuisque Cereris filâ & crepacem molam. Focum mater, aut uxor investiunt*. Magna sanè hyperbole, ut Genius à tam tenui familia absit in suo festo, sine quo festum esse non potest; & farinam in molendino, per fistulam, manantem vocavit *fila tenuis Cereris*; quòd tenuis ejus ductus, ut fili. Deinde *investire focum*, pro fovere ac calfacere, ambitiosè nimis à Vesta vocavit; & meliùs legeretur *investiant*, quàm *investiunt*. Hæc vix intellecta à multis, itémque valde corrupta, apud *Annæum Senecam*, & simul cum ipsius *Senecæ* verbis conturbata, ideò adduxi & exposui, ut Lectori de Mæcenatis oratione gustum darem; quantum ex ejus his pauculis reliquiis & analectis colligere potui, & ut apud *Senecam* emendatiora legerentur. *Scaliger*. At optimæ editiones multùm discedunt à *Scaligeri* conjecturis. Vide *Seneca* Epist. cxiv.

Ibidem.

aquæ? Ne id quidem jure in vita tua carpi poteſt, quod non veſtibus tantùm diſcinctus, ſed & animo mollior fuiſti; etenim ea criminatio morum tuorum ſum-

Ibidem. Olim qui aliquid ſerii facere parabant, cingulo veſtes, alioqui fluxas, conſtringebant; quod propriè Latini dicebant *accingere ſe operi.* Quomodo & Medici, opus aggreſſuri, ſuccingere ſe ſolebant; quam cincturam Veteres *habitum medici* dixere, ut pluribus docui Comment. ad Jusjur. *Hippocratis.* Hinc *cinctura* hominis gravis & modeſtæ diſciplinæ; *habitus laxus & discinctus* hominum nobilium ac delicatorum, morúmque diſſolutorum habebatur argumentum. Hoc eſt, quod Anthemonides miles, apud *Plautum*, Act. v. Sc. 5. dicebat:

Sanè genus hoc mulieroſum eſt, cum tunicis demiſſitiis.

Et Sulla apud *Suëtonium*, Julio Cap. XLV. de Julio Cæſare: *optimates ſæpiùs monens, ut malè præcinctum puerum caverent.* Cæſar enim τῇ τε ἐσθῆτι χαυνοτέρᾳ ἐν πᾶσιν ἐνεβρύνετο, καὶ τῇ ὑποδέσει: *& veſte laxiore per omnia delicatè utebatur, & calceatu,* inquit Dion Lib. XLIII. Etiam *Cicero* Catilinar. II. in Catilina notavit *amictum atque ad talos demiſſam purpuram.* Nec aliò reſpexit *Perſius* Sat. III. dum ait:

Non pudet ad morem diſcincti vivere Natta.

Vide plura huc facientia, apud *A. Gellium* Lib. VII. cap. 3. & *Servium* ad Lib. XII. Æneïdos. Ejuſmodi autem habitu veſtitúque Mæcenatem uſum teſtis eſt *Seneca* Ep. CXIV. in qua oſtendit mollitiem ſtyli Mæcenatis conſenſiſſe cum animo deliciis dedito. *Non ſtatim*, inquit, *hæc cùm legeris, tibi occurret hunc eſſe, qui ſolutis tunicis in Urbe ſemper inceſſerit? Nam etiam cùm abſentis partibus Cæſaris fungeretur, ſignum à diſcincto petebatur.* Hæc aliáque ejuſdem generis habet Mæcenatis ſui Cap. XIX. *Jo. Henr. Meibomius.*

Ibidem. *Carpitur unum*] Repellit quidem, ut rectè animadvertit *Scaliger*, ſuperiore diſticho, quod objiciebatur Mæcenati de nimio lapillorum ſtudio; ſed quia id non habebat vitii loco, hoc *unum carpi* ait; nimirum, cum aliqua ſpecie; quòd non tantùm diſcinctus ambularet, ſed molliorem etiam æquo vitam ageret. *Gorallus.*

22 *Nimiâ ſimplicitate tuâ*] Nemo neſcit *nimis* perinde ſæpe eſſe ac ἄγαν, hoc eſt, *valdè*, unde *nimius* ſummus in ſuo genere dicitur. Monendum dumtaxat *ſimplicitatem* eſſe eam animi affectionem, quâ nihil diſſimulamus, ſed animum noſtrum cuivis aperimus, & ne vitia quidem ac delicta occultamus. Hoc ergo vult *Pedo*, ſi Mæcenas inſtar multorum fuiſſet, potuiſſe eum fronte ſeverâ, ſubducto ſupercilio & altè præcinctâ tunicâ, vitam voluptariam diſſimulare;

H 2 ſed

Sic illi vixere, quibus fuit aurea virgo,
Quæ bene præcinctos postmodò pulsa fugit.
Invide, quid tandem tunicæ nocuere solutæ?
Aut

NOTÆ.

sed animi nimis aperti ac *simplicis* fuisse, quàm ut ejusmodi fucato vultu atque habitu uti vellet. Idem nos docet *Seneca* in Epist. cxiv. in qua Mæcenatem mollitiei reum facit. *Quomodo*, inquit, *Mæcenas vixerit notius est, quàm ut narrari nunc debeat; quomodo ambulaverit, quàm delicatus fuerit, quàm cupierit videri, quàm vitia sua latere noluerit.* Sanè *simplex* dicitur homo aperti animi, & qui dissimulare nescit; & *simpliciter* agere ac loqui dicimur, cùm palam esse volumus quod cupimus. Martialis Lib. xii. Ep. 35.

Tamquam simpliciter mecum, Callistrate, vivas,
Dicere præcisum te mihi sæpe soles.
Non es tam simplex, quàm vis, Callistrate, credi,
Nam quisquis narrat talia plura tacet.

Simplicitas denique est, ut dixi, apertior animus, quem ingenua prodit oratio. Sic apud *Senecam* Lib. iii. de Beneficiis Cap. 26. *sub Tiberio Cæsare, fuit accusandi frequens & panè publica rabies, quæ omni civili bello graviùs togatam civitatem confecit. Excipiebatur ebriorum sermo,* SIMPLICITAS *jocantium, nihil erat tutum.* Sic *Tacitus* inducit Tiberium Annal. Lib. vi. cap. 5. *ne verba pravè detorta, neu convivalium fabularum* SIMPLICITAS *in crimen duceretur postulantem.* Miror *Pedonem* non vidisse, aut dissimulasse reponi sibi posse, malè quidem eos facere qui severo vultu atque habitu nequitiam occultarent, sed propterea laudandos non esse, qui palam deliciis diffluerent. Acerrimè quidem invectus est *Cicero*, in Oratione pro Sextio Cap. viii. in Pisonem, qui truculento vultu & terribili adspectu animum voluptatibus omnibus deditum abscondebat; sed minimè laudavit Gabinium, *unguentis affluentem & calamistratâ comâ* Consulem. Laudanda est *simplicitas*, quæ vitia non dissimulat specie virtutis, quæ non ore promit contraria iis quæ in animo latent; at non ea, quà vitia occultanda aperti ganeones ostentant. Talis Peribomii apud *Juvenalem* ejusque similium *simplicitas*, Sat. ii, 16.

——— *hunc ego fatis*
Imputo qui vultu morbum, incessúque fatetur.
Horum simplicitas *miserabilis, his furor ipse*
Dat veniam.

Talem Mæcenatem suum *Pedo* haberi noluisset. *Idem.*

23 *Sic illi vixere*] Aut quia simplex illa fuit ætas, aut quia sine labore, ac proinde discincta erat. Aureæ certè ætati, simplicitas summa

ſummo candore facilè diluitur. Sic vixerunt olim ſæculi aurei homines, quibuſcum Aſtræa verſabatur; quæ poſtea duriores, quippe injuſtos, fugit.
25 Quid tandem, ô invidi, detrimenti ex ſolutiore vita

ma tribuebatur, eâque conjuncta cum omnium honeſtarum voluptatum aperta fruitione, ſine jurgiis, ac bello. *Heſiodus* in Operibus & Diebus v. 115.

Τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων.

Suaviter vivebant in conviviis, extra mala omnia. Aratus in Phænomenis v. 110. deſcriptis populis, quibus familiariter utebatur Δίκη, ſeu *Juſtitia*, habet: αὔτως δ' ἧζον, quod interpretatur Theon ἁπλῶς, ἀκακίως, χωρὶς ἀδικίας καὶ τῶν ἄλλων κακῶν, *ſimpliciter, ſine malitia, ſine injuſtitia, & aliis malis.* Non erat etiam cur ſe ſe *accingerent* labori, neque enim eo indigebant; cùm fructus ſponte ſuâ terra ederet, ut habent duo memorati Poëtæ Græci, & Latini *Virgilius, Ovidiúſque*; qui eos ſunt imitati, ille quidem Georg. 1. hîc verò Metam. 1. Itaque *diſcincti* vivebant, nulla enim erat ratio cur ſe præcingerent. At Poëtæ finxerant ætatis aureæ homines nullis vitiis inquinatos fuiſſe, & paratis dumtaxat deliciis uſos; ac proinde eorum vitam multùm à luxu Mæcenatis abfuiſſe. *Idem.*

23 *Quibus fuit aurea virgo*] Nempe, Dea quæ ad virtutes omnes incitabat humanum genus, quam *Heſiodus* vocat Νέμεσιν, in Operibus & Diebus v. 119. ubi vide notata à *Joanne Clerico.* Sic & Ovidius Aſtræam terras deſerentem, ſub ætate demum ænea, deſcribit Metamorph. 1, 149.

—— *Virgo cæde madentes*
Ultima cœleſtum terras Aſtræa reliquit.

Vide & *Aratum* in Phænomenis, v. 114. & ſeqq. *Idem.*

24 *Quæ bene præcinctos*] Ætatis æneæ homines *accincti* & ad varios labores & ad bellum gerendum. Vide ad v. antecedentem. Quærendum fuiſſet à *Pedone*, num Aſtræa virgo, quæ alios fugiebat, Mæcenatem aut comitaretur aut inviſeret aliquando? Nam illa quidem

—— οὐδέποτ' ἀνδρῶν
Οὐδέποτ' ἀρχαίων ἠναίνετο φῦλα γυναικῶν
Ἀλλ' ἀναμὶξ ἐκάθητο, καὶ ἀθανάτη περ ἐοῦσα.

Numquam virorum, nec veterum genus vitabat mulierum, ſed permiſtim ſedebat, licèt immortalis eſſet; ut habet *Aratus*, v. 102. *Idem.*

25 *Invide*] Vetus membrana *livide.* Scaliger.

Ibid. *Tunica ſoluta*] Quamobrem diſcinctus dicebatur. *Gorallus.*

Aut tibi ventosi quid nocuere sinus?
Num minùs Urbis erat custos, aut Cæsaris obses?
Num tibi non tutas fecit in Urbe vias?
Nocte sub obscura, quis te spoliavit amantem?
Quis tetigit ferro, durior ipse, latus?

Ma-

N O T Æ.

26 *Ventosi sinus*] Tunicæ sinus fit *ventosus*, cùm discincta tunica venti flatui exponitur. *Idem.*

27 *Num minùs*] Hoc est, non propterea minùs diligenter Urbi præfuit. *Ovidius* in Epist. Canaces ad Macareum v. 19.

Num minùs infestum muliebria munera ferrum
Femineâ teneo, non mea tela, manu?

Ad quem locum ejus loquutionis plura exempla profert *Nic. Heinsius*. Idem.

Ibidem. *Urbis erat custos*] Præfectus Urbi curabat potissimùm ne quid tumultûs in ea oriretur, néve latrocinia ulla fierent; cujus muneris originem & rationem sic describit *Tacitus*, Annal. Lib. VI. cap. 11. *Antea profectis domo Regibus ac Magistratibus, ne Urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur qui jus redderet, ac subitis mederetur; ferúntque à Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos. Dein Consules mandabant, durátque simulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui consulare munus usurpet. Ceterùm Augustus, bellis civilibus, Cilnium Mæcenatem, equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda Legum auxilia, sumsit è Consularibus, qui coërceret servitia & quod civium audaciâ turbidum, nisi vim metuat.* Itaque non instituit hoc munus Augustus, sed instauravit & majore auctoritate, quàm antea, instruxit. Sic intelligenda verba *Suetonii* Augusti Cap. XXXVII. *Quóque plures partem administrandæ Reipublicæ caperent, nova officia excogitavit; curam operum publicorum, viarum, aquarum, alvei Tiberis, frumenti populo dividundi, præfecturam Urbis* &c. Qui postremo hoc munere fungebantur, dicebantur *Custodes Urbis*, munúsque ipsum *Urbis Custodia*. *Juvenalis*. Sat. XIII, 157.

Hæc quota pars scelerum quæ custos Gallicus Urbis
Usque à Lucifero, donec lux occidat, audit?

Is est *Rutilius Gallus*, de quo *Statius* Sylvar. Lib. I. in Soteriis pro ejus salute:

Quem penes intrepidæ mitis custodia Romæ.

Vide id Poëmation ejúsque Interpretes. *Idem.*

28 *Num*

vita Mæcenatis passi estis? Quid incommodi, ex laxiore ejus tunicæ sinu, ad vos pervenit? An propterea minore vigilantiâ Romæ præfuit, aut minùs Augusti, apud nos, veluti obses fuit? Annon æquè tutò quibusvis per Urbem, quovis tempore, ire licuit? Qui grassatores vos noctu, comissatum euntes, dum præfectus Urbi fuit, spoliare ausi sunt? Quis ab illis occisus est? Cùm posset, ex victoriis

28 *Num tibi non tutas*] Vetus scriptura: *nunc tibi*. Corrigo: *numcubi*. Interrogat verò quasi de nocturno insessore & præmiatore. Pro *Cæsaris hospes*, calamo exarata membrana habebat, *Cæsaris obses*, item antiquitus excusi. Ea verior est lectio. Reliquerat enim Mæcenatem in Urbe Augustus, tamquam obsidem & pignus sui, cùm in Orientem proficisceretur. Quo circa subjungitur: *Romana tu vigil Urbis eras*. *Cor. Tacitus* Lib. v. *Ceterùm Augustus bellis civilibus Cilnium Mæcenatem equestris ordinis cunctis apud Romam atque Italiam præposuit*. Scaliger.

Ibidem. Multò rectior est vulgata lectio *num tibi*, ut superius distichon ostendit. At altera emendatio sine dubio vera est, quamvis Mæcenas aliquando fuerit *Cæsaris hospes*. Suëtonius in Augusto, cap. LXXII. *Æger in domo Mæcenatis cubabat*. Sed hîc sermo est de tempore, quo Augusto in Oriente absente Urbi præerat Mæcenas. Miror summum virum, cùm scriberet Animadversiones in hanc Elegiam, eam præ oculis non habuisse. Si habuisset, non scripsisset subjungi *Romana nam vigil urbis erat*, cùm hæc legantur v. 14. At mendum est Typothetæ, cum laudatur *Tacitus* Lib. v. verba enim hæc leguntur Annalium Lib. VI. cap. II. *Gorallus*.

29 *Quis te spoliavit*] Κωμάζοντα ad amicam. *Scaliger*. Aut furtum amoris molientem, vel januam dominæ occentantem &c. De periculis nocturnis Romæ, lege *Juvenalis* Sat. III, 218. & *Suëtonium* in Nerone cap. XXVI. *Gorallus*.

30 *Quis tetigit ferro*] *Tangere latus ferro* proverbialiter dixit. Et *Plautus* Bacchidibus:

Perii hercle, limbus ille mihi lædit latus.

In latere enim sunt partes καίριαι. A quo dicitur *tegere latus* alicui, τὸ δορυφορεῖν. *Scaliger*.

Ibidem. *Tangere* κατὰ μείωσιν dicitur qui *ferit*. *Plautus* in Amphitruone Act. I. Sc. I. v. 156. *Quid si ego illum tractim tangam, ut dormiat?* Hoc est, colaphum impingam. Hinc apud Comicos *tangere pecuniâ*, & *ferire pecuniâ* unum idémque sonat. Qua de re, vide *Frid. Taubmanni* collectanea Epid. A. v. S. 2 v. 40. Ad rem ipsam quod

 attinet,

Majus erat potuisse, tamen nec velle triumphos;
 Major res magnis abstinuisse fuit.
Maluit umbrosam quercum, Nympháſque canoras,
 Paucáque pomosi jugera culta soli.
Pieridas, Phœbúmque colens in mollibus hortis,
 Sederat argutas garrulus inter aves.

Mar-

N O T Æ.

attinet, non adulatur Mæcenati suo *Pedo*, nam & sequentis ætatis Scriptores, ejus vigilantiam laudant. *Velleius Paterculus* Lib. II. pag. 60. Editionis Lipſianæ Moreti: *Tunc* (hoc est, dum ultimam Bello Actiaco, Alexandrinóque Cæsar imponit manum) *urbis custodiis præpositus C. Mæcenas, equestri & splendido genere natus; vir, ubi res vigiliam exigeret, sanè exsomnis, providens, atque agendi sciens; simul vero aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitiis penè ultra feminam fluens.* Quæ verba eò libentiùs exscripsi, quòd ad *Pedonem* propemodum respexisse videatur *Velleius*; ut & in sequentibus, quæ postea proferam. *Gorallus.*

31 *Majus erat potuisse*] Semper enim contentus fuit manere privatus. *Seneca.* Item *Propertius:*

Mæcenas eques Etrusco de sanguine Regum,
Intra fortunam, qui cupis esse tuam.

Scaliger. Adde verba sequentia *Velleii*, cujus memoriæ obversatus videtur hic *Pedonis* locus, cùm ea scriberet: *Nec minùs Agrippâ Cæsari carus, sed minùs honoratus; quippe vixit angusto clavo planè contentus; nec minora consequi potuit, sed non tam concupivit*; hoc est, Consulatus, imperiáque, ex quibus victoriæ, triumphi, opes &c. Qualia adeptus est M. Agrippa. Huic videtur à *Pedone* tacitè opponi, ut dicatur Mæcenas majorem animum ostendisse, in honorum contemtu; quàm ipsum Agrippam, qui eos consequutus est. *Gorallus.*

33 *Maluit umbrosam quercum*] Epicurum suum sequutus maluit, quatenus licuit, à Republica abstinere, viveréque in hortis, quàm honores amplissimos, divitiáſque majores consequi. De hortis Mæcenatis frequens mentio apud Veteres, quorum dicta diligenter collegit *J. Henr. Meibomius* Mæcenatis Cap. XXVIII. Adde de eorum in Esquiliis situ quæ habet *Famianus Nardinus* Veteris Romæ Libro IV. cap. 2. *Idem.*

Ibid. *Nympháſque canoras*] Aquas, nimirum, intelligit, per saxa præcipitia delabentes, quâ ratione gratum murmur excitant; quas

non

riis triumphum referre, superior ea cupiditate fuit; majorémque animum ostendit dum abstinet à magnis rebus gerendis, quàm si amplissimos honores, ea de causa, ambivisset. Maluit vitam agere in hortis, juxta fontium susurros, atque pauca jugera exculti agri possidere, quàm sibi ex administratione provinciarum & bellorum majores opes comparare.
35 Dum Apollinem & Musas, litterarum præsides Deos colit, in delicatis hortis, versiculos fundere &

nos hodie *Cascatas*, hoc est, *cadentes*, vocamus. Nymphæ aquæ vocantur, quòd fontibus perennibus minorum gentium Numina, quas *Nymphas* vocabant, hoc est, animas præesse crederent. Sic *Ceres* pro segetibus, *Bacchus* pro vinó &c. De Nymphis vide quæ notavit *Joannes Clericus* ad *Hesiodi* Theogoniam v. 187. Res notior est, quàm ut probari debeat. *Seneca*, qui nihil Mæcenati ignovit, non omisit ejus *aquas canoras*, Lib. de Providentia Cap. III. ubi laudato Reguli exitu: *Feliciorem*, inquit, *ergo tu Mæcenatem putas, cui amoribus anxio & morosa uxoris quotidiana repudia deflenti, somnus per symphoniarum cantum, ex longinquo resonantium, quæritur. Mero se licèt sopiat, &* AQUARUM FRAGORIBUS *avocet & mille voluptatibus mentem anxiam fallat, tam vigilabit in pluma, quàm ille in cruce.* Idem.

34 *Paucáque pomosi*] Intelligit hortos Mæcenatianos, subjungit enim:

Pieridas Phœbúmque colens in mollibus hortis.

Scaliger.

Pomosi] Ubi mali, aliæque pomorum feraces arbores multæ sunt. *Propertius pomosam coronam* vocat Lib. IV. El. 2. coronam vinctis pomis constantem:

Insitor hìc solvit pomosâ vota coronâ,
Quum pirus invito stipite mala tulit.

Gorallus.

35 *Pieridas Phœbúmque colens*] Hoc est, carmina scribens, ut sequens versiculus indicat. Cur Musæ Pierides dicantur docuit nuper *Joan. Clericus* ad Theogoniam *Hesiodi* v. 53.

36 *Sederat argutas*] *Janus Douza* pater ita legit:

Sidere & argutas.

Lindenbruchius.

 Vo-

Marmore Mæonii vincunt monimenta libelli;
  Vivitur ingenio, cetera mortis erunt.
Quid faceret? Defunctus erat, comes impiger, idem
  Miles & Augusti fortis & usque pius.
Illum piscosi viderunt saxa Pelori

Igni-

NOTÆ.

Argutas] Hoc est, canoras. *Virgilius* Eclog. IX, 36.

Nam neque adhuc Vario videor, nec dicere Cinna
Digna, sed argutos interstrepere anser olores.

Sed hisce avibus designari crediderim Poëtas Mæcenatis amicos, Virgilium, Horatium, Tibullum, Propertium &c. qui in hortis Mæcenatianis interdum versus suos recitabant, & Mæcenatianos vicissim audiebant. *Idem.*

Ibid. *Garrulus*] Quia & ipse versus componebat. De Operibus *Mæcenatis*, quorum nonnisi tenuissima fragmenta supersunt, copiosè egit *J. Henr. Meibomius* Capp. XXIII. & XXIV. quæ vide. *Gorallus.*

37 *Marmora Mæonii*] Legebam: *marmora Aonii.* Sed manu scripta lectio aliter docet legendum. Ea habet: *marmora Minai.* Lego: *marmora Smyrnai.* Nam sanè priùs scriptum puto, *mirnei, Marmora monumenta* dictum ut *rete jaculum*, *lapide silice* &c. ut in Catalectis adnotamus. *Scaliger.* Malim *marmore monumenta*, hoc est, è marmore facta; nam præpositio nunc additur, nunc omittitur. Sic apud *Virgilium* Æneïd. III, 286.

Aere cavo clypeum, magni gestamen Abantis,
Postibus adversis figo.

Vide *Joan. Ger. Vossium* de Arte Grammatica Lib. VII. cap. 66. Sensum eumdem habes apud *Ovidium* Amor. Lib. I. El. ult. v. 31.

Ergo cùm silices, cùm dens patientis aratri
  Depereant ævo, carmina morte carent.

Mæonium & *Mæonidem* dici *Homerum*, à Lydia, ejus, ut nonnulli putabant, patria nimis notum est, quàm ut testimonia Veterum eam in rem proferri necesse sit.

Vivet Mæonides, Tenedos dum stabit & Ide.

Sic *Ovidius*, memoratâ Elegiâ. *Gorallus.*

38 *Vivitur ingenio*] Multis hoc elegantissimè ostendit *Ovidius*, Elegiâ ultimâ Libri I. Amorum. Hac autem in re, de immortalitate

famæ

& cantillare satius habuit. At non minùs æternam sibi famam peperit, cùm suis, tum alienis, in ejus honorem, versibus; ejusmodi enim opera, qualia Homeri Poëmata, diuturniora sunt marmoreis monumentis. Soli fœtus ingenii sunt æterni, reliqua omnia tempore absumuntur. Ac sanè nihil erat quo potiùs tempus tereret, omnibus enim fidi amici officiis erga Augustum defunctus erat; comes periculosissimarúm ejus expeditionum fuerat, ac militiæ munera quævis fortiter ac fideliter obierat. Adfuerat prælio, cum classe Sex. Pompeii, ad fretum Sicu-

famæ Mæcenatis, non vanus fuit vates *Pedo*; nam profectò si ille non ingenio suo, at ingenio amicorum immortalitatem consequutus est. *Idem.* non cum corpore extinguuntur magnae animae. Tacit.

39 *Quid faceret.*] Hoc est, nihil erat ampliùs cur operam suam Augusto offerret ac venditaret; nec quidquam rectiùs facere poterat, quàm si otio frueretur. *Idem.*

Defunctus erat, comes impiger] Hoc est, defunctus erat omnibus periculis, & itineribus, quibus necesse habuerat comitari Augustum, cum Sexto Pompeio & M. Antonio bellum gerentem. Sic verbo *defungi* absolutè sumto, aut potiùs subaudito nomine eodem, aut simili, usus est *Terentius* Eunuchi Prologo v. 15.

Dein ne frustretur ipse se, aut sic cogitet:
Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi.

Hoc est, ut rectè *Donatus*: *destiti periclitari.* Idem.

40 *Usque pius*] Quid propriè significet vox *pius* ostendimus ad v. 5. Elegiæ I. Hic verò *miles pius* est æquè benevolus erga Imperatorem suum, quàm esset erga parentes ac consanguineos, ad quos, ex Latini sermonis usu, pertinet propriè *pietas*. Sic etiam loquutus est *Statius* in Epithalamio Stellæ & Violantillæ, & ita quidèm ut hunc *Pedonis* locum in animo habuisse videatur. Sic enim Cupido Venerem alloquens inducitur:

—— *noster* COMES *ille*, PIUSQUE
Signifer, armiferos poterat memorare labores.

Voculam verò *usque* significare semper, vel *usque ad finem* rei de qua sermo est, monuimus ad v. 234. Elegiæ I. *Idem.*

41 *Illum piscosi*] De pugna navali quæ commissa est in freto Siculo, cum Sexto Pompeio Cn. F. *Propertius* Lib. II. Eleg. I. & *Appianus*. Scaliger.

Viderunt saxa Pelori] Meibomiana editio habet *fata*, nescio an pro *vada*, an errore Typothetæ pro *saxa*, ut est in Scaligerana & aliis, quæ

Ignibus hostiles tradere ligna rates.
Pulvere in Æmathio fortem videre Philippi;
Quàm nunc ille tener, tam gravis hostis erat.
Cùm freta Niliacæ texerunt lata carinæ,
Fortis erat circum, fortis & ante ducem.
Militis Eoi fugientis terga sequutus,
Terri-

NOTÆ.

quæ melior videtur esse lectio. Nemo enim nescit non procul à Peloro fuisse Scyllam & Charybdin, scopulos Poëtarum figmentis celebres. Sunt tamen & in illis locis vadosa littora. *Appianus* de Bellis Civilibus Lib. v. pag. 733. Ed. Stephani. narratâ pugnâ ad Pelorum: Ἀγρίππα δ' ἐπιβαρήσαντος αὐτοῖς ἔφυγον οὐκ ἐς τοὺς αἰγιαλοὺς, ἀλλ' ὅσα τῆς θαλάσσης οἱ ποταμοὶ τεναγώδη πεποιήκεσαν: *Agrippa verò urgente refugerunt, non in aspera littora, sed in ea quæ à fluviis limosa facta fuerant.* In prælii hujus descriptione, omnes primas partes Agrippæ tribuunt; at nulla mentio Mæcenatis, qui tamen adfuit, ut liquet non modò ex hoc *Pedonis* loco, sed etiam ex *Propertii* Lib. II. El. I.

Belláque résque tui memorarem Cæsaris, & tu,
Cæsare sub magno, cura secunda fores.
Nam quoties Mutinam, aut civilia busta Philippos,
Aut canerem Siculæ classica bella fugæ;
Eversósque focos antiquæ gentis Etruscæ,
Et Ptolemæa littora capta Phari;
Aut canerem Ægyptum & Nilum, cùm tractus in Urbem
Septem captivis debilis ibat aquis;
Aut regum auratis circumdata colla catenis,
Actiáque in Sacra currere rostra via;
Te mea Musa illis semper contexeret armis,
Et sumtâ & positâ pace, fidele caput.

Hæc paullò pluribus, quia illis & sequentes *Albinovani* versus illustrantur. *Idem.*

42 *Ignibus hostiles*] Lego:

Ignibus hostilis tradere ligna ratis.

Scaliger.

43 *Pulvere in Æmathio*] Cave credas Philippos fuisse in Æmathia, seu ea Macedoniæ parte, quæ ita propriè vocabatur; cùm fuerit ea Urbs in finibus Thraciæ sita, in ora, quam Edonidem nuncupat *Ptolemæus*. Quod moneo, non tantùm quia Veteres hac in re peccarunt,

lum commisso, ubi hostilibus navibus ignem in-
rat. Adfuerat pugnæ Philippensi, in finibus Ma-
oniæ, ubi quàm mollem se hodie præbet, tam
em hostem se præstitit. 45 Adfuerat Actiaco
lo, ubi Antonius numero & magnitudine navium
re veluti texit, & dum prætoriæ Augusti inde-
ıs comes adest, coram illo, insignia fortitudi-
specimina ediderat. Tum, ut persequeretur fu-
gientes

it; sed etiam quia video Recentiores, aut similiter errare,
:nè parum accuratè de situ hujus urbis loqui. *Idem.*

Quàm nunc ille tener &c.] Meliùs vetus membrana:

Jam nunc ille tener, tum gravis hostis erat.

Qui nunc tener & fluxi animi incessitur. Græcis meliùs expri-
r ὁ θηλυδρίας, ὁ ἡδυπαθής. *Scaliger.* Prætulerim Scaligeranis
lis Codices, quos primi editores sequuti sunt; neque enim
to, quin rationem etiam habuerint lectionum, quas in suis
cibus inveniebant. Non est continuò verum quod in nonnul-
ISS. invenitur, quia differt ab antiquioribus Editionibus. *Ge-*

ner] Nam Mæcenas tantùm aberat ut durum se præberet, hoc est
ntem injuriarum aëris; ut contrà, instar teneræ puellæ, vel
ma vitaret incommoda. *Seneca* Epist. CXIV. de Mæcenate ait,
esse, qui in tribunali, in rostris, in omni publico cætu, sic apparue-
ut pallio velaretur caput, exclusis utrimque auribus, non aliter
in Mimo divitis fugitivi solent, &c. *Idem.*

.d. *Tam gravis hostis erat*] Hoc est, *acer*, δεινὸς Græcè. Sic
ıus *gravis adversarius* dicitur à Cicerone Officior. Lib. III. c. 22.
ıum illud bellum perfuga unus, & gravem adversarium imperii su-
et. Idem.

Cùm freta Niliaca texerunt lata carinæ.] Sic loquitur propter
nitudinem, & numerum navium Antonii, in bello Actiaco.
: *Dionem* Lib. L. *Plutarchum* in Antonio, *Florum* in hujus
descriptione, *Horatium* Epod. Od. I. *Idem.*

5 *Fortis erat circum, fortis & ante ducem*] Sequebatur, nem-
Liburnicâ prætoriam Cæsaris navem, *qui ei parti destinatus, in*
n à fortuna vocaretur, ubique aderat, ut loquitur *Velleius* Lib. II.
ır Mæcenas quoque per totam aciem volitavit, ita ut dum circa
em navigat, interdum ante Imperatorem pugnam iniverit.
n.

.7 *Militis Eoi fugientis* &c.] Fuit fortasse Mæcenas in Liburnicis,
: Antonium ex Actiaco mari ad Tænarum promuntorium fugien-
tem

Territus ad Nili dum fugit ille caput.
Pax erat, hæc illos laxarunt otia cultus;
Omnia victores, Marte ſedente, decent.
Actius ipſe lyram plectro percuſſit eburno,
Poſtquàm victrices conticuere tubæ.

NOTÆ.

tem aliquamdiu ſequutæ ſunt, at quæ Antonium proram obve tem aggredi non ſuſtinuerunt, ut prodidit *Plutarchus.* Cert docti Liburnicis præfuiſſe Mæcenatem colligunt ex Epodon Meminit etiam *Dio*, initio Lib. LI. claſſis, poſt victoriam, a ſequendos Ægyptios, fruſtra emiſſæ; cui fortè præfuit Mæc ſi modò hæc alia claſſis fuit, nec eadem quam memoravit *Pluta* Sed quomodocumque intelligantur hæc, Poëticâ adulatione tur *Idem.*

48 *Ad Nili dum fugit uſque caput*] Neſcio quid ſimile mol tur Cleopatra, quam, poſt Actiacam cladem, in Ægyptum Antonius εὗρε ἐπιτολμῶσαν ἔργῳ παραβόλῳ καὶ μεγάλῳ, εἴργοντος ἰσθμοῦ τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ᾽ Αἴγυπτον θαλά καὶ δοκοῦντος Ἀσίαν καὶ Λιβύην ὁρίζειν, ᾗ σφίγγεται μάλιστα πελάγεσι καὶ βραχύτερος εὖρός ἐστι, τριακοσίων σταδίων ὄ ἐνεχείρησεν ἄρασα τὸν στόλον ὑπερνεωλκῆσαι καὶ καθεῖσα τὰς εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως κατοικεῖν, ἀποφυγοῦσα δουλείαν καὶ πόλεμον: *invenit opus aggr audax & magnum. Iſthmum qui mare rubrum dirimit ab Æg & creditur Aſiam & Libyam finire, quà maximè ſtringitur Pela minima eſt latitudo, cùm ſint tantùm trecenta ſtadia, adorta eſt, trajectâ, transgredi, & demiſſis navibus in ſinum Arabicum, multis opibus & copiis, extra habitatum ire, ſervitutem & bellun giens:* Nimirum, in Æthiopiam, in qua eſt Nili caput, ſe con velle videbatur. Verùm hoc abjecit conſilium. *Idem.*

49 *Pax erat*] In Italia, nam nondum confectum erat Alexa num bellum, cùm Mæcenas ad Urbem miſſus eſt, ut vidim v. 30. Idem docet *Seneca* Epiſt. CXIV, quâ uſque adeò Mæce mores inſectatur: *Hoc tibi occurret — hunc eſſe cui, cùm ma civilibus bellis ſtrepentibus, & ſollicitâ urbe & armatâ, comitatu fuerit in publico, ſpadones duo, magis tamen viri, quàm ipſe.* Ide Ibidem. *Hæc illos laxarunt otia cultus*] Nam victo ad Actium tonio; nemo dubitavit quin rerum ſolus potiturus eſſet Octavia *Seneca* Epiſt. XCII. allato hoc verſu Mæcenatis,

Nec tumulum curo, ſepelit natura relictos.

illico ſubjicit, *Altè cinctum putes dixiſſe, habuit enim ingeniu grande, & virile, niſi illud ſecundis diſcinxiſſet.* Hìc *Seneca* xc

gientes Ægyptias naves, emissus procul eas, fontem ipsum Nili, si potuissent, petituras, fugavit. At postquàm Augustus Imperio Romano pacem armis peperisset, molliori cultu indutus sine dedecore processit Mæcenas; nam nihil est quod eos dedeceat, qui victoriam fortiter retulerunt. Actius ipse Apollo musicis ludis ad ejus templum celebratis libenter interfuit, lyræque sono gavisus est, postquàm, con-

fecto

rem se Mæcenati præbet; sed fortè legendum, cum *Lipsio* & *Grutero*: *secunda distinxissent*; ut hic, eodem planè sensu, *otia laxasse cultus* ejus dicuntur. *Idem.*

50 *Omnia victores Marte sedente decent*] *Sedere* est cessare, sedemus enim tum potissimùm, cùm nihil est quod agamus. *Virgilius* Lib. I. Æneïd. 297.

> ——— *dira ferro & compagibus arctis*
> *Claudentur belli portæ; furor impius intus*
> *Sæva sedens super arma & centum vinctus ahenis,*
> *Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.*

Respici vult *Servius* ad Apellis tabulam, quam Augustus in foro suo consecraverat.: *In foro*, inquit, *Augusti introëuntibus ad sinistram fuit bellum pictum, & furor sedens super arma, eo habitu quo Poëta dixit.* Vide *Plinium* Lib. XXXV. cap. 10. Eò quoque fortasse respexit *Pedo.* Idem.

51 *Actius ipse lyram*] Apollo. De Actiaca victoria constat agere. *Scaliger.* Rectè. *Stephanus* in Ἄκτια, postquàm dixit urbem esse Acarnanum ad Ambracium sinum, in qua Apollini certamen gymnicum singulis trienniis celebratur: *ὁμωνύμως*, inquit, *λέγεται καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἡ ἄκρα ἡ ποιοῦσα τὸ στόμα τοῦ κόλπου, καὶ ἡ πόλις, καὶ ὁ Ἀπόλλων, καὶ ὁ πολίτης*: *eodem nomine templum Apollinis, & promuntorium quod facit ostium sinus & urbs, & Apollo, & oppidanus.* . Nimirum, *Actium* dicebantur Templum, promuntorium, & oppidum; *Actius* verò Apollo, & quisquis oppidi civis erat. Verba autem hæc habet *Stephanus* è *Strabone*, qui sic Lib. X. loquitur. Eumdem etiam vide Lib. VII. in descriptione Epiri. *Gorallus.*

Ibid. *Lyram plectro percussit eburno*] Respicit Poëta ad ludos Actiaà ab Augusto, post victoriam, institutos, de quibus *Dio* initio Lib. LI. *Ἀγῶνά τε τινὰ καὶ* ΜΟΥΣΙΚΟΝ *καὶ γυμνικὸν* —— *κατέδειξεν, Ἄκτια αὐτὸν προσαγορεύσας*: *certamen quoddam* MUSICUM, *& gymnicum* —— *instituit, quod Actia nominavit.* Cùm igitur fidibus certaretur ad Apollinis templum, mirum videri nequit Poëtam inducere ipsum Apollinem lyram pulsantem. *Idem.*

53 Hin

Hic modò miles erat, ne posset femina Romam
Dotalem stupri turpis habere sui.
Hic tela in profugos (tantùm curvaverat arcum)
Misit ad extremos exorientis equos.
Bacche, coloratos postquàm devicimus Indos,
Potasti

NOTÆ.

53 *Hic modò miles erat*] Apollo, nempe, quem pro Augusto pugnasse finxerunt Poëtæ. *Virgilius* Æneïd. VIII. 704.

Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo
Desuper; omnis eo terrore Ægyptus & Indi,
Omnis Arabs, omnes verterunt terga Sabæi.

Idem.

Ibidem. *Ne posset femina Romam*] Invidiosissimè Cæsariani Antonium traduxerunt, quasi, *si superior fuisset, Cleopatra Romam dono daturum, ac imperium in Ægyptum translaturum*: ὅτι ἂν κρατήσῃ τήν τε πόλιν σφῶν τῇ Κλεοπάτρᾳ χαριεῖται, καὶ τὸ κράτος εἰς τὴν Αἴγυπτον μεταθήσει. Sic habet *Dio* Lib. L. non procul ab initio, ubi causas belli inter Cæsarem & Antonium recenset. Jupiter apud Ovidium Metamorph. Lib. XV.

Romanique ducis conjux Ægyptia tædæ
Non bene fisa cadet; frustráque erit illa minata
Concessura suo Capitolia nostra Canopo.

Idem.

Dotalem stupri] Hoc est, dotalem mercedem, quod tamen impropriè dicitur, cùm dotem & dotalia munera sponsus à sponsa, non hæc à viro accipere dicatur. *Idem.*

55 *Hic tela in profugos* &c.] Quia ita fugata est Antonii classis, ut in Ægyptum fugerit, exceptis navibus captis & combustis. Vide ad v. 53. Hic ἑκατηβόλον, *procul jaculantem* se Apollo præstitit. *Idem.*

57 *Bacche, coloratos*] Quamvis hæc videatur esse Apostrophe ad Bacchum, ex India victorem redeuntem; sub Bacchi tamen nomine describitur, nisi fallor, M. Antonius, in cujus partibus videtur *Albinovanus* fuisse. Duæ potissimùm rationes sat graves ita ut censeam, me adducunt. Prior est quòd Poëta v. 60. & seqq. ita loquatur, quasi testis fuerit eorum, quæ narrat; nec ulla Poëtica licentia patiatur ab eo fingi se, ante multa sæcula, Bacchi comitem fuisse. Altera est, quod reverâ Antonius, ex Parthica expeditione redux, se *Bacchum* dici voluerit in Ægypto, postquàm Parthos vicisset. *Velleius Paterculus* Lib. II. pag. 57. Ed. Lipsianæ Moreti: *Crescente deinde & amoris in*
Cleopa-

fecto prælio, victorum tubæ conticuerant. Paullò antea & ipse pro Augusto pugnaverat, ne Cleopatra, turpissima femina, ab Antonio Romam, quasi munus ob matrimonium secum contractum, acciperet. 55 Sagittas in Antonianas copias tam procul emiserat, ut in ultimum Orientem pervenerint. Tu verò, Antoni, cujus amici Mæcenatis mores carpunt,

Cleopatram incendio, & vitiorum, quæ semper facultatibus, licentiáque & adsentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriæ inferre constituit; cùm antè novum se LIBERUM PATREM *appellari jussisset, cùm redimitus hederis, coronáque velatus aureâ & thyrsum tenens, cothurnisque succinctus curru, velut Liber Pater, vectus esset Alexandriæ.* Quæ verba, si probè expendantur, hunc *Pedonis* locum mirè illustrant. Cleopatra cùm ad Antonium in Ciliciam iret, λόγος ἐχώρει διὰ πάντων ὡς ἡ Ἀφροδίτη κωμάζοι παρὰ τὸν Διόνυσον: *rumor inter omnes sparsus erat Venerem comissatum ire ad Bacchum*; quæ verba sunt *Plutarchi* in Antonio pag. 927. Προσῳκείου δὲ ἑαυτὸν, inquit idem gravissimus scriptor pag. 944. Ἀντώνιος Ἡρακλεῖ καὶ Διονύσῳ κατὰ τὸν τοῦ βίου ζῆλον Διόνυσος νέος προσαγορευόμενος: *adjungebat se ipse Antonius Herculi & Baccho, quem imitabatur, Bacchus junior dictus.* Dio Lib. L. συνεγράφετό τε αὐτῇ καὶ συνεπλάττετο αὐτὸς μὲν Ὄσιρις καὶ Διόνυσος, ἐκείνη δὲ Σελήνη τε καὶ Ἶσις λέγοντες εἶναι: *Unà cum illa scribens & fingens ipse se Osiridem & Bacchum, illa Lunam & Isin dictitabant.* Hæc paullò pluribus exscripsimus, ut liqueret quàm meritò Antonium hîc, sub Bacchi persona, alloquatur *Albinovanus*. Quod eò verisimilius est, quia maledicta in Mæcenatem congessisse videntur ii præsertim, qui in Antonianis partibus fuerant. Sed dum Antonium nomine Bacchi compellat *Pedo*, etiam veri Liberi Patris exemplo, quod in memoriam Lectorum obiter revocat, amicum tuetur, nam & ille similiter vixisse aut deteriùs etiam dicebatur. *Idem.*

Ibidem. *Coloratos postquam devicimus Indos*] *Indos* vocabant Romani, ut videtur, populos paullò propiùs ad orientem solem spectantes, in quorum numero erant illi Indi, qui, si vera narrant Historiæ, pacem ab Augusto petierunt; nam populos qui Indum accolebant, ultra ditionem Parthorum, Romanam amicitiam ambiisse vix est credibile. Οἱ Ἰνδοὶ, ait *Dio* Lib. LIII. προκηρυκευσάμενοι πρότερον φιλίαν, τότε ἐσπείσαντο δῶρα πέμψαντες: *Indi qui priùs per legatos amicitiam petierant, tunc fœdus fecerunt, missis donis.* Sic viri docti interpretantur verba *Virgilii* Georg. II, 172.

Qui nunc extremis Asiæ jam victor in oris,
Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.

Potasti galeâ dulce levante merum;
Et tibi securo tunicæ fluxere solutæ,
Te puto purpureas tunc habuisse duas.
Sum memor, & certè memini sic ducere thyrsos
Brachia purpureâ candidiora nive.
Et tibi thyrsus erat gemmis ornatus & auro;
Serpentes hederæ vix habuere locum.

Ar-

NOTÆ.

Ideò in auxiliis Antonii, qui se quasi Parthorum victorem gerebat, memorantur in Actiaco bello Indi, Æneïd. VIII, 705.

——— *omnis eo terrere Ægyptus & Indi,*
Omnis Arabs, omnes verterunt terga Sabæi.

Igitur mirum videri nequit, Antonium, sub Bacchi larva, Indorum victorem induci. Bacchum Indiam, propriè dictam, subegisse dici nemo nescit. *Colorati* autem hîc dicuntur, quia ardore solis adusti. Eodem Epitheto Æthiopas ornavit *Virgilius* Æneïd. IV, 239. ubi etiam *Indi* dicuntur, quòd essent longè ad Ortum remoti. Sic enim loquitur de Nilo:

Usque coloratis amnis devexus ab Indis.

Loquitur ergo hîc *Pedo* de Antonio in Ægypto bacchante. *Idem.*

58 *Potasti galeâ*] Poculum militis galea est. *Statius* Lib. Thebaïdos III.

Hostilem Ismenon galeis, Dircénque bibemus.

Lucanus:

——— *concitus irâ*
Excussit galeam, suffecitque omnibus unda.

Lindenbruchius. Adde ex *Propertio* Lib. III. El. 10.

Potasti galeâ fessus Araxis aquam,

& *Sidonio* Panegyr. Anthemii:

Indicus Ausoniâ potetur casside Ganges.

Exempla vide plura alia apud *Thomam Dempsterum* Adnot. ad *Rosini* Antiquit. Lib. X. cap. 10. *Meibomius.*

59 *Tunicæ solutæ*] Vide ad v. 21. & v. 25.

60 *Tunc habuisse duas*] Cave ne mutes *tuas*, cum *Meibomio*, quod Latinæ aures non ferant. Mollis erat hominis, nisi fortè in itinere,

duabus

punt, annon Bacchi ornatu sumto, postquàm Parthos vicisse videri volebas, vinum galeâ haustum potavisti? Annon cùm securus in Ægypto ageres, discinctus fuisti, 60 & purpureis quidem duabus tunicis indutus processisti? Dum præterita animo recolo, ecce in memoriam redit te duxisse thyrsigerorum agmen, molli manu thyrsum præferentem. Thyrsum gestabas gemmis & auro usque adeò ornatum, ut vix hederæ ei circumponi possent, ne eximia

duabus tunicis vestitum procedere. Imò etiam severiores pallio erant contenti. *Musonius* apud *Stobæum*, Serm. I. Τῷ μὲν ἑνὶ χρῆσθαι χιτῶνι τοῦ δεῖσθαι δυοῖν προτιμητέον, τοῦ δὲ ἑνὶ χρῆσθαι χιτῶνι τὸ μηδενὶ, ἀλλ' ἱματίῳ μόνον: *una uti tunica præstat, quam indigere duabus; sed & præstabilius est nullâ uti, verùm solo pallio, quàm una.* Qua de re vide *Octavium Ferrarium* de Re Vestiaria Lib. IV. cap. XIX. Mollis hominis erat, in benigno Ægypti cœlo, duabus tunicis uti; & luxuriosi duas habere purpureas, cùm unum sagulum purpureum gestare solerent duces Romani. *Idem.*

61 *Sum memor & certè memini*] Verba sunt hominis sensim in memoriam rem revocantis; unde liquet agere hîc *Pedonem* de re, cujus testis fuerat, non de Libero Patre; cujus comitem se fuisse fingere nequit, nisi putidè hîc Metempsychosin Pythagoricam amplecti statuatur. *Idem.*

Ibid. *Ducere thyrsos*] Hoc est, ducere pompam thyrsigerorum. Bacchantes mulieres thyrsis armatas nemo nescit. *Idem.*

62 *Purpureâ candidiora nive*] Hinc liquet, *candidum* & *purpureum* aliquando idem sonare, hoc est, ut monuit *Jos. Scaliger* ad *Varronis* Lib. VI. de Lingua Latina, ἀγλαὸν, *splendidum*. Quam observationem debebat veteribus Grammaticis *Servio* & *Porphyrioni*. Prior ad Eclog. V, 38. *purpureum narcissum* interpretatur speciosum; & ad Æneïd. I, 593. *lumen juventæ purpureum*; *pulcrum*, inquit, *ut* Horatius, *purpureis ales oloribus*. Ad quem locum Carm. Lib. IV. Od. I. *Porphyrio: pulcris, nitidis, puris*, &c. At *Janus Passeratius*, postquàm *Scaligeri* sententiam probavit, in Conjecturis Cap. XI. in animum nobis revocat purpuram candentem, cujus meminerit *Plutarchus* in *Alexandro*. Tum addit: *inde cognoscitur cur ad Liviam scripserit* Albinovanus: purpurea sub nive terra latet. Sic quoque *Scaliger* ad *Varronem*. At hæc verba apud *Albinovanum* non leguntur. Vir summus nimis fidebat memoriæ, & nimis negligenter exscriptus est. *Idem.*

63 *Et tibi thyrsus erat*] Hoc fuit insaniæ & luxuriæ Antonii turpissimum instrumentum. Vide ad v. 57. verba *Velleii*. Idem.

Argentata tuos etiam ſandalia talos
  Vinxerunt certè, nec, puto, Bacche, negas.
Molliùs es ſolito mecum tum plura loquutus,
  Et tibi conſultò verba fuere nova.
Impiger Alcide, multo defuncte labore,
  Sic memorant curas te poſuiſſe tuas;
Sic te cum tenera lætum luſiſſe puella,
  Oblitum Nemeæ, jámque, Erymanthe, tui.
Ultra numquid erat? Torſiſti pollice fuſos

Le-

NOTÆ.

65 *Argentata*] Ut *aurata*. Sed nequid diſſimulem, malo *amentata*. *Amentati calcei* veteribus dicebantur & *obſtrigilli*. Scaliger. At nulla mutandi ratio, nam amentum in calceis non fuit ullius luxuriæ; ſed argentatos calceos geſtare Antonii & Cleopatræ luxûs erat, præſertim cùm Deorum perſonas agerent. Voce *argentatus* uſus eſt etiam *Livius* Lib. IX. cap. 40. *Duo exercitus erant; ſcuta alterius auro, alterius argento calaverunt — Tunica auratis militibus verſicolores, argentatis lintea candida.* Gorallus.

Ibid. *Sandalia talos*] Semper mihi ſuſpecta fuit hæc lectio, cùm *Sandalium* ſecundam à prima correptam habeat. Sed rectè membrana habet *talaria*. Ita repone. *Scaliger*. Duo obſtant quominùs hîc obſequamur; prius eſt, aures teretes non ferre hanc cacophoniam *talaria talos*. Alterum, Baccho non adſcribi *talaria*, ſed Mercurio; quæ nec etiam calceamenta ſunt, ſed potiùs alæ talis additæ. Malim ergo vocem *Sandalium* habere inter eas, quarum conſtans non eſt proſodia, aut more Græco *Pedonem* lege pedaria licentiùs uſum eſſe dicere, quàm quidquam hîc mutare. Si *Sandalia* propriè hîc uſurpavit Poëta, ſignificavit Antonio non calceos fuiſſe, ſed ſoleas, quæ plantam dumtaxat pedis ſubtegebant, ut docuit *Cl. Salmaſius* ad Cap. V. Libri *Tertulliani* de Pallio. Certè *Sandalia* erant poſt talum vinculis adſtricta, ut liquet ex antiquis ſtatuis, quarum picturas habet vir doctus & diligens *Ant. Bynæus*, de Calceo Hebræorum Cap. VIII. *Gorallus*.

67 *Mollius es ſolito*] Vetus membrana: *albus es ſolito*. Lego: *Balbiùs es ſolito*. Balbutientem ex ebrietate intelligit, ut:

Ἀνὴρ πιὼν τὸν οἶνον, ὡς ὕδωρ ἵππος,
Σκυθιστὶ φωνεῖ μηδὲ κόππα γινώσκων.

Scaliger. Quamquam *Antonius*, homo ebrioſus, ſæpe balbutiebat,

non

mia illa ornamenta occultarent. Cothurnis argentatis pedes tui fulgebant; neque hæc, ut opinor, negabis. Tum verò solito molliùs mecum loqui cœpisti; & datâ operâ, novis usus es verbis. Sic quoque te, ô Hercules, postquàm laboribus tuis defunctus fuisses, ajunt depositis curis, genio indulsisse; & cum puella leonis Nemeæi & Erymantici apri oblitum lusitasse. Numquid mollius fieri potuit, quàm quod à te factum est? Nevisti, &

non video tamen cur *molliùs* abjiciamus, propter incertam conjecturam ex mendosis membranis ductam. Nec dubium est, quin homo mulierosus, & omni deliciarum genere fractus atque effeminatus *molliter* loqui soleret; præsertim post nuptias cum Cleopatra, libidinosissima muliere. Hæc autem dicuntur ut mollities styli Mæcenatiani excusetur, de qua legenda Epistola *Senecæ* CXIV. sæpiùs laudata, adeundique ad eam Interpretes. Vide & à *Scaligero* notata ad v. 21. *Gorallus.*

Verba fuere nova] Insolita, ἄτοπα, καὶ ξένα, tamquam hallucinantis ex crapula. Atque ita *Maro*, in Ciri:

—— plurimus ergo
Virginis insolitæ sermo novus errat in ore.

Scaliger. Vocula *consultò* ostendit non hîc respici verba ebrii balbutientis, sed sicci Antonii, qui alioquin ejusmodi ineptiarum reus agitur à *Cicerone* Philippicâ XIII, cap. 19. ubi recitatis verbis Antonii ex Epistola, in qua usus erat voce *piissimus*; *tu porrò*, inquit Orator, *ne pios quidem, sed piissimos quæris; &, quod verbum omnino nullum in Lingua Latina est, id, propter tuam divinam pietatem, novum inducis.* Gorallus.

69 *Multo defunctæ labore*] Laboribus illis, quos nemo ignorat. Vide *Apollodorum* Bibliothecæ Lib. II. cap. 4. & *Diodorum* Lib. IV. *Idem.*

71 *Sic te cum tenera*] Cum Omphala Lydorum regina. *Idem.*

72 *Oblitum Nemea* &c.] Respicit ad Nemeæum Leonem & Erymanthium aprum. Victoria de Leone primus labor Herculis est apud *Diodorum* Lib. IV; de apro verò tertius. Alii alio ordine recensent, sed hoc nihil ad rem. *Idem.*

73 *Torsisti pollice fusos*] Deïanira ad Herculem v. 73.

Inter Iôniacas calathum tenuisse puellas
Diceris &c.

Idem.

Lenisti morsu lævia fila parum.
Percussit crebros te propter Lydia nodos,
Te propter durâ stamina rupta manu.
Lydia te tunicas jussit lasciva fluentes
Inter lanificas ducere sæpe suas.
Clava torosa tibi pariter cum pelle jacebat,
Quam pede suspenso percutiebat Amor.
Quis fore credebat, premeret cùm jam impiger infans
Hy-

NOTÆ.

74 *Lenisti morsu*] Idem voluit *Catullus*, in Argonauticis:

Atque ita decerpens æquabat semper opus dens,
Laneáque horridulis hærebant morsa labellis,
Quæ priùs in tenui fuerant exstantia filo.

Hoc Atticis erat κροκοδίζειν. *Philetærus* Comicus:

——— κροκοδίζουσαν αὐτὴν κατέλαβον.

Pollux exponit, ἐκλέγουσαν τὸ τραχὺ, *eligentem asperum*. Scaliger. De voce κροκυδίζειν (sic enim legendum) vide *Salmasium* ad *Solinum*, pag. 283. Ed. Ultrajectinæ. *Gorallus.*

75 *Percussit*] Percutere σπαθεῖν. Verbum textorium, & σπαθηταὶ ἐσθῆτες, densæ, contrariæ rallis. Vide quæ in Cirin de hoc adnotamus. *Scaliger.* Hæc vera quidem sunt, sed nihil ad *Pedonem*, qui loquitur de plagis ab Omphale Herculi, cùm malè neret, inflictis. *Deianira* v. 74.

Ah! quoties digitis dum torques stamina duris,
Prævalidæ fusos comminuere manus?
Crederis infelix scuticæ tremefactus habenis
Ante pedes Dominæ pertimuisse minas.

Sic Æsculapius apud *Lucianum*, in Deorum Dialogis, Herculem alloquitur: οὔτε ἐδούλευσα ὥσπερ σὺ, οὔτε ἔξαινον ἔρια ἐν Λυδίᾳ πορφυρίδα ἐνδεδυκὼς, καὶ παιόμενος ὑπὸ τῆς Ὀμφάλης χρυσῷ σανδάλῳ: *neque servii ut tu, neque nevi lanam in Lydia purpureâ veste indutus & verberatus Omphales aureo sandalio.* Gorallus.

76 *Stamina*] Notum est stamen esse fila secundùm longitudinem textorii instrumenti directa, subtegmen verò ea quæ transversa inseruntur stamini. *Ovidius* Metam. Lib. VI, 54.

——— *Gracili geminas intendunt stamine telas.*
Tela jugo vincta est, stamen secernit arundo;
Inseritur medium radiis subtegmen acutis,

Quod

asperius filum dentibus , ut mulierculæ solent, olliviſti. Lydia Omphale , quæ penſum tibi bat, te, propter nimis frequentes nodos in filo retos, & rupta tenuia ſtamina, manu duriore, quaancillulam , verberavit. Eadem te laxâ muliebri lâ induit, & inter ancillas nentes ſic indutum veri coëgit. Interea nodoſa illa tua clava, unà cum lle leonis Nemeæi, humi jacuit; inque ea pel- Amor gaudens ac de te triumphum agens ſalta- . Quis ſuſpicatus eſſet talia, qui te viderat etiamnum

Quod digiti expediunt, atque inter ſtamina ductum
Percuſſo feriunt inſecti pectine dentes.

ùm hic *ſtamen* ſumi videtur pro quovis filo. *Idem.*

7 *Lydia te tunicas* &c.] Omphale, nimirum, veſtibus ſuis Herm induiſſe dicebatur. *Deïanira* in Ep. ad Herculem v. 63.

Auſus es hirſutos mitrâ redimire capillos,
Aptior Herculea populus alba coma.
Nec te Mæoniâ, laſciva more puellæ,
Incingi zonâ dedecuiſſe putas &c.

m.

9 *Clava toroſa*] Hoc eſt, nodoſa. *Columella* de arboribus cap. xvi. vite: *diutiùs perennat quæ firmis toris & idoneis locis religata eſt.* m.

o *Quam pede ſuſpenſo* &c.] Hoc eſt, in qua ſaltabat. Nihil eletius hoc diſticho, quod à Scholaſtica vena profluxiſſe nemo facilè perſuaſerit, qui modò attendat. *Idem.*

1 *Premeret cùm jam*] Vetus Membrana & antiquitus excuſi:

——— *cùm jam premit impiger.*

o legendum , *cùm rumperet impiger infans.* Scaliger. Prætuleaut lectionem antiquam, aut emendationem vulgarium editioa; nam Hercules compreſſis draconibus fauces eliſit. Quod eletiſſimè deſcripſit *Theocritus* Idyll. xxiv. qui inſcribitur Ἡρακλίσκος, v. 26. & ſeqq.

——— ὁ δ᾽ ἀντίος εἴχετο χερσὶν
Ἡρακλέης· ἄμφω δὲ βαρεῖ ἐνεδήσατο δεσμῷ
Δραξάμενος φάρυγος, τόθι φάρμακα λυγρὰ τέτυκται.

dverſus verò tenebat manibus Hercules, & ambos gravi implicuit vino, compreſſâ fauce, ubi mala ſunt venena. Poſtea v. 54. eumdem ſcribit *Poëta*:

Hydros ingentes, vix capiente manu?
Cúmve renascentem tereret velociter hydram,
Frangeret immanes vel Diomedis equos?
Vel tribus adversis communem fratribus alvum,
Et sex adversas solus in arma manus?
Fudit Aloïdas postquàm dominator Olympi,
Dicitur in nitidam procubuisse bovem;

Atque

NOTÆ.

Θῆρε δύω χείρεσσιν ἀφεὶξ ἀπαλαῖσιν ἔχοντα
Συμπλήγδην.

Duas belluas manibus teneris tenaciter tenentem constrictas. Diodorus Siculus eadem de re, Lib. 14. pag. 218. ὁ δὲ παῖς ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν τὸν αὐχένα σφίγξας ἀπέπνιξε τοὺς δράκοντας: *puer verò utraque manu collum premens suffocavit dracones.* Idem.

82 *Hydros ingentes* &c.] Quamvis Hydri sint propriè aquatici serpentes, quivis dracones, aut majores serpentes intelliguntur. *Theocritus* & *Diodorus* δράκοντας vocant; *Ovidius* in Epistola Deïaniræ, Hydros, v. 85. ubi collatâ Herculis molli, apud Omphalen, vitâ cum pristinis ejus laboribus, ita loquitur:

Scilicet, immanes elisis faucibus Hydros,
Infantem cunis involuïsse manum.

Idem.

83 *Tereret velociter Hydrum*] Hercules non attritu, sed igne admoto impedivisse dicitur, ne, resecto uno Hydræ capite, duo suppullularent. Itaque legendum crediderim

——— *velociter ureret Hydram.*

Cùm dormitans librarius scripsisset *ureret velociter*, Criticus emendavit, versûs causâ, *tereret.* *Diodorus* Lib. IV. pag. 220. Ed. Wechelianæ: προσέταξεν Ἰολάῳ τὸ ἀποτμηθὲν μέρος λαμπάδι καιομένῃ ἐπικαίειν, ἵνα τὴν ῥύσιν ἐπίσχῃ τοῦ αἵματος: *mandavit Ioalo, ut abscissam partem face ardente ureret, ut cohiberet fluxum sanguinis.* *Apollodorus* Bibliothecæ Lib. II. cap. 4. §. 2. de Iolao: μέρος ἐγγὺς ὕλης τοῖς δαλοῖς ἐπικαίων τὰς ἀνατολὰς τῶν ἀναφυομένων κεφαλῶν ἐκώλυσεν ἀνιέναι: *parte aliquâ incensâ vicina materia, facibus urens exortus renascentium capitum, impedivit ne suborirentur.* Sic & omnes alii. *Gorallus.*

84 *Frangeret immanes*] Hoc est, cicures eos redderet. Αὗται δὲ, *inquit Diodorus* Siculus, χαλκᾶς μὲν φάτνας εἶχον, διὰ τὴν ἀγριό-

num infantem ingentes serpentes, quos manibus vix capiebas, elidere? Vel cùm capita hydræ amputares, dum Iolaus celeriter, vulneri admoto torre, ne alia succrescerent impediebat? Vel cùm feros Diomedis equos domares? 85 Vel cùm Geryonem tricipitem, séxque brachiis instructum solus vinceres? Similiter postquàm Jupiter Gigantes devicerat, dicitur amore captus fuisse Ionis, quam in vaccam mutavit.

ἀγριότητα, ἁλύσεσι δὲ σιδηραῖς διὰ τὴν ἰσχὺν ἐδεσμεύοντο· τροφὴν δ᾽ ἐλάμβανον οὐ τὴν ἐκ γῆς φυομένην, ἀλλὰ τῶν ξένων ἀνθρώπων μέλη διαιρούμεναι τροφὴν εἶχον τὴν συμφορὰν τῶν ἀκληρούντων· ταύτας ὁ Ἡρακλῆς βουλόμενος χειρώσασθαι, τὸν ἴδιον κύριον Διομήδην παρέλαβε, καὶ ταῖς τοῦ παρανομεῖν καὶ ἐθισθῆναι σαρκοφαγίαις διδάξαντος σαρξὶν ἐμπλήσας τὴν ἔνδειαν τῶν ζώων, εὐπειθεῖς ἔσχεν: *hæ anea habebant præsepia, propter feritatem, ferreisque catenis propter robur alligabantur. Pabulum accipiebant, non quod ex terra gignitur; sed peregrinorum hominum membra dissecantes, alimentum habebant calamitatem miserorum. Has Hercules cùm vellet in potestatem suam redigere, dominum earum Diomedem comprehendit, & expletâ fame jumentorum carnibus eius qui delinquere & fame vesci eas docuerat, cicures deinde habuit.* Idem.

85 *Vel tribus adversis* &c.] Hoc est, Geryonem solus fregit, qui Geryon tria capita, & sex brachia habuisse fingitur. Rationem fictionis ex Phœnicia Lingua aperuit *Joan. Clericus* ad *Hesiodi* Theogon. v. 287. Confirmari possit narratione *Diodori Siculi* Lib. IV. pag. 226. à quo dicitur Hercules καταλαβεῖν τοὺς Χρυσάορος υἱοὺς τρισὶ δυνάμεσι μεγάλαις κατεστρατοπεδευκότας ἐκ διαστήματος, *deprehendisse Chrysaoris filios tribus magnis exercitibus instructos seorsim castra posuisse*, eósque vicisse. *Idem.*

87 *Fudit Aloïdas*] Fabula nota est ex *Homeri* Odyss. Λ. v. 304. & *Apollodoro* Lib. I. cap. VII. §. 5. *Idem.*

Ibidem. Vetus scriptura multùm discrepat: *fudit OEnidas.* Scaliger. Sed est mendosa, cùm OEnei filii aut posteri numquam cum Jove pugnarint. *Gorallus.*

88 *Dicitur in nitidam*] Inepta lectio. Vetus membrana & antiquitus excusi:

Dicitur in nitidum percubuisse diem.

Pernox stertuit ad clarum mane. *Scaliger.* At verbi *percumbo*, quamquam analogici, exemplum etiamnum quæro. Deinde nihil frigidius quàm fingere Jovem, devictis gigantibus, in multam diem dormiisse, nisi veteris Poëtæ ita loquentis locus afferatur, qualis nullus hîc profertur. Contrà non multò post devictos gigantes, Jupiter

Atque aquilam misisse suam, quæ quæreret ecquis
Posset amaturo vina referre Jovi.
Valle sub Idæa, dum te, formose sacerdos,

Inve-

NOTÆ.

tet fertur amore Iûs, quæ in nitidam bovem mutata est, exarsisse; quod nos docet *Ovidius* Metam. Lib. I. qui eam *nitentem vaccam* vocat. v. 610.

——— *inque nitentem*
Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.

Utitur autem hîc *Pedo* verbo *procubuisse*, quod proprium est boum, quasi Jupiter tauri instar procubuisset juxta Ionem, cujus amore captus esset. Sic *Virgilius* Lib. Æneïd. VIII, 630. dixit:

——— *fœtam Mavortis in antro*
Procubuisse lupam.

Quod *Servius* interpretatur *primâ parte se inclinasse*, *quod Græci προκύπτειν dicunt.* De bove *Virgilius* alibi usurpavit, ut Eclog. VIII, vs. 87.

——— *qualis cùm fessa juvencum*
Per nemora atque altos quærendo bucula lucos,
Propter aquæ rivum viridi procumbit in ulva.

& Æneid. v, 481.

Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos.

Quòd si mavis *nitidum* legere & *bovem* pro *tauro* sumere, intelligi possit metamorphosis Jovis in taurum, ut Europam raperet. *Procubuisse in bovem*, erit mutatum in bovem, instar reliquorum ejusmodi armentorum, *procubuisse*. Idem.

90 *Posset amaturo vina referre Jovi*] Tò *vina* ὑπονοθεύεται. Postea inveni in antiqua membrana, *signa referre*, id est, signifer Jovis esse; & mallem, *posset amaturo signa referre Jovi.* Quod signifer Jovis sit Ganymedes docet doctissimus Mythologus *Fulgentius* Lib. I. Scaliger. Solet vir summus magnâ confidentiâ nos amandare ad Scriptores, verbis eorum minimè allatis, id quod habet confirmaturos, qui tamen sæpe nihil habent quod ad rem faciat *Fulgentius* hoc in loco alia omnia narrat, Lib. I, cap. 26. *In signis*, inquit, *bellicis sibi aquilam auream fecit, tutelæque suæ virtuti dedicavit; unde & apud Romanos hujusmodi signa facta sunt. Ganymedem verò bellandò, his signis præeuntibus, rapuit, sicut Europam in tauro rapuisse fertur.* Hæccine docent Ganymedem signiferum fuisse Jovi? Deinde *signifer amaturo Jovi esse* quid sit, aut quomodo in amoribus signiferum se ei præbuerit Ganymedes, fateor me non intelligere. Verùm quî *vinum*, inquies, potuit Ganymedes Jovi referre, qui

nectar

vit. Tum etiam misit aquilam suam, loco Vulcani, quæsituram 90 formosum pocillatorem, qui sibi amanti nectar porrigeret. Illa verò pulcrum Ganymedem,

nectar bibebat? At hoc minimè obstitit quin οἰνοχοεῖν Jovi & οἰνοχόος esse diceretur. Sic *Homerus* ipse, quo judice, Dii οὐ σῖτον ἔδουσ' οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον, *nec panem comedunt, nec bibunt vinum* (Iliad. E, 341.) habet tamen de Ganymede, Iliad. Υ, 234.

Τὸν καὶ ἀνηρείψαντο Θεοὶ Διῒ οἰνοχοεύειν.

rapuerunt Dii ut Jovi vinum funderet. Sic & apud *Theocritum* Idyll. xv. describuntur aquilæ,

——— οἰνοχόον Κρονίδᾳ Διῒ παῖδα φέροντες,

ferentes Jovi puerum qui ei vinum funderet. Vide & *Lucianum* in Dialogo *Junonis & Jovis.* Igitur καταχρηστικῶς dicitur Ganymedes *vinum referre* Jovi, cui est à poculis; quòd apud homines, qui hoc ministerium obeunt, vinum miscere soleant. Alioquin accuratè loquenti sic describendus fuisset Ganymedes, ut fecit *Ovidius* in Epist. Paridis ad Helenam:

——— *qui nunc*
Cum Dîs potandas nectare miscet aquas.

Idem.

Ibid. *Referre*] Hoc est, iterum, iterúmque nectar ad Jovem sitientem ferre. Qua de re, vide modò laudatum *Luciani* Dialogum, in quo Ganymedis ministerium elegantissimè describitur. *Idem.*

91 *Valle sub Idaa*] Fortasse, *colle sub Idao*, nam ita rectiùs loquaris quàm *valle sub Idaa.* Sic Paris in Epist. ad Helenam, v. 53.

Est locus in media nemorosis vallibus Ida
Devius.

Idem.

Ibid. *Formose sacerdos*] Ganymedes, ab ea imitatione veterum Latinorum, qui pueros sacrorum ministros *camillos* vocabant. Sacerdotem igitur & *camillum*, hoc est, ministrum Jovis vocat, ut pote & quem jam signiferum Jovis dixit. Ganymedes veteribus Latinis *catamitus* dicebatur. *Plautus* Menæchmis:

Ubi aquila catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum.

Nam videtur à γαδυμείδης, quod idem est cum γανυμήδης, detortum esse. Sic *Laumedo* pro *Laomedon*, quamquam *Festus* legit *Alumento*, sed mirum nî in corrupta exemplaria *Livii Andronici* inciderit. Nam *Laumento*, non *Alumento* dictus Laomedon videtur. Sic *Petronius* dixit *Lauconte nati*, pro *Laocoonte.* Sic in Epistolis *Cacilii Plinii*, Laudiceni pro *Laodiceni*, ut alludatur ad *laudem*; & *Lautomia, lautumia Seneca.* Scaliger.

Ibidem,

Invenit & presso molliter ungue rapit.
Sic est; victor amet, victor potiatur in umbra,
Victor odorata dormiat inque rosa.
Victorem victus metuat, metus imperet illi,
Membra nec in strata sternere discat humo.

Tem-

NOTÆ.

Ibidem. Malim reverâ Ganymedem sacerdotem fuisse Jovis', & vinum ei libasse in sacris publicis; qua de causâ, mortuus dictus sit evasisse οἰνοχόος Jovis. Sic olim nonnullos hanc fabulam interpretatos tradit *Eustathius* ad Homeri Iliad. Y, 231. οἰνοχόουν παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐγενέστατοι παῖδες, ὡς ὁ τοῦ Μενελάου υἱός. παρὰ Ῥωμαίοις δέ, φασι, τοιοῦτοι παῖδες τὴν λειτουργίαν ταύτην ἐξετέλουν ἐν ταῖς δημοτελέσι θυσίαις. ἔχει καὶ ὁ μῦθος οὕτω τὰ κατὰ τὸν Γανυμήδην ποιεῖ Διΐ κιρνῶντα: *vinum fundebant, apud Veteres, nobilissimi pueri, ut filius Menelai. Apud Romanos autem, ut ajunt, tales pueri ministerio hoc fungebantur in publicis sacris. Igitur & fabula sic facit Ganymedem Jovi miscentem.* Gorallus.

93 *Presso molliter ungue rapit.*] Martialis:

Illæsum timidis unguibus hæsit onus.

Scaliger. Elegantissimè raptum hunc descripsit *Lucianus*, in Judicio Paridis. Ejus aliquot verba hîc subjiciam, quibus illustratur *Pedo.* Sic loquitur Mercurius, qui rem narrat: καταπτάμενος ὄπισθεν αὐτοῦ ὁ Ζεὺς, κούφως μάλα τοῖς ὄνυξι περιβαλὼν, καὶ τῷ στόματι τὴν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν δακὼν, ἀνέφερε τὸν παῖδα τεταραγμένον, καὶ τῷ τραχήλῳ ἀπεστραμμένῳ ἐς αὐτὸν ἀποβλέποντα: *devolans à tergo ei Jupiter, circumjectis leviter admodum unguibus, & ore tiaram, quam in capite habebat, mordens, sursum ferebat puerum perturbatum, & collo converso ipsum adspicientem.* Gorallus.

94 *Sic est*] Est veluti collectio ex superioribus; quasi diceret Poëta: *Sic res habet, ut dixi* &c. Ita *Horatius* orationem claudit Epod. VII, 17. postquàm quæsivit quæ causa Romanorum animos ad civilia bella concitaret.

Furórne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent, & ora pallor albus inficit,
Mentésque perculsa stupent.
SIC EST, *acerba fata Romanos agunt.*

Ubi antiqua Scholia: *ut dico*, inquit, *fato & culpâ agimur ad hoc bellum.* Similis est formula apud *Lucanum*, *Sic eat*, Lib. II, 304.

Sic eat; immanes Romana pericula Divi
Plena ferant.

Ex

medem, in valle montis Idæ repertum, in aërem unguibus rapuit, sed ita ut eum minimè læderet. Ita res habet, quidquid invidis videatur; æquum est victorem animo indulgere, & amoribus suis in umbra potiri. Decet eum, vel in rosa, dormire.
95 Victus, non victor, ita se gerat ut ostendat sibi adversarium terrori esse, nec audeat in stratis recubare.

Et Lib. v, 296.

Sic eat, ô Superi, quando pietásque, fidésque
Destituunt.

Ibid. *Victor potiatur in umbra*] Vetus Membrana, *patiatur*. Lego *spatietur*. Scaliger. Melior est aut conjectura, aut lectio vulgatarum editionum; intelligendum enim, *amoribus*; quomodo *potiri* non raró occurrit. Sic apud *Lucretium*, Lib. IV. p. 540. Ed. Lambin.

——— *potiundi tempore in ipso,*
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum.

Gorallus.

Ibid. *In umbra*] Hoc est, pacis tempore, nam *umbra* soli opponitur, non aliter ac otium bello. *Cicero* pro Murena Cap. XIV. *Quod si ita est, cedat, opinor, Sulpici, forum castris, otium militia, stilus gladio*, UMBRA SOLI. Sic & sæpe alibi. *Idem.*

94 *Victor odoratâ* &c.] Deliciarum fuit in pulvinaribus, reticulisque rosâ refertis dormire. Sic factitabat ille luxu infamis Smyndirides, qui *sapiùs questus est, quòd foliis rosa duplicatis incubuisset*, ut habet *Seneca* de ira Lib. II. cap. 25. Vide & *Ælianum* Var. Histor. Lib. IX, cap. 24.

95 *Victorem victus metuat*] Vetus tam scriptura, quàm editio: *victor amet, victúsque metat*; quod sanè postulat sententia. *Scaliger.* Scio posse hisce verbis significari, victus laborem metentium ferat, dum victor amori indulget. Sed quis propterea umquam dixit *metere* pro *laborare*, aut *amorem* opposuit *messi*? Nemo. Itaque teneamus vulgatam lectionem, cùm præsertim proximè sequentia verba eam postulent. Dum vir magnus suas membranas jactat, vix seriò legit Scriptorem, quem illustrare aggreditur. Alii absurdiùs hîc legerant, *victor aret, victúsque metat*; quod est & naturæ rerum & menti Poëtæ prorsus contrarium. *Gorallus.*

96 *Membra nec in strata sternere discat humo.*] Ut solebant milites duriori disciplinæ adsueti. Charidemus, in oratione ad Darium, apud *Curtium* Lib. III, cap. 2. de militibus Alexandri: *fatigatis humus cubile est.* Ad quem locum vide *Joan. Freinshemium*, & *Joan Schefferum* ad *Æliani* Var. Hist. Lib. IX. cap. 24. *Idem.*

97 Tem-

Tempora dispensant usus & tempora cultus;
Hæc homines, pecudes, hæc moderantur aves.
Lux est, taurus arat; nox est, requiescit; arator
Liberat emerito fervida colla jugo.
Conglaciantur aquæ, scopulis se condit hirundo;
Verberat egelidos garrula vere lacus.
Cæsar amicus erat, poterat vixisse solutè,
Cùm jam Cæsar idem quod cupiebat erat.
Indulsit; meritò. Non est temerarius ille,
Vicimus; Augusto judice, dignus erat.
Argo saxa pavens postquam Scylleïa legit,

Cya-

N O T Æ.

97 *Tempora dispensant*] Hoc est, partiuntur ac mutant. Metaphora à *penso* ducta, de qua ad v. 140. Ceterùm hunc locum elegantissimè tractavit *Lucanus* in Panegyrico Pisonis, clausitque hisce verbis:

Temporibus servire decet, qui tempora certis
Ponderibus pensavit, eum si bella vocabunt,
Miles erit; si pax, positis toga gestiet armis.

Idem.

101 *Scopulis se condit hirundo*] Doctè sanè, contra vulgarem sententiam statuentium hirundines petere calidiores regiones, unde vere redeant; cùm in fissuras scopulorum, seu montium, & arborum sese per hyemem abdant. Plinius Lib. x. cap. 24. *Abeunt & hirundines hibernis mensibus — sed in vicina abeunt, apricos sequuta montium recessus; inventaque jam sunt ibi nuda, atque deplumes.* Ad quem locum vide *Joan. Harduinum.* Idem.

102 *Verberat egelidos* &c.] Virgilius:

Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo.

Suspicor tamen legendum esse:

Verberat egelido garrula vere lacus.

Ut intelligat lacunaria domorum. *Lucilius:*

——— *resultantes adésque, lacúsque;*

id est, ædes laqueatas; ἓν διὰ δυοῖν. *Scaliger.* At multò malim lacus, hoc est, stagna *egelida* dici quàm ver, quod *tepidum* potiùs *vocetur.* Ratio etiam oppositionis hoc suadet, rectiùs enim apricis *scopulorum* cavernis, quas hyeme sequuntur hirundines, opponantur

frigida

ıre. Pro variis temporibus, mutatur vitæ ratio & ıltus; nec homines tantùm ita se gerunt, sed etiam ıſæ pecudes, & aves. Cùm illucescit tauri inciıunt arare, nocte requiescunt; 100 jugo collis eoım, postquàm solitum opus perfecerunt, detracto. Iyeme hirundines in montium cavernas sese abunt, at vere iterum stagna circumvolitant. Quæ ùm ita sint, Mæcenas, Cæsare hominem singulari micitiâ prosequente, solutiùs vivere, sine probro otuit, postquàm Cæsar omnia quæcumque cupiveıt consequutus est. 105 Meritò profectò genio inlulsit, ac sine ulla temeritate, postquàm victoriam de Antonio retulimus; dignúsque erat, Augusto judice, qui laborum suorum hoc præmium ferret. Postquàm

igida stagna circa quæ æstate volitant, quàm tectorum prominenum laquearia, in quibus hirundines nidificant. Denique & *Virgius* Georg. I, 377. & *Varro* Atacinus, à quo versum illum sumt, ut docet *Servius*, *lacus* de stagnis intellexerunt. *Verberare* aum *lacus* dicitur hirundo, quia eorum superficiem rapido volatu gens alis sæpe eam *verberat*. *Plinius* Lib. XVIII. cap. 35. ubi pluiæ imminentis signa describit: *Hirundo tam juxta aquam volitans, t pennâ sæpe percutiat*. Gorallus.

103 *Vixisse solutè*] Hoc est, molliter, metaphorâ ductâ à solus & fluentibus tunicis; de qua diximus ad v. 21. *Idem.*

104 *Idem quod cupiebat*] Hoc est, id ipsum quod cupiebat, seu ìm rerum solus potiretur. *Idem quod* optimæ esse Latinitatis ostenit *Christ. Cellarius*, in Constructione suspecta, & in Latinitate inıta. *Idem.*

105 *Indulsit*] Nimirum, genio; ut supra v. 93. *poturi*, omisso ısu. *Idem.*

Ibid. *Non est temerarius*] Nam alioquin, hoste etiamnum repunante, aut valido, temerarium est animo indulgere. *Q. Curtius* ib. IX. cap. 10. de Alexandro bacchabundo agmine ex India reeunte: *Præsens ætas, & posteritas deinde mirata est, per gentes nonum satis domitas, incessisse temulentos, barbaris, quod* TEMERITAS *at, fiduciam esse credentibus*. Idem.

107 *Argo saxa pavens*] Nempe, in reditu ex Colchide, ut docet *Apollonius* Lib. IV, 923.

Τῇ μὲν γὰρ Σκύλλης λισσὴ προὐφαίνετο πέτρη,
Τῇ δ' ἄμοτον βοόωσα ἀνέβλυζεν Χάρυβδις.

Hinc

T… …am religanda ratis,
H… …verat arietis agno
… …mperita suis.
… …, juvenescere posse decebat,
… … nobis Colchidos herba foret!
… …oribus florens revirentibus ætas;

Ergo

NOTÆ.

…cm enim *Scylla praceps exstabat petra*, *illinc verò graviter re…sultans Charybdis.* Utriusque nominis rationem tradidit *Bochartus* Chan. Lib. I. cap. 28. Malim tamen *Scylla* nomen …cere à radice antiqua Phœnicia *sakal*, quæ, iis temporibus, …*em* significarit; unde in sacris Codicibus verbum deductum *la…bus obruere* sonat scriptum litteris *Samech*, *Koph* & *Lamed.* …æ vocis origo quàm bene rei conveniat nemo non videt. *Idem.*

108 *Cyaneósque metus*] Symplegadas insulas, aut rupes ad septem…iones Bospori Thracii, de quibus *Homerus* Odyss. M. & *Apollonius* …b. II. Quod statuendum, si modò de itinere in Colchidem lo…quitur Poëta, nam per aliam viam, ut notum est, rediisse finguntur …rgonautæ. Sin verò de reditu hîc quoque loquatur, intelligendæ …unt Æoliæ Insulæ, quas *Planctas* vocant Argonauticorum scripto…res, & de quibus vide *Apollonium* Lib. IV, 860. & seqq. qui cinctas …copulis docet. *Idem.*

109 *Viscera directi* &c.] Legeram olim:

Viscera dissecti mutavit Aëtias agno
Arietis & succis &c.

Quam cur rejiciam causa non est. Tamen alia est in membranis scriptura:

Viscera directi mutaverat arietis agni
Aetis facis omne perita suis.

Quæ cùm aliquot maculis adspersa sit, ita eluenda mihi videtur:

Viscera directi mutaverat arietis agno
Aëtis fucis omneperita suis.

Æëtis est αἰητίς, ut Euenis εὐηνὶς *Propertio*. Fucis, θρόνοις· τὰ θρόνα sunt φάρμακα. Nam ita vocat *Theocritus*, qui hîc *fuci* dicuntur. *Omneperita* ὑφ' ἓν legendum. Est enim Græcorum πολυΐδρις. Directi, id est, dissecti, ut *elephantum dirigere* Plauto, *Gallinam dirigere* Nigidio, id est, dissecare. *Scaliger.* Ei adsentitur *Claud. Salmasius* in *Solinum* pag. 838. Ed. Ultraject. ad vocem *directus* quod attinet. Addit *dirigere* propriè esse διχοτομεῖν, in duas partes re-

ctas

quàm Argo omnes ſcopulos, & periculum Symplegadum inſularum, evaſit, ita ut jam ad portum religanda eſſet; tum verò Medea, ſene ariete in tenerum agnum converſo, 110 ſuccis herbarum, ſe poſſe peritiâ ſuâ ſenibus juventutem reddere, oſtendit. Hiſce ſuccis oportuiſſet, ô Mæcenas, te juventutem recuperare; atque utinam herbas illas habuiſſemus! Arboribus veluti conſeneſcentibus, poſtquàm folia delapſa ſunt, redditur proximo vere virens juven-

ctas & æquales ſcindere; quod confirmat auctoritate *Titinnii*, apud *Nonium*, *pernam totam dirigit*; nam malè legitur *diligit*; & *Feſti* Adbreviatoris: *dirigere apud Plautum invenitur pro diſcindere.* Sic enim ſcribendum, ex veteri Codice qui habet *diſcidere.* Locus *Plauti* eſt in Curculione Act. III. v. 54. Exſcripſit hæc vir doctus ad *Feſtum*, minimè laudato *Salmaſio*. Gorallus.

Ibid. *Mutaverat arietis agno*] Reſpicit *Pedo* ad id quod narrat *Ovidius*. Metamorph. Lib. VII, 212.

Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu;
Cujus ut Hæmonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculavit ſanguine ferrum,
Membra ſimul pecudis, validóſque venefica SUCCOS
Mergit in ære cavo, minuuntur corporis artus,
Cornuáque exuitur, nec non cum cornibus annos,
Et tener auditur medio balatus aëno;
Nec mora, balatum mirantibus exſilit agnus &c.

Idem.

110 *Succis*] Sic legendum, non *fucis*, ut liquet ex *Ovidii* loco allato. Sic & ſuperiùs v. 215.

Nunc opus eſt SUCCIS, *per quos renovata ſenectus*
In florem redeat &c.

& v. 286.

——— *veterémque exire cruorem*
Paſſa replet SUCCIS.

Idem.

Ibidem. *Omne perita*] Malui, cum *Salmaſio*, *omniperita*, ut *omnifarius*, *omniparens*, *omnipotens*, *omniſcius*, *omnivagus*, *omnivalens* &c. *Idem.*

111 *Decebat*] Hoc eſt, par erat. *Idem.*

112 *Colchidos*] Medeæ Colchorum Regis filiæ. *Idem.*

113 *Redditur arboribus* &c.] Hanc ipſam ſententiam, in Epicedio *Bionis*, Poëtæ Bucolici, extulit *Moſchus*:

Ergo non homini quod fuit ante redit,
Vivacésque magis cervos decet esse pavententes,
Si quorum in torva cornua fronte rigent.
Vivere cornices multos dicuntur in annos;
Cur nos angusta conditione sumus?
Pascitur Auroræ Tithonus nectare conjux,

At-

NOTÆ.

Αἲ αἲ ταὶ μαλάχαι μὲν ἐπὰν κατὰ κᾶπον ὄλωνται,
Ἢ τὰ χλωρὰ σέλινα, τό, τ' εὐθαλὲς οὖλον ἄνηθον,
Ὕστερον αὖ ζώοντι, καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι·
Ἄμμες δ' οἱ μεγάλοι, καὶ καρτεροὶ, ἢ σοφοὶ ἄνδρες,
Ὁππότε πρῶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ
Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν ἀτέρμονα νήγρετον ὕπνον.

Hei, hei! malvæ cùm in horto interierunt, vel viridia apia, vel florens crispum anethum, postea reviviscunt, & altero anno renascuntur; nos verò & magni & fortes & sapientes viri, ubi semel mortui fuerimus, obscuri in terra concava, dormimus valde longum, infinitúmque & ex quo non excitamur., somnum. Idem & *Horatius* Carm. Lib. IV. Od. 7. *Diffugere nives* &c. *Idem.*

114 *Ergo non homini*] Τὸ *ergo* habet hìc eum locum, quem apud *Propertium*:

Ergo Musarum & Sileni patris imago &c.

Plautus Casina:

——— *nempe, tute dixeras*
Tuam arcessiturum esse uxorem meam.
ST. *Ergo arcessivisse ait; sed dixisse te*
Eam non missurum.

In Bacchidibus.

Non hic placet mihi ornatus. Pl. *Nemo ergo tibi*
Hæc apparavit; mihi paratu'st quoi placet.

Scaliger. Nimirum *ergo* hìc vim obtinet adversativam, & perinde est ac *sed*, ut supra v. 10. Quod observatum memini & à *Tan. Fabro*, quamvis nunc quidem loci non meminerim. Malè Aldina Editio habet *& cur*, quod est emendatio Critici voculam *ergo* hìc non intelligentis. *Gorallus.*

115 *Vivacésque magis cervos*] *Plinius* Lib. VIII, cap. 33. H. N. *Vita cervis in confesso longa, post centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat.* Idem.

116 *Si quorum in torva* &c.] Hoc est, quibus sunt cornua; mares, nimirum, qui soli cornua habent. Quos tamen solos esse vivaces, nescio an alius scripserit. Idem.

117 Vi-

venta; verùm ad homines ætas semel præterlapsa numquam redit. [115] Pavidos cervos natura vivaciores esse voluit, eodem jure quo eorum frontes cornibus instruxit. Cornices etiam per aliquot sæcula vivere dicuntur. Cur nos, vitâ breviori spatio definitâ, deteriore sumus conditione? Tithonus ab Aurora raptus, nectare quo pascitur, immortalitatem

117 *Vivere cornices* &c.] Hoc primum dixisse *Theophrastum* moientem, & ea de re ad naturam conquestum, memoriæ proditum ſt. *Scaliger.* *Ciceronis* locum, ut puto, respexit *Scaliger*, qui locus a habet Tusculanarum Quæst. Lib. III, cap. 28. *Theophrastus*, inuit, *moriens accusasse naturam dicitur, quòd cervis & cornicibus vim diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus, quorum maximè iterfuisset, tam exiguam vitam dedisset.* Similem querelam *Aristoli* tribuit *Seneca* de Brevit. Vitæ Lib. I. De longævitate autem cornicum ita *Plinius*, Lib. VII, cap. 48. *Hesiodus, qui primus aliqua de ıc prodidit, fabulosa, ut reor, multa de hominum ævo referens, cornici rovem nostras attribuit ætates, quadruplum ejus cervis, id triplicatum rvis.* *Ovidius* Amorum Lib. II. El. VI, 35.

Vivit & armiferæ cornix invisa Minervæ,
Illa quidem sæclis vix moritura decem.

Gorallus.

118 *Angustâ conditione*] Hoc est, breviorem vitam habemus. Noım est *conditionem* dici de statu hominum, temporum ac rerum. oſſit & aliquis ad primam κτίσιν, hoc est, ut loquuntur aliquando atini Patres, ad *conditionem*, seu creationem hominis & brutorum ui naturam suam debent, verba *Pedonis* referre; ita ut velit ita nos sse *conditos*, ut brevis ævi simus, cornices verò & cervi longævi. ed non opus est. *Idem.*

119 *Pascitur Aurora*] Melius vetus Scheda *nascitur*, hoc est reficitur, renascitur. *Scaliger.* Melius *pascitur nectare*, nam hæc louutio perinde valet, ac si diceret, immortalis est, quò spectat tota *Pedonis* oratio. Immortales fingunt Poëtæ eos factos, qui cibo & otu Deorum sustentarentur. Nectar porrò alii potum, alii cibum Deorum esse crediderunt, ut ostendit Joan. Clericus ad *Hesiodi* Theogon. v. 640. Sic *Horatius*, ut significet Augustum Deorum orinibus adscriptum iri, Carm. Od. III. v. 10.

Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibet ore nectar.

ic enim malim cum nonnullis Codicibus legere, quàm *bibit*; quia uamvis Augustus jam *Deus* vocaretur, attamen nondum Deorum *onviviis interesse* dicebatur. *Idem.*

Atque ita jam tremulo nulla senecta nocet.
Ut tibi vita foret semper, medicamine sacro,
Te vellem Auroræ complacuisse virum.
Illius aptus eras croceo recubare cubili,
Et modò puniceo rore levare sitim.

N O T Æ.

120 *Tremulo nulla senecta nocet*] Hoc est, quamvis jam sit se te tremulus, non tamen moritur. Nota est Poëtarum fictio narrant Tithono Auroram petiisse à Jove immortalitatem, sed tam simul petere æternam juventutem; itaque mortuum quid lum non esse, sed senio adeò confectum atque attenuatum, u ter vocem ei nihil superfuerit; quamobrem eum in thalamo sum, cujus pellucida erat janua, & ubi quasi in cavea servi Hæc pluribus narrat scriptor Hymnorum, qui *Homero* tribu priore Hymno in Venerem à v. 218. Alii addunt Tithonum cadam mutatum, sed quos non sequitur *Pedo*, qui tremulam taxat senectutem ei tribuit. Existimarim sub hac fabula vera latere Historiam; Tithonum Phrygem in Æthiopiam ivisse, sedes fixit, & in qua diutiùs homines vivere ferebantur, quà bi, ut docet *Herodotus* Lib. III. cap. 23. ubi de Æthiopib crobiis. Ideò dictus est immortalitatem consequutus, sed n tasse senectutem; & ab Aurora raptus ejus vir factus, quòd Æ magis vergat ad Orientem quàm Phrygia. Sic & Athenienses runt Orithyiam à Borea raptam, quòd esset regulo cuipiam Th quæ magis ad Septemtriones vergit quàm Attica, collocata, patriam avecta. Vide *Apollonium* Lib. I, 211. Præstat hîc vare *Pedonem* hîc, ex mente sui Mæcenatis, loquutum; qui v qualiscumque tandem esset, etiam cum incommodis senectuti junctam, morti præferebat, ut liquet eo hisce ejus versiculis; *Seneca* usque adeò exagitavit Epist. CI.

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ;
Tuber adstrue gibberum,
Lubricos quate dentes;
Vita dum superest, bene est,
Hanc mihi, vel acutâ
Si sedeam cruce, sustine.

De quibus adi *Senecæ* Interpretes, & Joan. Henr. *Meibomium* I ontis cap. XXVIII. *Idem.*

tem consequutus est, & quamvis ad summam senectutem pervenerit, non est tamen cur mortem timeat. Ut immortali vita fruereris, vi nectaris tibi propinati, vellem ab Aurora te virum electum fuisse. Dignus profectò eras, qui cum illa cubares, &

121 *Ut tibi vita foret*] Scilicet, perpetua. Malo tamen:

ut tibi victa foret;

nempe, senectus. *Scaliger.* Virum magnum memorem hîc fabulæ esse oportuit. Tithonus enim non vicit senectutem, sed perpetuam dumtaxat vitam nactus est. Itaque nihil movendum. *Gorallus.*

Medicamine sacro] Sic vocat Nectar & Ambrosiam, quibus nutritus Tithonus immortalis, ut diximus, factus est. Hymnus in Venerem v. 232. de Auroræ officiis in Tithonum:

Αὐτὸν δ᾽ αὖτ᾽ ἀτίταλλεν ἐνὶ μεγάροισιν ἔχουσα
Σίτῳ τ᾽ ἀμβροσίῃ τε.

Illum quidem nutriebat domi habens, cibo & ambrosia; hoc est, ambrosiæ cibo. *Idem.*

122 *Complacuisse virum*] Verbum hoc exstat apud *Plautum* & *Terentium*, sed conjugatione passivâ. Vide And. A. IV. S. 1, 20. Heaut. Act. IV. S. V, 25. Glossæ Veteres: *complacuo*, διαρεστῶς, lege *complacitò*. Sed activâ conjugatione, frequens est apud Scriptores Ecclesiasticos; quorum Latinitas non ideò per omnia aspernanda, quòd cum Ciceroniana non semper consentiat; nec dubito quin multa proba ex antiquissima Latinitate vocabula apud eos exstent, quæ apud elegantiores Scriptores non reperiuntur. *Idem.*

123 *Croceo recubare cubili*] Ut Tithonus, quem Aurora à Poëtis in cubili relinquere passim dicitur, cùm exoritur. *Virgilius* Georg. I, 447.

——— *ubi pallida surget*
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Eumdem vs. legere est Æneïd. IV, 585. & IX, 460. Ex *Homero* depromtus est, qui sic Auroræ ortum describit Iliad. Λ, 1,

Ἠὼς δ᾽ ἐκ λεχέων παρ᾽ ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο,
Ὤρνυτο.

Aurora ex cubili, à splendido Tithono oriebatur. Ad quem versum *Eustathius* & brevior Scholiastes fabulam Tithoni tradunt. *Idem.*

124 *Et modò puniceo*] Restitue ex veteri scriptura:

Et modo pœniceum rore lavante thorum.

Scaliger. Ne illi credas, nam hæc sensu carent. Gorallus.

Illius aptus eras roseas tu jungere bigas,
Tu dare purpureâ lora regenda manu.
Tu mulcere jubam, cùm jam torsisset habenas,
Procedente die, respicientis equi.
Quæsivere tori juvenem sic Hesperon illum,
Quem nexum medio solvit in igne Venus;
Quem nunc in fuscis, placida sub nocte nitentem

]

NOTÆ.

125 *Roseas tu jungere bigas*] *Jungi equi* dicuntur, cùm sin moni vinciuntur, ut currum trahant. *Bigas* similiter Auroræ *Virgilius* Æneid. VII, 27.

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Sed Æneid. VI, 535.

——— *roseis Aurora quadrigis.*

dicitur medium axem trajecisse. At solem posteriore loco fig volebat *Donatus*, ut est in commentatio, qui *Servii* nomen p De curribus Deorum vide collecta à *Frid. Taubmanno*, ad v. 38. *Idem.*

128 *Respicientis equi*] Ad versuram, scilicet. Nam peract suo, quod Veteres vocabant *protelum*, equus ad versuram re & hoc est finitum spatium. Putavi & aliquando legi posse *resp tis equi*, hoc est, qui finivit curriculum & spatium suum. S propriè est in stadio currere. Nam τὸ ςάδιον Æoles vo σπάδιον, unde Latini, qui multùm Æoles imitantur, fecerunt tium suum. *Statius: jam satis longo spatiata campo.* Nam per vulgò legitur *satiata*. Scaliger. O intempestivam eruditio Quid enim hæc ad *Pedonem*? Nemo dubitet quin equus rectè c *respicere*, cùm cursum reflectit ad eum locum, à quo erat pro *Nonius Marcellus* de Differ. Verborum: *Prospicere & respicere d ut adversùm videre prospicere rectè dicatur. Respicere, quasi re spicere. Varro Manio*: sedens altus alieno sumtu, neque respi neque ante prospiciens. *Gorallus.*

129 *Quæsivere tori*] Vetus scriptura, *quæsivere chori*. Ne stellarum chori; nam ita *Varro* dixit, *cœli choreas astrinas*. T Distichon ita legimus:

Quæsivere chori juvenem sic Hesperon olim,
Quem necdum medio solvit in igne Venus.

Quem, inquit, necdum medio curriculo solvit & dimittit V Nam Vesperum citissimè conficere cursum suum, id est, occ

& rore ab ea demisso sitim levares. Aptus eras jungere ejus bigæ equos, eique, postquàm currum conscendisset, habenas dare. Poteras equos ejus demulcere, cùm reduces; exorto jam die, iterum stabulo claudendi sunt. Sic variæ puellæ olim sibi virum exoptarunt Vesperum, quem Venus, ejus amore capta, è medio curriculo abducit. Eum nunc

cùm vix alia astra apparuerint, notissimum est. Idcirco Venus ejus amore capta citissimè solvit eum in medio cursu; cùm interim chorus astrorum ipsum qui princeps chori est, & primus apparet, desiderent. *Scaliger.* Vetus illa scriptura, cujus menda passim nobis obtrudit vir summus, pro *thori* habuit perperam *chori*, si modò *Scaliger* bene legit. Nam hoc vult Poëta, quemadmodum Aurora rapuit Tithonum, ut secum cubaret: sic *thoros* quæsivisse Hesperum, hoc est, Deas aut mulieres eum sibi exoptasse maritum. *Thorum* autem scribi puto non *torum*, cùm lectum significat, quòd deduceretur à θορὸς *semen genitale*, aut fortè ut discriminaretur à *toro*, de quo diximus ad v. 79. Malim à τείρω, *tero*, quod in tritis herbis aut foliis primùm cubitarent. Vide *G. Joan. Vossium*, in Etymologico. *Gerallus.*

Ibidem. *Juvenem sic Hesperon*] Vide quæ de Hespero dixit *Joan. Clericus* ad Theogoniam *Hesiodi* v. 215. ubi ostendit dictum à voce Phœnicia quæ *formosum* sonat. Consentit cum ea Etymologia quod habet *Hyginus* Poëtici Astron. Lib. II, cap. 42. ubi postquàm dixit nonnullos hunc Auroræ & Cephali filium esse dixisse, subdit: *pulcritudine multis præstantem, ex qua re etiam cum Venere dicitur certasse* (fortè, *cubuisse*) *ut etiam Eratosthenes dicit: eum hac de causa Veneris appellari. Eratosthenes* Catasterism. cap. XLIII. vocat eum φωσφόρον Ἀφροδίτης, sed non addit eam appellationis causam, quam habet *Hyginus.* Notum est Poëtas hominum nomina stellis tribuisse, quod factum puto, quia eorum animos, post mortem, stellis illis præfuisse putabant. Sic Isis in Epitaphio inducebatur dicens: ἐγώ εἰμι ἡ ἐν τῷ ἄστρῳ κυνὶ ἐπιτέλλουσα, *ego orior in astro canis*; apud *Diodorum* Biblioth. Lib. I. p. 24. De *Hespero* idem scriptor habet Lib. IV. fratrem Atlantis fuisse. Crediderim Poëtas dixisse Luciferum cubare cum Venere, quòd ejusdem Planetæ præsides haberentur, ac proinde unà occidere ac oriri dicerentur. *Idem.*

130 *Nexum*] Nempe, astro. *Nexus* antea fuerit necesse est, qui solvitur. Ceterùm idem ex hac lectione exoritur sensus, qui ex Scaligerana emendatione. *Idem.*

131 *Quem nunc in fuscis* &c.] Est Apostrophe ad Mæcenatem, *cœlo jam receptum.* Quem tu (hæc enim est sententia) cœlo receptus

Luciferum contrà currere cernis equis.
Hic tibi corycium, casias hic donat olentes,
Hic è palmiferis balsama missa jugis.
Nunc pretium candoris habes, nunc redditus umbris;
Te sumus obliti decubuisse senem.

Ter

NOTÆ.

ceptus contrario cursu ire vides, alio nomine; nempe, Luciferi. *Scaliger*. Non putabat *Pedo* Mæcenatem cœlo receptum, quem v. 135. *redditum umbris* dicit. Non poterat etiam, ex poëtica de campis Elysiis doctrina, eum in iis agentem ita alloqui, quasi spectasset eadem sidera ac superi; nam camporum illorum incolæ *solémque suum & sua sidera norunt*, ut habet *Virgilius* Æneid. VI, 641. Denique v. 133. & sequens: *hic tibi corycium* &c. non possunt ad Mæcenatem pertinere. Igitur *Pedo* hîc, secunda persona utitur, more Latino, & quemvis audientem aut legentem hosce versus alloquitur. Nihil est frequentius, quàm Apostrophas subitò abrumpi & mutari; ita ut solus sensus doceat quem Poëta allóquatur. *Gerallus*.

Ibid. *Placida sub nocte nitentem*] Ita loquitur quasi Lucifer & Hesperus duæ essent stellæ, ex vulgi fortè sententia; nemo enim paullò doctior, eo ævo, unam eamdémque stellam esse Veneris ignoravit. Vide collectanea *Th. Munkeri* ad Hygini Fabulam LXV. *Idem*.

Nitentem] Hoc est, splendentem. *Ovidius* Fast. Lib. V, 143.

Obstitit Orion, Latona nitentibus astris
Addidit.

Lucretius Lib. V. p. 656.

Luna potest solis radiis percussa nitere.

Nimirum, est hoc verbum à Græco νίζω aut νίπτω, hoc est, *abluo*; deinde quia abluta sæpe splendent, *nitere* perinde fuit ac splendere. *Idem*.

132 *Currere cernis equis*] Unum equum vulgò ei tribuunt Poëtæ. *Isidorus* Orig. Lib. XVIII. cap. 36. *Quadrigas Soli, bigas Lunæ, trigas Inferis, sejugas Jovi, desultores Lucifero & Hespero consecraverunt.* Sed Poëticorum figmentorum tanta non est constantia, ut propterea in leges Parnassi deliquisse censendus sit *Pedo*. Idem.

133 *Hic tibi corycium*] Poëta Luciferum, quia ab Oriente lucet, fingit orientalibus plantis præsidere, ita ut, eo favente, Crocus, Casia & Balsamum, quæ in Oriente crescunt, copiosa sint. *Corycium* vocat absolutè *crocum*, quia præstantissimus crocus in Coryco monte, aut valle Corycia in Cilicia nascebatur; nec ea loca ullâ re celebriora erant, quàm croco. *Plinius* Lib. XXI. cap. 6. de croco: *Prima nobilitas Cilicio & ibi in Coryco monte.* Quem exscripsit Solinus in Polyhi-

storia

nunc nocte fulgentem videre licet fuscis equis e-ctum Lucifero contrarium iter decurrere; qui Lu-cifer orientalibus plantis ut croco, casiæ, & balsa-mo, in montibus palmiferis crescenti, præest, ea-rúmque augmentum curat. 135 Nunc præmium refers candidissimorum tuorum morum; cùm te, postquàm ad inferos descendisti, non aliter ac ju-venem lugeamus, quasi senem obiisse nesciremus. Sic

storis cap. xxxviii. ad quod vide *Claud. Salmasium.* Fortè etiam ἀπὸ τοῦ Κωρυκίου ὄρους dictus est κρόκος. *Idem.*

Ibid. *Casias hic donat olentes*] Frutex erat Arabiæ felicis, quem nos *canellam* vocamus, quæ tamen hodie advehitur dumtaxat ex insula Ceilan. Vide ejus descriptionem apud *Plinium* Hist. Nat. Lib. xii. cap. 19. Copiosissimè de illa egit *Salmasius* ad Solinum pag. 918. & seqq. Ed. Ultrajectinæ.

134 *E palmiferis balsama missa jugis*] Hoc videtur Romæ innotuisse post victorias Pompeii, qui ea loca ipse viserat. *Josephus* Ant. Jud. Lib. xiv. cap. 7. de Pompeio: στρατοπεδευσάμενος δὲ ἐπὶ Ἱεριχοῦντα, οὗ τὸν φοίνικα τρέφεσθαι συμβέβηκε, καὶ τὸ ὀποβάλσαμον μύρον ἀκρότατον, ὃ τῶν θάμνων τεμνομένων ὀξεῖ λίθῳ ἀναπιδύει ὥσπερ ὀπὸς, ἕωθεν ἐπὶ Ἱεροσόλυμα ἐχώρει: *cùm castra posuisset, apud Jerichuntem, ubi crescit palma & opobalsamum, unguentum præstantissimum, quod incisis fruticibus, acuto lapide, scaturit instar succi, mane Jerosolimam ivit.* Vide *Plinium* Lib. xii. cap. 25. & *Solinum* Cap. xxxv. atque ad eum *Salmasium.* Idem.

135 *Nunc pretium candoris habes*] De candore Mæcenatis diximus ad v. 3. *Pretium* hìc est pro præmio, ut sæpe alibi. Sic Terentius in Andr. Act. i. S. i, 12.

Propterea quòd serviebas liberaliter,
Quod habui summum pretium persolvi tibi.

& Act. iii, S. v, 4. *Ergo pretium ob stultitiam fero.* Idem.

Ibid. *Nunc redditus umbris*] Hoc est, *datus*, nam sæpe verbum hoc compositum pro simplici sumitur, ut in Virgiliano versu, Æneïd. xii, 817.

Una superstitio superis quæ reddita Divis;

hoc est, *data*, ut ubi monet *Servius.* Subaudiendum autem hìc est: *nunc cùm sis redditus* &c. alioqui non constaret constructio. Non semel Ellipses in *Pedonis* stylo notavimus. Vide ad v. 352. Eleg. i. *Idem.*

136 *Te sumus obliti* &c.] Non aliter te deflevimus, quàm si juvenis mortuus esses. *Idem.*

Te Pylium flevere sui, ter Nestora canum,
Dicebant tamen hunc non satis esse senem.
Nestoris annosi vixisses sæcula, si me
Dispensata tibi stamina nente forent.
Nunc ego quod possum; Tellus levis ossa teneto,
Pendula librato pondus & ipsa tuum.

'Sen

N O T Æ.

137 *Ter Nestora canum*] Hoc est, qui æquaverat ætatem trium s
num, quod ex prava interpretatione vocis γενεὰ ortum videtu
Cùm enim ad nonagesimum annum pervenisset Nestor, dicebat
τρεῖς γενεὰς vixisse, quia ætas erat triginta annorum. At Poëtæ hi
occasionem arripuerunt fingendi eum trecentos annos vixisse. Di
Homerus Iliad. A. v. 250.

Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίατ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο
Ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

Ei jam duæ ætates hominum variè loquentium Interierant, qui prius a educati fuerant, vel fuerant In Pylo divina, & inter tertios regnab
Quibus verbis significabatur Nestor jam sexaginta annos superasse,
docebit ad eum locum *Eustathius* Ed. Rom. pag. XCVII. At *Ovid*
Metam. Lib. XII, 187. sic Nestorem loquentem inducit:

——— *vixi*
Annos bis centum, nunc tertia vivitur ætas.

Sed *Nasonem* res ipsa convincit, nam Nestor puer erat florente H
cule, hoc est, Laomedontis ævo, cum quo bellum gessit Hercul
Similiter tamen *Pedo* Nestorem *ter canum* dixit, hoc est, qui
senilem ætatem æquaverat, adeoque saltem alterius sæculi dimidi
partem superarat. *Gorallus.*

140 *Dispensata tibi*] Vide de *penso* dicta ad Eleg. I. v. 240. H
natum verbum *dispensare*, quod propriè sonat *pensum dividere* an
lis. Eleganter ergo dicuntur Parcæ *dispensare stamina* hominib
quæ uniuscujusque pensum, hoc est, filum vitæ ejus attributum
re fingebantur. Sic & *Ovidius* in Ep. Medeæ ad Jasonem, v. 3.

Tunc, quæ dispensant mortalia fila, sorores,
Debuerant fusos evoluisse meos.

Idem.

Ibidem. *Nente forent*] Sic est omnino legendum, ut est in Alc
editione, non *mente*, quod est typographicum mendum, quod
posteriores editiones subrepsit. *Idem.*

Sic Pylii Regem suum Nestorem, tertiæ jam ætatis spatia decurrentem, defleverunt, negarúntque ad ætatem satis provectam pervenisse. Nestoris annos tu quoque æquasses, si Parcarum loco 140 filum vitæ tuæ nevissem. Nunc verò, quod unum possum, Tellurem oro ut leviter ossibus tuis incumbat, pondús-

141. *Nunc ego quid possum*] Scribe:

Num ego quod possum, tellus levis ossa teneto.

Nihil aliud in præsentia tibi possum, quàm ut precer hoc, terram tibi levem esse. Ille erat semper *εὐφημισμὸς* in mortuos; à qua superstitione *Euripides* Helenâ:

Εἰ γὰρ εἰσιν οἱ Θεοὶ σοφοὶ
Εὔψυχον ἄνδρα πολεμίων θανόνθ᾽ ὕπο
Κούφῃ καταμπίσχουσιν ἐν τύμβῳ χθονί·
Κακοὺς δ᾽ ἐφ᾽ ἕρμα στερεὸν ἐμβάλλουσι γῆς.

Si enim Dii sapiant, fortem virum ab hostibus occisum, levi circumdant terra in sepulcro, ignavos verò in carcerem firmum terra injiciunt; Scaliger.

Ibidem. Nihil certius emendatione hac & interpretatione *Scaligeri.* De voto; *sit tibi terra levis* multis scripsit *Joan. Meursius* de Funere Cap. XLIII. ubi hos etiam Pedonis versus profert. Vide & *Jac. Gutherium* de Jure Manium Lib. II. cap. 13. & *Petr. Morestelli* Pompam Feralem Lib. VIII. cap. 9. ubi plus satis exemplorum, si quis fortè ea desideret. *Gorallus.*

Ibid. *Tellus levis ossa teneto*] Tellurem alloquitur, ut in Inscriptione Romana, quam *Morestellus* protulit:

NUNC VOS CONTESTOR MANES QUIBUS OSSA RELINQUO,
TELLUS HUIC TUMULO NE GRAVIS ESSE VELIS.

Idem.

142 *Pendula librato pondus* &c.] *Librare pondus* perinde est ac pondus, quasi librâ suspensum, sustinere. *Ovidius* Metam. Lib. I, 12.

Nec circumfuso pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata suis.

Idem, Fastor. Lib. VI, 270.

Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem.

Cùm Veteres vehementer optarent terram gravem ossibus ac cineribus non incumbere, non intra urnas modò claudebant reliquias suorum, sed in subterraneis cryptis deponebant. Nullum ejusmodi πολυάνδριον majus exstat Romanis Catacombis. *Idem.*

143 *Sem-*

Semper serta tibi dabimus, tibi semper odores;
Non umquam sitiens, florida semper eris.

NOTÆ.

143 *Semper serta tibi dabimus*] Erant qui satis habebant anni rio funeris die flores ad sepulcra suorum ferre; alii per totum a ea floribus ornabant, quod hic Mæcenati pollicetur *Albino* Factum hoc à nonnullis in honorem Neronis testatur *Suetoni* ejus vita Cap. LVII. *Non defuerunt, qui per longum tempus æstivisque floribus tumulum ejus ornarent.* Julius Capitolinus in M tonino: *tantum autem*, inquit, *honoris magistris suis detulit, ut gines eorum aureas in larario haberet ac sepulcra eorum aditu, h floribus semper honoraret.* Flores illi perpetui circa sepulcrum bant ut in urna diceretur esse *perpetuum ver.* Juvenalis Saty vs. 207.

Di Majorum umbris tenuem & sine pondere terram,
Spirantésque crocos & in urna perpetuum ver.

Sed de hisce adi *Pet. Morestellum* Pompæ Feralis Lib. VIII. capp & XV. *Idem.*

Tibi semper odores] Odoratos, nempe, flores, aut etiam un

C.

dúsque suum sustineat; atque ei polliceor nos sertis perpetuò eam, ad tuum tumulum, exornaturos, & operam ut numquam humorem desideret, perpetuóque floreat ac vireat, daturos.

u. De floribus antea dictum, de unguentis audi *Prudentium* sic claudentem Hymnum ad defunctorum exsequias:

Nos tecta fovebimus ossa
Violis & fronde frequenti,
Titulúmque & frigida saxa
Liquido spargemus odore.

144 *Non umquam sitiens* &c.] Nimirum, non tantùm sertis, seu floribus aliunde decerptis sepulcra ornabant, sed etiam flores circumquaque serebant, plantásque diligenter irrigabant æstate, ne præ siccitate interirent. *Virgilius* de Cenotaphio Hectori ab Andromache in Epiro exstructo, Æneid. III, 309.

Libabat cineri Andromache, manésque vocabat
Hectoreum ad tumulum; viridi quem cespite inanem,
Et geminas, causam lacrimis, sacraverat aras.

Varia hanc in rem habet *Jac. Gutherius* Lib. II. de Jure Manium.

C. PEDONIS ALBINOVANI

ELEGIA III.

Suprema Mæcenatis verba.

SIC est Mæcenas, fato veniente, loquutus,
Frigidus, & jam jam cùm moriturus erat.
Méne, inquit, juvenis primævi, Juppiter! ante
Abruptam Bruti non cecidisse fidem!

Pecto-

NOTÆ.

1 *SIc est* &c.] Sine dubio est alia Elegia, à superiore diversa; & inscribenda mihi videtur: VERBA SUPREMA MÆCENATIS. Quòd enim ejusdem Auctoris sit, & de eadem re, propterea cum superiore conjuncta. *Scaliger.* Ejus judicium, ut sæpe alibi, sequuti sumus; nec dubitamus quin hæc reverâ ultima sint Mæcenatis verba, metris dumtaxat à *Pedone* adstricta. *Gerallus.*

Fato veniente] Non tantùm futuro, quod sæpe *veniens* & ἐρχόμενος significant, sed prorsus imminente, ac veluti jam in conspectu. *Idem.*

3 *Méne, inquit* &c.] Cùm in memoriam pristinam vitam revocaret, cujus florentissima pars inciderat in bella civilia, quæ cædem C. Julii Cæsaris insequuta erant; optabat se ante id tempus interiisse, quo viderat amicos suos Cæsarem & Brutum infestis signis concurrentes, cædibúsque universum Romanum Imperium, quà patebat, cruentantes. Pôstea etiam, saltem ante discidium Cæsaris & Antonii, mortem sibi contigisse optat, ut videbimus ad v. 7. *Idem.*

Ibidem. *Juvenis primævi*] Id est, adolescentis. Vide *Barthium* notis ad *Numatiani* Itiner. Lib. 1. & animadvers. ad *Claudiani* Lib. 1. de laudibus Stilichonis v. 51. & quæ nos notamus ad *Cælii Aureliani* Acutor. Lib. III. cap. 8. *Meibomius.* Verum quidem est *primævum juvenem* adolescentem propriè dici; at hîc de virili ætate, sed firma & florente usurpatur, cùm sermo sit de Bruto, eo tempore quo Julium Cæsarem occidit, & quo jam Prætor erat designatus, ut docebit *Plutarchus* in ejus vita. Si ea verba referenda essent ad ipsum Mæcenatem, scribendum foret: *méne*, inquit, *juvenem primævum* &c. *Gerallus.*

Ibidem

INTERPRETATIO

ELEGIÆ III.

Quæ ultima Mæcenatis verba complectitur.

CUM mors instaret, hæc Mæcenas verba proloquutus est, jam frigido corpore, & animam mox efflaturus: O utinam jam tum, cùm M. Brutus etiamnum juvenis erat, nec adhuc fidem C. Julio Cæsari datam fefellerat, mortuus essem!

5 A

Ibidem. *Juppiter*] Non *turpiter*, sed *Jupiter* habet membrana; id quod verum puto, éstque διὰ μίου dictum. *Catullus:*

Doctis, Juppiter, & laboriosis.

Idem:

Juppiter, ut tristi lumina sæpe manu.

Scaliger.

Ante augustam Bruti &c.] Nemo dubitet, quin *ante augustam fidem Bruti*, sit loquutio quæ sensu caret; mirórque *Scaligerum*, qui, ubi omnia sana sunt, membranas mendosas crepat, hìc tacuisse; nam, vel invitis membranis, aliquid tentandum erat. Ego quidem barbarismum, in contextu *Pedonis*, diutiùs ferre non potui; itaque pro *augustam* substitui *abruptam*, cùm nulla vox occurreret vestigiis antiquæ scripturæ propior, & Latini *abrumpere fidem* dicant. *Tacitus* Histor. Lib. IV. cap. 60. *Ceteri retrò in castra profugiunt, querente sanè Civile & increpante Germanos, tamquam fidem per scelus abrumperent.* Non intercedo tamen quo minùs melius, si occurrat, aut ex membranis, aut ex ingenio, reponatur. Fidem autem dederat Cæsari Brutus se partibus ejus non adversaturum, neque quidquam contra eum moliturum; cùm post Pharsalicam cladem ad Cæsarem scripsit, atque in gratiam ab eo receptus est. *Plutarchus* in Bruto pag. 986. Γεγράφοτος αὐτῷ ἤδη τι σωζομένῳ καὶ κελεύσαντος πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, οὐ μόνον ἀφῆκε τῆς αἰτίας, ἀλλὰ καὶ τιμώμενον ἐν τοῖς μάλιστα περὶ αὐτὸν εἶχεν: *cùm scripsisset, Cæsar gavisus est eum esse incolumem, nec jusso ad se venire tantùm delictum condonavit, sed eum etiam circa se habuit inter eos quos maximè honore afficiebat.* Gorallus.

5 Pectore

Pectore maturo fuerat puer, integer ævo,
Et magnum magni Cæsaris illud opus.
Discidio vellémque priùs.... (Non omnia dixit,
Incîditque pudor quæ propè dixit amor.

Sed

NOTÆ.

5 *Pectore maturo fuerat puer*] Hoc est, jam in ipsa pueritia gravitatis & prudentiæ ea specimina ediderat, quæ vel ipsos maturos senes non dedecuissent. Vide not. ad Eleg. 1, 447. Reverâ maturi judicii fuisse Brutum, ab adolescentia, liquet cùm ex eo quod C. Cæsar, periculosum cum Gallis bellum gerens, parti copiarum eum præfecerit Lib. VII. de B. G. cap. 9. tum etiam ex judicio avunculi ejus M. Catonis, qui Cypriam pecuniam Romam vehendam nemini tutiùs posse committi, quàm ei adolescenti, existimavit, ut docet *Plutarchus* initio vitæ Bruti. *Idem.*

Ibidem. *Integer ævo*] Hoc est, quasi ad ætatem adultam pervenisset; nam *integer ævo*, aut *ævi* dicitur vir integris viribus, hoc est, florente juventute, quâ ætate nec vires ampliùs crescunt, nec dum etiam minuuntur. *Virgilius* Æneid. 11, 638.

——— Vos ô, quibus integer ævi
Sanguis, ait, solidæque suo stant robore vires.

Et Lib. IX, 256. dicitur Ascanius fore *integer ævi*, cùm ad ætatem adultiorem pervenisset:

——— tum cetera reddet
Actutum pius Æneas, atque integer ævi
Ascanius.

Ubi *Servius: Integri ævi, id est, adulescens, cui ætas integra superest. Unde Ennius* Deos ævi integros *dicit, quibus multum ævi superest.* Imò verò Dii *integri ævi* dicti, quasi τελείας ἡλικίας, hoc est, quorum viribus nihil accedit tempore, neque decedit; & Ascanius *integer ævi*, non quasi tunc fuisset, sed quando futurus erat. Liquet hoc ex vocula *actutum*, quà præsens præmium Æneæ opponitur ei præmio, quod persoluturus esset olim Ascanius, quandóque integram ætatem attigisset. *Idem.*

6 *Et magnum magni*] Educavit enim & sustulit Brutum C. Cæsar, quem etiam in bonis suis heredem scripserat, habuítque filii loco; adeò ut cùm in Senatu trucidaretur, ab homine ingrato, ad eum dixerit, καὶ σὺ τέκνον. Videtur autem ex Tragœdia quadam dictum, ex persona Clytemnestræ ad Orestem, cùm ab ipso interficeretur; aut Eriphylæ ad Alcmæonem. *Scaliger.* De amoribus Cæsaris & Serviliæ, matris Bruti, vide *Suëtonium* in Julio Cap. L. & *Plutarchum* initio Bruti. *Gorallus.*

Ibid. *Cæsaris illud opus*] Vide not. ad Eleg. 1, 39.

7 Disce-

5 A pueritia maturi erat judicii, & firmi animi, haud aliter ac si ad ætatem adultam pervenisset; ita ut satis liqueret educatum illum & formatum à Cæsare fuisse. Utinam certè ante funestum discidium . . . Cetera reticuit, puduítque eum absolvere, quæ præ ami-

7 *Discedo, vellémque priùs*] Meliùs vetus tam scriptura, quàm editio: *Dissidio vellémque priùs* . . . . Est ἀποσιώπησις. Quare subjungit: *non omnia dixit.* Utinam, inquit, priùs, quàm illud dissidium gliscere inciperet. *Vellem mori*, ἑλληνικῶς dixit, pro, *utinam mortuus fuissem*, ὡς ὄφελον θανεῖν. *Scaliger.* Præstat scribere *discidio* à *discindo*, præeuntibus MSS. Codd. ut ad Lucretium notarunt *Dionys. Lambinus* & *Obert. Gifanius*, cujus vide Indicem. In quo tamen nescio cur dicat *dissidium animi esse*, *discidium verò corporis*; quod vel exempla quæ profert falsum esse ostendunt. Hîc autem intelligit Mæcenas discidium *Antonii & Augusti*, quòd Antonio etiam amicus fuisset, aut amicos in ejus clade amisisset. Loquutionis Græcæ, cum qua Latinam confert *Scaliger*, exemplum accipe ex *Hesiodo* Oper. & Dier. vers. 173.

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφειλον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι
Ἀνδράσιν, ἀλλ' ἢ πρόσθε θανεῖν, ἢ ἔπειτα γενέσθαι.

O utinam ego quintis non interessem hominibus, sed priùs mortuus essem, aut post nascerer! Verùm non capio cur hîc ἑλληνισμὸν quærat, conferátque *mori* cum θανεῖν, nam Latina illa vocula nusquam hîc legitur, nec quidquam obstat quominùs hanc integram esse sententiam abruptam dicamus: *vellem* interiisse *priùs discidio*; éstque hæc dictio non minùs Latina, quàm Græca. Itaque hîc quídem aliud agebat vir magnus. *Idem.*

8 *Incíditque*] Hoc est, eum Augusti amicitiam reveritum puduit dicere quæcumque cogitabat de calamitatibus, cædibúsque amicorum, in bellis civilibus, quæ à Julii Cæsaris morte, cum magna nominis Romani strage & infamia gesta erant. Nimirum, Mæcenati, ut jam monuimus, eâ horâ, quâ, ut ille ait, *detrahitur persona, manet res*, dolebat vitam suam in ea incidisse tempora, quibus tot præclari homines occisi fuerant; quamvis tandem Augusti partes, quibus favebat, superiores fuissent. Vir humanissimæ indolis de tot cædibus, quibus interfuerat, sine mœrore cogitare non poterat. Humanitatis ejus singulare exemplum attulimus ad El. I I, 3. eámque commendat *Pedo* vss. ejusdem Elegiæ 15. 16. Porrò notum est apud Latinos *sermonem incîdere* id dici, quod eum abrumpit. *Livius* Lib. XXXII. cap. 37. *Legati dein Regis intromissi, quibus longiorem exorsis orationem, brevis interrogatio, cessurúsne iis tribus urbibus esset, sermonem incîdit; cùm mandati sibi de his nominatim negarent quidquam.* Idem.

Sed manifestus erat moriens, quærebat amatæ
  Conjugis amplexus, oscula, verba, manus.)
Si tamen hoc satis est, vixi, te, Cæsar, amico,
  Et morior, dixit; dum moriárque satis.
Mollibus ex oculis aliquis tibi procidet humor,
  Cùm dicar, subitâ voce, fuisse, tibi.

H

N O T Æ.

9 *Sed manifestus erat moriens*] Purus putus Hellenismus. Ἀλλὰ ἐ λόγος ἦν λειποψυχῶν, λειποθυμῶν. *Scaliger.* Verissimè Hellenism hîc esse vidit vir summus. Sed cur non vertit *moriens*, ἀποθνήσκω. Loquitur certè *Pedo* non de animi deliquio, sed de ipsâ morte. C *rallus.*

Ibidem. *Quærebat amatæ conjugis* &c.] Terentiæ ei nomen erat. fuit mulier morosissima, & importunis moribus. Cum ea sæpe tes habuit, sæpe in gratiam rediit Mæcenas. Itaque falsè dixit *Se ca* eum millies unam duxisse uxorem. Ut ex hac historia interpr tanda sit lex LXIV. Tit. de don. inter virum & uxorem. *Scalige* Locum *Senecæ* de Terentia ex Lib. de Providentia Cap. III. jam pr tulimus ad v. 34. Eleg. II. At Epist. CXIV. prolatis Mæcenatis verbi ait *hunc esse, qui uxorem millies duxit, cùm unam habuerit.* Vide alia quæ de Terentia collegit *J. H. Meibomius* Mæcenatis Cap. XXVI *Idem.*

11 *Si tamen hoc satis est*] Quasi diceret: vixi amico Cæsare, si t men hoc satis sit, ut felicem vitam exegisse censear. Quod non p tabat Mæcenas, ut superiora satis ostendunt. *Idem.*

12 *Dum moriárque satis*] Tò *satis* conclamatum est. *Plautus* C ptivis:

> *Liber captivos avis feræ consimilis est.*
> *Semel fugiendi si data est occasio,*
> *Satis est; numquam postilla possis prendere.*

Scaliger. Nihil hîc simile esse crediderim, sed repetitionem dun taxat prioris satis: satis habere debeo si Cæsar amicus per totam v tam fuerit, satis si morienti etiamnum amicus sit. In loco etia *Plauti* non esse quod in eo quærit vir summus si dixero, nihil dixe quod non cuivis satis liqueat. Verùm hîc præterea quod non quil bet illico videat latere puto. Nimirum, Augustus, quæ fuit viri cetera laudati, libido, sub finem vitæ Mæcenatis, amore uxor ejus Terentiæ exarserat; qua de causa, cùm meritò Mæcenati hc displicere putaret, cœpit in Mæcenatem minùs esse gratus. *Dio* a annum U.C. DCCXXXVIII. de discessu Augusti in Galliam

K

amicitia propemodum dixerat. Sed cùm moribundus esset, quærebat Terentiæ ¹⁰ suæ sermones, oscula atque amplexus; iterúmque, satis mihi esse debet, inquiebat, quòd vitam te, ô Auguste, amico exegi, & quòd amicus tibi morior. Lacrimas cohibere non poteris, cùm subitus tibi mortis meæ nun-

Καί τινες καὶ διὰ τὴν Τερεντίαν τὴν τοῦ Μαικήνου γυναῖκα ἀποδημῆσαι αὐτὸν ὑπετόπησαν· ἵν᾽ ἐπειδὰν πολλὰ περὶ αὐτῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλογοποιεῖτο, ἄνευ θορύβου τινὸς ἐν τῇ ἀποδημίᾳ αὐτῇ συνῇ· οὕτω γὰρ οὖν πάνυ αὐτῆς ἤρα, ὥστε καὶ ἀγωνίσασθαι ποτὲ αὐτὴν περὶ τοῦ κάλλους πρὸς τὴν Λιουΐαν ποιῆσαι. *Et quidam etiam propter Terentiam Mæcenatis uxorem peregrè ivisse suspicati sunt, ut quoniam multi Romæ de ipsorum amore sermones essent, sine ullo strepitu, in peregrinatione cum ea congrederetur. Usque adeò enim eam amabat, ut aliquando curasset eam de forma cum Livia certare.* Utque intelligas propterea Mæcenatem ei minùs placuisse, addit *Dio*, ab eo Urbi atque Italiæ præfectum, non Mæcenatem, sed Taurum, quia cùm Agrippam in Syriam misisset, τῷ Μαικήνᾳ διὰ τὴν γυναῖκα οὐκέθ᾽ ὁμοίως ἔχαιρε, *Mæcenas, propter uxorem, non ampliùs ei gratus erat, ut antea.* Ideò hîc dixit Mæcenas *satis esse*, si amico Cæsare moreretur, quod subobscurè ostendit fuisse occultius aliquod frigus. Reverâ, magni ejus amicitiam fecit Mæcenas, aut vehementer hominem timuit, quem heredem scripsit; quo facto, ab homine ingrato luctum ac lacrimas, post mortem, extorsit; ut docet *Dio* eodem Lib. LV. ubi narrat mortem Mæcenatis. *Idem.*

13 *Mollibus ex oculis*] *Molles oculos* dixit pro amatoriis. *Barthius* animadvers. ad *Claudiani* Nuptias Honorii & Mariæ, v. 5. *Meibomius.* Quamvis non negarim molles oculos aliquando pro amatoriis sumi, hîc tamen oculos potiùs lugentis significari existimo. Luctu enim & dolore mollescimus, quo fit ut *Propertius* Lib. III. El. 13. Amphionem *lacrimis mollem* vocet:

Et durum Zethum & lacrimis Amphiona mollem,
Experta est stabulis mater abacta suis.

14 *Cùm dicar subitâ voce fuisse tibi*] Hoc est, tuus fuisse. *Valerius Cato* in Diris:

Et vobis nunc est mea quæ fuit ante voluptas.

Item:

——— *mea quod formosa puella*
Est vobis.

Scaliger. Series orationis est: *cum dicar tibi, subitâ voce, fuisse*; hoc est, cùm subitò mortuus esse tibi nunciabor. Conjungendum tibi

Hoc mihi contingat, jaceam tellure sub æqua,
Nec tamen hoc ultra me potuisse velim.
Sed meminisse velim, vivam sermonibus; illic
Semper ero, semper si meminisse voles.
Et decet, & certè vivam tibi semper amicus,
Nec tibi qui moritur desinit esse tuus.
Ipse ego quidquid ero, cineres, intérque favillas,
Tunc quoque non potero non memor esse tui.

Exem-

NOTÆ.

tibi cùm *dicar*, non cum *fuisse*. Vidisset hoc multò indoctior *Scaligero*, qui hîc præter modum festinavit. Nemo nescit *fuisse* dici κατ' εὐφημισμὸν eos qui mortui sunt. *Plautus* Captivis Act. III, S. 3. v. 1. *Nunc illud est, cùm me fuisse, quàm esse nimio mavelim*; hoc est, mortuus esse, quàm vivere. Ad quem locum vide *Frid. Taubmanni* collectanea. *Gorallus*.

16 *Nec tamen hoc ultra* &c.] Nolebat gratiam suam, apud Augustum, post mortem valere; qualia cupiunt qui morientes multa amicis mandant, minimè contenti iis quæ ab amicis vivi abstulerunt. Sic se in ipso testamento gessit Mæcenas, ut docet *Dio* Lib. LV. qui postquàm dixit scriptum ab eo heredem Augustum fuisse, sic pergit: καὶ ἐπ' αὐτῷ πλὴν ἐλαχίστων ἐποιήσατο ἄν τέ τινι τῶν φίλων αὐτοῦ δοῦναί τι ἐθελήσῃ, ἄν τε καὶ μή. *exceptis minimis, potestatem ei fecit, utrum aliquid vellet dare amicis, an secus*. Idem.

Ibidem. *Me potuisse velim*] Vetus scriptura, *te potuisse*. Hoc est, nec ultra aliud à te peto, quàm ut per te liceat mihi jacere, sub terra æqua. Legendum verò, & sententiâ & eadem veteri scripturâ postulante: *hoc mihi contingat*. Scaliger.

17 *Sed meminisse velim*] Sic passim moribundi. Augustus ipse *in hac voce defecit*, ut habet Suetonius cap. XCIX. *Livia, nostri conjugii memor vive, ac vale*. Frustra sanè non optavit Mæcenas Augustum sui memorem esse, ut docet *Dio* Lib. LV. ubi, morte Mæcenatis narratâ, ἰσχυρῶς, inquit, αὐτὸν ἐπόθησε, *vehementer eum desideravit*. Rationem desiderandi mitissimi viri hanc potissimùm profert Historicus, quòd naturâ iracundiorem Augustum ad mansuetudinem revocaret: Τοῦ δὲ δὴ Μαικήνου τελευτήσαντος ἤλγησε· πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα ἀπ' αὐτοῦ ἀπώνητο (ὅθεν καίπερ ἱππεῖ αὐτῷ ὄντι καὶ τὸ ἄστυ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπέτρεψε) μάλιστα δὲ ὁσάκις ἀκρατεστέρῳ τῷ θυμῷ ἐχρῆτο· τῆς τε γὰρ ὀργῆς αὐτὸν ἀεὶ παρέλυε, καὶ ἐς τὸ ἠπιώτερον μεθίστη. *Mæcenate mortuo doluit, nam cum in aliis multis rebus usui ei fuerat (quamobrem* quam-

ncius aderit. Hoc unum nunc opto, ut sub terra 'i jacere mihi liceat; nec velim ultra rogum gratiâ jue opibus valere, sed velim te meminisse mei; od si à te impetravero, in ore tuo vivam, atque :um semper ero, si semper nostri memor sis. De- : te profectò amici memoriam colere, & de me, amico, semper loqui; neque enim qui sibi ortuus est, vitâ in amicitia tua exactâ, desinit ppterea amicorum tuorum numero censeri. Ego :ò, si quis sit Manibus post mortem, in cineribus favillis, sensus, non potero non tui recordari. Tuo

mvis esset tantùm eques, Urbem in longum tempus ei commisit) sed tum irtim cùm vehementiore ira commotus erat. Nam eum semper ab ira abat & ad mitiora traducebat. Deinde subjicit exemplum allatum Eleg. II, v. 3. *Gorallus.*

9 *Vivam tibi semper amicus*] Hoc est, numquam intermoriar in nonibus tuis, quibus me amicissimum tibi fuisse semper com- norabis. Non falsus vates fuit Mæcenas, si credimus *Seneca*, qui oquitur Lib. VI. de Beneficiis cap. 32. *Divus Augustus filiam, ul- pudicitia maledictum, impudicam relegavit & flagitia principalis do- in publicum emisit. Deinde cùm, interposito tempore, in locum ira isset verecundia, gemens quòd non illa silentio pressisset, qua tamdiu ierat, donec loqui turpe esset, sæpe exclamavit:* Horum mihi nihil diisset, si aut Agrippa, aut Mæcenas vixisset. *Adeò tot habenti mil- ominum, duos reparare difficile est.* Idem.

o *Nec tibi qui moritur* &c.] *Casp. Barthius* legit *sibi*, Adversf. Var. . XXIII. cap. 17. *Meibomius.* Acutè, nec dubitavimus ita repo- :; cùm absurdum sit dicere eum non desinere esse alicujus, qui ıoritur. Vult Mæcenas, se sibi mortuum, tamen non intermo- tum in memoria Augusti, sed quasi ejus amicum semper memo- lum. Est, nimirum, elegans oppositio inter sibi mortuum & :o viventem. Contrà *vivere sibi* dicitur, qui sui causâ vivit, alios curat. *Ovidius* Tristium Lib. III. El. IV, 3.

Usibus edocto si quidquam credis amico,
Vive tibi, & longè nomina magna fuge.
Vive tibi, quantùmque potes prælustria vita.
Gorallus.

2 *Tunc quoque non potero*] Intelligendum, si quis sit umbris sen- si qua memoria. *Idem.*

Hoc mihi contingat, ja[illegible] vatè,
Nec tamen ho[illegible] eram.
Sed meminisse [illegible] contigit esse,
Semper er[illegible] ipse tui.
Et decet, & [illegible] pete sidera serò,
Nec tibi [illegible] quoque velle decet.
Ipse ego [illegible] Et
Tunc [illegible]

NOTÆ.

[illegible] &c.] Putarem legendum esse.
[illegible] vixi te propter nobile, & ob te
[illegible] Mæcenas, téque ego propter eram.
[illegible] mutarim, hæc enim tam simplicia verba videntur [illegible] voces Mæcenatis, non quærentis elegantiores; nisi [illegible] astrictæ sunt, quàm paucissimis additis, aut demtis. [illegible] per te factum est, ut beatè vixerim, & mollitiei exem-[illegible], iis bonis me cumulasti, ut post tuas victorias mol-[illegible] egerim. Turpe est viro, inquies, *mollitiem* suam [illegible], ut hîc facit Mæcenas. At hoc fuit ejus *simplicitatis*, de [illegible] ad vers. 22. El. 11. nec moriens verbis dissimulare vo-[illegible] vitâ semper professus erat. *Exemplum molle* hîc dicitur, [illegible] 1, 13. Drusus dictus est *exemplum venerabile*. Gorallus.

[illegible] ego propter eram] Hoc est, ita tibi amicus fui, ut propter [illegible] me esse ac vivere gauderem; quæ est summi amoris signifi-[illegible] Suspicatus sum aliquando legendum *unum Mæcenas téque ego [illegible] eram*; sed nihil obstat quominùs dicat se unum propter Au-[illegible] fuisse; hoc est, omnium amicorum Augusti unum, qui se [illegible]deret vivere, non utilitatis causâ, quam ex Augusti amicitia ca-[illegible]bat, sed propter ipsum, quem amabat. Sanè *plerique amicos, tam-[illegible] pecudes, eos potissimùm diligunt, ex quibus sperant se maximum [illegible]ctum esse capturos. Ita pulcherrima illa & maximè naturali carent amicitia, per se & propter se expetenda.* Verba sunt *Ciceronis* de Amicitia, cap. XXI. ubi plura hanc in rem. Profectò Mæcenas acquievit in amicitia Augusti, nec honores, quos ab eo facilè impetrasset, concupivit, nec ejus affectibus adulatus est, ut iis in rem suam abuteretur. Μέγιστον ἐκεῖνο τὸ τοῦ Μαικήνου ἀρετῆς δεῖγμα ἦν, ὅτι τῷ τε Αὐγούστῳ, καίτοι πρὸς τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ ἀνθιστάμενος, ᾠκειοῦτο, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἠρέσκετο, πλεῖστόν τε παρ' αὐτῷ δυνηθεὶς, ὥστε πολλοῖς καὶ τιμὰς καὶ ἀρχὰς δοῦναι, οὐκ ἐξεφρόνησεν, ἀλλὰ τῷ τῆς ἱππάδος τέλει κατεβίω. *Maximum id virtutis Mæcenatis indicium erat, quòd quamvis Augusti cupiditatibus resisteret, ei familiaris erat, & aliis omnibus probabatur; &*

quòd

io beneficio, vitam voluptatibus diffluentem exegi, ue inter amicos tuos unus tui solius causâ me vi- e gavisus sum. 25 Arbitratu meo potui quosvis nores consequi, sed natali sorte contentus in eque- ordine manere malui; nec eo seciùs me tibi arctis- iâ amicitiâ conjunctum esse voluisti. At tu, mi care iex, quàm diutissimè vive, nec cœlum, nisi serò, to. Tua præsentia etiamnum indiget humanum ius, cui hoc à te concedi beneficium par est. In-

cum plurimum apud hunc posset, adeò ut multis honores & imperia *rit, animo minimè elatus est, sed in equestri ordine vitam exegit.* n.

Arbiter ipse fui] Meo arbitratu eligere potui quos honores in iblica consequi vellem.

ilui quod contigit esse] Natus eram eques Romanus, in eo ordine te meâ manere volui. Vide ad vers. 24. & ad Eleg. II, 31. In- a

Vitam quæ faciunt beatiorem,

ioc quoque:

Quod sis esse velis, nihilque malis.

tialis Lib. X, 47. Attamen Mæcenas se beatam vitam exegisse non bat, ut liquet ex initio Elegiæ. Sed à morte Julii Cæsaris, ad tem M. Antonii suo arbitrio vitam non duxerat. *Idem.*

5 *Pectus pectoris*] Notius est & *cor* & *pectus* sumi pro *animo*, quàm obatione res indigeat. Jam autem *animus* vocatur Pblandienti- æpe amicus, quasi amici corpus animaret. Sed blanditiæ majo- runt & quæ redoleant calamistros Mæcenatis, si *animum* eum i vocarit, quasi animo id esset quod animus ipse est corpori. *Idem.*

Pete sidera serò] *Ovidius* Trist. Lib. I. Eleg. I.

Optavi peteres cælestia sidera tardè.

itius Carm. Lib. I. Od. II, 45.

Serus in cælum redeas, diúque
Lætus intersis populo Quirini. Scaliger.

e votum *Ovidii* Metamorph. XV, 868. quod respexit, loco à Sca- o allato:

Tarda sit illa dies, & nostro serior ævo
Quâ caput augustum, quem temperat, orbe relicto,
Accedat cælo, faveátque precantibus absens.

Et tibi succrescant juvenes bis Cæsare digni,
Et tradant porrò Cæsaris omne genus.
Sit secura tibi quàm primùm Livia conjux,
Expleat amissi munera rapta gener.

Tum,

NOTÆ.

29 *Et tibi succrescant* &c.] *Tibullus* ita loquitur Lib. I. El. VIII.

At tibi succrescat proles, quæ facta parentis
Augeat & circum stet venerata senem.

Metaphora à stolonibus, seu pullis arborum, earum stipitibus adnascentium. Hoc enim est *subcrescere* & *subolescere*, unde soboles παραφυάδες. *Scaliger.*

Ibidem. *Juvenes bis Cæsare digni*] C. & L. Agrippæ. Hi adoptati fuerunt ab Augusto. *Bis Cæsare dignos* dicit, primùm quòd Agrippæ generi Augusti filii; deinde quòd ab ipso Augusto adoptati. *Idem.* De hisce consulendus vir eminentissimæ dignitatis ac doctrinæ *Henr. Norisius*, ad Cenotaphia Pisana C. & L. Cæsarum, Dissert. II. cap. 2. ubi & hos versiculos profert, & verba *bis Cæsare dignos* interpretatur, cùm sanguinis conjunctione, tum virtutum similitudine patre Augusto dignissimos. Malim non alia de causa *bis dignos* dici Cæsare, nisi quòd duo essent; qui si in viros fortes evaderent, Julia dici potuisset *bis* peperisse *Cæsare dignos.* Gorallus.

30 *Et tradant porrò Cæsaris omne genus*] Sanè, sic lego: *& trudant porrò*; ut persistat in metaphora subcrescendi. Nam porrò trudi dicuntur gemmæ arborum & stolones, cùm incipiunt exsistere è cortice. *Scaliger.* Malim *tradant*, qua metaphora elegantissimè usus est, in re simili *Lucretius.* Sic Lib. IV. p. 563. Ed. Lambin. ubi de nescio quibus primordiis, quæ à patribus in filios transire vult.

Quæ patribus patres tradunt à stirpe profecta.

Et Lib. II. gag. 158.

Inque brevi spatio mutantur sæcla animantum,
Et quasi cursores vitaï lampada tradunt.

Similiter *tradere porrò genus* Cæsaris, est ejus stirpem ad posteros propagare, quam patres patribus tradunt, veluti de manu in manum. Notum est *porrò* non minùs esse adverbium temporis, quàm loci aut ordinis, & significare postea. Pro *omne genus*, aliæ Editiones habent *usque genus*, quod non damnarim, imò melius crediderim; nam *usque* est hìc *semper, in perpetuum.* Idem.

31 *Sit*

Interea duo M. Agrippæ filii C. & L. Cæsares nepotes tui, quos adoptasti, adolescant, in viros avo suo dignos evadant atque ad ultimam posteritatem, numerosâ sobole, Juliam gentem propagent. Quàm primùm etiam Livia, conjux tua, videat nepotes ex Tiberio & Julia; dum gener tuus eadem officia tibi præstat, quæ an-

31 *Sit secura tibi* &c.] Vetus Editio:

Et tibi secure cumprimum Livia conjux.

Puto:

Sit tibi securo supremùm Livia conjux.

Supremùm εἰς τέλος. *Scaliger.* Malim quod editum est, hoc sensu: quàm primum Livia conjux sit secura de stirpe tua, per Tiberium etiam propaganda, liberis ex Julia susceptis. *Gorallus.*

32 *Expleat amissi* &c.] Expleat defectum amissi Marcelli Agrippa, cujus filios tu adoptasti. Manifestò ergo intelligit filios Agrippæ, qui adoptati fuerunt ab Augusto & Cæsares declarati, ut ait Tacitus. Et *Ovidius* de iisdem intellexit:

Cæsare victuro Cæsaribúsque precor.

Quare errat bonus *Domitius*, qui de Tiberio & Germanico intelligendum putat. *Scaliger.* Erravit, fateor, bonus *Domitius*; sed & ipse dormitabat optimus *Scaliger*, cùm Mæcenatem morientem vota pro Agrippa concipere somniabat, ut ostendimus ad Eleg. II, 1. Præterea frigida fuissent hæc vota, post natos Agrippæ liberos, & tot res ab eo gestas; cùm in Marcello nihil, præter spem, amisisset Augustus. Hic gener à quo *amissi munera expleri* optat Mæcenas est Tiberius, qui propterea gener ab Augusto est electus, ut humeros subjiceret oneri quod tulerat Agrippa. Audi vel unum Dionem Lib. LIV. Ὡς γὰρ ὁ Ἀγρίππας, ὅνπερ που δι' ἀρετὴν ἀλλ' οὐ δι' ἀνάγκην τινὰ ἠγάπα, ἐτεθνήκει, καὶ συνεργοῦ πρὸς τὰ πράγματα πολὺ τῶν ἄλλων καὶ τῇ τιμῇ καὶ δυνάμει προφέροντος, ὥστε καὶ ἐν καιρῷ καὶ ἄνευ φθόνου καὶ ἐπιβουλῆς πάντα διαγίγνεσθαι, ἐδεῖτο, τὸν Τιβέριον καὶ ἄκων προσείλετο· οἱ γὰρ ἔκγονοι αὐτοῦ ἐν παισὶν ἔτι καὶ τότε ἦσαν. καὶ προαποσπάσας καὶ ἐκείνου τὴν γυναῖκα, καίτοι τοῦ τε Ἀγρίππου θυγατέρα ἐξ ἄλλης τινὸς γαμετῆς οὖσαν, καὶ τέκνον τὸ μὲν ἤδη τρέφουσαν, τὸ δ' ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, τήν τε Ἰουλίαν οἱ ἐγγύησε, καὶ ἐπὶ τοὺς Παννονίους αὐτὸν ἐξέπεμψε: *Cùm igitur obiisset Agrippa, quem propter virtutem, non necessitudinis causâ, amabat, cùm opus haberet adjutore aliquo ad negotia, qui ceteris & honore & potentiâ multùm excelleret, ut omnia in tempore, & sine invidia ac insidiis fierent, adsumsit etiam invitus Tiberium (ejus enim nepotes adhuc pueri erant) & divulsâ ab eo uxore, quamvis esset filia Agrippa ex alia quadam conjuge, & filium ex eo natum aleret, alterúmque fætum utero gereret, Juliam ei conjunxit, ac contra Pannonios emisit.* Gorallus.

Tum, Deus in terris Divis insignis avitis,
  Te Venus in patrio collocet alma sinu.

NOTÆ.

33 *Tum Deus*] Sic reposui pro *cùm*, quod carebat sensu. Augustus, etiamnum in terris, Deus vocabatur ab adulatoribus omnis generis, non Græcis tantùm sed & Romanis. *Horatius* cùm alibi, tum Ep. 3. Lib. II. vers. 15.

Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandásque tuum per nomen ponimus aras.

Aut potiùs *per numen*, ut habent nonnulli antiqui Codices.

Divis insignis avitis] Ob gentem Juliam, quæ originem suam ad Venerem referebat. Julius Cæsar Quæstor, in oratione habita in funere Juliæ amitæ, *jactavit paternum genus cum Diis immortalibus conjunctum esse.* Idem.

34 *In patrio collocet alma sinu.*] Hoc est, mensæ Deorum admotum, in sinu Divi Julii accumbere jubeat; notum enim est Ethnicos ἀποθέωσιν describere sub imagine ejuscemodi accubationis. Vide de Augusto allatos *Horatii* versiculos ad Eleg. II, 119. Sic & *Virgilius* Æneïd. I, 83. Æolum inducit dicentem:

C. PE-

ıtea Agrippa præſtabat. Tum demum, poſtquàm u in terris Deus habitus fueris atque à Diis oriundus, Venus, à qua genus ducis, conviviis Supcrorum adıoveat, atque intra Julium Cæſarem accumbere ju-;at.

——— *tu das epulis accumbere divûm.*

bi Servius: *Hoc eſt, Deum me facis. Duplici enim ratione divinos ho-res meremur, Dearum conjugio & convivio Deorum; nam in Bucolicis ;imus:* nec Deus hunc menſâ, Dea nec dignata cubili eſt. Vide & ıæ notavit *Joan. Clericus* in Artis Criticæ P. II. S. I. c. X, 12. Col-catura autem Auguſtum in ſinu Julii Cæſaris fingitur Venus, quia cumbentes eos ante ſinum ſuum ſeu infra ſe jubebant accumbere, in ıdem lecto, quos præ ceteris amabant, ut liquet vel ex hiſtoria Evan-:lica Joan. XIII, 23. ad quem locum adito Interpretes, & virum ɔctiſſimum *Petrum Ciacconium* de Triclinio, pag. 50. Ed. Amſtelod. inc petitâ tranſlatione *ſinus Abrahami* dicitur locus quem Lazarus ı cœna cœleſti, quæ imago eſt, etiam in Sacris Litteris, ſummæ :atitudinis, obtinebat; ut ſignificet Chriſtus hominem pauperem ɔneſtiſſimum locum, apud conditorem gentis Abrahamum, poſſe :nere, hoc eſt, beatiſſimum eſſe, quamvis contemtiſſimus ac mi-:rimus fuiſſet. Verùm hæc non ſunt hujus loci. *Idem.*

IN-

C. PEDONIS ALBINOVANI

FRAGMENTUM

De navigatione Germanici per Oceanum Septemtrionalem.

JAM pridem post terga diem, solémque relictum,
Jam pridem notis extorres finibus orbis,
Per non concessas audaces ire tenebras,
Hesperii metas, extremáque littora mundi.

Nunc

NOTÆ.

1 *Jam pridem* &c.] Hoc fragmentum nobis servavit *Seneca*, Suasoria I. quod antequàm recitet ita præfatur: *Latini declamatores, in Oceani descriptione, non nimis viguerunt; nam aut tumidè scripserunt, aut incuriosè. Nemo illorum potuit tanto spiritu dicere, quanto Pedo, qui, navigante Germanico, dixit:* Jam pridem &c. Respicit ad navigationem Oceani, quam tentavit Germanicus Drusi F. & quam describit *Tacitus* Annal. Lib. 11. cap. 23. Itaque laudes filii cecinit Pedo, viginti quatuor ànnis, postquàm lugubrem Elegiam in honorem patris Drusi fecisset. Ceterùm hæc sunt præter modum tumida, ut fermè omnia quæ eo sæculo dicta sunt de septemtrionalibus populis & regionibus; sicut ex *Taciti* libris de moribus Germanorum, & de vita Agricolæ intelligere licet. *Gorallus.*

Ibidem. *Post terga diem* &c.] Quasi procul ab Amisiæ ostio in glacialem Oceanum navigassent, qui ne Cimbricam quidem Chersonesum præteriisse videntur. Non falsò tamen à tergo solem relinquere dicuntur, qui ad septemtriones cursum dirigunt; vultu enim in eam plagam converso, solem à tergo habent. Ceterùm rectè observarunt viri docti deesse verbum, à quo hic versus pendet; nec scio an omnes hi versus, unâ serie, nullóque interposito, legerentur. *Gorallus.*

Ibidem. Sic *Claudianus* Lib. III. in Rufinum: *mundum post terga relictum.* Prudentius in Cassiano:

Et post terga domum dubia sub sorte relictam.

& in

INTERPRETATIO

FRAGMENTI

De navigatione septemtrionali Germanici, anno U. C. DCCLXIX. *Aera Vulg.* XVI.

DUDUM relicto ad tergum sole, dum in septemtriones vela damus, & noti antea orbis fines egressi audemus per tenebricosum aërem, cursu hominibus illicito, ad occidentis fines, extremáque orbis littora navigare. Jam sulcamus

& in Hamartigenia:

——— *Post terga tenebras*
Liquerunt.

Spartianus in Severo: *quas post tergum relinquebat provincias.* Schottus.

2 *Notis extorres finibus* &c.] Reverâ Germanicus ignotam Græcis & Romanis, nisi famâ, partem Oceani navigabat. *Gorallus.*

3 *Per non concessas* &c.] Vide ad vers. 20, & seqq.

Tenebras] Cùm æstate *adultâ*, ut habet *Tacitus* Annal. Lib. II. cap. 23. hæc navigatio fieret, Romani mirari potiùs debuerunt longiores arctoi cœli dies, quàm insolitas tenebras. Quod *Tacito* ignotum non fuit, qui sic loquitur Germaniæ Cap. XLV. *Trans Suionas aliud mare, pigrum ac prope immotum, quo cingi claudique terrarum orbem hinc fides; quòd extremus cadentis jam solis fulgor in ortus edurat, adeo clarus ut sidera hebetet.* Similia etiam habet in vita Agricolæ cap. XII. Sed *Pedo* noster postquàm dixerat solem à tergo relictum, credebat quò longiùs iretur, eo majorem esse oportere noctem; quod de solo hiberno tempore dici potest. *Idem.*

4 *Hesperii metas* &c.] Sanè Frisiæ littora sunt extremi fines nostræ continentis ad Occidentem, eo in climate; sed Britannicæ insulæ, ut omnes norunt, magis ad occidentem solem vergunt. At iis temporibus, non ita periti erant Geographiæ. *Idem.*

Extremáque littora] Hinc *extremi homines* dicti quicumque ejusmodi παραθαλάσσια incolebant, ut ostendit *Stephan. Clericus* Quæst. Sacr. VII. *Idem.*

5 N

Nunc illum pigris immania monſtra ſub undis
Qui ferat Oceanum, qui ſævas undique priſtes,
Æquoreóſque canes ratibus conſurgere prenſis.
Accumulat fragor ipſe metus, jam ſidere limo

Navi-

NOTÆ.

5 *Nunc illum*] Intelligendum, navigamus, aut ſimile quidpiam, quod fortè expreſſum fuit in proximè ſuperioribus verſibus; neque enim hic verſus videtur conjunctus fuiſſe cum quarto. *Idem.*

Ibid. *Pigris*] Hoc eſt, glacie adſtrictis. Vide locum *Taciti* allatum ad verſ. 3. Quia *pigri* ægrè moventur, ideò *pigra* dicuntur immobilia. *Idem.*

Ibid. *Immania monſtra*] Ex præteritorum ſæculorum, per id mare, navigationibus vera hæc eſſe conſtat; & jam inaudiverant Romani à Batavis, qui & ipſi habebant ab iis qui Norvagiam, illo ævo, incolebant. Sed Germanici triremes ad mare illud, in quo capiuntur Balænæ, non acceſſerunt. *Idem.*

6 *Priſtes*] Sic conſtat dictos ingentes piſces, non verò *piſtrices*, quæ mera eſt depravatio, licèt fortè uſu vulgi obtinuerit. Inde dictum genus navigii, quod formam ejus piſcis referebat. *Nonius Marcellus*, de genere navigiorum: PRISTIS, *navigii genus; à forma priſtium marinarum, quæ longi corporis ſunt, ſed anguſti. Claudius rerum Romanarum Lib.* XII. Quinque priſtis; navigium eâ formâ à marina bellua dictum eſt. *Virgilius Lib.* V. Velocem Mneſtheus agit acri remige priſtin; *&*, Frons hominem præfert, in priſtin deſinit alvus. *Plinius* Lib. IX. cap. 3. *Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, è quibus balænæ quaternûm jugerum, priſtes ducenûm cubitorum.* Eſt piſcis in Indico mari, itémque in Americano, ex cujus ore eminet gladius oſſeus dentatus, ſerræ inſtar, cujus figuram exibuit *Gulielmus Piſo* Hiſtor. Nat. Indiæ Lib. III. Tanta eſt in eo vis, ut balænas ipſas gladio ictas proſternat. Quiſquis figuram viderit, aut etiam ipſum gladium, quales multi in Cimeliarchiis atque in Tabernarum ornamentis conſpiciuntur, dubitare non poterit quin dictus ſit hic piſcis πρίστης, aut πρίσις, ἀπὸ τοῦ πρίζειν, id eſt, *ſerrâ dividere*, hoc enim habet planè ſingulare. Attamen aliter cenſet *Cl. Salmaſius* ad *Solinum* pag. 713. Edit. Ultraject. Eo enim judice, *priſtes* & *phyſeteres*, quod ad nomen attinet, idem ſignificant; nam Græcè πρῆστις eſt ἀπὸ τοῦ πρῆσαι, quod ſignificat φυσῆσαι, *flare*; unde δάκρυ ἀναπρήσας, quod Grammatici exponunt ἀναφυσήσας. Hinc πρηστὴρ vehemens ventus & turbo, ſive procella. *Arrianus* in Indicis, de hujusmodi phyſeteribus: καὶ λέγει Νέαρχος, ὁπότε ἀπὸ Κυΐζων παρέπλεον ὑπὸ τὴν ἕω ὀφθῆναι ὕδωρ ἄνω ἀναφυσώμενον τῆς θαλάττης οἷάπερ ἐκ πρηστήρων βίᾳ ἀναφερόμενον: *dicit etiam Nearchus cùm ex Cyizis navigarent,*

ſub

ımus 5 Oceanum, qui sub gelidis fluctibus imıania monstra alit, & sævas præsertim pristes, : canes marinas, quæ naves ipsas conscendere ituntur. Metum nostrum auget sonitus ingens ıaris, & quod in limo sidere subitò, aquâ deficien-

b auroram conspectam esse aquam sursum efflatam, quasi turbinum vi blatam. Nec quemquam movere debet, ut ille putat, quod πρί- εις etiam inveniuntur dictæ; non enim ἀπὸ τοῦ πρίζειν, à *scindendis uctibus* appellatas; sed esse vitium scripturæ pro πρήστεις, ut πρῖον, ro πρηών *mons excelsus* & talia, & πρήστεις Oppiano rectè scribi. æc *Salmasius*. Verùm tametsi Indico pisci, de quo diximus, sunt iracula duo per quæ aquam efflat, non videmus tamen eum cum ıysteteribus confundi, insignísque *serratus ensis*, quo præditus est, otiùs persuadet verum nomen esse ἀπὸ τοῦ πρίζειν, mendosámque ıbendam scripturam, quam meliorem putat vir summus. Ac sanè ɔud *Oppianum* Halieut. Lib. I, 370. si codices nonnulli habent πρῆ- ις, alii legunt πρίστις, ut liquet ex editione *Conr. Rittershusii*. Quod erò attinet ad auctoritatem *Servii* scribentis ad Æn. III, 427. *Si ıvem intelligis, hæc* pristis; *si de bellua dicas, hæc* pistrix, *hujus* pistri- s; nullius est ponderis, nam navis dicta est à pisce, nec in *pistri- m* mutata est, nisi à vulgo, quamquam ita etiam scribitur in Glossis ıtiquis. *Idem.*

7 *Æquoreósque canes* &c.] Plinius eos describit Lib. IX. cap. 46. *dem.*

Ratibus consurgere prensis] Codd. Augusto. Covar. Bru. & Vatic. haent *pansis*. *Pandas carinas* dixit *Ovidius*. *Maro: pando vectus asello.* chottus.

Ibidem. Crediderim *prensis* rectum esse, nam constat inter Oceani lius feras esse *Morsas*, canum, ut videtur, marinarum genus, quæ ugnare cum hominibus audeant & in scaphas eniti; quod experti ınt Batavi, qui annis MDXCV & MDXCVI ad novam Zemlam navigare ausi sunt. *Dictu mirum*, inquit *H. Grotius* sub finem ib. IV. Historiarum, *quàm sit belluosus omnis iste Oceanus. Spectantur itula & canes marina, & ferarum nobilissima quam Morsam vocant, ira, ut compertum est, pugnacitatis & vix ullis ictibus penetrabilis. Pedes rmè quales Castori; magnitudine præstat & pariter solido utitur. Nam isa & glaciei incumbere & imminentibus mari jugis apricari. Tardè eniti- ur, incredibilis delabenti velocitas.* Gorallus.

8 *Accumulat fragor* &c.] Fragor, nimirum, tonitru, aut maris, oortâ procellâ, quam describit *Tacitus* Annal. Lib. II. cap. 23. *Mox tro nubium globo effusa grando, simul variis undique procellis incerti fluctus rospectum adimere, regimen impedire* &c. Idem.

Ibid.

Navigia & rapido desertam flumine classem;
Séque feris credunt, per inertia fata marinis,
Jam non felici laniandos sorte relinqui.
Atque aliquis prora spectat sublimis ab alta,
Aëra pugnaci luctatus rumpere nisu;
Ut nihil erepto, valuit dignoscere, mundo,
Obstructo tales effudit pectore voces:
Quò ferimur? Ruit ipse dies, orbémque relictum
Ultima perpetuis claudit natura tenebris.

Anne

NOTÆ.

Ibid. *Jam sidere limo*] *Petreius* & *Schottus sidus limum*, hoc est, solem obliquum ridiculè intelligunt; cùm velit *Pedo* naves Germanici ad insulas appulsas miratas fuisse se *sidere limo*, hoc est, in limum mergi, ubi antea altam aquam viderant. *Tacitus* de hac tempestate: *rapuit, disjecitque naves in aperta Oceani, aut insulas saxis abruptis, vel per occulta vada infestas.* Vide & sequentia, ex quibus liquet Germanici naves non tantùm in aperta Oceani ablatas, sed & in vadosa, sidisse. Ad verbum verò *sido* quod attinet, id quasi huic rei proprium adhibet *Tacitus* Annal. Lib. 1. cap. 70. *Quò levior classis vadoso mari innaret, vel reciproco sideret.* Lib. 11, 5. 6. dicuntur factæ naves *quædam plana carinis, ut sine noxa siderent.* Iis in locis, è quibus oram solvit Germanicus, ejusmodi est reciprocatio Oceani, ut procul à terris recedat & naves in limo destituat. *Idem.*

9 *Desertam flumine classem*] Sic edidi, non *flamine*, nam sidunt naves quòd deserantur flumine, hoc est, fluctibus marinis, non flamine, hoc est, vento. Sic loquitur *Tacitus* in Agricolæ vita Cap. x. de Caledonio Oceano: *Unum addiderim nusquam latiùs dominari mare, multum fluminum huc atque illuc ferre, nec littore tenus adcrescere aut resorberi* &c. *Idem.*

10 *Séque feris credunt* &c.] Cùm quidquid erat victuum tempestate corruptum fuisset. *Tacitus: pars navium hausta sunt; plures, apud Insulas longiùs sitas ejectæ, milésque, nullo illic hominum cultu, fame absumtus, nisi quos corpora equorum eodem elisa toleraverunt.* Idem.

11 *Jam non felici*] Hoc est, infelicissimâ morte, quòd insepulti interirent, neque quisquam eis justa facturus erat. *Idem.*

12 *Spectat*] Ceteræ editiones habent: *se dat sublimis ab alta.* Quæ lectio ferri potest. At si quid mutandum, potiùs ita legerem atque interpungerem:

Atque

ciente, naves nostras animadvertimus. Jam timent milites ne, ignobili fato, piscibus dilaniandi, reditu negato, relinquantur. Tum quispiam ex alta prora prospectaturus, & manibus densum aërem amovere conatus, cùm nihil ulteriùs cernere posset, & vix etiam respirans cœpit ita socios alloqui: Quò ire contendimus? Nos deficit ipse dies, & ulteriora æternâ nocte obtecta videmus. An populos sub alio cœlo

Atque aliquis prora spectans sublimis ab alta,
Aëra pugnaci luctatus rumpere nisu,
Vi nihil erepto &c. Nic. Faber.

13 *Rumpere nisu*] Placet impensè vetus scriptura, *rumpere visu*. Sic & *Cl. Rutilius Numatianus*, in Itinerario:

Respectare juvat vicinam sæpiùs urbem
Et montes, visu deficiente, sequi.

Schottus. Multò meliùs *rumpere nisu*, quasi manibus nebulas diducere conatus esset. Hisce quidem locus non erat in descriptione navigationis, per illud mare quod secuit Germanicus, hoc est, non procul à littoribus Cimbricæ Chersonesi. Sed huc omnia transtulit *Pedo*, quæ de glaciali Oceano audiverat; in quo, ut rectè *Grotius*, loco memorato, *solis etiam menses nebula perdunt, nihilo nocte meliores, remotâ vi caloris, ut excire queat nubila, non dissolvere.* Cùm similia audisset noster, finxit hominem manu veluti nubila diducentem, ut ulteriùs prospiceret. Quod Poëticæ est τερατολογίας. *Gorallus.*

14 *Erepto mundo*] Densitate nebularum. *Idem.*

15 *Obstructo tales effundit* &c.] In veteri erat, *obstrictum, talis.* Non sequor. *Schottus.* Obstructum pectus dicitur, quòd in pulmonem admitti non posset crassus aër. *Idem.*

Ibid. *Effundit pectore voces*] Virgilius:

Ipse super tales effudit pectore voces. Schottus.

16 *Ruit ipse dies* &c.] Quòd solem, obliquis radiis, horizonti vicinum lucem spargere audivisset; donec prorsus ruisset sub horizontem, in aliquot menses. *Gorallus.*

17 *Ultima perpetuis claudit* &c.] Longissimas illic noctes esse audierat, quippe sub ipso polo sex mensium, dum terra hemisphærium australe soli magis obvertit, & borealia signa peragrat. Idem.

C. PEDONIS ALBINOVANI

FACETA NARRATIUNCULA

Ex Seneca Epist. CXXII.

PEDONEM ALBINOVANUM narrantem audieramus, (erat enim fabulator elegantissimus) habitasse se supra domum Sp. Papinii. Is erat ex hac turba lucifugarum. Audio, inquit, circa horam tertiam noctis, flagellorum sonos; quæro quid faciat? dicitur rationes accipere. Audio, circa horam sextam noctis, clamorem concitatum; quæro quid sit? dicitur vocem exercere. Quæro, circa horam octavam noctis, quis sit ille sonus rotarum? velle gestari dicitur. Circa lucem discurritur, pueri vocantur, cellarii, coqui tumultuantur; quæro quid sit? dicitur mulsum & alicam poposcisse, à balneo exisse. Excedebat, inquis, cœna ejus diem? minimè, valde enim frugaliter vivebat, nihil consumebat nisi noctem. Itaque crebrò dicentibus quibusdam illum avarum & sordidum; *vos*, inquit, *illum & lychnobium dicetis*.

INDEX

Verborum, loquutionum & rerum, cùm contextûs *Pedonis*, tum Notarum. I. primam Elegiam, II. secundam, III. tertiam, F. Fragmentum; numeri barbari versum, n. Notas significant. Quibus nulli numeri additi sunt, ea in Notis prætermissa fuerant.

A.

B.

C.

n. ad

E.

Exse-

F.

Frigi-

G.

H.

I.

Impe-

INDEX.

L.

N Luci-

M.

M

N.

O.

Q.

R.

S.

T.

Sollicitì jaceant terrâque premantur iniquâ
In longas orbem qui secuere vias.

V.

FINIS.

INDEX

INDEX

Auctorum in Notis ad PEDONEM illustratorum.

Livius

F I N I S.

